

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα

Καταγραφή
και αξιολόγηση
της πραγματικότητας

Στέφανος Βλαχόπουλος

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα
Καταγραφή και αξιολόγηση της πραγματικότητας

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

**Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων**

**Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα
*Καταγραφή και αξιολόγηση της πραγματικότητας***

Στέφανος Βλαχόπουλος

Η έρευνα Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ISBN: 978-618-80909-4-1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β - ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ;.....	17
1. Γιατί η διερμηνεία δεν είναι μετάφραση και η μετάφραση δεν είναι διερμηνεία.....	19
1.1. Από τη μετάφραση στη διερμηνεία.....	19
1.2. Το κανάλι επικοινωνίας: Γραφή ή φωνή.....	23
1.3. Διερμηνεία: Ένας πολυδύναμος όρος.....	26
1.4. Ο διερμηνέας ως μηχανή: Διερμηνεία και διαμεσολάβηση.....	34
2. Εστιάζοντας στον διερμηνέα.....	37
2.1. Επικοινωνιακή επάρκεια στη διερμηνεία.....	37
2.2. Τα προσόντα του διερμηνέα.....	44
2.3. Οι στρατηγικές της διερμηνείας.....	47
2.4. Οι διερμηνείς στην αγορά εργασίας: Η περίπτωση της διερμηνείας στις επιχειρήσεις.....	52
3. Η δικαστηριακή διερμηνεία.....	56
3.1. Ο δικαστηριακός διερμηνέας: Φάντασμα ή εισβολέας;.....	56
3.2. Το δικαίωμα στη μετάφραση και τη διερμηνεία.....	57
3.2.1. Εφαρμογές της δικαστηριακής διερμηνείας.....	60
3.2.2. Δικαστηριακή διερμηνεία από την πλευρά του κατηγορουμένου ..	62
3.3. Νομικά συστήματα αγγλοαμερικανικού δικαίου και δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης.....	64
4. Από την πράξη στη Θεωρία ή τι μας διδάσκει η εμπειρία σχετικά με τη δικαστηριακή διερμηνεία.....	66
4.1. Από τη Μελβούρνη στη Χάγη μέσω Ισπανίας.....	
4.2. Δύο περιπτώσεις διερμηνείας δικαστηρίων στην Ελλάδα.....	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ - Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	75
1. Η δικαστηριακή διερμηνεία και ο δικαστηριακός διερμηνέας στην Ελλάδα....	77
1.1. Η πολυγλωσσία ως έκφραση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	78

1.1.2	Ο ρόλος του νομοθέτη	79
1.1.3	Ο κοινοτικός νομοθέτης.....	79
1.2.	Αντιμετώπιση του ζητήματος στην Ελληνική έννομη τάξη.....	79
1.2.1	Η έννοια της διερμηνείας και της μετάφρασης στο δίκαιο	80
1.2.2	Η επιλογή διερμηνείας	81
1.2.3	Περιπτώσεις ανάγκης μετάφρασης και διερμηνείας στο ποινικό δίκαιο.....	81
1.2.4	Η διαδικασία διορισμού.....	82
1.2.5	Η διαδικασία διορισμού εκτός πίνακα	83
1.2.6	Κωλύματα διορισμού ως διερμηνείας	84
1.2.7	Συνέπειες παράβασης και άρνηση διορισμού διερμηνείας από το αρμόδιο όργανο.....	85
1.2.8	Διάρκεια παρουσίας του διερμηνείας.....	85
1.2.9	Άρνηση διορισμού ως διερμηνείας	85
1.2.10	Ο όρκος του διερμηνείας.....	86
1.2.11	Διερμηνείας διερμηνείας.....	87
1.2.12	Μετάφραση εγγράφου.....	87
1.2.13	Αναιρετικός έλεγχος	87
1.2.14	Ψευδορκία.....	84
1.2.15	Αποζημίωση διερμηνείας	88
1.3.	Γενικές παρατηρήσεις.....	89
2.	Η δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα μέσα από τα μάτια των αλλοδαπών.....	91
2.1.	Εισαγωγικές επισημάνσεις.....	91
2.2.	Τα ερωτηματολόγια. Φιλοσοφία και δομή	91
2.3.	Τα αποτελέσματα της έρευνας.....	92
3.	Η δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα μέσα από τα μάτια των Ελληνικών αρχών.....	102
3.1.	Εισαγωγικές επισημάνσεις.....	102
3.2.	Τα ερωτηματολόγια. Φιλοσοφία και δομή	102
3.3.	Τα αποτελέσματα της έρευνας.....	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ - ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.....		125
1.	Κοιτάζοντας μπροστά	127
2.	Η θέση του διερμηνείας στην αίθουσα δικαστηρίου.....	128
3.	Το προφίλ του Έλληνα δικαστηριακού διερμηνείας	129
4.	Καλές πρακτικές.....	133
4.1.	Θεσμικό πλαίσιο.....	134
4.1.1	Εθνικό μητρώο νομικών μεταφραστών και διερμηνείων	134
4.1.2	Σύσταση επίσημου μηχανισμού εποπτείας και αξιολόγησης του προσωπικού των κρατικών αρχών	137

4.2. Ενημέρωση φορέων.....	139
4.3. Βασικά στοιχεία εκπαίδευσης δικαστηριακού διερμηνέα.....	139
4.4. Οι Καλές Πρακτικές – το Α και το Ω.....	142
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε - ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	143
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	147
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	153
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
Α. Ερωτηματολόγια αλλοδαπών	
Α.1 Πρωτότυπο ερωτηματολόγιο αλλοδαπών (Αγγλικά).....	159
Α.2 Ερωτηματολόγιο στην αλβανική γλώσσα.....	160
Α.3 Ερωτηματολόγιο στη βουλγαρική γλώσσα.....	161
Α.4 Ερωτηματολόγιο στη γαλλική γλώσσα.....	162
Α.5 Ερωτηματολόγιο στη γερμανική γλώσσα.....	163
Α.6 Ερωτηματολόγιο στην ιταλική γλώσσα.....	164
Α.7 Ερωτηματολόγιο στη ρώσικη γλώσσα.....	165
Α.8 Ερωτηματολόγιο στη τούρκικη γλώσσα.....	166
Β. Ερωτηματολόγιο επαγγελματιών.....	167

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

This proposal promises to have a very positive impact. Just from the point of view of providing a reliable account of the existing situation in Greece in relation to the provision of legal interpreting services, it will be extremely worthwhile. But even more important are the aims of identifying deficiencies and proposing concrete measures for addressing them. Its successful completion is, as the application suggests, likely to stimulate further, more normative work, on legal translation in Greece, especially work that focuses on the needs of disadvantaged social groups. The project is both pioneering and of very high quality. It promises to make a very significant contribution to its general field of research by addressing some neglected questions regarding the provision of legal interpreting services in Greece.

(Αξιολογητής 1)

Τα παραπάνω λόγια του αξιολογητή αντανακλούν σε λίγες γραμμές το σκοπό του εγχειρήματός μας. Όταν κατάρτιζα την πρόταση για να την υποβάλλω προς αξιολόγηση για χρηματοδότηση στα πλαίσια της δράσης Αρχιμήδης III, αυτό που είχα κατά νου ως αποτέλεσμα ήταν πιο ταπεινό. Συνήθως, σε τέτοιου είδους εγχειρήματα ο αρχικός ενθουσιασμός μειώνεται και η αρχική αισιοδοξία για το αποτέλεσμα φθείρεται. Αντίθετα, στο ΔΙΔΙ κάθε βήμα που γινόταν έδινε συναρπαστικά δεδομένα, που μας παρότρυναν και συντηρούσαν την ένταση της δουλειάς μας σε υψηλά επίπεδα.

Το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο *Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα (Legal Interpreting in Greece)* με ακρωνύμιο ΔΙΔΙ υλοποιήθηκε μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους καθώς και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο). Το πεδίο που πραγματεύεται το ΔΙΔΙ αφορά το παραμελημένο θέμα της διερμηνείας μεταξύ αστυνομικών, λιμενικών, εισαγγελικών και δικαστικών αρχών και μη ελληνόφωνων ατόμων.

Στη χώρα μας το ζήτημα δεν έτυχε της προσοχής που του αξίζει. Στην Ελλάδα δεν προσφέρεται επίσημη εκπαίδευση για τα άτομα τα οποία χρησιμοποιούνται ως δικαστηριακοί διερμηνείς. Συνήθως, καλούνται μη πιστοποιημένα άτομα, που απλώς δηλώνουν ότι ομιλούν τη συγκεκριμένη γλώσσα για την οποία απαιτείται διερμηνεία.

Σκοπός του εγχειρήματος ήταν να χαρτογραφηθεί για πρώτη φορά η κατάσταση στην Ελλάδα και να αναδειχθούν οι ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας σε ευαί-

σθητα περιβάλλοντα, όπως τα δικαστήρια, οι εισαγγελίες και οι αστυνομικές αρχές, και να ευαισθητοποιήσει όλους τους ενδιαφερομένους με τα στοιχεία που έχουν συλλεγεί και έχουν γίνει αντικείμενο επεξεργασίας.

Από τη στιγμή της κατάρτισης της πρότασης και της υποβολής της φιλοδοξούμε να συμβάλλουμε στη βελτίωση της κατάστασης, στην επαγγελματοποίηση του χώρου και στην εφαρμογή επιστημονικών κριτηρίων στην εκπαίδευση, επιλογή και αξιολόγηση των διερμηνέων που θα δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον της δικαιοσύνης.

Η υλοποίηση του προγράμματος έγινε δυνατή χάρη στις προσπάθειες που κατέβαλε η ερευνητική ομάδα του ΔΙΔΙ. Η ερευνητική ομάδα αποτελούνταν από τους Π. Τάγκα (ΤΕΙ Ηπείρου), Θ. Γκόγκα (ΤΕΙ Ηπείρου), Ε. Δογορίτη (ΤΕΙ Ηπείρου), Φ. Μπατσαλιά (ΕΚΠΑ), Θ. Βυζά (ΤΕΙ Ηπείρου), Ν. Χατζίμηχαήλ (Πανεπιστήμιο Κύπρου), Κ. Φλώρου (ΤΕΙ Ηπείρου), Α. Χήτα (ΤΕΙ Ηπείρου), Χρ. Κατσή (ΤΕΙ Ηπείρου), Σπ. Δραγομάνοβιτς (ΤΕΙ Ηπείρου) και Γ. Ίσερη (ΤΕΙ Ηπείρου).

Αυτό που έκανε το έργο της ομάδας ιδιαίτερα απαιτητικό, αλλά ταυτόχρονα και άκρως γοητευτικό, δεν ήταν μόνο η προφανής διαθεματικότητά του αντικειμένου αλλά και η - αναγκαία - διαθεματικότητα της ομάδας: Η ομάδα του ΔΙΔΙ εργάστηκε στο σημείο διεπαφής της διερμηνείας και του δικαίου. Η φύση της εργασίας απαιτούσε μια ομάδα αποτελούμενη όχι μόνο από ειδικούς στη διερμηνεία. Από τη μία υπήρχαν ειδικοί σε θέματα διαγλωσσικής και διαπολιτισμικής επικοινωνίας, από την άλλη νομικοί και ειδικοί στην επεξεργασία δεδομένων. Η όσμωση της τεχνογνωσίας και εμπειρίας μεταξύ των μελών της ομάδας έκανε δυνατή τη βέλτιστη καταγραφή, τον συγκερασμό και την αξιοποίηση των επιμέρους δεδομένων. Στα δύο χρόνια του προγράμματος η συνεργασία μας υπήρξε υποδειγματική και εποικοδομητική.

Θα κλείσω τον πρόλόγό μου και θα παραδώσω το κείμενο στον αναγνώστη με την ευχή η προσπάθεια που έκανε η ομάδα του ΔΙΔΙ να βρει ανταπόκριση και τα αποτελέσματα να αξιοποιηθούν, για να διορθωθούν τα κακώς κείμενα στον χώρο της ελληνικής δικαστηριακής διερμηνείας.

Για εμάς η έρευνα γύρω από το θέμα της δικαστηριακής διερμηνείας στην Ελλάδα κάθε άλλο παρά εδώ σταματά. Το ΔΙΔΙ είναι θεμελιώδους σημασίας βήμα. Νιώθουμε πως οφείλουμε να συνεχίσουμε χτίζοντας στην τεχνογνωσία και εμπειρία που αποκτήθηκε. Με άλλα λόγια, το ΔΙΔΙ είναι απλά η αρχή.

Ο Επιστημονικός Υπεύθυνος

Στέφανος Βλαχόπουλος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δικαστηριακή διερμηνεία εννοείται στο πλαίσιο της ανά χείρας μελέτη ως εξής:

Δικαστηριακή διερμηνεία είναι η διαδικασία της διερμηνείας που αφορά ανθρώπους που δεν γνωρίζουν ή γνωρίζουν ελλιπώς τη γλώσσα της χώρας στην οποία βρίσκονται και που λαμβάνει χώρα σε δικαστηριακό, αστυνομικό και ανακριτικό περιβάλλον. Πρόκειται, δηλαδή, για τη διαγλωσσική/διαπολιτισμική προφορική¹ επικοινωνία μεταξύ δύο τουλάχιστον ατόμων – ιθαγενούς και αλλοδαπού - από τα οποία το ένα άτομο (ο αλλοδαπός) αγνοεί ή γνωρίζει ελάχιστα τη γλώσσα της χώρας στην οποία βρίσκεται, με τη μεσολάβηση τρίτου - του διερμηνέα – σε δικαστηριακό ή αστυνομικό περιβάλλον δηλ. σε περιβάλλον όπου υπάρχει σχέση άμεσης εξάρτησης του αλλοδαπού από τον ευρισκόμενο σε πλεονεκτικότερη θεσμικά θέση ιθαγενή.

Οι υπηρεσίες των δικαστηριακών διερμηνέων απευθύνονται κυρίως σε μετανάστες, πρόσφυγες και παλιννοστούντες, δηλ. σε ομάδες ανθρώπων που υστερούν στη γνώση της Ελληνικής και έχουν επίσης διαφορετικές πολιτισμικές προσλαμβάνουσες. Για μία χώρα όπως η Ελλάδα, η δικαστηριακή διερμηνεία αφορά επίσης τον μεγάλο αριθμό παραθεριστών που δέχεται η χώρα κυρίως το καλοκαίρι, αλλά και τις χιλιάδες των υπηκόων των κρατών μελών της Ε.Ε. που έχουν εγκατασταθεί εδώ.

Όταν ένας αλλοδαπός αγνοεί τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας στην οποία βρίσκεται, τίγεται φυσικά ο ίδιος. Σε πολλές περιπτώσεις η επικοινωνία μεταξύ του λειτουργού της Θέμιδος και του αλλοδαπού δεν επέρχεται ή δημιουργούνται παρεξηγήσεις. Είναι προφανές ότι η ερασιτεχνική εξυπηρέτηση των ατόμων αυτών σε ό,τι αφορά την επικοινωνία τους σε χώρους όπου διακυβεύονται ζωτικά προσωπικά συμφέροντα, όπως είναι τα αστυνομικά τμήματα, οι εισαγγελίες και τα δικαστήρια, γεννά μεγάλη ανισότητα εις βάρος τους.

Από την άλλη, η έλλειψη καταλλήλων διερμηνέων δεν δυσκολεύει μόνο τους αλλόγλωσσους που βρίσκονται στη χώρα μας. Και οι ελληνικές αρχές υποφέρουν από την έλλειψη ποιοτικών υπηρεσιών διερμηνείας. Οι ελληνικές αστυνομικές, ανακριτικές και δικαστικές αρχές επιδίδονται αρκετά συχνά σε αγωνιώδη αναζήτηση κάποιου γλωσσο-

---

1. Υπάρχουν μεικτές μορφές μετάφρασης/διερμηνείας, κατά τις οποίες ο μεταφραστής/διερμηνέας περνάει από ένα σημειωτικό σύστημα σε ένα άλλο.

μαθούς ατόμου που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως διερμηνέας, προκειμένου να προχωρήσουν με τις νόμιμες διαδικασίες. Οι ελληνικές αρχές συχνά καταφεύγουν σε άτομα που απλά δηλώνουν ότι γνωρίζουν την ξένη γλώσσα χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν την καταλληλότητα αυτού του ατόμου ως προς το έργο που καλείται να διεκπεραιώσει.

Σκοπός του ΔΙΔΙ ήταν να καταγράψει συστηματικά την κατάσταση, να την αποτυπώσει ποσοτικά και να την αναλύσει. Αυτό έγινε μέσα από τα ακόλουθα μεθοδολογικά βήματα, τα οποία ο αναγνώστης θα μπορέσει να (παρ-)ακολουθήσει στις σελίδες που ακολουθούν:

Στις αρχικές σελίδες του πονήματος συμπεριλήφθηκε και το θεωρητικό υπόβαθρο που έχει παραχθεί από την ομάδα του ΔΙΔΙ και αφορά στη διερμηνεία και στη δικαστηριακή διερμηνεία ειδικότερα. Αφενός το υλικό αυτό αποτελεί το θεμέλιο της έρευνας, αφετέρου συνιστά μια ανασκόπηση των βασικών θέσεων για τη διερμηνεία στην ελληνική γλώσσα². Συγκεκριμένα, στις σελίδες αυτές, η δικαστηριακή διερμηνεία ορίζεται εννοιολογικά και στη συνέχεια περιγράφεται γλωσσολογικά και επικοινωνιακά, ενώ εξετάζονται και οι νομικές πτυχές της καθώς και οι συνέπειες της ποιοτικά κακής ή της ανύπαρκτης διερμηνείας.

Το δεύτερο μεγάλο μεθοδολογικό βήμα είναι η καταγραφή των απόψεων των αλλοδαπών που έχουν χρειαστεί τη συνδρομή δικαστηριακού διερμηνέα. Η γνώμη των αλλοδαπών αναζητήθηκε στα Σωφρονιστικά Καταστήματα της Κερκύρας, των Ιωαννίνων και της Θήβας. Στη συνέχεια καταγράφηκε και η γνώμη των ελληνικών αρχών και των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με αλλοδαπούς και έχουν χρησιμοποιήσει διερμηνέα. Στην έρευνα συμμετείχαν αστυνομικοί, λιμενικοί, δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόροι που έχουν συνεργαστεί με διερμηνείς. Τα δεδομένα που είχαν αντληθεί από τη συλλογή των στοιχείων στα προηγούμενα βήματα σκιαγράφησαν την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα: Το παζλ συμπληρώνουν οι απόψεις των αλλοδαπών, των ελληνικών αρχών και των υπηρετών της Θέμιδας καθώς και η περιγραφή της διερμηνείας από γλωσσολογικής/επικοινωνιακής και νομικής άποψης. Τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί και αναλυθεί σε αυτή τη φάση από τη μία φωτίζουν λεπτομερώς τις αδυναμίες στο χώρο της δικαστηριακής διερμηνείας, ενώ από την άλλη, επιτρέπουν να αναδυθεί και το προφίλ του δικαστηριακού διερμηνέα που έχει ανάγκη η ελληνική δικαιοσύνη.

Το επόμενο βήμα ήταν ο σχεδιασμός των Καλών Πρακτικών. Σκοπός του κεφαλαίου για τις Καλές Πρακτικές είναι να ανεβούν οι προσδοκίες όσων χρησιμοποιούν υπηρεσίες διερμηνείας, στην περίπτωση μας των Ελλήνων επαγγελματιών του χώρου της δικαιοσύνης. Ο αλλοδαπός, θεωρούμε, δεν είναι σε θέση να επηρεάσει μέσα από τις προσδοκίες του την ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας σε σημαντικό βαθμό. Η εξάρτησή του από τους εκπροσώπους της Πολιτείας και από τον δικηγόρο του μειώνουν την επιρροή του. Η ενημέρωση τουλάχιστον των μισών χρηστών της διερμηνείας για τις αδυναμίες του συστήματος, τις ιδιαιτερότητες της επικοινωνίας με διερμηνέα και τις προσδοκίες για ποιοτικό αποτέλεσμα θα μπορούσε να οδηγήσει σε αναβάθμιση των υπηρεσιών διερμηνείας στον χώρο της δικαιοσύνης³.

2. Βλ. επίσης Βλαχόπουλο (2014) για ανάλυση της δικαστηριακής διερμηνείας.

3. Για λόγους χώρου δεν συμπεριλαμβάνεται η διεθνής εμπειρία, όπως αυτή έχει καταγραφεί από την ομάδα του ΔΙΔΙ. Τα κείμενα που αφορούν στη διεθνή εμπειρία είναι αναρτημένα στον ιστότοπο του ΔΙΔΙ (<http://ba.teiep.gr/didi/>).

Το τελευταίο βήμα του προγράμματος είναι η διάχυση των αποτελεσμάτων. Θεωρούμε πως η διάχυση έπρεπε να πάρει διαφορετική μορφή για τους διάφορους ενδιαφερόμενους.

Από τη μία, η διάχυση των αποτελεσμάτων στους επιστημονικούς κύκλους που πρέπει να αποβλέπει κυρίως στην αξιολόγηση του έργου και τη συνέχιση της έρευνας. Από την άλλη, για όσους χρησιμοποιούν δικαστηριακούς διερμηνείς, η διάχυση των αποτελεσμάτων του έργου αποκτά και επιμορφωτικό χαρακτήρα. Η περιγραφή της (δικαστηριακής) διερμηνείας και η ανάδειξη των αδυναμιών του ισχύοντος συστήματος σε μη ειδικούς αποβλέπει στην ευαισθητοποίηση. Το ΔΙΔΙ προσβλέπει και στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κέντρων λήψης αποφάσεων, δηλαδή των αρμόδιων οργάνων της , σχετικά με τις αδυναμίες του συστήματος παροχής υπηρεσιών διερμηνείας.

Πιστεύουμε πως μόνο η συνεργασία της επιστημονικής κοινότητας, των ανθρώπων που δραστηριοποιούνται σε όλο το φάσμα της δικαιοσύνης αλλά και των οργάνων της Πολιτείας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνουν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και να αποκτήσει η χώρα μας ένα όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστο μηχανισμό για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών διερμηνείας στον χώρο της δικαιοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

**ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ**

1. Γιατί η διερμηνεία δεν είναι μετάφραση και η μετάφραση δεν είναι διερμηνεία

Στο πρώτο μέρος του πονήματος θα μας απασχολήσει τί ακριβώς είναι η διερμηνεία, πώς αντιδιαστέλλεται με άλλες μορφές διαπολιτισμικής επικοινωνίας και τα νοούμε εμείς δικαστηριακή διερμηνεία.

Στην πρώτη ενότητα, θα γίνει διάκριση μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων της μετάφρασης και της διερμηνείας, θα επισημανθούν οι διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου καθώς και τα χαρακτηριστικά της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας που διέπουν τη διερμηνεία. Θα ακολουθήσει η επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με τον ορισμό της διερμηνείας και θα καταγραφούν τυπολογίες που αφορούν τον χώρο ή το θέμα της διερμηνείας, τον τρόπο διεξαγωγής και τους γλωσσικούς συνδυασμούς. Η πρώτη ενότητα θα κλείσει με την εξέταση της έννοιας της διαμεσολάβησης στη διερμηνεία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα μελετηθούν επιστημονικά μεθοδολογικά μοντέλα που εφαρμόζονται κατά τη διερμηνευτική πράξη, καθώς επίσης τα προσόντα που πρέπει να διαθέτουν οι διερμηνείς και οι στρατηγικές που υιοθετούν, ενώ θα παρατεθούν και παραδείγματα που αναδεικνύουν προβλήματα και παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τη διερμηνευτική πράξη και την εργασία των διερμηνέων.

Αφού η διερμηνεία θα έχει παρουσιαστεί στα προηγούμενα μέρη, το τρίτο κεφάλαιο θα ασχοληθεί με τη δικαστηριακή διερμηνεία στο πλαίσιο του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Το πώς παρέχεται η δικαστηριακή διερμηνεία στην καθημερινή πράξη – όχι μόνο την ελληνική - θα μας επιτρέψει να αντιληφθούμε τη σύνθετη υφή της λειτουργίας αυτής, που θα έπρεπε να είναι λειτούργημα.

1.1. Από τη μετάφραση στη διερμηνεία - Από το περιγραφικό στο γνωστικό

Για τους μη ειδικούς οι όροι μετάφραση και διερμηνεία είναι ταυτόσημοι. Συνήα ακούμε ανθρώπους να τους χρησιμοποιούν εναλλακτικά. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για την ίδια λειτουργία. Η επιστημονική προσέγγιση στη μετάφραση και τη διερμηνεία ξεκινάει από την απλή, περιγραφική προσέγγιση που προβάλλει τα ορατά, τα όσα μπορούν να καταγραφούν από τον παρατηρητή, και καταλήγει στην προσπάθεια για γνωστική ανάλυση της μετάφρασης και της διερμηνείας ως λειτουργιών πρόσληψης και επεξεργασίας των πληροφοριών που απαιτούνται για την υλοποίηση μίας εντολής.

Ο Κουτσιβίτης προσεγγίζει περιγραφικά τη μετάφραση και τη διερμηνεία στο βιβλίο του (1994 : 273). Εκείνος θεωρεί πως υπάρχει ενιαίο μεταφραστικό φαινόμενο, το οποίο εκδηλώνεται διττά: Από τη μία ως διερμηνεία και από την άλλη ως μετάφραση. Τόσο για την προφορική όσο και για τη γραπτή μεταφορά μηνυμάτων πέρα από τα όρια των γλωσσών και των πολιτισμών απαιτούνται ασφαλώς κάποιες βασικές κοινές δεξιότητες, αλλά και δεξιότητες και γνώσεις που διαφέρουν πολύ για τον διερμηνέα σε σχέση με τον μεταφραστή. Με άλλα λόγια, οι δύο αυτές μορφές της διαπολιτισμικής επικοινωνίας αποτελούν συγγενείς, αλλά σε καμία περίπτωση ταυτόσημες εκφάνσεις διαπολιτισμικής επικοινωνίας: Και στις δύο επικοινωνιακές καταστάσεις υπάρχει ένας πομπός, ένας δέκτης, ένα μήνυμα, ένας μεσολαβητής και σίγουρα ένας σκοπός επικοινωνίας. Η έννοια του σκοπού στη μετάφραση και στη διερμηνεία κατέχει κεντρικό ρόλο⁴.

Και ο Κεντρωτής (2000 : 117-118) ορίζει τη μετάφραση περιγραφικά ως εξής: «Αν ονομάσουμε τη γλώσσα από την οποία μεταφράζουμε ένα κείμενο *γλώσσα αφετηρίας* και τη γλώσσα προς την οποία μεταφράζουμε το κείμενο αυτό *γλώσσα αφίξεως*, μετάφραση είναι γενικώς η μεταφορά ενός μηνύματος από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως ή, πιο αναλυτικά, η μεταφορά ενός σταθερά συγκεκριμένου και, ως εκ τούτου, μονίμως προσφερομένου ή κατ'αρέσκειαν επαναλαμβανόμενου κειμένου, που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, που α) συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφίξεως, β) διατηρεί το νόημα του πρωτοτύπου».

Ο Κεντρωτής (2000 : 118) στο ίδιο πόνημα διαφοροποιεί τη μετάφραση και τη διερμηνεία. Συγκεκριμένα, μία ουσιώδης διαφορά είναι το γεγονός ότι η μετάφραση επιτρέπει τον έλεγχο και την ενδεχόμενη βελτίωση του γραπτού αποτελέσματος του μεταφράσματος, όταν ανά πάσα στιγμή μπορεί αυτό να ελεγχθεί ως προς την ορθότητά του και να διορθωθεί είτε από τον μεταφράσαντα είτε από οποιονδήποτε άλλον. Αντίθετα, *διερμηνεία* είναι η μεταφορά ενός κειμένου που εκφέρεται μία μόνο φορά και κατά κανόνα προφορικώς στη γλώσσα αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, το οποίο, ένεκα ελλείψεως του απαραίτητου χρόνου, μόνο σε περιορισμένο βαθμό μπορεί να ελεγχθεί και μόνο προς στιγμινή και επί τόπου να διορθωθεί ως προς την ορθότητά του (Κεντρωτής 2000 : 118).

Η διαπίστωση πως η διερμηνεία και η μετάφραση δεν διαφέρουν ως ένα επίπεδο αφαίρεσης δεν ανήκει μόνον στον Κεντρωτή. Η γαλλική σχολή με εκπροσώπους τις Seleskovitch & Lederer (2001 : 90) πρεσβεύει την ίδια άποψη, ότι δηλαδή η διερμηνεία και η μετάφραση δεν διαφέρουν ως προς την ουσία. Τόσο η μετάφραση όσο και η διερμηνεία ενδιαφέρονται για το νόημα και όχι για τη μορφή, ενώ οι τρόποι αναδιατύπωσης θα διαφέρουν όπως διαφέρει ο προφορικός από τον γραπτό λόγο.

Αυτό που χαρακτηρίζει κατεξοχήν τη διερμηνεία είναι η βαρύτητα που πρέπει να δώσει στο περιεχόμενο των παροδικών προφορικών γλωσσικών μορφών εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου της, ενώ η μετάφραση, χάρη στη σταθερότητα των μορφών, προσπαθεί να βρει το προφίλ τους στη γλώσσα-στόχο, αφού έχει πρώτα κάνει τις επιλογές της ως προς το νόημα.

4. Σχετικά με τη *Θεωρία του Σκοπού* στη διερμηνεία βλ. Βλαχόπουλο (2014).

Κατά τον Κεντρωτή (2000 : 125), η *μεταφραστική ικανότητα*, που αφορά τόσο τη μετάφραση όσο και τη διερμηνεία, προϋποθέτει την εκ μέρους του μεταφραστή άνετη πρόσβαση σε επτά διακριτά μεταξύ τους είδη γνώσης: «α) στη γλώσσα αφίξεως, β) στη γνώση του τύπου τού προς μετάφραση κειμένου, γ) στη γνώση της γλώσσας αφετηρίας, δ) στη γνώση του πεδίου τού προς μετάφραση κειμένου (αυτού που οι Αγγλοσάξωνες αποκαλούν *'realworld'*, ε) στη γνώση των αναγκαίων αντιπαραβολικών συγκρίσεων, στ) στη γνώση της αποκωδικοευτικής ανάγνωσης του κειμένου αφετηρίας, και ζ) στη γνώση της ανακωδικοευτικής γραφής του κειμένου του μεταφράσματος».

Κατά τον Κεντρωτή (2000 : 153), πρωταρχικής σημασίας στοιχείο για τη μετάφραση είναι το να μπορεί ο μεταφραστής: «Πρώτον, να κινείται άνετα στην επικράτεια δύο τουλάχιστον γλωσσικών κοινοτήτων, δεύτερον να γνωρίζει ή, καλύτερα, να αναγνωρίζει τα συστατικά στοιχεία των εκάστοτε δηλουμένων *'πραγματικών'* πηγαίνοντας πέρα από τις κοινές έννοιες και, τρίτον, να σημειώνει ήτοι να ανακαλύπτει τα σημεία των εκάστοτε *'πραγματικών'* τόσο στη γλώσσα αφετηρίας όσο και στη γλώσσα αφίξεως, προκειμένου να είναι σε θέση να δομήσει ανάλογες *'πραγματικές καταστάσεις'* χρησιμοποιώντας τα μέσα που του παρέχουν αμφότερες οι γλώσσες εργασία του».

Από περιγραφικής άποψης ο ακόλουθος πίνακας συνοψίζει τις βασικές διαφορές ανάμεσα στη μετάφραση και στη διερμηνεία (Harris 1981):

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ
το κείμενο έχει παραχθεί σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.	ο προφορικός λόγος εκφωνείται εδώ και τώρα.
το κείμενο είναι ολοκληρωμένο, στατικό, αμετάβλητο.	ο προφορικός λόγος είναι σε εξέλιξη, δυναμικός, απρόβλεπτος.
το κείμενο συνήθως παραμένει, δε χάνεται.	ο προφορικός λόγος συνήθως χάνεται.
στο κείμενο τα πάντα είναι γλώσσα.	ο προφορικός λόγος διανθίζεται με χειρονομίες, στάσεις, αντιδράσεις.
το γραπτό κείμενο έχει συνταχθεί από ένα πρόσωπο τουλάχιστον.	ο διερμηνέας διερμηνεύει τον προφορικό λόγο πολλών συνομιλητών.
το κείμενο παραμένει ψυχρό.	ο προφορικός λόγος έχει συγκινησιακή φόρτιση συχνά έντονη.
η μετάφραση μπορεί να διορθωθεί, να τροποποιηθεί ακόμη και πολύ αργότερα.	η διερμηνεία πρέπει να επιτύχει «με την πρώτη».
ως προς τα δρώντα πρόσωπα	
ο μεταφραστής συχνά αγνοεί και τον συντάκτη του πρωτοτύπου και τον αναγνώστη, οι οποίοι μεταξύ τους άλλωστε γνωρίζονται.	ο διερμηνέας γνωρίζει και έχει οπτική επαφή και με τον ομιλητή και με τον ακροατή που και οι δύο συμμετέχουν.

Συνοψίζοντας τις περιγραφικές αναλύσεις, διαπιστώνουμε πως, ενώ ο μεταφραστής έχει μπροστά του ένα κείμενο, το οποίο δεν είναι πάντα εύκολο να ενταχθεί σε μια επι-

κοινωνιακή κατάσταση, ο διερμηνέας βιώνει μια συγκυρία όπου όλα τα στοιχεία είναι παρόντα: το πρόσωπο που μιλάει, το κοινό ή οι συνομιλητές στους οποίους απευθύνεται, ο χώρος· επιπλέον, η κάθε στιγμή βιώνεται από όλους και οι αναφορές είναι γνωστές σε όλους. Η διερμηνεία συνιστά προφορική μετάφραση αυθόρμητα διατυπωμένου προφορικού λόγου, που εμπεριέχει το σύνολο των παραμέτρων που χαρακτηρίζουν την επικοινωνία. Ο μεταφραστής έχει μπροστά του, σε μια τέτοια κατάσταση, όλα τα εξωκειμενικά στοιχεία που υφίστανται αυτόματα στη διερμηνεία του εκφωνήματος (Seleskovitch & Lederer 2001 : 127).

Πάντως ο Röchhacker (2004 : 10) υποστηρίζει ότι για έναν ακριβέστερο ορισμό της διερμηνείας είναι προτιμότερο να μην εστιάζουμε στη διχοτομία ‘γραπτός – προφορικός λόγος’, αλλά στο χαρακτηριστικό της αμεσότητας, έτσι ώστε να μην παραγκωνίζονται τύποι διερμηνείας στους οποίους το προφορικό στοιχείο· δεν είναι το κυρίαρχο δηλαδή δεν εμφανίζεται και στη γλώσσα αφετηρίας και στη γλώσσα άφιξης, όπως στη νοηματική διερμηνεία, στην προφορική μετάφραση, στον άμεσο υποτιτλισμό κλπ. Βασιζόμενος στις αντιλήψεις του Kade, ο Röchhacker (2004 : 10-11) προτείνει τον ακόλουθο ορισμό: «Η διερμηνεία είναι μια μορφή μετάφρασης στην οποία η πρώτη και τελική απόδοση σε μια άλλη γλώσσα παράγεται με βάση την άπαξ παρουσίαση ενός εκφωνήματος σε μια γλώσσα πηγή».

Για να εστιάσουμε περισσότερο στη διερμηνεία, ο Κουτσιβίτης (1994 : 276-278) και οι Seleskovitch & Lederer (2001 : 16-24) επισημαίνουν ότι η διερμηνεία, όπως και η μετάφραση, δεν υλοποιείται στο επίπεδο της γλώσσας αλλά στο επίπεδο της ομιλίας. Η διερμηνεία δεν έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά λέξεων ή έστω φράσεων, αλλά την απόδοση νοημάτων. Οι σημασίες που έχουν οι λέξεις στο επίπεδο της γλώσσας μετουσιώνονται σε νοήματα στο επίπεδο της ομιλίας και είναι αυτά, στα οποία εστιάζεται η λειτουργία της διερμηνείας. Η διαπίστωση αυτή μεταφέρει την ανάλυση της διαδικασίας της διερμηνείας από την απλή περιγραφή στο γνωστικό, την επεξεργασία δηλαδή πληροφοριών.

Μάλιστα, κατά τις Seleskovitch & Lederer (2001 : 90) ο διερμηνέας αποδεσμεύεται από την πρωτότυπη έκφραση όσο καλύτερα καταλαβαίνει αυτό που λέγεται, με αποτέλεσμα να βρίσκει αυθόρμητα μέσα στη γλώσσα-στόχο την έκφραση που θα του επιτρέψει να καταστήσει κατανοητή κάθε ιδέα. Τρεις είναι οι χρόνοι της διερμηνευτικής διαδικασίας: πρωτότυπος λόγος, απολεξικοποίησή του (μετατροπή του σε μονάδες νοήματος), αναδιτύπωση στη γλώσσα-στόχο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι Lederer & Seleskovitch (1989 : 37) θεωρούν ότι είναι ανυπόστατη η άποψη ότι για τη διερμηνεία, ορισμένα ζεύγη γλωσσών είναι πιο δύσκολα από ορισμένα άλλα, όταν ο διερμηνέας έχει, εννοείται, εξίσου καλή γνώση των δύο γλωσσών. Κι αυτό γιατί, όταν υπάρχει η καλή γνώση των δύο γλωσσών, του θέματος και των γενικότερων συνθηκών, εκείνο που μπορεί να είναι πιο δύσκολο ή πιο εύκολο είναι η κατά λέξη μεταφορά και όχι η διερμηνεία, επειδή η διερμηνεία δεν εκκινεί ούτε καταλήγει σε μια γλωσσική αντιστοιχία. Η διερμηνεία ξεκινάει από την κατανόηση μιας ιδέας, ενός νοήματος και ολοκληρώνεται όταν αυτό αποδίδεται με ευστοχία σε μια άλλη γλώσσα χωρίς αναφορά στη γλώσσα-πηγή. Η γλώσσα-πηγή αυτή με κανέναν τρόπο δεν παραβλέπει ούτε υποτιμά τη σημασία της σε βάθος γνώσης των δύο γλωσσών, που αποτελεί εκ των ουκ άνευ, αλλά όχι αρκετή προϋπόθεση για τη διαγλωσσική επικοινωνία.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ορισμός του Gerver (1975:119), που περιγράφει τη διερμηνεία ως σύνθετο εγχείρημα και την ορίζει ως μία μορφή σύνθετης επεξεργασίας πληροφοριών από τον άνθρωπο, που περιλαμβάνει την αντίληψη, την αποθήκευση, την ανάκληση, τη μεταβολή και τη μεταβίβαση πληροφοριών που εκφέρονται προφορικά⁵.

Οι Gonzalez et al. (1991) υποστηρίζουν ότι ο διερμηνέας πρέπει να επεξεργαστεί μηνύματα διατυπωμένα σε δύο γλώσσες από τουλάχιστον δύο πομπούς στο αντίστοιχο κοινωνικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό πλαίσιο. Ο δε Cokely (2001: 4) κάνει λόγο για μεταφορά νοημάτων και προθέσεων κατά τη διερμηνεία.

Τα λόγια του Röchhacker (2005 : 695), ότι η διερμηνεία πρέπει να προσεγγίζεται μέσα σε ένα συνεκτικό εννοιολογικό πλαίσιο, που συνδυάζει (διά)δραση σε συγκεκριμένο χώρο και νοητικές λειτουργίες με μια κοινωνιο-γνωστική προοπτική, συνοψίζουν την πολυπλοκότητα της λειτουργίας της διερμηνείας.

Σύμφωνα με τον Vlachopoulos (2012α: 5-6), οι ολιστικές προσεγγίσεις των Gonzalez et al, Cokely και Röchhacker μάς επιτρέπουν να θεωρήσουμε τη διαδικασία της διερμηνείας ως ολοκληρωμένη διαδικασία, στην οποία οι λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας, ο φυσικός χώρος και οι επικοινωνιακές παράμετροι αλληλεπιδρούν.

Η παράβλεψη της κοινωνικής διάδρασης και η εστίαση στις λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας δεν θα επέτρεπαν να εξεταστεί η διαδικασία της διερμηνείας ως προς οτιδήποτε τροφοδοτεί τη νόηση του διερμηνέα με πολύτιμα δεδομένα και την κινητοποιεί.

1.2. Το κανάλι επικοινωνίας: Γραφή ή φωνή

Οπωσδήποτε οι γνώσεις που διαθέτουμε για τη γνωστική διαδικασία και την επεξεργασία των πληροφοριών καθώς και τη λήψη αποφάσεων, μάς ωθεί στην αντίστοιχη εξέταση της διερμηνείας. Ωστόσο, τα όσα παρατηρούμε και μπορούμε να περιγράψουμε επιτρέπουν την πιο παραστατική και πειστική αναπαράσταση της μετάφρασης και της διερμηνείας. Το ίδιο ισχύει και για τη διάκριση της διερμηνείας με βάση την αμεσότητα κατά Röchhacker (2010), στην οποία αναφερθήκαμε και προηγουμένως. Ωστόσο, η εξέταση της διερμηνείας σε αντιδιαστολή με τα χαρακτηριστικά των γραπτών μηνυμάτων δίνει πιο ανάγλυφη εικόνα.

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος δεν έχουν την ίδια προέλευση, τα ίδια χαρακτηριστικά ούτε τον ίδιο προορισμό. Ο ομιλητής έχει άμεση επαφή με ένα συγκεκριμένο ζωντανό ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται, ενώ ο συντάκτης ενός κειμένου, επειδή απευθύνεται κατά κανόνα σε ένα ευρύ και ανομοιογενές κοινό, διαθέτει περισσότερο χρόνο και υλικές δυνατότητες για να παρουσιάσει ένα πιο επεξεργασμένο αποτέλεσμα. Σύμφωνα με τον Κουτσιβίτη (1994 : 278-279) το ύφος, η σαφήνεια, η πυκνότητα και η ανάπτυξη των δύο εκφωνημάτων διαφέρουν ουσιαστικά. Στον προφορικό λόγο, η φράση άλλοτε είναι αναλυτική, άλλοτε υπαινικτική, αφαιρετική ή πλατειαστική, γι' αυτό ο λόγος παρουσιάζει συχνές μεταπτώσεις, δισταγμούς, χάσματα, εξάρσεις, παλινδρομήσεις. Αντίθετα, το γραπτό κείμενο οφείλει να διαθέτει ενιαίο εσωτερικό ύφος και ποιότητα, νοηματική συνεκτικότητα και μορφική συνοχή. Καθήκον του διερμηνέα είναι να παρακολουθεί διαρκώς

5. Ο Gerver χρησιμοποιεί τα εξής λόγια: *Interpreting is a form of complex human information processing involving the perception, storage, retrieval, «transformation», and transmission of verbal information.*

το νήμα του λόγου και της σκέψης, να συμμετέχει άμεσα στην επικοινωνία χωρίς να αφιρνιδιάζεται ούτε να αφοπλίζεται. Αυτό σημαίνει ότι κάποιες αδυναμίες του ζωντανού, όπως οι ανακολουθίες ή οι επαναλήψεις, μπορούν να καλυφθούν από τον επιτονισμό, την εκφραστικότητα και τη ζωντανή επικοινωνία.

Οι Lederer & Seleskovitch (1989 : 247) θεωρούν αναγκαία προϋπόθεση της επικοινωνιακής διαδικασίας μέσω του προφορικού λόγου το ηχητικό απόθεμα των λέξεων, άρα και των νοημάτων. Η προϋπόθεση αυτή είναι μεν αναγκαία, δεν είναι όμως ικανή, ούτε ταυτίζεται με το νόημα. Όπως επισημαίνουν, «μπορούμε να ακούμε χωρίς να καταλαβαίνουμε και να καταλαβαίνουμε περισσότερο από όσα ακούμε».

Πέρα από τις παραπάνω παρατηρήσεις που αφορούν στις διαφορές προφορικού και γραπτού λόγου, ο προφορικός λόγος, εκτός από ορισμένα κοινά, ενιαία χαρακτηριστικά που διακρίνουν τις διάφορες εκδηλώσεις του, παρουσιάζει και μια εσωτερική διαστρωμάτωση, με ιδιαίτερη σημασία. Τα δύο θεμελιώδη επίπεδα είναι τα ελεύθερα εκφωνήματα και οι τυποποιημένες εκφράσεις και απαιτούν μια διαφορετική προσέγγιση (Κουτσιβίτης, 1994 : 280-281).

Σε μια ομιλία εντοπίζουμε επαναλαμβανόμενες ή/και τυποποιημένες εκφράσεις, που βρίσκονται μεταξύ γλώσσας και λόγου, προϋπάρχουν της συγκεκριμένης παρέμβασης, αλλά χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν μια νέα ιδέα. Απαιτείται λοιπόν μια συνεχής προσπάθεια κατανόησης και μια ειδική προεργασία γνώσης και/ή απομνημόνευσης: όμως, η άμεση δυνατότητα αποκωδικοποίησης τους και η επαναληπτικότητά τους θεωρείται ότι διευκολύνουν το διερμηνευτικό έργο, διότι αποτελούν διαλείμματα χαλάρωσης. Αυτές οι εκφράσεις ή αλλιώς κωδικοποιήσιμα στοιχεία ανήκουν σε τρία είδη, σύμφωνα με τις Seleskovitch & Lederer (2001 : 58-59, 137-140, 153-155): α) Στις παροιμιώδεις ή στερεότυπες φράσεις, όπως ρητά, γνωμικά κ.τ.λ., γενικής χρήσεως, είτε τυποποιημένες φράσεις μιας θεματικής περιοχής ή ακόμη και ενός ομιλητή είτε, τέλος, στις εκφράσεις του συρμού. Κατά κανόνα πρέπει να αποδίδονται με πάγιο τρόπο αν και με προσοχή, γιατί κάποτε χρησιμοποιούνται με ειδικό σκοπό ή και χωρίς λόγο, β) Στους τεχνικούς όρους, που απαιτούν ιδιαίτερη προσπάθεια τεκμηρίωσης και ενημέρωσης σχετικά με ένα γνωστικό αντικείμενο, άρα προετοιμασία από την πλευρά του διερμηνέα. Οι πρόχειρες λύσεις πάντως μπορεί να είναι επικίνδυνες και η καλή προετοιμασία ελαττώνει τον κίνδυνο, γ) Στους αριθμούς, τα κύρια ονόματα, στις συντμήσεις, στα αρχικά κ.τ.λ., που απαιτούν κυρίως προκαταρκτική εξοικείωση, δηλαδή προετοιμασία, και επιπλέον προσπάθεια ακουστική και μνημοτεχνική, παρά διερμηνευτική προσέγγιση.

Τέλος, ο Namy (1979 : 51-52) εξηγεί ότι, προκειμένου να γίνουν οι σωστές επιλογές σε σχέση με τα παραπάνω, η αναγνώριση του είδους του εκφωνήματος συμβάλλει τα μέγιστα στην αναγνώριση από τον διερμηνέα των διάφορων στρωμάτων λόγου. Ο ίδιος επισημαίνει ότι ενδέχεται οι ίδιες εκφράσεις, ανάλογα με το είδος του λόγου (π.χ. συνέντευξη τύπου, επιστημονική διάλεξη, διπλωματικές διαπραγματεύσεις, πανηγυρική προσφώνηση, εκλαϊκευτική ομιλία, πολιτική αντιπαράθεση), να πρέπει να αποδοθούν διαφορετικά.

1.2.1 Διερμηνεία: Διάδραση γλώσσας και σώματος

Σύμφωνα με την Bühler (1985 : 49-53), οι διερμηνείς συνεδρίων φαίνεται ότι έχουν διαισθητικά αναγνωρίσει τον σύνθετο χαρακτήρα (λεκτικό, μη-λεκτικό) της διερμηνείας,

καθώς εργάζονται σε απομόνωση, σε ηχομονωμένο θάλαμο και πέρα από τη σημασία που δίνουν στη λήψη σήματος μέσω του καναλιού ακουστικής επικοινωνίας – με τη μεταφορά ήχων μέσα από τα ακουστικά – τονίζουν και τη λήψη σήματος μέσω του οπτικού καναλιού. Οι προδιαγραφές ορατότητας έτσι όπως ορίζονται από τον ΑΙΠC⁶ (*Association internationale des interprètes de conférence*) (1978) και τον ISO αποτελούν εκ νέου αντικείμενο συζήτησης λόγω της διερμηνείας τηλεδιασκέψεων. Θα πρέπει πάντως εδώ να επισημάνουμε ότι τα σήματα μη λεκτικής επικοινωνίας αφενός περνούν ελάχιστα από τον συνειδητό έλεγχο του αποστολέα, καθώς έχει υποστηριχθεί ότι οι μη λεκτικές ή αναλογικές κωδικοποιήσεις συνδέονται πιο στενά με φυλογενετικώς παλαιότερους τρόπους κωδικοποίησης, αφετέρου συνήθως δεν λαμβάνονται ούτε αναλύονται συνειδητά από τον παραλήπτη (Argyle 1972 : 259). Εξάλλου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα μη λεκτικά σήματα διαπιστώνονται όταν απουσιάζουν, π.χ. σε τηλεφωνική ή εξ αποστάσεως διερμηνεία, η ιδέα της οποίας συχνά απορρίπτεται από διερμηνείς.

Η οπτική πληροφορία φαίνεται να είναι σημαντική για τη διερμηνεία συνεδρίων κυρίως σε ό,τι αφορά:

- (1) μη φωνητικά σήματα από τον αποστολέα (=ομιλητή)
- (2) μη φωνητικά σήματα από τον ακροατή (= τελικός αποδέκτης)
- (3) μη φωνητικά σήματα στο πλαίσιο της κοινωνικής διάδρασης
  - (α) μεταξύ των συμμετεχόντων στο συνέδριο
  - (β) μεταξύ διερμηνέων και ακροατών
  - (γ) μεταξύ διερμηνέων.

Αναλυτικότερα η Bühler παρατήρησε τα εξής:

- (1) Καθώς το πιο σημαντικό βήμα στο μοντέλο των τριών σταδίων (αποκωδικοποίηση – μεταφορά – ανακωδικοποίηση) της μεταφραστικής διαδικασίας φαίνεται να είναι η φάση της ανάλυσης και κατανόησης, ο διερμηνέας χρειάζεται τον μέγιστο δυνατό αριθμό πληροφοριών για να επιτύχει το στόχο του, ειδικά σε κρίσιμες καταστάσεις.
- (2) Επιπλέον, οι διερμηνείς σε ορισμένα εργασιακά περιβάλλοντα απαιτούν οπτική ανάδραση από τους ακροατές. Σύμφωνα με τον Argyle (1972 : 255), όταν κάποιος μιλάει, χρειάζεται διαλείπουσα αλλά συστηματική ανάδραση για την ανταπόκριση των ακροατών, για παράδειγμα αν καταλαβαίνουν, δυσπιστούν, εκπλήσσουν, ώστε να φροντίσει ενδεχομένως να τροποποιήσει τον λόγο του ανάλογα. Κατά συνέπεια, περιπτώσεις που ο διερμηνέας δεν έχει οπτική επαφή με το κοινό του θεωρούνται ανεπιθύμητες.
- (3) Η σημασία μη φωνητικών σημάτων για τους διερμηνείς στο πλαίσιο της κοινωνικής διάδρασης αναγνωρίζεται γενικώς από τους ίδιους, αλλά διαπιστώνεται ότι τους είναι δύσκολο να προβούν σε σαφή διαχωρισμό των εκούσιων από τα ακούσια σήματα οπτικής επικοινωνίας.
  - (3α) Όσον αφορά την κοινωνική διάδραση μεταξύ των συμμετεχόντων σε συνέδριο, η συντριπτική πλειονότητα την επιζητούν. Επιπλέον, οι διερμηνείς

6. Association internationale des interprètes de conférence.

επιθυμούν να έχουν την αίσθηση, την ατμόσφαιρα της συνάντησης μέσω της οπτικής επικοινωνίας.

- (3β) Αρκετοί διερμηνείς επιθυμούν την αμφίδρομη οπτική επαφή μεταξύ διερμηνέα και ακροατή. Η ανάγκη για ιδιωτικότητα κατά την εργασία (π.χ. θάλαμοι με φιμέ γυαλί) μπορεί να εξαρτάται από την προσωπικότητα του διερμηνέα: Κάποιοι δεν επιθυμούν να εργάζονται σε αποστειρωμένο θάλαμο, άλλοι θέλουν να ξέρουν πως κάποιος τους ακούει ή, τέλος άλλοι θα ήθελαν να ακροατές να τους βλέπουν και να ξέρουν ποιος διερμηνεύει ώστε να υπάρξει ανάδραση προς το διερμηνέα.
- (3γ) Όλοι ανεξαιρέτως οι διερμηνείς επισήμαναν την ανάγκη για οπτική επαφή με τους συναδέλφους τους που εργάζονται στο ίδιο συνέδριο, όχι μόνο για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με κείμενα και ορολογία, αλλά και για να μην νιώθουν απομονωμένοι ή επειδή ήθελαν να ξέρουν τι συμβαίνει στις άλλες καμπίνες.

Να επισημάνουμε για τη μη λεκτική επικοινωνία κατά τη δικαστηριακή διερμηνεία το εξής: Δεν έχουμε υπόψη μας έρευνες για τη διάδραση μη λεκτικής επικοινωνίας και συμμετεχόντων στην αίθουσα του δικαστηρίου. Ωστόσο, είναι αυτονόητο πως ο διερμηνέας πρέπει να έχει οπτική επαφή με τα άτομα, των οποίων τον λόγο διερμηνεύει. Οι χειρονομίες και οι εκφράσεις του προσώπου μπορούν να έχουν σημειολογική αξία. Αντίστοιχα ισχύουν για τη θέση του διερμηνέα. Ο διερμηνέας πρέπει να είναι ορατός για όλους και να μην παρεμποδίζει η θέση του τη θέα μεταξύ των συμμετεχόντων στη διαδικασία⁷.

1.3 Διερμηνεία: Ένας πολυδύναμος όρος

Παραπάνω ορίσαμε τη διερμηνεία και κυρίως τη διαφοροποιήσαμε από τη μετάφραση. Τόσο η διερμηνεία όσο και η μετάφραση έχουν αρκετά κοινά ως τεχνικές διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Ωστόσο, η διερμηνεία ως λειτουργία και υπηρεσία χαρακτηρίζεται από μεγάλη δυναμικότητα. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αρχικά τη λειτουργία της διερμηνείας ως γνωστική λειτουργία και στη συνέχεια θα υπεισέλθουμε στις εκφάνσεις της.

Η πρόσληψη των πληροφοριών στη διερμηνεία γίνεται συνήθως μέσω της ακοής. Σύμφωνα με τον Jones (1998 : 6), «ο διερμηνέας πρέπει πρώτα να ακούσει τον ομιλητή, να καταλάβει και να αναλύσει τα λεγόμενα, και κατόπιν να ανασυνθέσει τον λόγο στην κατάλληλη μορφή σε μια άλλη γλώσσα». Προφανώς ο διερμηνέας δεν περιορίζεται στις λέξεις που ακούει. Μόνον το συγκεκριμένο και τα συμφραζόμενα του επιτρέπουν να αντιστοιχήσει σημασίες σε τμήματα λόγου. Οι Gonzalez et al (1991 : 296) υποστηρίζουν ότι ο διερμηνέας πρέπει να επεξεργαστεί μηνύματα διατυπωμένα σε δύο γλώσσες από τουλάχιστον δύο πομπούς στο αντίστοιχο κοινωνικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό πλαίσιο, οπότε η πολυπλοκότητα της επικοινωνίας αυξάνεται δραματικά. Ο διερμηνέας λαμβάνει μέρος σε διάδραση δι-πολιτισμική και δι-κοινωνική, λειτουργεί δηλαδή ταυτόχρονα σε δύο κοινωνίες. Ορθώς επισημαίνει η Bühler (1985 : 49) ότι η διερμηνεία αποτελεί κοινωνική διάδραση βασισμένη στη θέση του Argyle (1972 : 259) ότι η κοινωνική διάδραση εν γένει περιλαμβάνει λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, οι οποίες είναι άρρηκτα συνδε-

7. Βλ. σχετικά <http://www.mass.gov/courts/docs/admin/interpreters/code-of-conduct..>

δεμένες μεταξύ τους (Lyons, 1972 : 54). Αν και υπάρχει πλήρης και στενή αλληλοδιείσδυση μεταξύ γλώσσας και μη-γλώσσας, η λεκτική συνιστώσα θα πρέπει να συνδεθεί με το γνωστικό και η μη λεκτική με την κοινωνική λειτουργία. Ταυτόχρονα, ο Röchhacker (2005 : 695) θεωρεί ότι η διερμηνεία πρέπει να προσεγγίζεται μέσα σε ένα συνεκτικό εννοιολογικό πλαίσιο, που συνδυάζει διάδραση σε συγκεκριμένο χώρο και νοητικές λειτουργίες με μια κοινωνιο-γνωστική προοπτική. Σύμφωνα με τον Vlachopoulos (2012), η διερμηνεία συνιστά μια διαδικασία δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων επικοινωνίας. Ο διερμηνέας, κατά τον ίδιο ερευνητή, αναδιατάσσει τις υπάρχουσες πληροφορίες για να υπερκεράσει επικοινωνιακά εμπόδια. Προϋπόθεση είναι ο διερμηνέας να έχει το απαραίτητο υπόβαθρο γνώσεων και πρόσβαση στα δεδομένα που διαμορφώνουν την επικοινωνιακή κατάσταση.

Ο Vlachopoulos (2012: 5-6) διατυπώνει την άποψη πως οι ολιστικές προσεγγίσεις των Gonzalez et al και Röchhacker μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε τη διαδικασία της διερμηνείας ως ολοκληρωμένη διαδικασία, στην οποία οι λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας και ο φυσικός χώρος αλληλεπιδρούν· η παράβλεψη της κοινωνικής διάδρασης και η εστίαση στις λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας δε θα επέτρεπαν να εξεταστεί η διαδικασία της διερμηνείας ως προς οτιδήποτε τροφοδοτεί τη νόηση του διερμηνέα με πολύτιμα δεδομένα και τον κινητοποιεί. Όταν γίνεται λόγος για εκμείευση αντίδρασης, εννοείται μια κατάσταση επίλυσης προβλημάτων που αφορά τον τρόπο πρόκλησης της στοχευμένης αντίδρασης.

Η κοινωνική διάδραση για την οποία μιλάει ο Röchhacker (2005) ταυτίζεται με αυτό που τροφοδοτεί τις γνωστικές λειτουργίες της διαδικασίας της διερμηνείας, καθώς θεωρείται ότι ενεργοποιεί μια διαρκή διαδικασία επίλυσης προβλημάτων που αφορά τον τρόπο μεταφοράς του μηνύματος μεταξύ γλωσσών και πολιτισμών.

Προτείνουμε την εξής τριπλή τυπολογία της διερμηνείας:

A. Ανάλογα με τη θεματική των πληροφοριών που προσλαμβάνει και καλείται να επεξεργαστεί ο διερμηνέας

B. Ανάλογα με τον τρόπο πρόσληψης και εκφοράς των πληροφοριών.

Γ. Ανάλογα με τους γλωσσικούς συνδυασμούς / γλωσσική κατεύθυνση.

Αναλυτικά:

A. Ανάλογα με τη θεματική των πληροφοριών που καλείται να επεξεργαστεί ο διερμηνέας

A.1. Διερμηνεία συνεδρίων: Τα συνέδρια είναι συνήθως θεματικά συμπαγή. Αν λάβουμε υπόψη τους ορισμούς της AIIC⁸ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁹, η διερμηνεία συνεδρίων είναι η προφορική μεταφορά μηνύματος από μια γλώσσα σε άλλη με φυσικό και αβίαστο τρόπο, που υιοθετεί στο πρώτο πρόσωπο το ύφος, τον τόνο και τις πεποιθήσεις του ομιλητή και λαμβάνει χώρα σε διεθνείς συναντήσεις. Ορισμένοι συγγραφείς εξισώνουν τη διερμηνεία συνεδρίων με την ταυτόχρονη διερμηνεία, που θα σχολιαστεί στη συνέχεια. Τα περισσότερα συνέδρια στις μέρες μας διεξάγονται με ταυτόχρονη διερμηνεία, αν και οι διερμηνείς πρέπει να είναι έτοιμοι να παράσχουν και υπηρεσίες διαδοχικής διερμηνείας.

8. <http://aiic.net/node/5/conference-interpreting>.

9. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

Διερμηνεία σεμιναρίων: Όπως στα συνέδρια έτσι και στα σεμινάρια ο διερμηνέας δέχεται συνήθως πληροφορίες που συνδέονται με συγκεκριμένη θεματολογία. Το 1991 οι Gonzalez et al (Mikkelson 1999b) διατυπώνουν την άποψη ότι η βασική διαφορά μεταξύ διερμηνείας συνεδρίων και διερμηνείας σεμιναρίων είναι το μέγεθος και η σπουδαιότητα της συνάντησης.

Διερμηνεία συνοδείας: Αναφέρεται σε υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται σε κυβερνητικούς επισήμους, στελέχη επιχειρήσεων, επενδυτές, παρατηρητές και άλλους που πραγματοποιούν επιτόπιες επισκέψεις. Μπορεί να θεωρηθεί ενιαία κατηγορία με την επόμενη.

Επιχειρηματική διερμηνεία: Όταν δύο ή περισσότεροι επιχειρηματίες συζητούν επιχειρηματικά θέματα.

Ιατρική διερμηνεία: Σύμφωνα με τον Frishberg (1986, στο Mikkelson 1999b), «η διερμηνεία σε ιατρικό περιβάλλον περιλαμβάνει διάφορες περιπτώσεις από μια συνήθη ιατρική επίσκεψη ως ένα επείγον περιστατικό, από τάξεις προγεννητικής αγωγής μέχρι περιήλκοες εργαστηριακές εξετάσεις». Πολλοί ειδικοί θεωρούν την *ψυχιατρική διερμηνεία* ως κατηγορία της ιατρικής διερμηνείας. Η Πολιτεία της Καλιφόρνιας έχει προτείνει μια άλλη υποκατηγορία, την ιατρική-νομική διερμηνεία, για να δηλώσει υπηρεσίες, που παρέχονται σε γιατρούς που πραγματοποιούν ιατρικές εξετάσεις προκειμένου να συλλέξουν στοιχεία για νομικές υποθέσεις, όπως αποζημιώσεις εργατικών ατυχημάτων και αγωγές για σωματικές βλάβες.

Κοινοτική διερμηνεία (community interpreting): Ίσως είναι ο πιο αμφιλεγόμενος από τους όρους που χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν τους διάφορους τύπους διερμηνείας και αναφέρεται στη διερμηνεία που εξυπηρετεί όσους δεν κατέχουν καλά την επίσημη γλώσσα της χώρας στην επικοινωνία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες, ώστε να έχουν πλήρη και ίση πρόσβαση σε νομικές, ιατρικές, εκπαιδευτικές, διοικητικές και κοινωνικές παροχές. Ο τύπος αυτός διερμηνείας είναι γνωστός και ως *επάλληλη διερμηνεία (liaison)*.

Δικαστηριακή Διερμηνεία: Γνωστή και ως νομική ή δικαστική διερμηνεία, αναφέρεται σε υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται σε δικαστήρια και νομικές υποθέσεις κάθε είδους. Σύμφωνα με τους Gonzalez et al (1991, στο Mikkelson 1999b), η νομική διερμηνεία αναφέρεται στη διερμηνεία που διεξάγεται σε ανάλογο περιβάλλον, όπως αίθουσα δικαστηρίου ή δικηγορικό γραφείο, χώρος στον οποίο διεξάγεται κάποια δίκη ή άλλη νομική δραστηριότητα. Η νομική διερμηνεία, ανάλογα με το νομικό περιβάλλον, χωρίζεται σε (1) οιονεί δικαστική, κατά την προανακριτική και την ανακριτική φάση, και (2) δικαστική διερμηνεία ή αυτό που συνήθως δηλώνεται με τον όρο Δικαστηριακή Διερμηνεία δικαστηρίων.

B. Ανάλογα με τον τρόπο εκφοράς των πληροφοριών

B.1. Ταυτόχρονη διερμηνεία: Παρέχει το μήνυμα στη γλώσσα-στόχο σχεδόν την ίδια στιγμή που παράγεται το μήνυμα στη γλώσσα-πηγή.

Ο διερμηνέας σε ηχομονωμένη καμπίνα είναι μαζί με έναν τουλάχιστον συνάδελφο. Ο ομιλητής στην αίθουσα συνεδρίασης ομιλεί σε μικρόφωνο, ενώ ο διερμηνέας λαμβάνει

τον ήχο μέσω ακουστικών και μεταφέρει το μήνυμα επίσης σε μικρόφωνο. Καθώς ο διερμηνέας μιλάει ταυτόχρονα με τον ομιλητή δεν χρειάζεται να θυμάται ή να σημειώνει τι λέγεται. Οι συμμετέχοντες στη συνεδρίαση επιλέγουν το κατάλληλο κανάλι για να ακούσουν τη διερμηνεία στη γλώσσα της επιλογής τους.¹⁰

B.1α. Ψιθυριστή διερμηνεία ή χαμηλόφωνη ταυτόχρονη διερμηνεία: Πρόκειται για υποκατηγορία της ταυτόχρονης διερμηνείας αλλά χωρίς εξοπλισμό, κατά την οποία ο διερμηνέας κάθεται ή στέκεται όρθιος κοντά στον πελάτη και διερμηνεύει ψιθυριστά στο αυτί του. Χρησιμοποιείται κυρίως σε διμερείς συνεδριάσεις ή σε ομάδες στις οποίες ένας μικρός μόνο αριθμός συμμετεχόντων δεν κατανοούν την ίδια γλώσσα με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Συχνά η ψιθυριστή διερμηνεία χρησιμοποιείται αντί της διαδοχικής για την εξοικονόμηση χρόνου. Μερικές φορές ο διερμηνέας που κάνει ψιθυριστή διερμηνεία χρησιμοποιεί ακουστικά, ώστε να ακούει όσο το δυνατόν καλύτερα την παρέμβαση του ομιλητή.¹¹

B.2. Διαδοχική διερμηνεία: Ο διερμηνέας, που κάθεται μαζί με τους ομιλητές, περιμένει να τελειώσει ο ομιλητής πριν αρχίσει τη διερμηνεία. Έχει έτσι το χρόνο να κατανοήσει και να αναλύσει το μήνυμα στο σύνολό του, αφού αποδίδει την ομιλία στη γλώσσα-στόχο, ενίοτε με τη βοήθεια σημειώσεων. Η διαδοχική διερμηνεία έχει σήμερα αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από την ταυτόχρονη, χρησιμοποιείται όμως για ορισμένα είδη συνεδριάσεων (π.χ. καθαρά τεχνικού περιεχομένου συνεδριάσεις, γεύματα εργασίας, μικρές ομάδες, επιτόπου επισκέψεις). Οι καλά εκπαιδευμένοι διερμηνείς μπορούν να αποδώσουν ομιλίες διάρκειας δέκα λεπτών ή και περισσότερο με μεγάλη ακρίβεια.¹²

B. 3. Από κειμένου διερμηνεία. Ο Κουτσίβιτης, (1994 : 292) σε αντιδιαστολή με την ταυτόχρονη διερμηνεία που ήδη απαιτεί πολύ έντονη προσπάθεια, θεωρεί την από κειμένου διερμηνεία ως διπλά υβριδική άσκηση της διερμηνείας, διότι χαρακτηρίζεται ως μείγμα γραπτής και προφορικής μετάφρασης, διαδοχικής και ταυτόχρονης και υποστηρίζει ότι αυτή απαιτεί υπεράνθρωπες προσπάθειες εκ μέρους του διερμηνέα, ο οποίος διερμηνεύει το γραπτό κείμενο που διαβάζει ο ομιλητής. Αυτό συμβαίνει διότι ενώ ο προφορικός λόγος του ομιλητή, με το ρυθμό και τις αδυναμίες που περιγράψαμε παραπάνω, μπορεί να επιτρέψει τη συνεχή επαφή με το διερμηνέα, η ανάγνωση ενός πυκνού και αυστηρού λόγου, όντας ταχύτερη από τη φυσική ομιλία, ξεπερνάει τις ανθρώπινες δυνατότητες διερμηνείας και, για να μπορέσει να καταστεί δυνατή, χρειάζεται είτε έγκαιρη διανομή του κειμένου στο διερμηνέα, για να το προετοιμάσει, είτε να γίνει (η διερμηνεία) σε αργό ρυθμό.

Σήμερα διαπιστώνεται η επέκταση της χρήσης της από κειμένου διερμηνείας λόγω του ταχύτερου ρυθμού της κοινωνικής ζωής. Έτσι απαιτείται από τον διερμηνέα μια διερμηνεία ρέουσα, σωστή, σε μια αυθεντική γλώσσα άφιξης, απελευθερωμένη από τη γοητεία του γραπτού λόγου και πιστή στους κανόνες της διερμηνείας. Σε περίπτωση μη έγκαιρης διανομής κειμένου, οι πιο έμπειροι διερμηνείς αρκούνται σε μια διαγώνια συνολική ανα-

10. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

11. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

12. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

γνώριση και εντοπισμό των σημείων-κλειδιών του κειμένου, ώστε να το αξιοποιήσουν εν είδει σημειώσεων.

Σε κάθε περίπτωση, στόχος παραμένει η ανάλυση των νοημάτων και των ιδεών και η απόδοσή τους με ακρίβεια και γλαφυρότητα.

B.4 Προφορική μετάφραση¹³. Για τους διερμηνείς συνεδρίων διακρίνεται από την ταυτόχρονη με κείμενο κατά την οποία ο ομιλητής διαβάζει ταυτόχρονα το πρωτότυπο. Οι ποιοτικές προδιαγραφές είναι: Πιστότητα στο νόημα και τις προθέσεις του συγγραφέα, σαφήνεια και ορθότητα του λόγου στη γλώσσα άφιξης, σωστός επιτονισμός, άνεση (ελάχιστοι δισταγμοί), ταχύτητα αυθόρμητου εκφωνήματος. Η τριπλή προσπάθεια που απαιτείται αφορά α) στην ανάγνωση και την κατανόηση, β) στη βραχυπρόθεσμη μνήμη, γ) στην παραγωγή και ακρόαση του λόγου στη γλώσσα άφιξης. Ως θετικά στοιχεία θα θεωρήσουμε ότι ο πομπός δεν είναι κάποιος ομιλητής και ότι το περιεχόμενο του κειμένου αφετηρίας είναι μονίμως στη διάθεση του διερμηνέα καθότι γραπτό. Ακριβώς αυτό το τελευταίο μπορεί να αποτελεί και εμπόδιο, με την έννοια ότι υπάρχει αυξημένος αριθμός γλωσσικών παρεμβολών λόγω της σταθερής φυσικής παρουσίας του κειμένου μπροστά στο διερμηνέα. Είναι προφανές ότι απαιτείται αυξημένη προσπάθεια επεξεργασίας, γι' αυτό πρέπει να μειωθούν οι αντίστοιχες ανάγκες, με βελτίωση των θεματικών γνώσεων και με ενίσχυση της γλωσσικής διαθεσιμότητας στη γλώσσα πηγή και, κυρίως, στη γλώσσα στόχο.

Γ. Ανάλογα με τους γλωσσικούς συνδυασμούς / γλωσσική κατεύθυνση

Γ.1. Κατάταξη ανάλογα με τις γλώσσες

Οι γλωσσικοί συνδυασμοί των διερμηνέων είναι ιδιαίτερης σημασίας, γιατί οι ευκαιρίες απασχόλησης των διερμηνέων εξαρτώνται, μεταξύ άλλων, και από τον αριθμό των γλωσσών που κατέχουν, αφού οι ευκαιρίες απασχόλησης εξαρτώνται από τις απαιτήσεις της αγοράς. Σύμφωνα με τον Röchhacker (2004 : 17), γίνεται διάκριση ανάμεσα σε “διερμηνεία ομιλούμενης γλώσσας” και σε «διερμηνεία νοηματικής γλώσσας». Ακολουθώντας την τυπολογία της ΑΙΠ, ο Al-Zahrán (2007: 52-53) διακρίνει τις γλώσσες εργασίας (τις ομιλούμενες) σε ενεργητικές και παθητικές.

Ενεργητικές γλώσσες είναι εκείνες προς τις οποίες ο διερμηνέας συνεδρίων μεταφράζει και μπορεί να είναι οποιοδήποτε από τα εξής δύο είδη: Α γλώσσα/-ες και Β γλώσσα/-ες.

Α γλώσσα/-ες

Α γλώσσα/-ες είναι η/οι μητρική-ές του διερμηνέα ή οποιαδήποτε γλώσσα αυστηρά ισοδύναμη με τη μητρική. Ο διερμηνέας πρέπει να μεταφράζει προς την/τις Α γλώσσα/-ες του τόσο στη διαδοχική διερμηνεία συνεδρίων όσο και στην ταυτόχρονη.

13. cirinandgile.com/ESIT/TRADAVUE.ppt.

B γλώσσα/-ες

Ο όρος B γλώσσα/-ες αναφέρεται στη/στις γλώσσα/-ες που ο διερμηνέας χειρίζεται άπταιστα αν και δεν είναι μητρική-ές του και προς την/τις οποία/-ες μεταφράζει από μία ή περισσότερες από τις άλλες γλώσσες του γλωσσικού συνδυασμού του.

Παθητική/-ές (Γ) γλώσσα/-ες

Παθητική ή Γ γλώσσα είναι μια γλώσσα την οποία ο διερμηνέας καταλαβαίνει πλήρως και από την οποία μεταφράζει προς την/τις ενεργητική-ές γλώσσα/-ες.

Γ.2 Ανάλογα με την κατεύθυνση διερμηνείας

Ανάλογα με την κατεύθυνση της διερμηνείας διακρίνονται οι παρακάτω τύποι, οι οποίοι αφορούν κυρίως τη διερμηνεία συνεδρίων:

Αμφοτερόπλευρη διερμηνεία

Αν και συνήθως εργάζονται προς μια κατεύθυνση κάθε φορά, υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι διερμηνείς εργάζονται και προς τις δύο κατευθύνσεις με καθεμιά από τις εμπλεκόμενες γλώσσες να μετατρέπονται εναλλάξ σε γλώσσα αφετηρίας και γλώσσα άφιξης, αφού οι πελάτες γίνονται εναλλάξ πομπός και δέκτης, καθώς πρόκειται για διερμηνεία διαλόγου. Διαφέρει από τον τυπικό μονόλογο της διερμηνείας συνεδρίων και αφορά “επικοινωνία με μεσολάβηση διερμηνέα” σε “διάδραση πρόσωπο-με-πρόσωπο”, όπως επιχειρηματικές διαπραγματεύσεις, ανάκριση αστυνομίας ή αρχών μετανάστευσης, συναντήσεις συνηγόρου-πελάτη ή γιατρού-ασθενούς κλπ. Αναφέρονται, επίσης, ως *αμφοτερόπλευρη διερμηνεία, διερμηνεία συνεργασίας, διερμηνεία διαλόγου, κοινοτική διερμηνεία, διερμηνεία ad hoc, τριπλή διάδραση ή τριαδική διερμηνεία* (Al-Zahran, 2007: 23).

Relais

Η διερμηνεία από μια γλώσσα προς μια άλλη μέσω μιας τρίτης γλώσσας

Όταν ο ομιλητής ομιλεί σε γλώσσα που δεν καλύπτεται από έναν διερμηνέα σε καμπίνα ενεργητικής γλώσσας, η εν λόγω καμπίνα μπορεί να συνδεθεί (ακουστική σύνδεση) με μια άλλη καμπίνα που καλύπτει τη γλώσσα αυτή και ο διερμηνέας να κάνει τη διερμηνεία μέσω της ενεργητικής γλώσσας της καμπίνας αυτής. Ο διερμηνέας κάνει διερμηνεία μέσω μιας άλλης γλώσσας χωρίς αισθητή απώλεια ποιότητας.¹⁴

Retour

Η διερμηνεία από τη μητρική προς μία ξένη γλώσσα

Συνήθως οι διερμηνείς εργάζονται προς τη μητρική τους γλώσσα. Ορισμένοι διερμηνείς γνωρίζουν μια δεύτερη γλώσσα σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι σε θέση να κάνουν διερμηνεία από τη μητρική τους γλώσσα προς τη γλώσσα αυτή. Αυτό ονομάζεται διερμηνεία *retour*, (επιστροφή), γαλλικός όρος που χρησιμοποιείται διεθνώς.

14. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm

Ένας μικρός αριθμός διερμηνέων γνωρίζουν τη δεύτερη ενεργητική τους γλώσσα τόσο καλά ώστε να είναι σε θέση να κάνουν διερμηνεία προς τη γλώσσα αυτή από όλες τις γλώσσες του γλωσσικού συνδυασμού τους. Για τους διερμηνείς αυτούς λέμε ότι μπορούν να εργάζονται σε δύο καμπίνες. Η διερμηνεία *retour* είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διερμηνεία *relais* από τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες προς τις πιο ευρέως διαδεδομένες γλώσσες.¹⁵

Pivot

Η διερμηνεία στην οποία χρησιμοποιείται μία μόνο ενδιάμεση γλώσσα ως “relais”

Αν μόνο ένας ή δύο διερμηνείς έχουν μια λιγότερο διαδεδομένη γλώσσα ως παθητική, τότε λέμε ότι αποτελούν “pivot” για τις άλλες καμπίνες, για τις οποίες παρέχουν το “relais”. Χρησιμοποιείται διεθνώς ο γαλλικός όρος *pivot*.¹⁶

Ειδικά όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Γενική Διεύθυνση (ΓΔ) Διερμηνείας καταβάλλει πάντα κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε στην ομάδα της να μην υπάρχει ένα μόνο *pivot* για κάθε γλώσσα. Ορισμένες φορές γλώσσα *pivot* είναι μία μόνο γλώσσα, η οποία όμως καλύπτεται είτε από δύο διερμηνείς που κάνουν αμφότεροι διερμηνεία *retour* προς μία γλώσσα και εναλλάσσονται στην ίδια καμπίνα, είτε από ένα διερμηνέα που κάνει *retour* και ένα διερμηνέα στην καμπίνα της γλώσσας του *retour*, οι οποίοι μπορούν να εναλλάσσονται.

Όταν η ομάδα είναι μεγάλη (π.χ. 23-23), η ΓΔ Διερμηνείας προσπαθεί πάντα να εξασφαλίξει διερμηνεία *relais* μέσω διαφορετικών γλωσσικών οικογενειών (γερμανικές, λατινογενείς, φινουγγρικές), ούτως ώστε να κατανέμεται πιο ομοιόμορφα ο φόρτος εργασίας στην ομάδα και να αποφεύγεται κάθε τυχόν ανισορροπία, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα να γίνεται πάντα διερμηνεία *relais* μέσω μόνο μίας γλώσσας ή μίας γλωσσικής οικογένειας.

Cheval

Ο διερμηνέας εργάζεται εναλλάξ σε δύο καμπίνες κατά την ίδια συνεδρίαση.

Ένας διερμηνέας που κάνει διερμηνεία *cheval* (γαλλική λέξη που σημαίνει *άλογο*) «πηγαινοέρχεται» ανάμεσα σε δύο καμπίνες κατά την ίδια συνεδρίαση. Συνήθως, υπάρχουν δύο τουλάχιστον διερμηνείς για κάθε γλώσσα, αλλά αν μία συνεδρίαση γίνεται σε δύο μόνο γλώσσες, μπορεί να εξοικονομηθεί ένας διερμηνέας χάρη στη χρησιμοποίηση ενός διερμηνέα *cheval*, δηλαδή ενός διερμηνέα ο οποίος είναι σε θέση να κάνει διερμηνεία και προς τις δύο γλώσσες και ο οποίος μοιράζει το χρόνο του ανάμεσα στις δύο καμπίνες ανάλογα με τις ανάγκες.

Συνήθως, οι διερμηνείς εργάζονται προς τη μητρική τους γλώσσα. Ορισμένοι διερμηνείς γνωρίζουν μια δεύτερη γλώσσα σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι σε θέση να κάνουν διερμηνεία από τη μητρική τους γλώσσα προς τη γλώσσα αυτή (δεύτερη ενεργητική ή γλώσσα *B*). Αυτό ονομάζεται διερμηνεία *retour*. Χρησιμοποιείται διεθνώς ο γαλλικός όρος *retour*, που σημαίνει επιστροφή. Ένας μικρός αριθμός διερμηνέων γνωρίζουν τη δεύτερη ενεργητική τους γλώσσα τόσο καλά ώστε να είναι σε θέση να κάνουν διερμηνεία προς τη γλώσσα αυτή από όλες τις γλώσσες του γλωσσικού συνδυασμού τους.¹⁷

15. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

16. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm.

17. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/cheval/index_el.htm.

Ασύμμετρη διερμηνεία

Όλοι οι συμμετέχοντες σε μια συνεδρίαση ομιλούν στη μητρική τους γλώσσα, αλλά ακούν τη διερμηνεία μόνο προς ορισμένες γλώσσες.

Σε πολλές περιπτώσεις οι συμμετέχοντες κατανοούν μία (ή περισσότερες) ευρέως διαδεδομένη γλώσσα, αλλά δεν μπορούν να εκφράζονται με ευχέρεια στη γλώσσα αυτή. Ένας τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος της ανεπάρκειας διερμηνέων είναι η χρησιμοποίηση ασύμμετρης διερμηνείας.

Για τη διερμηνεία από και προς τις σημερινές επίσημες γλώσσες απαιτούνται 69 και περισσότεροι διερμηνείς, αλλά αν οι ενεργητικές γλώσσες περιοριστούν σε 3, οι ανάγκες καλύπτονται μόνο με περίπου 12 διερμηνείς. Οι συμμετέχοντες στη συνεδρίαση μπορούν να ομιλούν όλοι στη μητρική τους γλώσσα, αλλά μπορούν να ακούν μόνο μία από τις 3 γλώσσες.

Φυσικά, η ασύμμετρη διερμηνεία προϋποθέτει ότι όλοι οι συμμετέχοντες στη συνεδρίαση κατανοούν μία ή περισσότερες από τις ενεργητικές γλώσσες.¹⁸

Ταυτόχρονη διερμηνεία προς μια νοηματική γλώσσα

Οι διερμηνείς νοηματικής γλώσσας εργάζονται σε συνεδριάσεις με συμμετέχοντες που έχουν προβλήματα ακοής, και κάνουν διερμηνεία από μια ομιλούμενη γλώσσα προς μια νοηματική γλώσσα και από μια νοηματική γλώσσα προς μια ομιλούμενη. Ο διερμηνέας κάθεται ή στέκεται όρθιος, σε εμφανές σημείο, μπροστά στους συμμετέχοντες με προβλήματα ακοής.

Παρ'όλο που πολλές χειρονομίες και εκφράσεις είναι αναγνωρίσιμες διεθνώς, ανεξαρτήτως εθνικής ή πολιτισμικής ταυτότητας, εντούτοις δεν υπάρχει μια ενιαία, παγκόσμια νοηματική γλώσσα κατανοητή από όλους. Υπάρχουν περισσότερες από 100 νοηματικές γλώσσες και διάλεκτοι σε όλο τον κόσμο.¹⁹

Γ.3 Ειδική περίπτωση: ταυτόχρονη διερμηνεία προς τη Β γλώσσα

Η μέχρι τώρα εξέλιξη του κειμένου υπαινίσσεται πως η διερμηνεία προς μια Β γλώσσα θα είναι συνυφασμένη με ποιοτικές εκπτώσεις.

Βέβαια, υπάρχει και η αντίθετη άποψη: Ο Denissenko (1988) υποστηρίζει ότι η διερμηνεία προς τη Β γλώσσα ευνοείται χάρη στην καλύτερη κατανόηση της γλώσσας Α από το διερμηνέα, καθότι συνήθως είναι η μητρική του. Η κατανόηση είναι το πιο κρίσιμο στάδιο, αφού απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή ακόμη και σε ομαλές συνθήκες, πόσο μάλλον όταν εμφανίζονται δυσχέρειες, όπως για παράδειγμα η ελαττωματική χρήση της γλώσσας από μη φυσικούς ομιλητές της, η προβληματική σύνταξη γραπτών κειμένων και η εκφώνησή τους με καταγιστικό ρυθμό. Πάντως, οι ερευνητές που αντιτίθενται στη διερμηνεία από την Α προς τη Β γλώσσα προτάσσουν τρία επιχειρήματα: α) είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος καταλαβαίνει περισσότερα από όσα μπορεί να εκφράσει και ότι η κατανόηση στη Β γλώσσα είναι ευκολότερη από την παραγωγή λόγου, β) η κατανόηση δεν αρκεί για την

18. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/asymmetric/index_el.htm.

19. http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/sign-languages/index_el.htm.

επίτευξη σωστής επικοινωνίας, καθώς επικοινωνία δεν υπάρχει μόνο μεταξύ ομιλητή και διερμηνέα αλλά και ο ακροατής έχει δικαίωμα να προσλάβει το μήνυμα ακέραιο με φυσική ροή λόγου και άνεση στην έκφραση, γ) ο αυτοματισμός παραγωγής λόγου στη γλώσσα Α μειώνει τον χρόνο και την προσπάθεια που απαιτούνται για την παραγωγή και τον έλεγχο του λόγου, επιτρέποντας έτσι στον διερμηνέα να αφιερώσει μεγαλύτερη προσπάθεια στην ανάλυση του νοήματος (Al-Zahran, 2007: 53-55).

1.4 Ο διερμηνέας ως μηχανή: Διερμηνεία και διαμεσολάβηση²⁰

Μελέτες έχουν δείξει ότι οι διερμηνείς έχουν ενεργή συμμετοχή στη διάδραση που αναπτύσσεται και δεν περιορίζονται σε απλή μεταφορά των λόγων των ομιλητών. Ωστόσο, η επιστημονική έρευνα για τον ρόλο του διερμηνέα αποκάλυψε τα κενά του επιχειρήματος ότι οι διερμηνείς είναι απλοί διεκπεραιωτές που μεταφέρουν λεκτικά μηνύματα από τη μια γλώσσα στην άλλη.

Είχαμε εξάλλου επισημάνει πως η φύση της διερμηνείας ως τεχνικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας απαιτεί σύνθετες γνωστικές λειτουργίες. Η ασυμβατότητα των πολιτισμών από τη μία και η δυνατότητες του διερμηνέα από την άλλη δεν επιτρέπουν τη γραμμική μεταφορά νοημάτων από τη μία γλώσσα στην άλλη.

Σε αυτό προστίθενται και οι προσπάθειες του διερμηνέα να κτίσει την επικοινωνία μεταξύ δύο μερών που έχουν ενδεχομένως διαφορετικό κοινωνικό-πολιτισμικό υπόβαθρο. Η Wadensjö (1998), ειδικότερα, έχει υπογραμμίσει τις συντονιστικές και μεσολαβητικές λειτουργίες των διερμηνέων. Η έρευνα σχετικά με τη διερμηνεία έχει φέρει στο προσκήνιο την επικοινωνιακή και κοινωνική ικανότητα των διερμηνέων. Μελέτες έχουν δείξει ότι οι διερμηνείς έχουν ενεργή συμμετοχή στις διαδράσεις με μεσολάβηση διερμηνέα και δεν περιορίζονται σε απλή, αυτόματη απόδοση αλληλοδιαδόχως από και προς δύο γλώσσες. Μάλιστα, η Wadensjö (1998 : 108–110) έδειξε ότι η πρόσβαση και στις δύο γλώσσες επιτρέπει στους διερμηνείς να παίζουν σημαντικό ρόλο στον συντονισμό της οργάνωσης της συζήτησης είτε σιωπηρά, παρέχοντας ή μη παρέχοντας μετάφραση, είτε ρητά, προβλέποντας το σημείο όπου η διερμηνεία μπορεί να παρασχεθεί, ή συμβάλλοντας στην αποσαφήνιση των δράσεων και των ακολουθιών εναλλαγής κατά την αλληλεπίδραση.

Αυτό που προκύπτει από τις σχετικές μελέτες είναι ότι η «διερμηνευτική» δραστηριότητα των διερμηνέων δομείται συνεργατικά από διάφορους παράγοντες και, συνεπώς, η συμβολή τους δεν αποτελεί «απλή» επανάληψη σε μια άλλη γλώσσα, αλλά ισοδυναμεί με ένα περίπλοκο διαδραστικό και διαπολιτισμικό επίτευγμα.

Μελετώντας την αναπόφευκτη λειτουργία των διερμηνέων ως διαδραστικών μεσολαβητών, ίσως αξίζει τον κόπο να εξετάσουμε τη δραστηριότητα των διερμηνέων μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, αν αντιμετωπιστεί ως δραστηριότητα που έχει στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας και ως μορφή ενεργούς διαδραστικής συμμετοχής.

20. Ο όρος *διαμεσολάβηση*, όπως χρησιμοποιείται στην ενότητα αυτή, αναφέρεται σε λειτουργία του διερμηνέα. Ο όρος χρησιμοποιείται τελευταία για να χαρακτηρίσει επαγγελματική υπηρεσία διαφοροποιημένη από τη διερμηνεία (βλ. σχετικά Μπατασαλιά και Σελλά-Μάζη (2013: 13) και Βλαχόπουλο (2014: 117-118).

Οι διερμηνείς παρεμβαίνουν ενεργά στη συνομιλία διανέμοντας ευκαιρίες για λόγο, δίνοντας στα εμπλεκόμενα μέρη χώρο να προτείνουν και να αναπτύξουν συγκεκριμένα θέματα, ενισχύοντας ιδιαίτερους ρόλους και ταυτότητες και προωθώντας την επιτυχή έκβαση (Μπατσαλιά και Σελλά-Μάζη 2013). Η διαμεσολάβηση, σε αυτές τις περιπτώσεις, θεωρείται ενεργός συντονισμός της επικοινωνίας και περιλαμβάνει διευκόλυνση της συμβολής των συμμετεχόντων καθώς και παραγωγή συμμετοχικής διαδικασίας, καθώς βοηθάει στη συνέχιση της συνομιλίας δίνοντάς της νέες δυνατότητες και ελέγχοντας την αμοιβαία κατανόηση.

Η λειτουργία της διαμεσολάβησης, στο πλαίσιο ή μη της διερμηνείας, είναι η ενθάρρυνση των συμμετεχόντων, η αποφυγή εκφράσεων που εμποδίζουν την επικοινωνία, όπως η επιβεβαίωση της θέσης κάποιου, ή άλλες μορφές κυριαρχικής συμπεριφοράς (Βλαχόπουλος 2014).

Σε αυτό το πλαίσιο αναφοράς, οι διερμηνείς θεωρούνται πολιτισμικοί διαμεσολαβητές: προωθούν και συντονίζουν τη γλωσσική επικοινωνία και κάνοντας αυτό γίνονται συντονιστές των διαπολιτισμικών σχέσεων (Gavioli & Baraldi, 2011 : 208).

Ας δούμε πως πραγματώνεται η διαμεσολάβηση ανάλογα με τον χώρο εργασίας του διερμηνέα. Αυτή η διάκριση μας επιβάλλει μια ακόμα δυνατότητα τυπολογικής περιγραφής της διερμηνείας – κυρίως σε χώρους όπου διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα.

Οι διαδράσεις με μεσολάβηση διερμηνέα συνήθως εξελίσσονται σε χώρους δημόσιων υπηρεσιών, όπως νοσοκομεία ή δικαστήρια, και μπορούν να θεωρηθούν ιδιαίτερος τύπος θεσμικής επικοινωνίας, αφού σε αυτές συμμετέχει τουλάχιστον ένας θεσμικός εκπρόσωπος και πρέπει να περαιωθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία (Gavioli & Baraldi 2011 : 205-206). Η φύση της παρέμβασης του διερμηνέα μπορεί να σχετίζεται με το περιβάλλον (ιατρικό ή νομικό), μπορεί όμως να σχετίζεται και με τους στόχους της παρεχόμενης υπηρεσίας. Η βασική απαίτηση από τη μεσολάβηση διερμηνέα σε νομικό περιβάλλον είναι η επίτευξη ακριβούς απόδοσης στη γλώσσα στόχο, ενώ σε ιατρικό περιβάλλον οι διερμηνείς καλούνται να παίξουν και ρόλο διαμεσολαβητή, δηλαδή να διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ παρόχων υπηρεσιών υγείας και ασθενών και να δίνουν έμφαση στις ανάγκες των ασθενών (Gavioli & Baraldi, 2011 : 206).

Μέσα από τη συνεργατική δόμηση της συνομιλίας, ο διερμηνέας, όπως και οι άλλοι συμμετέχοντες, προσανατολίζονται α) προς το *επιτόπιο συγκείμενο* (τι πραγματικά λέγεται κατά τη διάδραση), β) προς το ευρύτερο *πλαίσιο* που παρέχεται από τον περιβάλλοντα χώρο (νοσοκομείο, δικαστήριο), στον οποίο λαμβάνει χώρα η διάδραση, γ) από τους αντίστοιχους ρόλους των συμμετεχόντων δηλαδή ασθενών, κατηγορουμένων, γιατρών ή δικαστών (Gavioli & Baraldi 2011 : 206).

Ωστόσο, ο διερμηνέας ούτε είναι αόρατος ούτε περνάει απαρατήρητος. Απεναντίας, είναι παρών και συμμετοχός. Πολλοί επιστήμονες έχουν υιοθετήσει μια κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση της διερμηνείας και εξετάζουν την επίδραση που έχει η παρουσία του διερμηνέα σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας και ιδιαίτερα σε διαλόγους και συνεντεύξεις. Ο Cokely (1992) ήταν από τους πρώτους που ανέπτυξαν κοινωνιογλωσσολογικό μοντέλο για τη διερμηνεία μελετώντας την εργασία των διερμηνέων νοηματικής γλώσσας. Το 2001 ο ίδιος ερευνητής όρισε τη διερμηνεία ως την ικανή και συνεπή χρήση μιας φυσικά αναπτυγμένης γλώσσας, για να εκφραστούν νοήματα και προθέσεις που με-

ταφέρονται από άλλη φυσικά αναπτυγμένη γλώσσα, σε μια προσπάθεια για επιτυχή επικοινωνιακή διάδραση σε πραγματικό χρόνο, στο πλαίσιο μιας τριάδας που περιλαμβάνει, εκτός από τον διερμηνέα, δύο κύρια άτομα ή ομάδες που δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν ή προτιμούν να μη χρησιμοποιήσουν, τη γλώσσα ο ένας του άλλου ατόμου ή ομάδας (Cokely 2001: 4).

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι ιατρικοί διερμηνείς διαφέρουν από τους συναδέλφους τους του νομικού χώρου δεδομένης της συνεργατικής φύσης των περισσότερων διαδράσεων στον χώρο της υγείας. Ωστόσο, η ιδέα του αόρατου διερμηνέα έχει αμφισβητηθεί και σε άλλα είδη διερμηνείας. Η Angelelli (2003: 26) μελέτησε διερμηνείς συνεδρίων, δικαστηρίων, ιατρικούς, κοινότητας και τηλεφωνικούς σε τρεις διαφορετικές χώρες, για να διερευνήσει την αντίληψη των επαγγελματιών για την εργασία τους. Στα ερωτηματολόγια οι διερμηνείς απάντησαν ότι «δεν θεωρούν το ρόλο τους αόρατο σε κανένα περιβάλλον» ότι «συμβάλλουν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης, στη διευκόλυνση του αμοιβαίου σεβασμού, στη μετάδοση του συναισθήματος όπως και του μηνύματος, στη γεφύρωση πολιτισμικών χασμάτων, στον έλεγχο ροής της επικοινωνίας και στην υποστήριξη προς ένα από τα μέρη της διάδρασης». Η Kent (2009 στο Mikkelsen, 2012 : 205) παρουσιάζει μια άλλη παράμετρο της διερμηνείας ως προς «την κοινή ευθύνη διερμηνέων και συνομιλητών» και την αποτελεσματικότητα της διερμηνευόμενης επικοινωνίας μέσω της κοινής ταυτότητας των συνομιλητών. Η μελέτη της διεξήχθη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και χρησιμοποίησε δύο μοντέλα επικοινωνίας, τη διερμηνευτική διαδικασία (ritual view) και τη μεταφορά μηνύματος, ώστε «να φωτίσει την προσπάθεια στις Σπουδές Διερμηνείας για τη σαφή διάκριση μεταξύ γλωσσολογικής σημασίας και κοινωνικά αναδύομένου νοήματος».

Η άποψη της μεταφοράς του μηνύματος «περιγράφει το νόημα ως αντικείμενο (μήνυμα) που πρέπει να μετατοπιστεί», κάτι που κάνει τους διερμηνείς να θεωρούνται «δικεραϊαίτες» της πληροφορίας. Αυτή είναι η κρατούσα αντίληψη για τις διαδράσεις με διερμηνεία (Mikkelsen 2012 : 205).

Απεναντίας, η διερμηνευτική διαδικασία αντιμετωπίζει την επικοινωνία ως «αναπαράσταση κοινών πεποιθήσεων» και η κατανόηση των μηνυμάτων εξαρτάται από το αν οι συνομιλητές έχουν κοινή ταυτότητα – επισήμανση που έκανε και η Henriksen το 2007 στο κείμενό της για *eurospeak* ή *the eurolect*. Κάτι ανάλογο είχαν υποστηρίξει παλαιότερα οι Kohn & Kalina (1996 : 122) όταν έκαναν λόγο για κοινή γνώση και κοινές πεποιθήσεις. Στην έρευνα της Kent (2009 στο Mikkelsen 2012) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την κοινή ευθύνη μεταξύ διερμηνέων και ομιλητών στις διερμηνευόμενες διαδράσεις, ο διερμηνέας πρέπει να διαθέτει δύο ταυτότητες και να βρίσκει κοινό πεδίο μεταξύ των δύο και εκεί να δομεί το νόημα. Το ειδικό λεξιλόγιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι παράδειγμα γλώσσας που χρησιμοποιείται από άτομα των οποίων οι ταυτότητες αλληλεπικαλύπτονται, στον βαθμό που όλοι είναι Ευρωπαίοι βουλευτές που εκπροσωπούν τη χώρα τους σε συμβουλευτικό σώμα. Ωστόσο, στον βαθμό που προέρχονται από διαφορετικές χώρες και μιλούν διαφορετικές γλώσσες, οι ταυτότητές τους δεν αλληλεπικαλύπτονται, εξ ου και η ανάγκη για διερμηνεία. Όταν οι εκπρόσωποι επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν μια *lingua franca* αντί για τη μητρική τους γλώσσα, το αποτέλεσμα είναι το ακαταλαβίστικο *Globe-ish*, σύμφωνα με τον όρο που χρησιμοποιούν οι διερμηνείς. Ο λόγος απογοήτευσης των διερμηνέων που ερωτήθηκαν από την Kent είναι η προσδοκία – και των βουλευτών

και των ίδιων των διερμηνέων – ότι θα γεφυρώσουν το χάσμα, για παράδειγμα, μεταξύ της αγγλικής *pidgin* και της κοινής Νεοελληνικής, το ίδιο αποτελεσματικά όπως γεφυρώνουν το χάσμα μεταξύ της κοινής αγγλικής και της κοινής Νεοελληνικής.

Αλλά και σε ελληνική έρευνα από το έτος 2010, ο Βλαχόπουλος (2014) διαπιστώνει πως ένα μεγάλο μέρος νομικών που ρωτήθηκαν για τον ρόλο του διερμηνέα στην αίθουσα δικαστηρίου επιθυμούν διερμηνέα που θα λειτουργεί ως εμπειρογνώμονας σε θέματα πολιτισμικά και επικοινωνίας. Επιθυμούν δηλαδή διερμηνέα που δεν θα περιορίζεται στην απλή αναπαραγωγή λέξεων του μηνύματος-πηγή στο μήνυμα-στόχο. Συγκεκριμένα, τριάντα έξι από τους πενήντα δύο ερωτηθέντες επιθυμούν διερμηνέα που θα λειτουργεί και ως εμπειρογνώμονας σε πολιτισμικά θέματα. Οι δεκαέξι νομικοί είναι της άποψης πως ο διερμηνέας πρέπει να περιορίζεται στις γλωσσικές πτυχές της επικοινωνίας. Οι νομικοί αυτοί αγνοούν πως η απομόνωση των πολιτισμικών πτυχών της επικοινωνίας από το γλωσσικό, όπως εκθέσαμε και στα πρώτα κεφάλαια, μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς γλώσσα, πολιτισμός και επικοινωνία είναι στενά συνυφασμένα²¹. Από την άλλη, η προσθήκη περιττών γνώσεων από τον διερμηνέα, αλλοιώνει την εικόνα που έχουν οι αποδέκτες για τα λεγόμενα.

Αντίστοιχο δίλημμα υπάρχει και στον τρόπο με τον οποίο ο διερμηνέας αποδίδει τα λεγόμενα στην άλλη γλώσσα: Η ίδια έρευνα έδειξε πως άλλοι είναι της άποψης πως ο διερμηνέας πρέπει να αποδίδει το μήνυμα-πηγή γραμμικά, άλλοι πιστεύουν ότι πρέπει να μεταβιβάζει τις πληροφορίες λειτουργικά. Σαράντα ερωτηθέντες νομικοί απάντησαν ότι ο διερμηνέας πρέπει να αναπαράγει τα λεγόμενα από τη γλώσσα-πηγή και μόνο έξι θα προτιμούσαν μία λειτουργική διερμηνεία των αρχικών μηνυμάτων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε πως είναι απαραίτητη η επιμόρφωση των νομικών που χειρίζονται υποθέσεις που απαιτούν τη συνεργασία διερμηνέα. Ο νόμος για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ στην ελληνική νομοθεσία που δημοσιεύτηκε στις αρχές του 2014 προβλέπει τέτοια διαδικασία. Μόνο η κατάρτιση των όσων χρησιμοποιούν υπηρεσίες διερμηνείας θα συνεισφέρει στη βελτίωση της ποιότητας, μέσω αυξημένων προσδοκιών για το τελικό αποτέλεσμα.

2. Εστιάζοντας στον διερμηνέα

2.1. Επικοινωνιακή επάρκεια στη διερμηνεία

Η διερμηνεία αποτελεί γνωστική λειτουργία επίλυσης επικοινωνιακών προβλημάτων. Είχαμε αναφερθεί και παραπάνω στις γνωστικές πτυχές της και στον άμεσο συσχετισμό της εξαγωγής της σημασίας με το ψυχολογικό και κοινωνικό πλαίσιο στους –τουλάχιστον– δύο-πολιτισμούς που έρχονται σε επαφή. Πώς συνδέονται όμως γλωσσολογικές παρατηρήσεις με τις γνωστικές πτυχές και τι αποκαλύπτουν οι προσεγγίσεις αυτές για εστίες προβλημάτων; Πότε επιτυγχάνεται επικοινωνιακή επάρκεια σύμφωνα με τις προσεγγίσεις αυτές;

21. Αυτά τα στοιχεία συγκροτούν τον νομικό λόγο. Τα λεξήματα δεν έχουν νόημα απομονωμένα από το πλαίσιο λειτουργίας τους. Βλ. σχετικά με τον νομικό λόγο Βλαχόπουλο (2014: 28-32).

Αρχικά, ας περιγράψουμε την επικοινωνιακή επάρκεια. Στο Βλαχόπουλος (2010) ορίζεται ως *επικοινωνιακή επάρκεια* η σχέση εκείνη που υπάρχει μεταξύ ενός δομικού στοιχείου του κειμένου-πηγή ή ολόκληρου του κειμένου-πηγή και ενός δομικού στοιχείου του μεταφράσματος ή του συνολικού μεταφράσματος, όταν το δομικό στοιχείο του μεταφράσματος ή το συνολικό μετάφρασμα πληροί τα κριτήρια αποδοχής του μεταφράσματος, που είτε σιωπηρά είτε ρητά έχουν τεθεί από τον εντολέα²². Βλέπουμε στην επικοινωνιακή επάρκεια ένα μεθοδολογικό εργαλείο που περιορίζεται στην περιγραφή των επιλογών του μεταφραστή, ενώ τα κριτήρια αποδοχής αναφέρονται στην αναγνώριση των λειτουργικών παραμέτρων της επικοινωνιακής επάρκειας από τον παραλήπτη του μεταφράσματος. Συνεπώς, η αλλαγή μιας συγκεκριμένης συνιστώσας της επικοινωνιακής κατάστασης ή ενός κριτηρίου αποδοχής πρέπει να επιφέρει και την αλλαγή της συνολικής σχέσης αναφοράς μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος, δηλ. πρέπει να έχει ως συνέπεια και την μεταβολή της επικοινωνιακής επάρκειας.

Εφαρμόζοντας την επικοινωνιακή επάρκεια στην περίπτωση της διερμηνείας, ο παραπάνω ορισμός παίρνει την εξής μορφή: *Επικοινωνιακή επάρκεια* νοείται η σχέση εκείνη που υπάρχει μεταξύ ενός δομικού στοιχείου του μηνύματος-πηγή ή ολόκληρου του μηνύματος-πηγή και ενός δομικού στοιχείου του μηνύματος-στόχος ή του συνολικού μηνύματος-στόχος, όταν το δομικό στοιχείο του μηνύματος-στόχος ή το συνολικό μήνυμα-στόχος επιτρέπουν την αναδόμηση της γνώσης, της εμπειρίας ή της δεξιότητας από τον αποδέκτη του μηνύματος, σύμφωνα με τη σκοπιμότητα της επικοινωνίας.

Πότε επιτυγχάνεται επικοινωνιακή επάρκεια σύμφωνα με τις κρατούσες γλωσσολογικές προσεγγίσεις;

Η Θεωρία του νοήματος των Seleskovitch & Lederer επηρέασε ιδιαίτερα την έρευνα στον χώρο. Αυτό το ερμηνευτικό μοντέλο περιγράφει τόσο τη γραπτή μετάφραση όσο και, πρωτίστως, τη διερμηνεία συνεδρίων. Παρότι η διερμηνεία και η μετάφραση αποτελούν δύο διαφορετικές μορφές διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθότι προφορική και γραπτή, αντίστοιχα, έχουν στόχο και οι δύο τη μεταφορά του περιεχομένου ενός μηνύματος, έστω κι αν οι τρόποι έκφρασης διαφέρουν (Seleskovitch & Lederer 2001 : 88). Κατά τη Seleskovitch, μια (δι)ερμηνευτική θεωρία της μετάφρασης μπορεί να δείξει τι ενώνει και τι χωρίζει τη μετάφραση και τη διερμηνεία, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τη διαφορά ανάμεσα σε μια γλωσσική αντίληψη περί μετάφρασης, που τοποθετεί τη μεταφραστική διαδικασία στο επίπεδο της γλώσσας (ως σημειακού συστήματος), και σε μια (δι)ερμηνευτική αντίληψη που την τοποθετεί στο επίπεδο του γραπτού ή προφορικού λόγου (Seleskovitch & Lederer, 2001 : 88). Συνεπάγεται ότι η θεωρία του νοήματος ή διερμηνευτική θεωρία, όπως συνοψίζει ο Κουτσιβίτης (1994 : 76), πρεσβεύει ότι, «παρά τις επιμέρους ειδοποιές ιδιομορφίες, το μεταφραστικό φαινόμενο είναι ενιαίο και στηρίζεται σε κοινές αρχές, είτε πρόκειται για γραπτό είτε για προφορικό λόγο, είτε για λογοτεχνικά είτε για επιστημονικά κείμενα, είτε για συγχρονική είτε για διαχρονική συσχέτιση γλωσσών». Η μετάφραση, γραπτή ή προφορική, αποτελεί μια πράξη λόγου και όχι ένα γλωσσικό συμβάν. Δεν πρόκειται για εργασία πάνω στη γλώσσα και τις λέξεις, αλλά πάνω στο μήνυμα και το νόημα.

22. Βλ. Βλαχόπουλο 2010 για μια συνολική θεώρηση του σκεπτικού που κατέληξε στον όρο της *επικοινωνιακής επάρκειας*.

Ο μεταφραστής πρέπει, σε μια πρώτη φάση, να καταλάβει και, σε δεύτερη φάση να γράψει ή να πει.

Κατά τη διερμηνεία, όταν επιτυγχάνεται η επικοινωνία, σε κάθε φράση που διατυπώνεται εντός επικοινωνιακής περίπτωσης διαπιστώνουμε ότι αντιστοιχεί ένα δομικό στοιχείο για μία έννοια. Η έννοια αυτή αρθρώνεται με σύνθεση σημαινομένων που είναι διαφορετικά από εκείνα της γλώσσας-πηγή, αλλά είναι σύμφωνα με το πνεύμα της γλώσσας-στόχος.

Κατά συνέπεια, η εστίαση του διερμηνέα μόνο στο νόημα των λέξεων, όταν δηλ. η θεωρητική προσέγγιση λαμβάνει υπόψη της μόνο τις σημασίες των λέξεων, δεν είναι σε θέση να περιγράψει τις λειτουργίες της ανθρώπινης μετάφρασης, αφού οι γλώσσες δεν είναι μόνο συστήματα (Seleskovitch & Lederer 2001 : 88). Η μετάφραση / διερμηνεία πρέπει να ενδιαφέρεται γι' αυτό που μεταδίδει, το νόημα, και όχι για το μέσο μετάδοσης, τη γλώσσα ως σύστημα. Διότι το περιεχόμενο του λόγου δεν διασταυρώνεται κατ' ανάγκη με το περιεχόμενο της γλώσσας (Seleskovitch & Lederer 2001 : 94).

Ο Κουτσιβίτης (1994 : 77) εξηγεί ότι «νόημα δεν είναι απλώς η σημασία των λέξεων ή έστω των φράσεων, αλλά η ψυχολογική και νοητική πραγματικότητα που ο πομπός του μηνύματος, ομιλητής ή συντάκτης επιδιώκει να κοινοποιήσει, και την οποία ο δέκτης συλλαμβάνει, χάρη βέβαια στη λεκτική της αποκρυστάλλωση αλλά και χάρη στα περικείμενα και τον γνωστικό του εξοπλισμό».

Η Seleskovitch (Seleskovitch & Lederer 2001 : 126) διακρίνει τρία επίπεδα και, κατά συνέπεια, τρεις δυνατότητες μετάφρασης:

- 1) τη μετακωδικοποίηση, δηλαδή τη (αμφι)μονοσήμαντη αντιστοιχία σημείων δύο κωδίκων,
- 2) τη μετάφραση, με τη στενή έννοια, που ισοδυναμεί με την πολυδύναμη αλλά γλωσσικά προβλέψιμη αντιστοιχίση, και
- 3) την ερμηνεία, δηλαδή την παραγωγή ανεπανάληπτων καινοφανών ισοδυναμιών.

Αυτά τα τρία επίπεδα διαπλέκονται και δε διαχωρίζονται εύκολα κατά τη διερμηνεία. Αυτό συντελεί ώστε στο επίπεδο της ομιλίας η πολυσημία να αίρεται, καθώς κάθε λέξη εντός ενός εκφωνήματος, ενός κειμένου, μιας κατάστασης αποκτά ένα και μόνο νόημα που μπορεί να μην ταυτίζεται με καμία από τις γλωσσικές σημασίες (Κουτσιβίτης 1994 : 76-77). Ειδικότερα, κατά τη Seleskovitch (Seleskovitch & Lederer 2001 : 127), ο προφορικός λόγος είναι μονοσήμαντος, κυρίως λόγω της ταχύτητάς του και της ανάμνησης που ερμηνεύει τις λέξεις.

Η μνήμη, έτσι όπως περιγράφηκε παραπάνω, παίζει ιδιαίτερο ρόλο στη χρονική διαφορά ή μετατόπιση (*time lag* ή *décalage*) κατά την εκφώνηση στην ταυτόχρονη διερμηνεία.

Η εκφώνηση του διερμηνέα υπόκειται σε δύο περιορισμούς:

- 1) Ο διερμηνέας χρησιμοποιεί αμέσως τα γλωσσικά σημεία που δεν ενσωματώνονται στη μακροπρόθεσμη μνήμη (ονόματα, αριθμοί κ.α.), για να μην εξαφανιστούν·
- 2) ο διερμηνέας πρέπει να εκφωνήσει έναν λογικό λόγο.

Ανάλογα με το αν μετακωδικοποιεί αμέσως ή αποθηκεύει στη μακροπρόθεσμη (γνωστική) μνήμη στοιχεία που έξυπνα θα αποδώσει αργότερα, ο λόγος του διερμηνέα πλησιάζει

ή απομακρύνεται από τον αυστηρό παραλληλισμό με τον λόγο του πομπού. Οι μεταβολές της χρονικής διαφοράς είναι η εκδήλωση του διπλού περιορισμού στον οποίο υπόκειται η ταυτόχρονη διερμηνεία. Ωστόσο, ό,τι αποδίδεται άμεσα στη γλώσσα-στόχο δεν αποτελεί πάντα κατ'ανάγκη μετακωδικοποίηση, αλλά προϋπόθεση είναι να ανήκει στη διάρκεια βραχυπρόθεσμης μνήμης. Η απόδοση όμως των «έξυπνων αναμνήσεων», με άλλα λόγια των ολοκληρωμένων πληροφοριών, στη γλώσσα-στόχο μπορεί να συμβεί όποτε το επιθυμεί ο συγγραφέας και το επιτρέπουν οι περιορισμοί της γλώσσας-στόχου, δηλαδή είτε μεταγενέστερα (έχουν παρατηρηθεί μέχρι και 18 δευτερόλεπτα διαφοράς) είτε σχετικά άμεσα είτε ακόμη και νωρίτερα σε σχέση με τον λόγο του πομπού. (Seleskovitch & Lederer 2001 : 145-146).

Η θεωρία αυτή δέχτηκε έντονες επιθέσεις από τους γλωσσολόγους θεωρητικούς της μετάφρασης, επειδή αναγνωρίζει απλώς και μόνο επικουρικό ρόλο στη γλωσσολογία σε σχέση με τη μετάφραση, και από τους θεωρητικούς της λογοτεχνικής μετάφρασης, για την περιθωριοποίηση των ιδιαιτεροτήτων του κειμένου (Κουτσίβιτης 1994 : 78).

Σε σχέση με την επίτευξη επικοινωνιακής επάρκειας θα λέγαμε τα εξής:

Όπως προκύπτει από τις θέσεις Θεωρίας του νοήματος, δεν αρκεί να κατέχει κανείς καλά δύο ξένες γλώσσες για να μπορεί να διερμηνεύσει. Εξίσου σημαντικές είναι οι θεματικές γνώσεις, οι ειδικές δεξιότητες και η γνώση της μεθόδου. Διαπιστώσαμε ότι οι πλούσιες γενικές γνώσεις και η ειδική προετοιμασία, από άποψη ορολογίας και τεκμηρίωσης επιτρέπουν σε έναν ικανό και έμπειρο διερμηνέα να αντιμετωπίσει οποιοδήποτε θέμα. Τελικό κριτήριο για την επίτευξη επικοινωνιακής επάρκειας κατά τη διερμηνεία δεν μπορεί να είναι άλλο παρά ο έλεγχος της εκπλήρωσης του σκοπού της, ήτοι η ύπαρξη αποτελεσματικής επικοινωνίας.

Ας εξετάσουμε όμως και τη γνωστική προσέγγιση. Ενδεικτικά, θα μελετήσουμε το υπόδειγμα δοκιμασιών (*modèle d'efforts*) κατά Gile.

Η νόηση είναι ο μηχανισμός που μας επιτρέπει να καταλαβαίνουμε και να αποκτούμε γνώσεις καθώς και να τις επεξεργαζόμαστε (Stuart-Hamilton 1995 : 20). Ο μηχανισμός αυτός παίζει βασικό ρόλο στη διερμηνεία και ειδικά στην απολεξικοποίηση. Θα μπορούσαμε να πούμε: καταλαβαίνω, αποθηκεύω, αποδίδω και κυρίως εφαρμόζω και χρησιμοποιώ με νέο σκεπτικό, δηλαδή αυτό που μας ενδιαφέρει στη διερμηνεία και τη μετάφραση.

Στη δεκαετία του 1970 (Gile 1999 : 153-154) αναπτύχθηκαν μοντέλα για να περιγράψουν τη νοητική λειτουργία της ταυτόχρονης διερμηνείας. Πιο πρόσφατα, διάφοροι ερευνητές ανέπτυξαν τα δικά τους μοντέλα, βασισμένα και αυτά στη γνωστική επιστήμη. Πρόκειται για θεωρητικές κατασκευές πολύτιμες, στο μέτρο που λαμβάνουν υπόψη τους τις σχετικές εξελίξεις στη γνωστική ψυχολογία, τη νευρογλωσσολογία και τη γλωσσολογία. Από πρακτική σκοπιά, πάντως, δεν έχουν ελεγχθεί πολύ συστηματικά, πιθανότατα εξαιτίας της πολυπλοκότητας των σχετικών διανοητικών λειτουργιών, αλλά και λόγω έλλειψης θεσμικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων για τέτοια έρευνα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκε μια σειρά μοντέλων με διαφορετική οπτική, καθώς η ιδέα δεν ήταν να περιγράψουν τη διαδικασία της ταυτόχρονης διερμηνείας, αλλά να εξηγήσουν τα λάθη και τις παραλείψεις που παρατηρούνται κατά την εκτέλεση της ταυτόχρονης και της διαδοχικής διερμηνείας, τα οποία δεν θα μπορούσαν εύκολα να αποδοθούν σε ανεπαρκείς γλωσσικές ικανότητες, σε ελλειπείς εξωγλωσσικές γνώσεις ή σε κακές συνθήκες παράδο-

σης του κειμένου αφετηρίας. Χρησιμοποιήθηκαν ένα μοντέλο για τη ταυτόχρονη και ένα για τη διαδοχική διερμηνεία:

Μοντέλο για την ταυτόχρονη διερμηνεία

Οι γνωστικές λειτουργίες της ταυτόχρονης διερμηνείας προσεγγίζονται με το υπόδειγμα των δοκιμασιών κατά Gile (1995).

Η δοκιμασία ακρόασης και ανάλυσης (*effort d'écoute et d'analyse*) πραγματοποιείται μεταξύ της πρόσληψης του λόγου από τα όργανα ακοής και της στιγμής που ο διερμηνέας αποδίδει ένα νόημα σε κάποιο τμήμα του λόγου. Οι γλωσσικές και εξωγλωσσικές ικανότητες είναι υπεύθυνες για την κατανόηση του λόγου, η οποία εξαρτάται από τρεις παράγοντες: Τον χρόνο, την προσοχή και την περιορισμένη δυνατότητα της βραχυπρόθεσμης μνήμης.

Η δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*) περιλαμβάνει όλες τις λειτουργίες, από την απόφαση να μεταδοθεί η ιδέα μέχρι την εκφορά του εκφωνήματος. Διάφοροι παράγοντες αυξάνουν την προσπάθεια παραγωγής, όπως η αναζήτηση ισοδυνάμων, η ανάγκη παράφρασης και οι εσφαλμένες προσδοκίες.

Η δοκιμασία βραχυπρόθεσμης μνήμης (*effort de mémoire à court terme*) αφορά την αποθήκευση τμημάτων του λόγου στη μνήμη μέχρι την απόδοσή τους στη γλώσσα-στόχο. Σχηματικά το παραπάνω υπόδειγμα έχει την εξής μορφή (Gile 1995 : 99):

$$E + M + P + C = T$$

όπου

E = Δοκιμασία ακρόασης (*effort d'écoute*)

M = Δοκιμασία μνήμης (*effort de mémoire*)

P = Δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*)

C = Δοκιμασία συντονισμού (*effort de coordination*)

T = Συνολική προσπάθεια (*Total des besoins*)

Κάθε δοκιμασία εστιάζεται σε ένα διαφορετικό τμήμα του λόγου και ο διερμηνέας πρέπει να διαθέτει την αναγκαία ικανότητα για επεξεργασία του κάθε τμήματος, διαφορετικά θα αναγκαστεί να αφιερώσει περισσότερη ικανότητα επεξεργασίας στην προσπάθεια παραγωγής, εις βάρος της προσπάθειας ακρόασης. Κινδυνεύει έτσι να μην ακούσει ένα μεταγενέστερο τμήμα λόγου. Γι' αυτό, ο διερμηνέας πρέπει να εκτελεί τη διερμηνεία μόνο υπό τον όρο ότι το σύνολο των αναγκών (T) δεν υπερβαίνει τη συνολική διαθέσιμη ικανότητα.

Μοντέλο για τη διαδοχική διερμηνεία

Ο Gile, αποσυνθέτοντας κάθε φάση της διαδοχικής διερμηνείας (φάση ακρόασης και ανάλυσης και φάση αναδιατύπωσης), προτείνει ένα υπόδειγμα δοκιμασιών για τη διαδοχική διερμηνεία Gile (1995 : 109). Το μοντέλο προσπαθειών της φάσης ακρόασης είναι το ακόλουθο:

$$\text{Ακρόαση (Écoute)} = E + M + PN + C$$

E = Δοκιμασία ακρόασης (*effort d'écoute*)

M = Δοκιμασία βραχυπρόθεσμης μνήμης (*effort de mémoire à court terme*)

PN = Δοκιμασία λήψης αποφάσεων (*effort de prise de notes*)

C = Συντονισμός των τριών δοκιμασιών (*coordination des trois efforts*)

Το μοντέλο προσπαθειών της φάσης αναδιατύπωσης στη διαδοχική διερμηνεία είναι το εξής:

Αναδιατύπωση (Reformulation) = MLT + Lect + P, όπου

MLT = Μακροπρόθεσμη μνήμη (*mémoire à long terme*)

Lect = Δοκιμασία ανάγνωσης (*effort de lecture*)

P = Δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*)

Παρατηρούμε ότι το μοντέλο προσπαθειών στην ταυτόχρονη διερμηνεία απαιτεί περισσότερη προσπάθεια από εκείνο της διαδοχικής, και αυτό εξαιτίας της αλληλεπικάλυψης των ενεργειών και του συντονισμού που απαιτείται για την κατανομή της αφοσίωσης και των πόρων. Επιπλέον, διαπιστώνουμε ότι ο διερμηνέας καταβάλλει προσπάθειες που προσιδιάζουν σε κάθε τρόπο διερμηνείας. Παρά τη βαρύτητά τους, όλες αυτές οι προσπάθειες χάνουν τη σημασία τους χωρίς την τελευταία προσπάθεια, αυτήν του συντονισμού. Τα μοντέλα αυτά αφήνουν να αναδυθούν εύκολα οι εστίες που μπορούν να διαταράξουν την ισορροπία. Η κακή λειτουργία/εκτέλεσης, μιας συνιστώσας επιφέρει μείωση της επικοινωνιακής επάρκειας.

Σύμφωνα με τη Σελλά-Μάζη (2008 : 456), η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση της διερμηνείας αποδεικνύει, κάτω από ένα άλλο πρίσμα, ότι η διερμηνευτική διαδικασία αφίσταται της μεταφραστικής, διότι όταν το κείμενο προορίζεται είτε για μετάφραση είτε για διερμηνεία, τότε η ανάλυση του κειμένου σε παράγοντες κειμενικότητας είναι ίδια, ενώ οι παράγοντες που επηρεάζουν την πρόσληψη και την επαναδιατύπωση των μηνυμάτων του προς διερμηνεία κειμένου διαφέρουν από ένα προς μετάφραση κείμενο. Μάλιστα, σε συνθήκες διερμηνείας όπου κάτω από το βάρος της πίεσης του χρόνου και της προφορικότητας του λόγου δεν υπάρχει δυνατότητα για ανάλυση, ερμηνεία και διαλογισμό, η εξοικείωση σε θέματα κειμενικότητας του λόγου, όπως π.χ. η αναγνώριση των παραγόντων συνοχής και των δεικτών που αποκαθιστούν την εννοιολογική συνεκτικότητα του κειμένου, καθίσταται επιβεβλημένη. Εξάλλου, η Σελλά-Μάζη επισημαίνει στο άρθρο της ότι τόσο στη θεωρητική προσέγγιση των Seleskovitch και Lederer όσο και σε αυτή του Gile εντοπίζονται θέματα τα οποία καλύπτονται από την κειμενογλωσσολογία. Αυτά αφορούν τρεις κυρίως εξωκειμενικούς παράγοντες (Σελλά-Μάζη, 2008 : 457):

«α) τον παράγοντα προθετικότητα, ασχολούμενοι, όμως, μόνον με τον εντοπισμό του *vouloir-dire* του πομπού, δηλαδή των υποδηλούμενων νοημάτων και των διαλογικών υπονοημάτων, και β) τους παράγοντες πληροφορητικότητα και καταστασιακότητα, μόνον, όμως, όσον αφορά την έννοια του περικειμένου με την ευρεία έννοια του όρου: ως αποθηκευμένη γνώση για τον κόσμο ή ως γνώσεων σχετικών με το πολιτισμικό περιβάλλον της γλωσσικής κοινότητας στην οποία ανήκει το προς διερμηνεία κείμενο (και ουδόλως με τη στενή έννοια του «συκειμένου»)».

Οι Kohn & Kalina (1996 : 131) επισημαίνουν κι αυτοί τον ρόλο των εξωγλωσσικών γνώσεων στη διερμηνεία.

Επίσης, μια άλλη διάσταση της κειμενογλωσσολογικής προσέγγισης, που αναδεικνύει η Σελλά-Μάζη (2008 : 459) μέσα από την εμπειρία των εν ενεργεία διερμηνέων, είναι η μερική διαφοροποίηση της διερμηνευτικής διαδικασίας εξαιτίας της τυπολογικής απόστασης που χωρίζει τα ζεύγη γλωσσών με τα οποία εργάζεται ο διερμηνέας, γεγονός που μπορεί

να επιφέρει σημαντικές συνέπειες στη συνοχή και τη συνεκτικότητα του διερμηνεύματος. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε κάποια προβλήματα που δημιουργούνται κατά τη διερμηνευτική πράξη και τα οποία αντιμετωπίζει με ολιστικό τρόπο η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση, όπως η διάκριση μεταξύ προφορικών και γραπτών προς διερμηνεία κειμένων, διότι, πλέον, στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι διερμηνείς συνεδρίων διερμηνεύουν γραπτά και όχι προφορικά κείμενα, καθώς επίσης και η διάκριση μεταξύ των ήδη γνωστών ειδών διερμηνείας (ταυτόχρονης και διαδοχικής) και της επάλληλης (*liaison*).

Η Σελλά-Μάζη θεωρεί ότι οι παράγοντες κειμενικότητας, όπως η πληροφορητικότητα, η προθετικότητα και η αποδεκτικότητα, έχουν ελάχιστα μελετηθεί και θα έπρεπε να αποτελούν αυθύπαρκτο τομέα ερευνών σχετικά με την πράξη, τη θεωρία και τη διδακτική της διερμηνείας κυρίως ως προς τον προφορικό λόγο (ως φορέα του μηνύματος του διερμηνέα).

Η γλωσσολογική προσέγγιση διερευνά τους κειμενικούς παράγοντες σε συσχέτιση με τη διερμηνευτική πράξη και τις επικοινωνιακές συνθήκες της διερμηνείας, λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες πληροφορικότητα, καταστασιακότητα και αποδεκτότητα, όπως επίσης σε άλλες περιπτώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη συνοχή, τη συνεκτικότητα, την προθετικότητα, την αποδεκτότητα και τη διακειμενικότητα (Σελλά-Μάζη 2008 : 458).

Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, διερευνάται το κατά πόσον μπορούν να εφαρμοσθούν οι κειμενικοί παράγοντες όχι μόνον στη θεωρία αλλά και τη διδακτική της διερμηνείας. Άλλοτε εξετάζονται οι παράγοντες κειμενικότητας ένας προς έναν σε συσχέτιση με τη διερμηνευτική πράξη, φέρνοντας στην επιφάνεια ανεξερεύνητες ακόμη περιοχές της διερμηνευτικής πράξης – με δεδομένο τις ιδιαίτερες επικοινωνιακές συνθήκες της διερμηνείας που σχετίζονται άμεσα με τους παράγοντες πληροφορητικότητα, καταστασιακότητα και αποδεκτότητα (Bühler, 1990 στο Σελλά-Μάζη 2008 : 454) – και άλλοτε το βάρος δίνεται μόνον σε ορισμένους εξ αυτών, κυρίως στη συνοχή και τη συνεκτικότητα, αλλά και στην προθετικότητα, την αποδεκτότητα και τη διακειμενικότητα (Σελλά-Μάζη 2008 : 454). Σημειωτέον, επίσης, ότι το ενδιαφέρον των ερευνητών αυτή τη φορά εστιάζεται όχι μόνον στη διερμηνευτική διαδικασία αυτή καθαυτή αλλά και στο διερμηνευτικό προϊόν, με κύριο μέλημα τον εμπλουτισμό της μεθοδολογικής και παιδαγωγικής προσέγγισης της διερμηνείας.

Τόσο η κειμενογλωσσολογική όσο και η γλωσσολογική προσέγγιση δείχνουν πως η επικοινωνιακή ανεπάρκεια αποδίδεται είτε στη φτωχή αξιολόγηση των ιδιοτήτων των κειμένων-πηγή, είτε στην κατάλληλη απόδοση τους στο σύστημα-στόχο. Η διαμόρφωση του τελικού μηνύματος επηρεάζει σαφώς την ποιότητα της διερμηνείας. Εάν παράγοντες όπως η συνοχή, η συνεκτικότητα, η προθετικότητα, η αποδεκτότητα και η διακειμενικότητα είτε δεν αξιολογηθούν ορθά στο αρχικό μήνυμα, οπότε και στο τελικό μήνυμα θα έχουν μεταφερθεί λανθασμένα, είτε για κάποιους λόγους γνωστικούς δεν μεταφερθούν οι αντίστοιχοι μηχανισμοί στο τελικό μήνυμα, δεν επιτυγχάνεται επικοινωνιακή επάρκεια.

Αφού εξετάσαμε τις θεωρητικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις της διερμηνευτικής πράξης, κρίνουμε σκόπιμο να διερευνήσουμε, επίσης, ποια θεωρούνται ως απαραίτητα προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματος.

2.2. Τα προσόντα του διερμηνέα

Γενικότερα θεωρείται μεταξύ των μη ειδικών πως η βασική ικανότητα για την επιτέλεση διαμεσολάβησης σε πολυγλωσσική επικοινωνία είναι φυσικό χάρισμα σύμφυτο με την ικανότητα χρήσης τουλάχιστον δύο γλωσσών. Αυτή η θεωρία θα μπορούσε να εξηγήσει γιατί για αιώνες οι υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονταν από μη ειδικούς. Πρόκειται για άποψη την οποία δεν συμμαρρίζουν οι ειδικοί και με κανέναν τρόπο δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις σημερινές πιο περίπλοκες δραστηριότητες γλωσσικής/διαπολιτισμικής επικοινωνίας (Kalina 2000 : 7). Τόσο για τη μετάφραση όσο και για τη διερμηνεία είναι απαραίτητη η καλλιέργεια ικανοτήτων (πρέπει ο διερμηνέας να μαθαίνει, να σκέφτεται, να είναι δημιουργικός, να επιλύει προβλήματα) και δεξιοτήτων (αυτοματοποιημένες διαδικασίες) (Kalina 2000 : 20)

Κατά τον Gile (2001 : 381), κατά βάση ο φοιτητής, ειδικά της διερμηνείας συνεδρίων στην αρχή των σπουδών του κατέχει «τέλεια» τις μελλοντικές γλώσσες εργασίας του, καθώς και σημαντική γενική παιδεία. Η εκμάθηση της διερμηνείας αφορά, θεωρητικά, πρώτα απ' όλα μια τεχνογνωσία και δευτερευόντως ένα συμπλήρωμα γνώσεων.

Το συμπλήρωμα γνώσεων περιλαμβάνει τον γλωσσικό εμπλουτισμό, κυρίως λεξιλογικό με ιδιαίτερη έμφαση στις γλώσσες ειδικότητας και τον εμπλουτισμό θεματικών γνώσεων. Όσο για την εκμάθηση της τεχνογνωσίας, τρεις είναι οι συνιστώσες της: μεθοδολογική, γνωστική και γλωσσική (Gile 2001: 382). Η μεθοδολογική συνιστώσα αφορά τη γνώση των τεχνικών, των επιλογών και των κανόνων, που θέτουν αφενός τους περιορισμούς σε αυτό που είναι επιθυμητό ή επιτρεπτό και αφετέρου τις προτεραιότητες.

Η γνωστική συνιστώσα στο γλωσσικό επίπεδο περιλαμβάνει την κατανόηση σε μια γλώσσα και την παραγωγή σε άλλη. Περιλαμβάνει, επίσης, τις θεματικές γνώσεις που κατέχει ο πομπός (χωρίς να υπολογίζονται τα αντίστοιχα πληροφοριακά κενά του εκάστοτε διερμηνέα). Το σύνολο των λειτουργιών της κατανόησης και της αναδιτύπωσης, συμπεριλαμβανομένων της λήψης και εφαρμογής στρατηγικών αποφάσεων προς αντιμετώπιση δυσκολιών, πρέπει να γίνεται αυτοστιγμεί στην ταυτόχρονη και σχεδόν αυτοστιγμεί στη διαδοχική διερμηνεία.

Η γλωσσική συνιστώσα (Gile, 2001: 382)

Η γλωσσική συνιστώσα (Gile 2001:382): Εκτός από τον εμπλουτισμό των γνώσεων, κυρίως λεξιλογικών, οι γλωσσικές γνώσεις που αποκτά ο διερμηνέας κατά την εκπαίδευσή του περιλαμβάνουν στοιχεία τεχνογνωσίας, που και αυτά είναι σε μεγάλο βαθμό γνωστικά: Σε πρώτη φάση, στο νοητικό λεξιλόγιο του διερμηνέα (και μέσα στο νοητικό απόθεμα φωνολογικών, γραμματικών, υφολογικών και πραγματολογικών δομών και κανόνων), τα πιο καθοριστικά για τη διερμηνεία στοιχεία γίνονται πιο διαθέσιμα, δηλαδή προσπελάσιμα σε συντομότερο χρόνο και με καταβολή μικρότερης προσπάθειας για επεξεργασία: η ικανότητα διαχωρισμού της γλώσσας αφετηρίας από τη γλώσσα άφιξης, δηλαδή η αποφυγή γλωσσικών παρεμβολών· η ικανότητα σχηματισμού προτάσεων γραμματικά σωστών και με λογική συνοχή, σε μια κατάσταση όπου η προσοχή δεν εστιάζεται σε ένα μόνο σημείο· η ικανότητα εφαρμογής στρατηγικών γλωσσικής παράκαμψης των δυσκολιών: στρατηγικές αναβολής/καθυστερήσης με αρχή πρότασης που επιτρέπει μεγάλες δυνατότητες συνέχισης, στρατηγικές ηθελημένης αμφισημίας, παράφρασης για

αντικατάσταση άγνωστου όρου στη γλώσσα άφιξης, κλπ. (Gile 2001 : 383) [βλ. αναλυτικότερα παρακάτω].

Σε ό,τι αφορά στην επάρκεια του διερμηνέα στη γλώσσα άφιξης, ο Gile (2001 : 391) επισημαίνει ότι στην ταυτόχρονη διερμηνεία η χαμηλή ποιότητα μπορεί να οφείλεται στο γνωστικό/γνωσιακό φόρτο που αποδίδεται στη διαρκή ταυτόχρονη παρουσία δύο γλωσσών, ενώ στη διαδοχική δηλώνει σοβαρή ανεπάρκεια του διερμηνέα.

Ειδικά ως προς την ευχέρεια χρήσης των γλωσσών, η Mead (2002 : 180) επισημαίνει ότι θα πρέπει αρχικά να ληφθούν υπόψη τα ζεύγη γλωσσών: σε κάποιες περιπτώσεις είναι πιο εύκολο το πέρασμα από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα στόχο, σε άλλες όχι. Στη συνέχεια, η ευχέρεια παραγωγής στη γλώσσα-στόχο εξαρτάται από διάφορες ικανότητες γλωσσικές (π.χ. λεξιλογικές, ορολογικές), εξωγλωσσικές (π.χ. διαχείριση σημειώσεων στη διαδοχική διερμηνεία, γνώσεις πεδίου) ή ακόμη υβριδικές (π.χ. παράκαμψη ή επίλυση προβλημάτων έκφρασης). Σε κάθε περίπτωση πάντως θα πρέπει να μελετώνται τα χαρακτηριστικά του συνεχούς λόγου.

Δεν είναι πάντως δυνατό, με βάση τα παραπάνω, να κατηγοριοποιηθούν απολύτως οι ακόλουθες δεξιότητες, που θεωρούνται από πολλούς συγγραφείς απαραίτητες για μια καλή διερμηνεία (Mikkelson, 1999b):

1. Γλωσσικές δεξιότητες: Συγγραφείς που έχουν ασχοληθεί με διάφορους τύπους διερμηνείας, από διερμηνεία συνεδρίων ως διερμηνεία δικαστηρίων ή κοινοτική διερμηνεία δίνουν έμφαση στο εύρος και το βάθος της απαιτούμενης γλωσσικής επάρκειας. Επιπλέον, συμφωνούν όλοι ότι η γνώση της γλώσσας είναι απλώς ένα προαπαιτούμενο για την κατοχή των τεχνικών της διερμηνείας.

2. Αναλυτικές δεξιότητες: Η ανάλυση κατέχει πρωταρχική θέση ανάμεσα στις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από τους διερμηνείς δικαστηρίων “τόσο σημαντική για την ταυτόχρονη διερμηνεία ώστε μπορεί να θεωρηθεί αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας και όχι επικουρική τακτική”. Σχετικά με τη διερμηνεία συνεδρίων και ο Jones (1998, στο Mikkelson, 1999b) επιμένει στη σημασία ανάλυσης του λόγου πριν από τη διερμηνεία. Και οι προδιαγραφές πρακτικής για την ιατρική διερμηνεία (MMIA, 1995, στο Mikkelson, 1999b) θεωρούν την ανάλυση κομβική για την επάρκεια της διερμηνείας.

3. Ακρόαση και ανάκληση: Όπως σημειώνουν οι Gentile et al (1996, στο Mikkelson, 1999b) «η αποτελεσματική διερμηνεία απαιτεί αποτελεσματικές ακουστικές δεξιότητες». Πολλοί συγγραφείς ορίζουν ως «ενεργητική ακρόαση» το ιδιαίτερο είδος ακρόασης που εφαρμόζουν οι διερμηνείς, ενώ επίσης επισημαίνουν ότι «αυτή η ενεργητική προσεκτική ακρόαση διαφέρει σημαντικά από άλλα είδη ακρόασης και ο διερμηνέας πρέπει να τη σπουδάσει» (Jones, 1998, στο Mikkelson, 1999b). Η μνήμη ή ανάκληση θεωρείται κι αυτή θεμελιώδης από όλους σχεδόν τους ειδικούς της διερμηνείας, ανεξάρτητα από τον τύπο: η Seleskovitch (1978a, στο Mikkelson, 1999b) μάλιστα υποστηρίζει ότι «στη διερμηνεία, μνήμη και κατανόηση είναι αδιαχώριστες, καθώς η μια είναι συνάρτηση της άλλης». Η καλή μνήμη είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον διερμηνέα δικαστηρίων, αφού πρέπει με το μήνυμα να συγκρατεί και να αποδίδει στη γλώσσα-στόχο ακόμη και παραγλωσσικά στοιχεία: «Αυτό που κάνει τη δουλειά του διερμηνέα δικαστηρίων πολύ πιο

δύσκολη από εκείνη του διερμηνέα συνεδρίων είναι ότι ο διερμηνέας δικαστηρίων δεν μπορεί να αποφύγει τελείως μη σημασιολογικές πληροφορίες, όπως παύσεις και υπεκφυγές, διότι πρέπει να συμπεριληφθούν στη μετάφραση [προς τη γλώσσα-στόχο], για να προκύψει ένα νομικό ισοδύναμο του μηνύματος [της γλώσσας-πηγή] (Gonzalez et al, 1991, στο Mikkelson, 1999b).

4. *Διαπροσωπικές δεξιότητες*: Θα περίμενε κανείς να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε αυτό το προσόν για τους ιατρικούς και προνοιακούς διερμηνείς, που είναι σε πιο άμεση προσωπική επαφή με τους πελάτες τους απ'ό,τι οι διερμηνείς συνεδρίων. Παρά το στερεότυπο του διερμηνέα συνεδρίων που περνά όλη τη μέρα σε μια καμπίνα απευθυνόμενος σε απρόσωπους γραφειοκράτες με φωνή χωρίς φυσική παρουσία, σε πολλά συνέδρια υπάρχει άμεση επαφή μεταξύ διερμηνέων και συνέδρων.

5. *Δεοντολογική συμπεριφορά*: Αν και ο κώδικας δεοντολογίας του διερμηνέα έχει ιδιαίτερη σημασία για τη δουλειά του διερμηνέα σε νομικό περιβάλλον, η δεοντολογία αφορά όλους τους διερμηνείς. Οι ιατρικοί διερμηνείς πρέπει να δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία σε ζητήματα ιατρικού απορρήτου (MMIA, 1995, στο Mikkelson, 1999b).

6. *Ρητορικές ικανότητες*: Οι περισσότεροι άνθρωποι συνδέουν τις ρητορικές ικανότητες με την εμφάνιση ενώπιον μεγάλου κοινού σε δημόσιες εκδηλώσεις, όπως συνέδρια, συνελεύσεις ή συνεντεύξεις τύπου· η αγόρευση είναι πράγματι βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης όλων των τύπων διερμηνέα (Weber, 1984· Frishberg, 1986· Gonzalez et al, 1991, στο Mikkelson, 1999b). Οι Gentile et al (1996, στο Mikkelson, 1999b) επισημαίνουν ότι ακόμη και οι διερμηνείς κοινότητας, που συνήθως εργάζονται σε πιο ιδιωτικό περιβάλλον, πρέπει να μπορούν να εκφράσουν με σαφήνεια τις ιδέες.

7. *Πολιτισμική γνώση*: Αναγνωρίζεται σχεδόν από όλους ότι οι διερμηνείς που εργάζονται σε ιατρικό και προνοιακό περιβάλλον πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί με τις πολιτισμικές διαφορές. Οι διερμηνείς δικαστηρίων θα πρέπει κι αυτοί να λαμβάνουν υπόψη τους τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, αν και δεν έχουν πραγματικά τη δυνατότητα να ενημερώνουν τους πελάτες τους σχετικά με τις πολιτισμικές διαφορές (Gonzalez et al, 1991, στο Mikkelson, 1999b). Αυτό που πολλοί διερμηνείς αυτού του τύπου μπορεί να μην παραδέχονται είναι ότι και οι διερμηνείς συνεδρίων θεωρούν τους εαυτούς τους όχι μόνο γλωσσικούς αλλά και πολιτισμικούς διαμεσολαβητές. Η Seleskovitch (1978a, b, Seleskovitch & Lederer, 1984, στο Mikkelson, 1999b) έχει γράψει εκτενώς για τη σύνδεση γλώσσας και πολιτισμού. Ίσως ο Jones (1998 : 4) το συνοψίζει καλύτερα, όταν λέει ότι «καθ'όλη τη διάρκεια της εργασίας τους, οι διερμηνείς (συνεδρίων) πρέπει να γεφυρώνουν τα πολιτισμικά και εννοιολογικά χάσματα που χωρίζουν τους συνέδρους».

8. *Θεματική γνώση*: Αν και οι επαγγελματίες διερμηνείς συχνά παραπονούνται ότι οι πελάτες τους δεν κατανοούν την ανάγκη για εκ των προτέρων προετοιμασία, ώστε να προσεγγίσουν τα προς συζήτηση θέματα και να μεταφράσουν με ακρίβεια, όλοι οι ειδικοί της διερμηνείας αναγνωρίζουν την ανάγκη για θεματική γνώση (Seleskovitch, 1978a· Gonzalez et al, 1991· Frishberg, 1986· Gentile et al, 1996· MMIA, 1995, στο Mikkelson, 1999b).

9. *Διαδικαστική γνώση*: Οι γλωσσικές δεξιότητες των διερμηνέων πρέπει να είναι άριστες, κάτι που δεν σημαίνει μόνον ευχέρεια στις γλώσσες εργασίας. Περιλαμβάνουν όχι μόνο τη χρήση της γενικής ή της καθομιλουμένης αλλά και γνώση ειδικών γλωσσών όπως η τραπεζική, ιατρική, γλώσσα επεξεργασίας δεδομένων, γνώση σχετικά με διαφορές στη χρήση, το ύψος, το επίπεδο λόγου, πολιτισμικές νόρμες και ιδιαιτερότητες κλπ. (δηλωτική και σημασιολογική γνώση). Ένας καλά καταρτισμένος διερμηνέας δεν γνωρίζει απλώς αυτές τις διαφορές, αλλά ξέρει και πώς να τις αντιμετωπίζει (διαδικαστική γνώση). Ο διερμηνέας θα πρέπει να ξέρει, για παράδειγμα, αν ένας τεχνικός όρος πληροφορικής ή χρηματιστηρίου πρέπει να μεταφραστεί ή να αποδοθεί όπως είναι στη γλώσσα-πηγή (Kalina 2000 : 4).

2.3. Οι στρατηγικές της διερμηνείας

Οι στρατηγικές χρησιμοποιούνται για να αντιμετωπιστούν δυσκολίες που εκ πρώτης όψεως δεν αντιμετωπίζονται με την πεπατημένη. Δηλαδή, οι στρατηγικές χρησιμοποιούνται για την επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο διερμηνέας. Πρόκειται συνήθως για καταστάσεις που σχετίζονται με γλωσσικές ή θεματικές γνώσεις.

Ωστόσο, οι λειτουργικοί περιορισμοί της μνήμης μας είναι παράγοντες που ωθούν τον διερμηνέα, συνειδητά ή ασυνειδητά, σε στρατηγικές. Λίγα λόγια για τη μνήμη: Στη βιβλιογραφία²³, υπάρχουν διάφοροι τύποι μνήμης ανάλογα αφενός με τον φευγαλέο ή εύθραυστο χαρακτήρα της αφετέρου με τη συνέχεια και τη σταθερότητά της. Κατά βάση διακρίνονται:

Ο προφορικός λόγος εξελίσσεται εντός των ρυθμικών ορίων που του επιβάλλουν οι ψυχο-φυσιολογικοί μηχανισμοί, δηλαδή ούτε πολύ αργά ούτε πολύ γρήγορα για την κατανόηση. Ο χρόνος αντίληψης είναι σύντομος. Ο φυσιολογικός αυθόρμητος προφορικός λόγος εξελίσσεται με ρυθμό περίπου 150 λέξεων το λεπτό· κάθε ομάδα επτά ή οκτώ λέξεων παραμένει εκ φύσεως στη μνήμη για δύο με τρία δευτερόλεπτα.

Η ταυτόχρονη παρουσία στην άμεση μνήμη ήχων από επτά ή οκτώ σημειώματα έχει ως αποτέλεσμα η σημασία μιας λέξης κατά την αντίληψη του λόγου να μην ανασύρεται ποτέ μόνο χάρη στον ήχο της, αλλά χάρη στο σύνολο των ήχων που γίνονται ταυτόχρονα αντιληπτοί. Αυτό εξηγεί γιατί ο προφορικός λόγος γνωρίζει πολυσημία ή αμφισημία πολύ πιο περιορισμένα, εκτός εάν περιλαμβάνει τέτοιες σκόπιμες επιλογές του ομιλητή.

Βασικό κοινό στοιχείο μετάφρασης και διερμηνείας είναι η στρατηγική προσέγγιση, δηλαδή η αναγνώριση των προβλημάτων και η αναζήτηση κατάλληλων λύσεων.

Σύμφωνα με τα όσα απέδειξαν οι ερευνητές του προγράμματος PACTE (2005), οι μεταφραστές οφείλουν να διαθέτουν γλωσσικές γνώσεις όχι μόνο στην ξένη γλώσσα: Οι μεταφραστές οφείλουν να γνωρίζουν άριστα τη μητρική τους γλώσσα – το γλωσσικό σύστημα μέσα στο οποίο εργάζονται. Πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιούν αυτές τις γλωσσικές γνώσεις για να διασφαλίσουν την επιτυχή έκβαση της επικοινωνίας μέσω της μετάφρασης. Οι γλωσσικές τους γνώσεις πρέπει να περιλαμβάνουν γνώσεις της πραγματολογίας, της γλωσσικής επικοινωνίας, κειμενικές και γραμματικές γνώσεις. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι και οι εγκυκλοπαιδικές, θεματικές και πολιτισμικές γνώσεις,

23. Βλ. ενδεικτικά Gile (1999), Seleskovitch & Lederer,(2001),· Timarova, (2008).

δηλαδή ένα υπόβαθρο γνώσεων που ενεργοποιείται ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε μεταφραστικού έργου, ή να έχουν τις γνώσεις που θα διευκολύνουν την οικοδόμηση του απαιτούμενου για κάθε μετάφραση γνωσιακού υπόβαθρου. Αυτό που συχνά παραγνωρίζεται είναι ότι οι μεταφραστές οφείλουν να διαθέτουν επαγγελματικές γνώσεις. Εδώ ανήκουν οι γνώσεις που σχετίζονται με τα εργαλεία του μεταφραστή και τη μεταφραστική δραστηριότητα. Ο μεταφραστής οφείλει να γνωρίζει ποια μέσα τεκμηρίωσης και τεχνολογικά μέσα²⁴ έχει στη διάθεσή του για να αυξήσει την ποιότητα του έργου του αλλά και για να βελτιώσει και την παραγωγικότητά του. Ακόμη οι μεταφραστές οφείλουν να διαθέτουν την ικανότητα μεταφοράς (transfer subcompetence). Πρόκειται για τη συνθετική εκείνη δεξιότητα που επιτρέπει όλες οι προηγούμενες γνώσεις και δεξιότητες να συγκλίνουν και να συνεργάζονται για την αποτελεσματική απόδοση του νοήματος του κειμένου-πηγή στο κείμενο-στόχος, υπό το φως των προσδοκιών του αποδέκτη και της λειτουργίας του μεταφράσματος.

Τέλος, ο μεταφραστής πρέπει να διαθέτει τη στρατηγική ικανότητα που συστρατεύει όλες τις επιμέρους διαδικασίες (συνειδητές και ασυνειδητές, γλωσσικές και μη) και τις αναγάγει σε ολιστική μέθοδο που εφαρμόζεται για την υλοποίηση της μεταφραστικής διαδικασίας. Όλα τα παραπάνω μπορούν να συνυπάρχουν σε κάποιο βαθμό και να μην είναι αναπτυγμένα στο απόλυτο²⁵: Οι γλωσσικές γνώσεις, τόσο ως προς την ξένη τόσο ως προς τη μητρική, δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένες και η γλωσσομάθεια πρέπει να εξετάζεται συνδεδεμένη με τη γνώση του λόγου, στην περίπτωση μας του νομικού λόγου. Εξυπακούεται ότι ο μεταφραστής κειμένων οφείλει να γνωρίζει το νομικό λόγο όλων των εννόμων τάξεων που εμπλέκονται. Πέρα από τη γνώση του λόγου οφείλει να διαθέτει τις πολιτισμικές και, φυσικά, τις νομικές γνώσεις που απαιτούνται για τη μετάφραση συγκεκριμένου κειμένου. Δεν πρέπει να υποτιμάται η εξοικείωση με τα μέσα τεκμηρίωσης (λεξικά, βάσεις δεδομένων, κ.τ.λ.) και με τά τεχνολογικά μέσα, όπως είναι οι μεταφραστικές μνήμες, τα προγράμματα διαχείρισης ορολογίας²⁶ κ.ά. Ο μεταφραστής οφείλει να έχει και τη δυνατότητα να εκτιμά τη γλώσσα, τον λόγο και το πώς μπορούν να λειτουργήσουν και να αλληλεπιδράσουν κάτω από δεδομένες συνθήκες επικοινωνίας. Η έλλειψη μεταφρασεολογικού υπόβαθρου θα στερήσει, από όποιον επιχειρήσει να μεταφράσει, τη δυνατότητα να εκτιμήσει τα όρια των ελιγμών που του παρέχουν τα επικοινωνιακά δεδομένα. Τέλος, η στρατηγική ικανότητα, όπως περιγράφεται παραπάνω από την ομάδα του PACTE, καλλιεργείται μέσα από την εξάσκηση. Η απουσία της δεν επιτρέπει τη συνέργεια των άλλων παραγόντων.

Ο διερμηνέας προφανώς χρησιμοποιεί και διαφορετικές στρατηγικές. Μην ξεχνάμε την ιδιαιτερότητα του προφορικού λόγου και των διαπροσωπικών σχέσεων.

Αν και υπάρχουν αρκετά παρόμοια προβλήματα μεταξύ μετάφρασης και διερμηνείας, η επίλυσή τους πιθανότατα διαφέρει: Ο μεταφραστής απομονώνει κάθε πρόβλημα για να

24. Βλ. Βυζά και Δογορίτη (2013) σχετικά με τον πληροφοριακό εγγραμματισμό του μεταφραστή.

25. Αυτομάτως γεννιέται το ερώτημα για το απόλυτο της μεταφραστικής δεινότητας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέταση του γνωσιακού υποβάθρου που διακρίνει τον αρχάριο και έμπειρο μεταφραστή. Ο αναγνώστης παραπέμπεται στο Πολίτης, Μ. (2012): *Ζητήματα γνωσιακής προσέγγισης της διδακτικής της μετάφρασης*, Εκδόσεις Ανατολικός, Αθήνα.

26. Βλ. Βλαχόπουλο 2010.

το λύσει ξεχωριστά και να συνεχίσει μετά, ο διερμηνέας πρέπει να λύσει προβλήματα την ίδια στιγμή που η διαδικασία συνεχίζεται (δηλ. τη στιγμή που προσλαμβάνει επιπλέον κείμενο), ακόμη και όταν προκύπτουν νέα προβλήματα και, στη χειρότερη περίπτωση, να βρίσκει μια μέτρια λύση ή καμία απολύτως.

Η Kalina (1992 : 253) θεωρεί πως οποιαδήποτε στρατηγική “έχει ένα στόχο, έτσι ώστε ο στόχος να καθορίζει την ποσότητα και την πληρότητα της επεξεργασίας. Μπορεί να χρησιμοποιείται συνειδητά, μπορεί όμως να έχει αυτοματοποιηθεί στον βαθμό που ο επεξεργαστής δεν θα χρειάζεται να παίρνει οποιαδήποτε γνωστική απόφαση”.

Ο Röchhacker (2004 : 132) διακρίνει τρεις κατηγορίες: Συνολικές στρατηγικές σχετιζόμενες με δραστηριότητες, στρατηγικές επικεντρωμένες στη διαδικασία και στρατηγικές κοινοποίησης περιεχομένων. Επισημαίνεται πάντως ότι (Röchhacker 2004 : 132· Riccardi, 2005 : 765) είναι δύσκολο να χαραχτεί διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις ποικίλες κατηγοριοποιήσεις των διαφόρων στρατηγικών και μερικές φορές τα όρια ανάμεσα στην κατανόηση και την παραγωγή ή την παραγωγή και τις στρατηγικές ανάγκης είναι ασαφή. Πάντως, οι στρατηγικές παραγωγής αποτελούν τη μεγαλύτερη κατηγορία, αφού μέσω αυτών συνδέεται το κείμενο-πηγή με το κείμενο-στόχο. Η Riccardi (2005 : 765) διακρίνει τις στρατηγικές σε εκείνες που βασίζονται στη γνώση και είναι συνειδητές και σε εκείνες που εξαρτώνται από τις δεξιότητες και τείνουν να είναι αυτοματοποιημένες. Ωστόσο, υιοθετούμε την κατηγοριοποίηση του Röchhacker, γιατί παρέχει λεπτομερή προσέγγιση του ζητήματος, χωρίς να σημαίνει ότι αποτελεί το τέλειο υπόδειγμα.

α. Συνολικές στρατηγικές σχετιζόμενες με τη δραστηριότητα.

Χωρίζονται σε δύο κατηγορίες (Al-Zahran 2007 : 47):

1) Στρατηγικές προετοιμασίας

Οι στρατηγικές αυτές σχετίζονται με τη δημιουργία και τη χρήση βοηθημάτων για την απόκτηση ειδικών γνώσεων (γλωσσάρια, κείμενα αναφοράς, εγκυκλοπαίδειες κλπ) και την προετοιμασία γραπτού υλικού για τη διερμηνεία.

2) Στρατηγικές κατά την εξέλιξη

Μπορούν να καταταγούν ανάλογα με τον τύπο της διερμηνείας. Παραδείγματα είναι η λήψη σημειώσεων στη διαδοχική και η πρόληψη στην ταυτόχρονη. Επίσης, ο διερμηνέας μέσα στην καμπίνα μπορεί να συμβουλευέται σημειώσεις ή να ζητάει τη βοήθεια του “παθητικού διερμηνέα” με τον οποίο μοιράζεται την καμπίνα.

β. Στρατηγικές επεξεργασίας.

Οι στρατηγικές επεξεργασίας μπορούν να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης φάσης της διερμηνείας, για την αποτελεσματική ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας υπό δεδομένες συνθήκες. Παρακάτω περιγράφονται οι πιο συνηθισμένες στρατηγικές (Al-Zahran 2007 : 47-49):

1) Η στρατηγική της αναμονής: Όταν προς στιγμήν ο διερμηνέας αντιμετωπίζει μια ασάφεια, περιμένει να ακούσει κι άλλα στοιχεία, ώστε να αρθεί η αμφισημία του μηνύματος του πομπού.

2) *Η στρατηγική της καθυστέρησης*: Η καθυστέρηση /επιβράδυνση είναι ένας άλλος τρόπος καθυστέρησης της απόδοσης, είτε επιβραδύνοντας τη μετάφραση είτε χρησιμοποιώντας “ουδέτερες εκφράσεις” ή εκφράσεις δισταγμού, σε μια προσπάθεια του διερμηνέα να κερδίσει χρόνο, ώσπου να θυμηθεί ή να βρει κάποιο στοιχείο που λείπει από την πρόταση στη γλώσσα-στόχο.

3) *Η στρατηγική του τεμαχισμού*: Ο τεμαχισμός αυτός καθ’ αυτός του κειμένου αφητηρίας σε λειτουργικές ενότητες είναι προαπαιτούμενο για την επεξεργασία της πληροφορίας. Η λειτουργική ενότητα ορίζεται ως η μικρότερη δυνατή ενότητα αποκωδικοποίησης της γλώσσας-πηγή για την οποία μπορεί να δημιουργηθεί σχέση ένα-προς-ένα με ένα τεμάχιο στη γλώσσα-στόχο και κατά συνέπεια, καθορίζεται όχι μόνο από τη γλώσσα-πηγή αλλά και από τη σχέση ισοδυναμίας μεταξύ γλώσσας-πηγή και γλώσσας-στόχος.

4) *Η στρατηγική της πρόληψης*: Η πρόληψη περιγράφεται ως ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό της στρατηγικής επεξεργασίας του λόγου (Kohn & Kalina 1996 : 124) και “ένας από τους βασικούς παράγοντες που εξηγούν τον ταυτόχρονο χαρακτήρα της διερμηνείας” (Chernov, 1994 : 140). Η πρόληψη ορίζεται ως παραγωγή «ενός συστατικού της πρότασης – ενός κύριου ρήματος, για παράδειγμα – πριν οποιοδήποτε ισοδύναμο συστατικό εμφανιστεί στο μήνυμα στη γλώσσα-πηγή». Σύμφωνα με τις Seleskovitch & Lederer (1995 : 23) υπάρχει και εξωγλωσσική πρόληψη που αφορά “γνωστικά συμπληρώματα”.

γ. Στρατηγικές απόδοσης περιεχομένου

Σύμφωνα με τον Röchhacker (2004, στο Al-Zahran, 2007 : 50), οι στρατηγικές απόδοσης περιεχομένου, που αφορούν κυρίως στρατηγικές σύμπτυξης και προσαρμογής, έχουν προταθεί ως τακτικές αντιμετώπισης που μπορούν να εφαρμοστούν για την επίλυση προβλημάτων επεξεργασίας:

Στρατηγικές σύμπτυξης

Σύμφωνα με την επισκόπηση βιβλιογραφίας του Al-Zahran (2007 : 50-51), όταν υπάρχει μεγάλη ταχύτητα εκφώνησης του μηνύματος στη γλώσσα πηγή, υπερβολική καθυστέρηση και υπερβολικός φόρτος, γλωσσική πολυπλοκότητα ή συντακτική και σημασιολογική δυσκολία, ο διερμηνέας μπορεί να εφαρμόσει μια ή περισσότερες στρατηγικές σύμπτυξης που, αν και είναι συναφείς μεταξύ τους, φέρουν διάφορα ονόματα, ανάλογα με τους ερευνητές που τις μελέτησαν. Για παράδειγμα, έχουν προταθεί οι όροι “λεξιλογική ή συντακτική συμπίεση” ή ακόμη και “συμπύκνωση κειμένου” μέσω αντικατάστασης και παράλειψης, τακτική τελείως αποδεκτή εφόσον αποδίδεται το μήνυμα στη γλώσσα-στόχο. Έχει μάλιστα διαπιστωθεί, μεταξύ άλλων, ότι υπάρχει μια γενικότερη τάση προς τη συμπίεση κειμένων κατά τη διερμηνεία, όπως δείχνει ο μικρότερος αριθμός λέξεων στο μετάφρασμα μήνυμα-στόχος απ’ ό,τι στο πρωτότυπο μήνυμα.

Στρατηγικές προσαρμογής

Οι Kohn & Kalina (1996 : 127) προτείνουν στρατηγικές προσαρμογής κατά τη φάση παραγωγής, ανάλογα βέβαια και με τις συντακτικές συμβάσεις της γλώσσας στόχου, ειδικά επί πολιτισμικών θεμάτων. Οι στρατηγικές αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν όταν υπάρχει διάσταση σε τέτοια θέματα μεταξύ της γλώσσας-πηγή και της γλώσσας-στόχου

ενδεχομένως και σχετική άγνοια του αποδέκτη. Συνεπώς, ο διερμηνέας ίσως χρειαστεί να προχωρήσει πέρα από την αμιγώς γλωσσική διαμεσολάβηση.

Η στρατηγική συμπεριφορά των διερμηνέων αποτελεί συχνό θέμα έρευνας σχετικά με την ταυτόχρονη διερμηνεία. Ο Gile (1995 : 191-201) χρησιμοποιεί τον όρο *τακτικές ανταπόκρισης (coping tactics)*, όταν αναφέρεται σε συνειδητές λύσεις που εφαρμόζει ο διερμηνέας για να αντιμετωπίσει τον υπερβολικό φόρτο επεξεργασίας και την ανεπάρκεια σε βασικές γνώσεις, και τις χωρίζει σε κατηγορίες. Έστω κι αν συμπίπτουν εν μέρει με την παραπάνω κατηγοριοποίηση του Al Zahran, κρίνουμε σκόπιμο να τις παραθέσουμε, για να παρουσιάσουμε την αντίληψη ενός επιστήμονα που ανέπτυξε δικό του πρότυπο προσέγγισης της διερμηνείας.

1. Τακτικές κατανόησης

Καθυστέρηση της εκκίνησης για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου

Πρόβλημα : Η συσσώρευση πληροφοριών στη βραχυπρόθεσμη μνήμη

Αναδόμηση του τεμαχίου λόγου με τη βοήθεια του συγκεκριμένου

Κάποιες φορές χρειάζεται υπομονή, ώστε να έχεις στη διάθεσή σου περισσότερες πληροφορίες

Δεν είναι υψηλής προτεραιότητας

Βοήθεια από τον/τη συνάδελφο καμπίνας

Χρήση τεκμηρίωσης στην καμπίνα: γλωσσάρια, λεξικά, Η/Υ

2. Τακτικές πρόβλεψης (προς αντιμετώπιση στιγμών μεγάλης πίεσης)

Λήψη σημειώσεων: Αριθμοί, ονόματα, ημερομηνίες κλπ.

Αλλαγή στο διάστημα ακοή-φωνή (*décalage*):

Κατανόηση περισσότερων πληροφοριών

Πρόβλημα υπερφόρτωσης της βραχυπρόθεσμης μνήμης

Εξάσκηση

Τμηματοποίηση: Τεμαχισμός της πληροφορίας

Αλλαγή της σειράς των στοιχείων απαρίθμησης

3. Τακτικές αναδιατύπωσης

Καθυστέρηση της εκκίνησης και αναζήτηση τυχόν όρου που λείπει

Βοήθεια από τον/τη συνάδελφο καμπίνας

Χρήση τεκμηρίωσης στην καμπίνα

Αντικατάσταση όρου από υπερώνυμο ή λέξη του γενικού λεξιλογίου

Επεξήγηση ή παράφραση

Πρόβλημα: Απαιτείται περισσότερος χρόνος και προσπάθεια

Αναπαραγωγή ήχου από τη γλώσσα-πηγή σε περίπτωση ονόματος ή τεχνικού όρου

Άμεση πολιτογράφηση (επαναλαμβάνω ό,τι ακούω)

Ενδείκνυται σε περιπτώσεις:

Παρόμοιας ορολογίας (π.χ. ιατρική ορολογία), όταν ο δανεισμός είναι η κανονική διαδικασία, όπως στην τεχνολογία ή άλλα πεδία, εφόσον το κοινό είναι συνηθισμένο στην ανάγνωση της γλώσσας-πηγή

Μετακωδικοποίηση (κατά λέξη)

Γενικά στις ίδιες περιπτώσεις όπου ενδείκνυται η πολιτογράφηση

Ενημέρωση των ακροατών για πρόβλημα κατά τη διερμηνεία:

Να ελαχιστοποιείται η χρήση της

Παραπομπή των ακροατών σε βοηθήματα

Παράλειψη πληροφορίας

Προτεραιότητα στην κύρια έναντι της δευτερεύουσας πληροφορίας

Παράλληλη αναδιτύπωση

Αποφυγή σιωπής. Επινόηση τμήματος πρότασης. Ακραία περίπτωση δεοντολογικά αμφισβητούμενη

Κλείσιμο του μικροφώνου

Ακραία τακτική : Εάν ο διερμηνέας κρίνει ότι οι συνθήκες είναι πολύ κακές για να συνεχίσει τη διερμηνεία

2.4 Οι διερμηνείς στην αγορά εργασίας: Η περίπτωση της διερμηνείας στις επιχειρήσεις

Η διερμηνεία στον κόσμο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα υποτιμάται. Πρόκειται για έναν χώρο που, όπως και ο χώρος της δικαιοσύνης είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος. Από προσωπική εμπειρία γνωρίζουμε πως συνομιλίες δεν υλοποιούνται ή – ακόμα χειρότερα – καταρρέουν λόγω απουσίας ή κακής διερμηνείας.

Συχνά, όταν συνέρχονται μέρη που μιλούν διαφορετικές γλώσσες και τα οποία επιθυμούν να συζητήσουν πιθανές συνεργασίες και να διαπραγματευτούν με τους συνεργάτες τους, επιστρατεύεται ο διερμηνέας διαπραγματεύσεων. Οι χώροι στους οποίους ο επιχειρηματικός διερμηνέας δραστηριοποιείται είναι οι εξής:

- Εμπορικές εκθέσεις

Εδώ ο διερμηνέας χρησιμοποιείται για να διευκολύνει την επικοινωνία με αλλοδαπούς που ενδιαφέρονται για ένα συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία.

- Επιχειρηματικές συναντήσεις

Ο διερμηνέας αναλαμβάνει τη διερμηνεία μεταξύ των μερών που επιθυμούν να συνεργαστούν.

- Διαπραγματεύσεις

Ο διερμηνέας αναλαμβάνει τη διερμηνεία στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων πριν την έναρξη κάποιας συνεργασίας ή κατά την επαναδιαπραγμάτευση των όρων κάποιας υφιστάμενης συνεργασίας.

- **Επαγγελματικά ταξίδια**
Ο διερμηνέας συνοδεύει τον επιχειρηματία κατά τη μετάβασή του σε συνεργάτες του στο εξωτερικό.
- **Εκπαιδευτικές εκδηλώσεις**
Στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται από ξενόγλωσσο προσωπικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο διερμηνέας.
- **Περιηγήσεις στις εγκαταστάσεις επιχειρήσεων**
Στις περιηγήσεις στις εγκαταστάσεις (χώροι παραγωγής, διοίκησης, αποθήκευσης, κ.τ.λ.) κάποιων επιχειρήσεων χρησιμοποιείται ο διερμηνέας, για να διευκολύνει την επικοινωνία.
- **Στην υποδοχή αλλοδαπών πελατών**
- **Στην παραγωγή Voice-overs, δηλαδή την απόδοση σε γλώσσα-στόχο οπτικοακουστικού υλικού που σχετίζεται με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες κάποιας επιχείρησης.**

Η επιχειρηματική διερμηνεία μπορεί να λάβει τις παρακάτω τεχνικές μορφές:

- **Τη διαδοχική διερμηνεία**
Στη μορφή αυτή της διερμηνείας ο διερμηνέας βρίσκεται μεταξύ των μερών που συναλλάσσονται και χρονικά αποδίδει τα λόγια μετά την εκφορά τους από τον ομιλητή. Η μορφή αυτή της διερμηνείας χρησιμοποιείται σε συναντήσεις με μικρό αριθμό συμμετεχόντων και όταν οι γλώσσες είναι μόνο δύο (π.χ. Ελληνικά – Αλβανικά). Ο διερμηνέας αποδίδει τη σημασία των μηνυμάτων όταν ολοκληρώσει το μήνυμα του ο ομιλητής ή μετά από κάποια ενότητα. Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι η αμεσότητα της επικοινωνίας και η δυνατότητα των συναλλασσομένων μερών να αντιδράσουν άμεσα στα λεγόμενα. Το μειονέκτημα της συγκεκριμένης μορφής διερμηνείας είναι ο χρόνος που απαιτείται για μια συνάντηση που ανέρχεται τουλάχιστον στο διπλάσιο από τον χρόνο που απαιτείται σε μια ανάλογη συνάντηση χωρίς διερμηνέα.
- **Την ψιθυριστή διερμηνεία²⁷**
Στην περίπτωση αυτή ο διερμηνέας αποδίδει το μήνυμα-πηγή σχεδόν ταυτόχρονα με την εκφορά του αρχικού μηνύματος. Ο διερμηνέας είναι τοποθετημένος λίγο πίσω από τον δέκτη του μηνύματος. Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι δεν είναι χρονοβόρα, διότι ο διερμηνέας είναι τοποθετημένος πίσω από έναν ή δύο δέκτες και αποδίδει το μήνυμα ταυτόχρονα. Επίσης, η μέθοδος αυτή προσφέρεται μόνον όταν οι αλλοδαποί που συμμετέχουν σε κάποια εκδήλωση είναι λίγοι, ενώ

27. Θεωρούμε ότι η ψιθυριστή διερμηνεία είναι μορφή ταυτόχρονης διερμηνείας.

αποτρέπει τη διάδραση. Η ψιθυριστή διερμηνεία είναι εξαιρετικά κουραστική για τον διερμηνέα. Σε συναντήσεις μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούνται δύο διερμηνείς που εναλλάσσονται.

- Την τηλεφωνική διερμηνεία ή διερμηνεία μέσω συστήματος τηλεδιάσκεψης

Η τηλεφωνική διερμηνεία λαμβάνει χώρα όταν δύο μέρη επιθυμούν να επικοινωνήσουν μέσω τηλεφώνου. Στην περίπτωση αυτή η διερμηνεία είναι διαδοχική, αλλά απαιτείται ο κατάλληλος τηλεφωνικός εξοπλισμός.

Η μορφή αυτή προσφέρεται όταν τα μέρη βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση το ένα από το άλλο. Για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων είναι καλό να αποφεύγεται η τηλεφωνική διερμηνεία και να περιορίζεται η εφαρμογή της στις συνεννοήσεις για την προπαρασκευή συναντήσεων.

- Τη διερμηνεία συνεδρίων

Η επιχειρηματική διερμηνεία μπορεί να λάβει και τη μορφή της ταυτόχρονης διερμηνείας ή διερμηνείας συνεδρίων. Η μορφή αυτή της διερμηνείας προσφέρεται μόνον όταν οι συναντήσεις είναι πολυάριθμες. Ο διερμηνέας χρησιμοποιεί ειδικό τεχνικό εξοπλισμό και υποδομή σε συγκεκριμένες εγκαταστάσεις. Ο διερμηνέας αποδίδει τα λόγια του ομιλητή (σχεδόν) ταυτόχρονα στη γλώσσα-στόχο και το μήνυμα μεταφέρεται ηλεκτρονικά μέσω ακουστικών στον δέκτη.

Η επιτυχής έκβαση κάποιας συνάντησης κατά την οποία χρησιμοποιείται διερμηνέας δεν εξαρτάται αποκλειστικά και άμεσα από αυτόν. Υπάρχουν παράγοντες που εξαρτώνται άμεσα από τον διερμηνέα, ενώ υπάρχουν άλλοι που εξαρτώνται έμμεσα από αυτόν. Οι μεν πρώτοι έχουν να κάνουν με την κατάρτιση και δεοντολογία του διερμηνέα. Οι δε δεύτεροι εξαρτώνται άμεσα από τον εργοδότη του διερμηνέα – έμμεσα όμως από τον διερμηνέα, ο οποίος πρέπει να έχει κάνει την κατάλληλη ενημέρωση του αδαούς εργοδότη. Πολύ σημαντικό είναι να γνωρίζει ο διερμηνέας πού θα εργαστεί. Εάν, λ.χ., οι διαπραγματεύσεις περιλαμβάνουν και την επίσκεψη σε εργοτάξιο ή εργοστάσιο, ο διερμηνέας πρέπει να έχει μεριμνήσει για την κατάλληλη ένδυση και υπόδηση. Μία επιπλέον δυσκολία ψυχολογικής φύσης, που αντιμετωπίζει ο διερμηνέας που προσφέρει τις υπηρεσίες του σε επιχειρηματικό πλαίσιο, είναι η έκθεση του στους συνομιλητές και το κοινό. Αντίθετα, στα συνέδρια ο διερμηνέας απολαμβάνει την ανωνυμία που του προσφέρει η καμπίνα διερμηνείας.

Ο διερμηνέας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει ορθά τα συμφέροντα του εντολέα και να τα ιεραρχήσει. Από τη στιγμή που αναλάβει να συμμετάσχει σε διαπραγματεύσεις, οφείλει να είναι ενημερωμένος για τον λόγο που γίνονται αυτές, για το πιθανό περιεχόμενό αυτών και, φυσικά, για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Οι γνώσεις αυτές θα του δώσουν το περιθώριο να ελιχθεί στις αποδόσεις του και στην επιτυχία μεγαλύτερης δυνατής επικοινωνιακής επάρκειας.

Η γνώση των επιχειρηματικών στόχων πρέπει, όμως, να συμπληρώνονται από γνώσεις των νομικών και οικονομικών πτυχών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στις εμπλεκόμενες χώρες, καθώς και από τις τεχνικές και οικονομικές γνώσεις που αφορούν συγκεκριμένη αποστολή. Σε περίπτωση, λ.χ., συνάντησης εκπροσώπων τεχνικών γραφείων που

θα συζητήσουν την κατασκευή κάποιου τεχνικού έργου, ο διερμηνέας οφείλει να έχει τις τεχνικές εκείνες γνώσεις που θα του επιτρέψουν να ανταποκριθεί με επιτυχία, αλλά πρέπει να γνωρίζει και θέματα που αφορούν, λ.χ., το τραπεζικό σύστημα της χώρας-στόχος και το ενδεχόμενο καθεστώσ παραμονής αλλοδαπών. Τέλος, ο διερμηνέας πρέπει να έχει την ικανότητα να συντάξει λειτουργικά κείμενα όταν παραστεί ανάγκη, διότι είναι συχνά ο μόνος σε μία συνάντηση που, σε μικρό χρονικό διάστημα, μπορεί να διατυπώσει ένα αξιόπιστο κείμενο σε ξένη γλώσσα.

Ο εργοδότης, οι ομιλητές καθώς και το περιβάλλον εργασίας πρέπει να εργάζονται προς την ικανοποίηση ορισμένων προϋποθέσεων. Όταν συνεργάζονται πρώτη φορά με διερμηνέα ή έστω και σποραδικά, ο διερμηνέας έχει την υποχρέωση να τους καθοδηγήσει.

Ο διερμηνέας μεριμνά, λοιπόν, έμμεσα για τα παρακάτω:

Συνιστάται τα εμπλεκόμενα μέρη να έχουν ενημερωθεί για τη συμμετοχή διερμηνέα καθώς και για λογαριασμό τίνος συμμετέχοντος εργάζεται²⁸.

Δεδομένου ότι ο διερμηνέας δέχεται το αρχικό μήνυμα μέσω της ακοής, στους ομιλητές πρέπει να επισημανθούν να μιλούν αργά, καθαρά και να διατυπώνουν τις σκέψεις τους με σαφήνεια. Σε περίπτωση που οι ομιλητές δεν σέβονται τα παραπάνω, υπάρχει το ενδεχόμενο ο διερμηνέας να κάνει επερωτήσεις και να διακόπτεται η ροή των διαπραγματεύσεων και να προκαλείται από απλή καθυστέρηση μέχρι σύγχυση. Στην περίπτωση που οι συζητήσεις οξυνθούν, οι ομιλητές οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους διερμηνείς. Εάν ο ομιλητής παρασυρθεί και δεν διακόπτει για να παρέμβει ο διερμηνέας, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες παραλείψεων εκ μέρους του διερμηνέα. Ορθό είναι ο διερμηνέας να διακόψει την επικοινωνία με μία προσυμφωνημένη χειρονομία (π.χ. ανάταση χειρός).

Αυτό συνεπάγεται πως ο διερμηνέας πρέπει να είναι τοποθετημένος έτσι, ώστε να υπάρχει οπτική επαφή των εμπλεκόμενων με τον διερμηνέα. Παράλληλα, ο διερμηνέας πρέπει να είναι τοποθετημένος έτσι, ώστε μπορεί να παρακολουθεί τα πρόσωπα των ομιλούντων καθώς και οποιοσδήποτε παρουσιάσεις που γίνονται στο πλαίσιο των συναντήσεων, αλλά παράλληλα να μην ενοχλείται από άλλους θορύβους ή διερχόμενους. Ο εργοδότης του διερμηνέα οφείλει να γνωρίζει ότι ο διερμηνέας είναι σύμμαχος του στην επίτευξη των επιχειρηματικών του σχεδίων. Για τον λόγο αυτό πρέπει να έχει εφοδιάσει τον διερμηνέα με τα απαραίτητα στοιχεία για το προφίλ των εταίρων καθώς και τους στόχους τους.

Τέλος, είναι σημαντικό ο εργοδότης και ο διερμηνέας να έχουν συμφωνήσει εκ των προτέρων το ωράριο, τα διαλείμματα του διερμηνέα καθώς και την αμοιβή²⁹.

28. Εάν τα μέρη που συμμετέχουν σε διαπραγματεύσεις γνωρίζουν ότι ένας από τους εταίρους επέλεξε τον διερμηνέα, έχουν τη δυνατότητα να φέρουν «σιωπηλό» εμπειρογνώμονα, που θα ελέγχει το έργο του διερμηνέα για λογαριασμό τους.

29. Η αποζημίωση για τυχόν υπερωρίες πρέπει να συμφωνηθεί και αυτή εκ των προτέρων. Σε επιχειρηματικές συναντήσεις συχνά προκύπτουν επιμηκύνσεις των συζητήσεων.

3. Η δικαστηριακή διερμηνεία

3.1 Ο δικαστηριακός διερμηνέας: Φάντασμα ή εισβολέας;

Για εμάς το κρίσιμο ερώτημα είναι ποια είναι η υπόσταση του διερμηνέα στο νχώρο της δικαιοσύνης. Είναι επιθυμητός ή, μήπως, γίνεται απλά ανεκτός;

Από την ενασχόλησή μας με τη διερμηνεία διαπιστώνουμε πως παγκοσμίως υπάρχουν προβλήματα για τους διερμηνείς που εργάζονται στον χώρο της δικαιοσύνης. Η συμμετοχή μας σε συνέδρια διεθνών οργανισμών, επιστημονικών φορέων και της FIT –EULITA από το 2005 μέχρι σήμερα μας δείχνουν πως χώρες με μακροχρόνια παράδοση στη διερεύνηση της μετάφρασης και της διερμηνείας μπορεί από τη μία να έχουν αναπτύξει ένα σύστημα παροχής διερμηνείας, από την άλλη πάντα εμφανίζονται ιδιαιτερότητες που δεν καλύπτονται από το υπάρχον σύστημα.

Η παράδοση στην παροχή διερμηνείας σε αλλοδαπούς και η καθιέρωση των δικαστηριακών διερμηνέων ως αναγνωρισμένου επαγγελματικού κλάδου, καθώς και η ανεπτυγμένη επιστημονική έρευνα, επιτρέπουν την ταχύτερη ανταπόκριση της Πολιτείας σε νέες συνθήκες.

Μία τέτοια περίπτωση είναι η παροχή διερμηνείας μέσω βιντεοδιάσκεψης, όπως εφαρμόζεται στην Ολλανδία. Η μορφή αυτή θα ήταν μια εξαιρετική λύση για την Ελλάδα. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο κατάλληλος εξοπλισμός των δικαστικών αιθουσών. Ο διερμηνέας, με τον κατάλληλο συνδυασμό γλωσσών και την απαραίτητη κατάρτιση, θα μπορούσε να βρίσκεται σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο απ' όπου θα είχε οπτική και ακουστική επικοινωνία με την αίθουσα³⁰. Οι Braun και Taylor (2011) διακρίνουν δύο είδη διερμηνείας με τεχνικό εξοπλισμό: α. τη διερμηνεία όπου ο διερμηνέας βρίσκεται σε έναν από τους δύο χώρους όπου βρίσκονται εμπλεκόμενα μέρη (λ.χ. δικαστήριο και φυλακή) και β. τη διερμηνεία κατά την οποία ο διερμηνέας παρέχει τις υπηρεσίες του από άλλη τοποθεσία. Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν αντίστοιχα τους αγγλικούς όρους *videoconference interpreting* και *remote interpreting*. Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στην Ολλανδία, που έχει εξοπλίσει, σε όλη τη χώρα, αίθουσες για χρήση απο διερμηνείς. Οι αίθουσες είναι πανομοιότυπες ως προς τον εξοπλισμό και τη γενικότερή τους διαρρύθμιση. Η εμπειρία στην Ολλανδία έχει καταγραφεί ως εγχειρίδιο³¹, το οποίο αποτέλεσε και τη βάση για τον οδηγό³² που είναι αναρτημένος στην Ευρωπαϊκή Πύλη Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης και εκπονήθηκε από την Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο συγκεκριμένος οδηγός αναφέρεται στη χρήση τεχνολογιών βιντεοδιάσκεψης σε διασυνοριακές διαδικασίες.

Ήδη στους νεότερους χρόνους, αναφέρονται δίκες με διερμηνεία το 1682 και το 1820, οι οποίες αποτέλεσαν ορόσημα για την αγγλική νομολογία (Colin & Morris 1996, στο Mikkelson, 1999c). Το γεγονός πάντως που αποτέλεσε κρίσιμη καμπή για το επάγγελμα του διερμηνέα είναι οι δίκες των Ναζί εγκληματιών πολέμου στη Νυρεμβέργη το 1945-

30. Βλ. σχετικά το κείμενο Braun, S. και Taylor, J.L. (2011): Video-mediated interpreting: an overview of current practice and research στο: Braun, S. και Taylor J.L. (Επ.): *Videoconference and remote interpreting in criminal proceedings*. Guildford: University of Surrey, σσ. 27-57.

31. http://www.justitie.nl/onderwerpen/recht_en_rechtsbijstand/videoconferentie/.

32. https://e-justice.europa.eu/content_videoconferencing-69-en.do.

46. Κι αυτό όχι τόσο επειδή χρησιμοποιήθηκαν διερμηνείς, αλλά κυρίως γιατί ήταν η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκε εξοπλισμός για την παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας. Ήταν η απαρχή μιας νέας εποχής για τους διερμηνείς συνεδρίων (Seleskovitch, 1978, στο Mikkelson, 1999c) και, επιπλέον, καταδεικνύει την ανάγκη για διερμηνείς υψηλής κατάρτισης και στις αίθουσες δικαστηρίων.

3.2 Το δικαίωμα στη μετάφραση και τη διερμηνεία

Πολιτικά, στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το δικαίωμα στη διερμηνεία στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών κατοχυρώνεται από την οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα για μετάφραση και διερμηνεία στις ποινικές υποθέσεις.

Η πορεία που είχε ως αποκορύφωμα την έκδοση της παραπάνω οδηγίας ήταν η ακόλουθη: Το 1995 η δημιουργία του Χώρου Σένγκεν επέτρεψε την ελεύθερη κυκλοφορία των Ευρωπαίων πολιτών με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων ανάμεσα στις περισσότερες χώρες της ΕΕ και τη δημιουργία ενιαίων εξωτερικών συνόρων. Οι αστυνομικές υπηρεσίες και οι δικαστικές αρχές θεσμοθέτησαν κοινή συνεργασία και συντονισμό ενεργειών και κανόνων με σκοπό όχι μόνο τη διασφάλιση της ασφάλειας και της δικαιοσύνης σε αυτόν το χώρο, αλλά επίσης και την αντιμετώπιση των διαφόρων κινδύνων που τον απειλούν και τη διασυνοριακή εγκληματικότητα. Οι κανόνες αυτοί ενσωματώθηκαν στο δίκαιο της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Τάμπερε το 1999 και της Χάγης το 2004 έθεσαν στη συνέχεια τις βάσεις για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ε.Ε. που στόχο έχει τη διασφάλιση του σεβασμού του δικαιώματος κάθε πολίτη της Ε.Ε. να ζει και να εργάζεται με απόλυτη ασφάλεια σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος (Tulekian Azeredo Lopes 2012 : 3-4).

Έτσι επιβεβαιώνεται η ιδέα ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου, οι δημοκρατικοί θεσμοί και το κράτος δικαίου αποτελούν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτά τα δικαιώματα αναφέρονται στα άρθρα 5 και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (πιο γνωστής με την ονομασία Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1950), στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Tulekian Azeredo Lopes 2012 : 4).

Μετά από μακρά και δύσκολη διαδρομή, η Ευρωπαϊκή Ένωση συγκεκριμενοποίησε το 2010 το σχέδιο ενός ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης. Μία από τις βασικές αρχές αυτού του σχεδίου είναι η αναγνώριση, για κάθε αλλοδαπό, του δικαιώματος για διερμηνεία και μετάφραση στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών. Αυτό αποτελεί μεγάλο βήμα προς την αναγνώριση του ρόλου του κοινοτικού μεταφραστή ή διερμηνέα στις δημόσιες υπηρεσίες ως εγγυητή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του αλλοδαπού στην ΕΕ (Tulekian Azeredo Lopes 2012 : 2).

Επιπλέον, τον Απρίλιο του 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση με αριθμό 2004/0113 (CNS). Οι διατάξεις των άρθρων 6 και 7 της πρότασης αυτής ευθυγραμμίζονται με τη Σύμβαση και τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναγνωρίζουν το δικαίωμα δωρεάν παροχής διερμηνεία κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε ποινικής δίκης συμπεριλαμ-

βανομένης της επικοινωνίας μεταξύ του δικηγόρου και του κατηγορουμένου (άρθρο 6), καθώς και το δικαίωμα μετάφρασης όλων των σχετικών εγγράφων, προκειμένου να διασφαλιστεί η αμεροληψία της διαδικασίας (δεν θα αποφασίζει μόνο ο δικαστής για τη χρησιμότητα μετάφρασης ενός εγγράφου, αλλά και ο συνήγορος του κατηγορουμένου).

Συγκεκριμένα, το άρθρο 8, παράγραφος 1, αναφέρει ότι «Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέριμνα ώστε οι μεταφραστές και διερμηνείς που καλούνται να παράσχουν υπηρεσίες να διαθέτουν ικανοποιητικό επίπεδο κατάρτισης, ώστε να μπορούν να παρέχουν ακριβή μετάφραση ή διερμηνεία».

Επιπλέον, η παράγραφος 2 αναφέρει ότι «Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την ύπαρξη μηχανισμού για την αντικατάσταση ενός διερμηνέα ή μεταφραστή σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η διερμηνεία ή η μετάφραση που παρέχει δεν είναι ακριβής», δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε όλα τα εμπλεκόμενα μέλη (δικαστές, δικηγόρους, κατηγορούμενους) να απαιτήσουν αντικατάσταση του μεταφραστή ή του διερμηνέα.

Οι δύο παραπάνω προτάσεις αποτελούν καινοτόμες λύσεις, που έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και την πιστότητα της διερμηνείας και της μετάφρασης σε συνδυασμό με μηχανισμούς αμφισβήτησης και ελέγχου.

Τέλος, το άρθρο 9 του ίδιου κειμένου προβλέπει ότι οσάκις η διαδικασία διεξάγεται μέσω διερμηνέα, τα κράτη μέλη πρέπει να προβαίνουν σε σχετική ηχογράφηση ή βιντεοσκοπήση καθώς και σε γραπτή καταγραφή του περιεχομένου τους, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η ακρίβεια της διερμηνείας. Οι διατάξεις αυτές δείχνουν την ιδιαίτερη αποφασιστικότητα της Επιτροπής να διασφαλίσει, μέσω των κρατών μελών, την ποιότητα και την ακρίβεια της μετάφρασης και διερμηνείας. Εκτός από τον μηχανισμό αντικατάστασης που θεσμοθετεί στο προηγούμενο άρθρο, προτείνει σύστημα ελέγχου με ηχητική ή οπτικοακουστική καταγραφή, δίνοντας τη δυνατότητα αμφισβήτησης της ποιότητας της υπηρεσίας που παρέχει ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας (Monjean/Decaudin 2009 : 421).

Το 2008 οι ευρωπαϊκές χώρες υιοθέτησαν το *Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο*, με σκοπό να οργανώσουν καλύτερα τη νόμιμη μετανάστευση και το άσυλο σε συνάρτηση με τις προτεραιότητες και τις ανάγκες κάθε χώρας, και να ελέγξουν με αυστηρότερο τρόπο τα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. για την αποφυγή εισόδου λαθρομεταναστών (Tulekian Azeredo Lopes 2012 : 4-6).

Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε η ιδέα μιας Οδηγίας που θα διασφαλίσει την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων κατά την ποινική διαδικασία και, κυρίως το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση. Η Επιτροπή ξεκίνησε το πρόγραμμα το 2004, χωρίς μεγάλη επιτυχία. Ωστόσο, αργότερα, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέφρασαν θετική γνώμη για την εφαρμογή από τα κράτη μέλη του δικαιώματος σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία. Η νέα Οδηγία 64/2010 υιοθετήθηκε τελικά τον Οκτώβριο 2010. Κάθε κράτος μέλος έχει στη διάθεσή του 36 μήνες για να εφαρμόσει την οδηγία αυτή³³.

Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 1, η Οδηγία αφορά κάθε πρόσωπο που δεν μιλάει τη γλώσσα εργασίας κατά την ποινική διαδικασία και τη διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

33. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32010L0064:FR:NOT>.

Τα άρθρα 2 και 3 αναφέρονται πιο συγκεκριμένα στο δικαίωμα σε διερμηνεία και στο δικαίωμα σε μετάφραση.

Το άρθρο 2 καθιερώνει τη θεμελιώδη αρχή σύμφωνα με την οποία η διερμηνεία πρέπει να εξασφαλίζεται κατά τη φάση της ανάκρισης και τις δικαστικές φάσεις της διαδικασίας, δηλαδή κατά τη διεξαγωγή των αστυνομικών ανακρίσεων, όλων των ακροαματικών διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίου, ενδιάμεσων ακροάσεων και ενδεχόμενων προσφυγών. Το δικαίωμα αυτό επεκτείνεται και στην επικοινωνία με τους συνηγόρους.

Το άρθρο 3 αναγνωρίζει το δικαίωμα μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Να σημειωθεί ότι ο όρος “ουσιώδη” μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης. Ως “ουσιώδη έγγραφα” νοούνται το έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και κάθε χρήσιμο γραπτό κείμενο, όπως οι καταθέσεις των κύριων μαρτύρων.

Το άρθρο 4 αναφέρεται στην κάλυψη των εξόδων διερμηνείας και μετάφρασης από τα κράτη μέλη.

Στο άρθρο 5, η Οδηγία υπογραμμίζει ότι στην ποσοτική υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας κάθε φορά που αυτό απαιτείται, προστίθεται μια ποιοτική υποχρέωση που αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών αυτών. Αυτή η μέριμνα ευθυγραμμίζεται με την Έκθεση του Φόρουμ προβληματισμού για την πολυγλωσσία και την κατάρτιση των διερμηνέων (Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας 2009) στην οποία διατυπώνονται σχετικές συστάσεις.

Παράλληλα, η Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής, στην οποία διατυπώνονται δικονομικές εγγυήσεις υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, προβλέπονται τα εξής³⁴:

α) Δικαίωμα νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης

Η Επιτροπή προβλέπει τη δυνατότητα υπέρβασης του δικαιώματος συνδρομής δικηγόρου, υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ένα εθνικό σύστημα νομικής εκπροσώπησης από δικηγόρο. Επιπλέον, προβλέπει επίσης τη δυνατότητα να επιβληθεί στα κράτη μέλη η υποχρέωση να ελέγχουν το επίπεδο της ικανότητας των διορισμένων αυτεπαγγέλτως δικηγόρων και να τους παρέχουν εγγύηση επαρκούς αμοιβής.

β) Δικαίωμα συνδρομής από διερμηνέα και/ή μεταφραστή

Η Πράσινη Βίβλος προβλέπει τη σύσταση ενός επίσημου μηχανισμού, που θα υποχρεώνει το αρμόδιο προσωπικό των δικαστηρίων να διασφαλίζει ότι ο ύποπτος θα κατανοεί επαρκώς τη γλώσσα της διαδικασίας, ώστε να μπορεί να αμυνθεί. Προβλέπει, επίσης, τη σύσταση εθνικών μητρώων νομικών μεταφραστών και διερμηνέων καθώς και εθνικά συστήματα κατάρτισης των εν λόγω επαγγελματιών και υποχρέωση για τα κράτη μέλη να ελέγχουν κατά πόσον αυτοί οι τελευταίοι αμείβονται επαρκώς.

34. http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/undamental_rights_within_european_union/l33214_el.htm.

Σήμερα έχουμε φτάσει στις οδηγίες

- α. 2010/64/ΕΕ σχετικά με την παροχή διερμηνείας και μετάφρασης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών,
- β. 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου ως προς τα δικαιώματά του και ως προς τις εναντίον του κατηγορίες κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, καθώς και κατά τη διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Και την
- γ. 2012/29/ΕΕ σχετικά για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων της εγκληματικότητας.

Οι πρώτες δύο έχουν ενσωματωθεί και στο ελληνικό δίκαιο τον Φεβρουάριο του 2014.

Αυτό που δεν έχει γίνει είναι η ενσωμάτωση των οδηγιών στα εθνικά δίκαια. Αρκετές χώρες δεν έχουν ενσωματώσει καμία οδηγία. Επίσης, πρέπει να προβλεφθούν κατά την ενσωμάτωση στα εθνικά δίκαια και τα τεχνικά στοιχεία της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας. Πρέπει να περιγραφούν τα προσόντα των διερμηνέων και να ρυθμιστούν τα σχετικά με την εργασία τους. Οφείλουν οι εθνικές αρχές να δημιουργήσουν το πλαίσιο που θα επιτρέπει στον επαγγελματία δικαστηριακό διερμηνέα να προσφέρει τα μέγιστα και να αναπτύσσεται.

3.2.1. Εφαρμογές της δικαστηριακής διερμηνείας

Και παραπάνω έχουμε επισημάνει πως διεθνώς το δικαίωμα σε διερμηνέα έχει πάρει διαφορετική μορφή από χώρα σε χώρα.

Σύμφωνα με τους Viens et al (2002 : 289), η Καναδική Χάρτα Δικαιωμάτων και Ελευθεριών αναγνωρίζει το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών διερμηνέα σε ποινικές υποθέσεις, σε κάθε διάδικο ή μάρτυρα που δεν μπορεί να παρακολουθήσει τη διαδικασία, είτε διότι δεν κατανοεί ή δεν ομιλεί τη γλώσσα που χρησιμοποιείται, είτε επειδή είναι κωφός. Το δικαίωμα αυτό ισχύει ανεξάρτητα από τη γλώσσα και είναι επίσης αναγνωρισμένο από τη Χάρτα του Κεμπέκ σε κάθε κατηγορούμενο. Οι Viens et al (2002 : 289) θεωρούν ότι η πολυπλοκότητα του επαγγέλματος του διερμηνέα είναι εμφανής στο δικαστικό σύστημα, στο οποίο η χαμηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου, διότι το διακύβευμα είναι σημαντικό: η παραβίαση των δικαιωμάτων ενός κατηγορουμένου μπορεί να οδηγήσει σε διακοπή της δίκης.

Σύμφωνα με τους ίδιους συγγραφείς, σήμερα προσφέρονται υπηρεσίες διερμηνέων σε περισσότερες από 60 γλώσσες και διαλέκτους. Τα κύματα μετανάστευσης επηρεάζουν τις υπηρεσίες του Καναδά, καθώς ένας μεγάλος αριθμός νεοφερμένων από μαζική μετανάστευση (π.χ. πρόσφυγες) δεν μιλούν τις επίσημες γλώσσες του Καναδά. Χρειάζονται λοιπόν διερμηνείς, τουλάχιστον κατά την άφιξή τους, μέχρι να μάθουν είτε τη μια είτε την άλλη από τις επίσημες γλώσσες που αναγνωρίζει το Δικαστήριο, τα αγγλικά ή τα γαλλικά Viens et al (2002 : 290).

Κατά τους Torstensson & Sullivan (2011 : 59-64), στη Σουηδία όποιος δεν γνωρίζει καλά την εθνική γλώσσα έχει δικαίωμα στην παροχή διερμηνέα κατά τις επαφές του με την αστυνομία, το σύστημα υγείας και τις δικαστικές αρχές. Στη Σουηδία υπεύθυνος για την άδεια εργασίας διερμηνέων και μεταφραστών είναι ο *Οργανισμός Νομικών Οικονο-*

μικών και Διοικητικών Υπηρεσιών. Οι υποψήφιοι για άδεια εργασίας περνούν από ειδικά τεστ και εξέταση επάρκειας με ευθύνη του Οργανισμού. Οι κανονισμοί και οι κατευθυντήριες γραμμές του Οργανισμού Νομικών Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών για τους διερμηνείς είναι συγκεντρωμένοι στα έγγραφα *God talksed*. Επιπλέον, κανονισμοί περιλαμβάνονται στη σουηδική νομοθεσία, όπως για παράδειγμα στον *Κώδικα Ένδικης Διαδικασίας*, στην *Πράξη Διοικητικής Ένδικης Διαδικασίας* και στην *Πράξη Επίσημων Απορρήτων*. Ο σκοπός αυτών των κανονισμών και κατευθυντήριων γραμμών είναι να διασφαλιστεί ότι ο διερμηνέας ακολουθεί μια νόμιμη και δεοντολογικά αποδεκτή πρακτική.

Επίσης, στη Δανία, όπως αναφέρεται στον Jacobsen (2002, στο Torstensson & Sullivan 2011 : 64) οι κατευθυντήριες γραμμές θεσπίζονται από τον Εθνικό Επίτροπο της Δανικής Αστυνομίας (*Rigspolitichefen*) με τρόπο παρόμοιο όπως στη Σουηδία, ενώ στις ΗΠΑ, ο Κώδικας Δεοντολογίας και Επαγγελματικών Αρμοδιοτήτων καταρτίζεται από τον Εθνικό Σύνδεσμο Δικαστηριακών Διερμηνέων και Μεταφραστών (NAJIT) και ακολουθεί τις τέσσερις βασικές αρχές για τη διερμηνεία: ακρίβεια και πληρότητα, αμεροληψία, εχεμύθεια και σύγκρουση συμφερόντων. Στις ΗΠΑ, η ανάγκη για νομικούς διερμηνείς οδήγησε στη δημιουργία προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών στη νομική διερμηνεία. (Torstensson & Sullivan 2011 : 64).

Σύμφωνα με τη Mikkelson (2008), παρά τις σημαντικές διαφορές μεταξύ χωρών στους ορισμούς και τις προδιαγραφές ανάλογα με το νομικό σύστημα και τις κυρίαρχες συμπεριφορές προς τους μετανάστες και τις μειονοτικές ομάδες, ο γενικότερος σκοπός παροχής υπηρεσιών διερμηνείας παραμένει ο ίδιος. Ο Πρότυπος Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Διερμηνείς Δικαστηρίων που καταρτίστηκε από το Εθνικό Κέντρο Πολιτικών Δικαστηρίων των ΗΠΑ προσδιορίζει τον ρόλο του διερμηνείας με κλασικό τρόπο: πολλοί άνθρωποι που εμφανίζονται στο δικαστήριο αποκλείονται μερικώς ή ολικώς, από την πλήρη συμμετοχή στη διαδικασία εξαιτίας πλημμελούς γνώσης της Αγγλικής ή λόγω προβλήματος στην εκφορά του λόγου ή την ακοή.

Ως βασικοί συντελεστές, οι διερμηνείς συμβάλλουν στη διασφάλιση ίσης πρόσβασης αυτών των ατόμων στη δικαιοσύνη, καθώς και στην αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία των δικαστηρίων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών. Οι διερμηνείς πρέπει να είναι επαγγελματίες υψηλών προσόντων, που παίζουν ουσιώδη ρόλο στην απονομή δικαιοσύνης (Hewitt, 1995, στο Mikkelson, 2008).

Η Νότια Αφρική έχει 11 εθνικές ή επίσημες γλώσσες και, κατά συνέπεια, αντίστοιχες ανάγκες για διερμηνεία κατά την επικοινωνία. Σύμφωνα με το σύνταγμα της Νοτίου Αφρικής, οποιοσδήποτε δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα του δικαστηρίου έχει το δικαίωμα, να έχει διερμηνεία ως προϋπόθεση για μια δίκαιη δίκη. Αυτό σημαίνει ότι η ζήτηση για δικαστηριακούς διερμηνείς είναι υψηλή. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται μεταξύ άλλων από την Moeketsi (2000, στο Torstensson & Sullivan 2011 : 65), η ποιότητα της διερμηνείας έχει συχνά υπάρξει χαμηλή, με ανακολουθίες, ανωμαλίες και ανακρίβειες. Για τη βελτίωση του επιπέδου της δικαστηριακής διερμηνείας και τη διασφάλιση της ποιότητας, δημιουργήθηκε στη Ν. Αφρική πρόγραμμα σπουδών δικαστηριακής διερμηνείας που οδηγεί σε βασικό πτυχίο (Torstensson & Sullivan 2011 : 65) και ακολουθεί τις προδιαγραφές και τις κατευθυντήριες γραμμές του NAJIT.

Τέλος, όσον αφορά στην Ελλάδα, η Αποστόλου (2011: 79-83) διευκρινίζει ότι το νομικό πλαίσιο που διέπει τις υπηρεσίες διερμηνείας για μετανάστες καλύπτει τους τομείς της αίτησης ασύλου και της δικαστικής διερμηνείας και χαρακτηρίζεται από έλλειψη απαιτούμενων προσόντων -η ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας είναι πολύ χαμηλή-, εξαιρετικά χαμηλή αμοιβή και μεγάλες καθυστερήσεις στην απόδοση των δεδουλευμένων, καθώς επίσης πληθώρα υποθέσεων, χωρίς να φαίνονται πιθανότητες βελτίωσης της κατάστασης. Σύμφωνα με την ίδια ερευνήτρια, «ο νόμος δεν ορίζει συγκεκριμένα τυπικά προσόντα για τους διερμηνείς που μπορούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δικαστικών διερμηνέων, κάτι που επιτρέπει σε οποιονδήποτε, ακόμα και με ένα απλό πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να γίνει διερμηνέας δικαστηρίων» (2011: 83). Ένα άλλο αντικίνητρο είναι η εξαιρετικά χαμηλή αμοιβή που δίνεται στους διερμηνείς δικαστηρίων, αποτρέποντας τους επαγγελματίες διερμηνείς με υψηλά προσόντα και εμπειρία από το να σκεφτούν και αυτήν την επιλογή. Όσον αφορά τον διορισμό διερμηνέα, το Άρθρο 233 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβλέπει τα εξής: «1. Όταν πρόκειται να εξεταστεί κατηγορούμενος, αστικώς υπεύθυνος ή μάρτυρας που δεν γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, εκείνος που διενεργεί την ανάκριση ή εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση διορίζει διερμηνέα. 2. Ο διορισμός του διερμηνέα γίνεται από πίνακα που καταρτίζεται από το συμβούλιο πλημμελειοδικών [...] μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του μηνός Σεπτεμβρίου κάθε χρόνου, από πρόσωπα που διαμένουν ή εργάζονται στην έδρα του και κατά προτίμηση από δημοσίους υπαλλήλους. [...] Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον δεν είναι δυνατόν να διορισθεί διερμηνέας από εκείνους που είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό πίνακα, μπορεί να διορισθεί διερμηνέας και πρόσωπο που δεν περιλαμβάνεται σ' αυτόν.»³⁵

Ενδεικτικά, η Αποστόλου (2011: 81) περιγράφει ότι σύμφωνα με προσωπικές επαφές που είχε τον Ιούνιο 2010 με τις αστυνομικές αρχές του Νομού Έβρου και των νησιών Λέσβου και Σάμου, που θεωρούνται κύρια σημεία παράνομης εισόδου μεταναστών, ελάχιστες υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονταν στους μετανάστες. Για παράδειγμα, στον Έβρο, υπάρχει ένας διερμηνέας της Αραβικής που χρησιμοποιεί η αστυνομία σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων και στις τρεις περιοχές οι αστυνομικές αρχές δήλωσαν ότι επικοινωνούν με τους μετανάστες στα Αγγλικά χωρίς τη βοήθεια διερμηνέα, χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες εκείνων που μιλούν λίγα Αγγλικά μεταξύ των κρατούμενων, χωρίς φυσικά τα αγγλικά που γνωρίζουν οι αστυνομικοί να είναι πολύ καλύτερα. Επίσης, όταν οι κρατούμενοι αναγκάζονται να επισκεφθούν το νοσοκομείο αυτών των περιοχών, συνοδεύονται πάντοτε από έναν αστυνομικό που μιλάει λίγα Αγγλικά και λειτουργεί ως διερμηνέας μεταξύ των αλλοδαπών και του διοικητικού ή νοσηλευτικού προσωπικού. Με αυτού του είδους τη «διευκόλυνση», η διοίκηση των νοσοκομείων επιβεβαίωσε την ερευνήτρια ότι δεν τους απασχόλησε το θέμα της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας.

3.2.2 Δικαστηριακή διερμηνεία από την πλευρά του κατηγορουμένου

Η παρουσία του διερμηνέα αίρει τα γλωσσικά αλλά και πολιτισμικά εμπόδια για τον κατηγορούμενο, ώστε αυτός να μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του

35. Βλ. Β.1 για την ανάλυση όσων προβλέπει η ελληνική νομοθεσία.

και να ξεφύγει από την απομόνωση στην οποία ήταν καταδικασμένος πριν αρχίσει η δίκη. Οι δικαστές γνωρίζουν ότι αναπτύσσεται κάποια συνάφεια μεταξύ κατηγορουμένου και διερμηνέα (Morris 1999 : 9). Η επίσημη τακτική του δικαστηρίου μπορεί να συνοψιστεί στα εξής: «Η σχέση του διερμηνέα με τον κατηγορούμενο είναι επαγγελματική, ποτέ δεν είναι σχέση κατανόησης ή προσωπική» (*Code of Ethics, in Superior Court of Arizona 1992, στο Morris, 1999 : 10*).

Πάντως το πραγματικό πρόβλημα είναι ο τρόπος παροχής αυτών των υπηρεσιών διερμηνείας. Υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ ταυτόχρονης διερμηνείας ολόκληρης της δίκης και διαδοχικής διερμηνείας επιλεγμένων μερών της δίκης. Πιο συγκεκριμένα, χάρη στην ταυτόχρονη διερμηνεία, ο κατηγορούμενος συμμετέχει ενεργά στην υπεράσπισή του, αφού ακούει όλες τις καταθέσεις την ώρα που λαμβάνουν χώρα και συνομιλεί με τον συνήγορό του, όταν χρειάζεται. Αντίθετα, η διαδοχική διερμηνεία επιφυλάσσει έναν πιο παθητικό ρόλο στον κατηγορούμενο, ο οποίος απλώς παρακολουθεί τις εξελίξεις, καθώς συχνά δεν καταλαβαίνει λέξη από όσα λέγονται και περιμένει εκ των υστέρων τον συνήγορο να του εξηγήσει τι συνέβη. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα ο νόμος δεν απαιτεί καν την παρουσία του κατηγορουμένου στο δικαστήριο κατά την εκδίκαση της υπόθεσής του.

Η Mikkelson (1999a) κάνει αναφορά σε διεξοδική έρευνα της Kabelka που διεξήχθη το 1990 για το δικαίωμα για διερμηνεία σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με την οποία διαπίστωσε ότι πουθενά η νομολογία δεν απαιτούσε μετάφραση ολόκληρου του φακέλου της υπόθεσης στη γλώσσα του κατηγορουμένου ή παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας κατά τη δίκη. Ενώ σε πολλές χώρες προβλέπεται ταυτόχρονη διερμηνεία, εφόσον υπάρχουν διερμηνείς με τα κατάλληλα προσόντα, σε άλλες χώρες εφαρμόζεται η διαδοχική διερμηνεία. Στην υπόθεση Kamasinski που εκδικάστηκε το 1989 (Mikkelson, 1999a), για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε ότι ο διορισμός δίγλωσσου συνηγόρου υπεράσπισης από το Αυστριακό δικαστήριο και η παρουσία πιστοποιημένου διερμηνέα κατά τη δίκη ανταποκρινόταν επαρκώς στις διατάξεις του Άρθρου 6.

Για όποιον τύπο διερμηνείας και αν πρόκειται, ο διερμηνέας πρέπει, τουλάχιστον στοιχειωδώς, να κατανοεί τις νομικές έννοιες που περιλαμβάνονται στις προς διερμηνεία δηλώσεις. Επιπλέον, ο διερμηνέας πρέπει να κατανοήσει πραγματικά τη δεοντολογική υποχρέωση να παραμένει αμερόληπτος. Χωρίς ειδική κατάρτιση, τα περισσότερα δίγλωσσα άτομα που επιχειρούν διερμηνεία σε δικαστήριο δεν είναι σε θέση να καταλάβουν την περίπλοκη νομική γλώσσα και συμπεριφέρονται αντιδεοντολογικά, συνομιλώντας με τον κατηγορούμενο, δίνοντας συμβουλές ή εκφέροντας γνώμη υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς. Κατά την Berk-Seligson (1990, στο Mikkelson, 1999a), αναμφίβολα ο διερμηνέας είναι παράγοντας της δίκης, αφού διερμηνεύει τη μαρτυρική κατάθεση για τους ενόρκους, στοιχείο που επηρεάζει σημαντικά τη στάση των τελευταίων απέναντι στο μάρτυρα.

Η Mikkelson (1999a) διαπιστώνει ότι η ανάγκη για καλύτερη κατάρτιση των διερμηνέων δικαστηρίου στην Ευρώπη έχει απασχολήσει αρκετούς συγγραφείς, οι οποίοι κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στις αποκαλούμενες *μειονοτικές γλώσσες* εννοώντας αφενός γλώσσες που μιλούνται από μειονοτικές ομάδες ιθαγενών ή μεταναστών και αφετέρου *γλώσσες περιορισμένης διάδοσης (LLDs)*, δηλαδή τις εθνικές γλώσσες μικρότερων χωρών. Μελε-

τώντας τη σχετική αρθρογραφία, η Mikkelson επισημαίνει πόσο αποφασιστικός είναι ο ρόλος των διερμηνέων στη διασφάλιση του δικαιώματος του κατηγορουμένου για δίκαιη δίκη. Ο κατηγορούμενος είναι παρών κατά την εκδίκαση της υπόθεσής του χάρη στην παροχή πλήρους ταυτόχρονης διερμηνείας. Το δικαίωμα παρουσίας του κατηγορουμένου σε όλα τα στάδια της διαδικασίας έχει από παλιά αναγνωριστεί στη νομολογία των ΗΠΑ (*Lewis v. United States*, 1892), και η έννοια της “γλωσσικής παρουσίας” (δηλ. ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να είναι παρών στη δίκη του αν δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα της διαδικασίας) καθιερώθηκε στη δίκη *Arizona v. Natividad* (1974). Κατά τη διάρκεια της δίκης *People v. Chavez* (1981) στην Καλιφόρνια, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο διορισμός δίγλωσσου συνηγόρου υπεράσπισης δεν διασφάλιζε το δικαίωμα του κατηγορουμένου για διερμηνεία. Οι Gonzalez et al. (1991, στο Mikkelson, 1999a) καταγράφουν λεπτομερώς την εξέλιξη της στάσης που τηρείται απέναντι στα γλωσσικά δικαιώματα σε δικαστικές αποφάσεις στις ΗΠΑ.

Από τα παραπάνω τεκμαίρεται ότι, για κάποιους κατηγορούμενους, το δικαίωμα για δίκαιη δίκη δεν γίνεται απολύτως σεβαστό. Η παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας, η σωστή κατάρτιση των διερμηνέων δικαστηρίων και η δεοντολογική συμπεριφορά των τελευταίων διασφαλίζουν το συγκεκριμένο δικαίωμα. Φαίνεται ότι μόνο εκείνοι που έχουν την τύχη να συλληφθούν σε χώρες όπου συνηθίζεται η ταυτόχρονη διερμηνεία στα δικαστήρια και όπου οι διερμηνείς με το αντίστοιχο γλωσσικό ζεύγος εκπαιδεύονται στην ταυτόχρονη διερμηνεία και είναι εξοικειωμένοι με τις δεοντολογικές υποχρεώσεις των διερμηνέων δικαστηρίων έχουν εξασφαλισμένο το δικαίωμα να καταλαβαίνουν τη διαδικασία και να συμμετέχουν ενεργά στην υπεράσπισή τους. Όλοι οι άλλοι κατηγορούμενοι αφήνονται ολικώς ή μερικώς στο σκοτάδι.

Προέχει όμως να διακρίνουμε τα δύο κύρια νομικά συστήματα του δυτικού κόσμου, ώστε να είναι πιο ξεκάθαρη η εικόνα και ο ρόλος του διερμηνέα δικαστηρίων.

3.3 Νομικά συστήματα αγγλοαμερικανικού δικαίου και δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης

Εξετάζοντας τα κυριότερα χαρακτηριστικά των συστημάτων αγγλοαμερικανικού δικαίου και δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης οι Merryman/Clark (1978, στο Mikkelson, 1999a) σημειώνουν ότι η τυπική αστική δίκη σε μια χώρα με δίκαιο ηπειρωτικής Ευρώπης εξελίσσεται ως μια σειρά από μεμονωμένες συναντήσεις και γραπτές επικοινωνίες μεταξύ συνηγόρων και δικαστή. Σε αντιδιαστολή, η δίκη αγγλοαμερικανικού δικαίου αποτελεί ενιαίο συμβάν και χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία που δεν υπάρχουν παραδοσιακά σε χώρες δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης: α) συμπύκνωση (όλα τα αποδεικτικά στοιχεία παρουσιάζονται σε μια ενιαία διαδικασία, τη δίκη), β) αμεσότητα (ο δικαστής που λαμβάνει την τελική απόφαση βλέπει και ακούει ο ίδιος αυτοπροσώπως τα αποδεικτικά στοιχεία αντί να διαβάζει αναφορές και ένορκες καταθέσεις) και γ) προφορικότητα (φυσική παρουσία και μαρτυρία σε δημόσια δίκη). Η συμπύκνωση, η αμεσότητα και η προφορικότητα έχουν άμεση επίδραση στα καθήκοντα του διερμηνέα. Κατά τη Mikkelson (1999a), αυτές οι πλευρές της νομικής διαδικασίας συμβάλλουν στην αλλαγή του ρόλου των διερμηνέων δικαστηρίου στα δικαστήρια της Ευρώπης. Πιο αναλυτικά:

α. Συμπύκνωση

Η ενιαία διαδικασία στο αγγλοαμερικανικό δίκαιο ασκεί μεγάλη πίεση στους διαδίκους καθώς προσπαθούν, ο καθένας με τη σειρά του, να πείσουν τους ενόρκους, ώστε η ετυμολογία, που ουσιαστικά αποτελεί την έκβαση της δίκης, να είναι ευνοϊκή. Απεναντίας, η σταδιακή υποβολή αποδεικτικών στοιχείων στο σύστημα δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως περιγράφηκε παραπάνω, σημαίνει ότι οι διάδικοι, οι δικαστές, οι συνήγοροι ακόμη και οι διερμηνείς, έχουν σχετική άνεση προετοιμασίας για την ακροαματική διαδικασία. Οι διερμηνείς του δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης ευελπιστούν ότι, παρά τις όποιες μεταρρυθμίσεις λαμβάνουν χώρα στις ευρωπαϊκές χώρες τα τελευταία χρόνια, θα εξακολουθήσουν να έχουν ικανό χρόνο προετοιμασίας για τη διερμηνεία που τους ανατίθεται.

β. Αμεσότητα

Από τα παραπάνω προκύπτει, επίσης, ότι η αμεσότητα που υπάρχει σε μια δίκη αγγλοαμερικανικού δικαίου δεν παρατηρείται σε δίκη δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τον διερμηνέα, καθώς ένα πολύ μεγάλο μέρος από τις πληροφορίες για τις οποίες ο κατηγορούμενος πρέπει να λάβει γνώση και στις οποίες έχει πρόσβαση και ο διερμηνέας είναι σε γραπτή μορφή και, κατά συνέπεια, δεν διερμηνεύονται άμεσα και αυθόρμητα, αλλά μεταφράζονται γραπτά ή προφορικά. Παρά τις μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της αυξανόμενης αμεσότητας στα δικαστήρια της Ευρώπης, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι διερμηνείς έχουν τη δυνατότητα επαρκούς προετοιμασίας και ότι οι δίκες διεξάγονται κατά τρόπον ώστε να μην παρακωλύεται η διαδικασία της διερμηνείας.

γ. Προφορικότητα

Στις δίκες που διέπονται από το αγγλοαμερικανικό δίκαιο, όλα τα αποδεικτικά στοιχεία παρουσιάζονται στους ενόρκους προφορικά (απαντήσεις μαρτύρων σε ερωτήσεις συνηγόρων) ή με επιτόπου προσκόμιση (παρουσίαση εγγράφων και λοιπών τεκμηρίων). Από την άλλη πλευρά, η λεπτομερής καταγραφή της ακροαματικής διαδικασίας από τον γραμματέα του δικαστηρίου ενδιαφέρει ιδιαίτερα δικαστές και δικηγόρους, καθώς τα συγκεκριμένα πρακτικά θα χρησιμοποιηθούν σε περίπτωση έφεσης. Αυτονόητο είναι ότι η καταγραφή αφορά και τη διερμηνεία, κάτι που οι διερμηνείς δεν πρέπει ποτέ να ξεχνούν. Από τα παραπάνω προκύπτει ο προφανής προφορικός χαρακτήρας μιας τέτοιας δίκης.

Απεναντίας, στις κλασικές δίκες δικαίου ηπειρωτικής Ευρώπης, πολλά ζητήματα έχουν ήδη επιλυθεί από τον ανακριτή μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης, και οι μάρτυρες εξετάζονται κατά την ακροαματική διαδικασία μόνο για θέματα που εκκρεμούν. Σύμφωνα με τους Merryman and Clark (1978, στο Mikkelson, 1999a), οι μάρτυρες έχουν τη δυνατότητα να προβούν σε προφορική κατάθεση χωρίς να διακόπτονται από τις ενστάσεις των συνηγόρων. Σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι δεν υπάρχει κατά λέξη καταγραφή των καταθέσεων, αλλά, ο δικαστής διακόπτει τη διαδικασία κατά διαστήματα, για να υπαγορεύσει μια περίληψη στο γραμματέα του δικαστηρίου, ο οποίος την καταγράφει με στενογραφία.

Στις δίκες αγγλοαμερικανικού δικαίου οι μάρτυρες εξετάζονται από τους συνηγόρους κατά τρόπον ώστε να καταθέτουν όπως οι τελευταίοι θέλουν οι ένορκοι να ακούσουν την κατάθεση. Αντίθετα, στις δίκες των εννόμων τάξεων της ηπειρωτικής Ευρώπης, ο δικαστής έχει την ευθύνη της εξέτασης των μαρτύρων. Η πολιτική αγωγή και η υπεράσπιση

καταθέτουν ερωτήσεις που θα ήθελαν να υποβάλει ο δικαστής και κάθε πλευρά έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτεί τις ερωτήσεις της άλλης πριν από τη δίκη.

Συχνή είναι η διαμαρτυρία των διερμηνέων στις χώρες αγγλοαμερικανικού δικαίου σχετικά με την ανεπάρκεια χρόνου για την προετοιμασία τους και για τις εγγενείς δυσκολίες μιας συνήθους δίκης με ιδιαίτερα φορτισμένη ατμόσφαιρα (Mikkelson, 1993, στο Mikkelson 1999a).

Στο επόμενο κεφάλαιο παρατίθενται ενδεικτικά τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις δικαστηριακής διερμηνείας μετά τη δίκη της Νυρεμβέργης, όπου περιγράφονται πολλά προβλήματα που προκύπτουν σε δίκες.

4. Από την πράξη στη Θεωρία ή τι μας διδάσκει η εμπειρία

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν κάποιες υποθέσεις που έμειναν στην ιστορία της διερμηνείας. Οι υποθέσεις που έγιναν γνωστές διεθνώς και αφορούν πολύκροτες δίκες, αλλά και η ελληνική εμπειρία, όπως αντανακλάται σε δύο περιπτώσεις που παρατίθενται και σκιαγραφούν τις δυσκολίες της διαχείρισης της επικοινωνίας σε πολύγλωσσο δικαστικό και ανακριτικό περιβάλλον.

4.1. Από τη Μελβούρνη στη Χάγη μέσω Ισπανίας

Από τις τρεις περιπτώσεις που ακολουθούν, η μία αφορά τη διερμηνεία κατά τη δίκη για τη βομβιστική επίθεση κατά του σιδηροδρομικού συρμού στη Μαδρίτη το 2004 (Martin & Ortega Herráez, 2010) και η άλλη τη διερμηνεία στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Γιουγκοσλαβία (Seleskovitch, 2008), ενώ η υπόθεση της Μελβούρνης αφορά την άδικη καταδίκη ιαπώνων τουριστών στην Αυστραλία λόγω κακής διερμηνείας. Τι μας διδάσκουν αυτές οι περιπτώσεις;

α) Η περίπτωση της Ισπανίας

Παραδοσιακά, η διερμηνεία δικαστηρίων στην Ισπανία ήταν πολύ μέτριας ποιότητας, με ελάχιστες απαιτήσεις ως προς την εκπαίδευση και την πιστοποίηση των διερμηνέων. Δεν υπάρχει νομικό έλλειμμα σχετικά με το δικαίωμα στη διερμηνεία για όσους μη ομιλούντες την ισπανική πρέπει να εμφανιστούν σε ισπανικό δικαστήριο, αλλά ο νόμος δεν καθορίζει τα προσόντα που απαιτούνται για όσους ορίζονται ως διερμηνείς. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει επίσημο σύστημα πιστοποίησης ούτε ισχύουν κανονισμοί για ελάχιστα προσόντα διερμηνέων. Η σχετική νομοθεσία ανάγεται στο 1882. Οι δικαστές μπορούν να ορίσουν οποιονδήποτε δηλώνει ότι μιλάει τις απαιτούμενες γλώσσες, γεγονός που ενδέχεται να θέτει σε σοβαρό κίνδυνο το δικαίωμα των κατηγορουμένων για μια δίκαιη δίκη. Αν και υπάρχει ένας μικρός αριθμός διερμηνέων που είναι υπάλληλοι των δικαστηρίων (πολλοί από τους οποίους έχουν υψηλά προσόντα και είναι αποτελεσματικοί), στην πράξη οι περισσότεροι διερμηνείς δικαστηρίων προέρχονται από ιδιωτικές εταιρείες που δεν έχουν ιδιαίτερες ποιοτικές απαιτήσεις και πληρώνουν ελάχιστα και κατά συνέπεια, δεν κατορθώνουν να προσελκύσουν υποψήφιους υψηλών προσόντων. Η διερμηνεία που ακολουθείται είναι πάντα διαδοχική.

Ωστόσο, οι δίκες για τις βομβιστικές επιθέσεις του 2004 κατά του τρένου στη Μαδρίτη αποτέλεσαν καμπή για την εξέλιξη της δικαστηριακής διερμηνείας στην Ισπανία. Η ομάδα των διερμηνέων είχε συγκροτηθεί μήνες πριν από κορυφαίο διερμηνέα του Υπουργείου Εξωτερικών και είχε ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα ώστε οι διερμηνείς που θα εργαστούν σε αυτήν τη δίκη υψηλού προφίλ να είναι πεπειραμένοι επαγγελματίες διερμηνείς συνεδριών, με υψηλά προσόντα και γνώση των διαφόρων διαλέκτων της Αραβικής και της Βερβερίνικης, που μιλούσαν από κατηγορούμενους και μάρτυρες. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αυτήν τη δίκη χρησιμοποιήθηκε κατά κύριο λόγο ταυτόχρονη διερμηνεία με ειδικής κατασκευής, καμπίνες που στήθηκαν επιτούτου στην αίθουσα του δικαστηρίου, και πολύ λιγότερο διαδοχική. Καθώς η κατάσταση αυτή ήταν πολύ διαφορετική από τις υπηρεσίες στις οποίες είχαν συνηθίσει δικαστές και λοιποί νομικοί, σημειώθηκαν αντιδράσεις και προβλήματα από την πρώτη μέρα. Εφαρμόστηκε σύστημα κατά το οποίο οι διερμηνείς όχι μόνο άκουγαν τα λόγια των κατηγορουμένων και των μαρτύρων τα οποία έπρεπε να μεταφράσουν, αλλά άκουγαν και τη δική τους διερμηνεία από τα μεγάφωνα, η οποία περνώντας από τα μικρόφωνα κατηγορουμένων και μαρτύρων έφτανε ξανά στα ακουστικά τους. Αυτό ήταν ιδιαίτερα κουραστικό για τους διερμηνείς, καθώς έκανε σχεδόν αδύνατη την ήδη δύσκολη δουλειά τους. Ωστόσο, λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος για τη δίκη, οι διερμηνείς αποφάσισαν να συνεχίσουν. Προσάρμοσαν, λοιπόν, την τεχνική τους με επιμήκυνση του διαστήματος που μεσολαβεί μεταξύ των όσων άκουγαν στα Αραβικά και την απόδοσή τους στα Ισπανικά, κάτι που σημαίνει ότι δεν παρείχαν ταυτόχρονη διερμηνεία με την αυστηρή έννοια του όρου. Το απόγευμα, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου, σχολιάζοντας την απόδοση των διερμηνέων, είπε μεταξύ άλλων: «Θέλω ταυτόχρονη διερμηνεία και όχι διαδοχική». Τελικά διέκοψε την ακροαματική διαδικασία και ζήτησε να δει τους διερμηνείς αμέσως στο γραφείο του. Αυτές οι σκηνές μεταδόθηκαν απευθείας από την ισπανική τηλεόραση και ανέδειξαν το ρόλο της διερμηνείας από την πρώτη μέρα της δίκης.

Εντούτοις, η άγνοια του δικαστή για τις συνθήκες εργασίας των διερμηνέων οδήγησε σε απαξιωτικά σχόλια εκ μέρους του για την απόδοσή τους, γεγονός που υποβάθμισε τη δουλειά τους. Τελικά τα προβλήματα ήχου λύθηκαν μερικώς μετά τη συνάντηση διερμηνέων και δικαστή και ο τελευταίος ζήτησε αμέσως συγγνώμη για τα σχόλιά του, εκτιμώντας ιδιαίτερα την εργασία των διερμηνέων, εξέλιξη που πάντως δεν έγινε γνωστή στο κοινό και στα ΜΜΕ, ώστε να αρθεί η αρνητική εντύπωση. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ΑΠΚ ήταν μεταξύ των επαγγελματικών οργανώσεων που υπερασπίστηκαν δημόσια τους διερμηνείς ενώπιον των ΜΜΕ.

Η παρουσία της διερμηνείας συνέχισε να είναι εμφανής σε όλη τη διάρκεια της δίκης και σαφώς επηρέασε τον τρόπο εξέλιξης της δίκης. Σχόλια νομικών οι οποίοι είχαν εμπειρία μόνο από διαδοχική διερμηνεία στο δικαστήριο δείχνουν πώς αυτοί προσαρμόστηκαν στη διαδικασία της ταυτόχρονης διερμηνείας και ποιες ήταν οι προσδοκίες τους από αυτού του τύπου τη διερμηνεία. Δικηγόρος παραδέχτηκε ότι χάρη στην ταυτόχρονη διερμηνεία μπόρεσε να μιλάει απευθείας στον κατηγορούμενο που εξέταζε κατ' αντιπαράσταση, επιτρέποντάς του έτσι να αναλάβει την ευθύνη των δηλώσεών του, χωρίς να χρειάζεται η μεσολάβηση τρίτου, δηλαδή του διερμηνέα, όπως συμβαίνει κατά τη διαδοχική διερμηνεία. Η φυσική απουσία του διερμηνέα είχε πάντως και μια άλλη πλευρά: Οι διερμηνείς θεωρήθηκαν μηχανές αυτόματης μετάφρασης. Υπήρξαν πολλά σχόλια από νομικούς, τα οποία μας οδήγησαν σε αυτό το συμπέρασμα.

Για έναν επιπρόσθετο λόγο, η διερμηνεία έγινε το μείζον θέμα στη δίκη: Οι κατηγορίες που απαγγέλθηκαν εναντίον του κύριου κατηγορούμενου βασίστηκαν σε μια όπως αποδείχτηκε ελαττωματική απομαγνητοφώνηση και μετάφραση συνομιλίας που είχε πρωτογενώς γίνει στα Αραβικά. Δύο από τους διερμηνείς της ταυτόχρονης ορίστηκαν ως πραγματογνώμονες στην υπόθεση αυτή. Με βάση την αναφορά τους, το δικαστήριο απάλλαξε τον κατηγορούμενο από κάποιες κατηγορίες. Εύλογα προκύπτει το ερώτημα σε ποιο βαθμό ένας δικαστηριακός διερμηνέας μπορεί να χρησιμεύσει και ως πραγματογνώμονας στην ίδια δίκη, χωρίς κάτι τέτοιο να οδηγήσει σε παραβίαση της ουδετερότητάς του ή σε στρέβλωση του ρόλου του. Προκλήθηκε σύγχυση μεταξύ των νομικών και, ειδικότερα, ο δημόσιος κατήγορος αμφισβήτησε την ικανότητα των διερμηνέων να ενεργήσουν ως πραγματογνώμονες και επιχείρησε να τους δυσφημήσει. Η υπεράσπιση υποστήριξε ότι η αξιοπιστία των διερμηνέων οφειλόταν ακριβώς στο γεγονός ότι ήταν ουδέτεροι και διορισμένοι από το δικαστήριο³⁶.

Ωστόσο, αμφισβητείται το κατά πόσο είναι πράγματι καθήκον του δικαστηρίου να αποφασίσει για την πιθανότερη σημασία μιας λέξης από μια γλώσσα που τα μέλη του δεν καταλαβαίνουν, χωρίς τη συνδρομή πραγματογνώμονα. Μάλλον αυτό ακριβώς είναι καθήκον του τελευταίου: Να κάνει εκτιμήσεις και να χρησιμοποιεί τις ειδικές γνώσεις του για να κατευθύνει προς την πιο πιθανή πραγματολογική σημασία μιας λέξης σε ένα δεδομένο περιεχόμενο που είναι πολιτισμικά διαμορφωμένο.

β) Η περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας

Στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ) υπήρχε η ιδιαιτερότητα οι υποθέσεις να εκδικάζονται από επαγγελματίες δικαστές που προέρχονται από κράτη μέλη του ΟΗΕ. Σε γλωσσικό επίπεδο, οι δικαστές αυτοί είναι απλώς υποχρεωμένοι να μιλούν τουλάχιστον μία από τις δύο επίσημες γλώσσες του ΔΠΔΓ που είναι η αγγλική και η γαλλική γλώσσα. Οι δίκες συνίστανται, κατά κύριο λόγο, στην εξέταση πολλών μαρτύρων, οι οποίοι θα πρέπει να αναγνωρίσουν πολυάριθμα έγγραφα, να πιστοποιήσουν τη γνησιότητά τους και να τα σχολιάσουν. Ένα έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί αποδεικτικό στοιχείο παρά μόνο αν οι καταθέσεις δικαιολογούν νομικά κάτι τέτοιο. Συνεπώς, οι δικαστές που αποφαινόμενοι σχετικά με αυτό το ουσιώδες σημείο πρέπει, κάθε στιγμή της ακροαματικής διαδικασίας, να καταλαβαίνουν και την πιο μικρή νοηματική απόκλιση των καταθέσεων. Για να το επιτύχουν εξαρτώνται από διερμηνείς ταυτόχρονης διερμηνείας.

Ο διερμηνέας αναγκάζεται να παρέχει κατά λέξη διερμηνεία, η οποία είναι ιδιαίτερα δεσμευτική για τον ίδιο, καθώς τροποποιεί την επαγγελματική πρακτική του. Η επιλογή κάποιων διερμηνέων για αποκλειστικά κατά λέξη απόδοση του λόγου δεν είναι αποδεκτή λύση, καθώς καταλήγει σε αλλοίωση των λεγομένων. Γι' αυτό απαιτείται αυστηρή επιλογή των λεξιλογικών στοιχείων που θα αποδοθούν οπωσδήποτε κατά λέξη, όπως και εκείνων που θα υποστούν αναδιοργάνωση, προκειμένου να διατηρηθεί η ποιότητα του προφορικού λόγου. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι αναγκαία η απόλυτη πνευματική συγκέντρωση από την πλευρά του διερμηνέα.

36. Βλ. Τα περί διαμεσολάβησης στην ενότητα 1.4. του β' μέρους του βιβλίου.

Η Seleskovitch (2008) προσπαθεί να υποστηρίξει την ιδιαιτερότητα της διερμηνείας διεθνών δικαστηρίων και να επισημάνει τους κινδύνους που ελλοχεύουν:

A. Ιδιαιτερότητες

1. Ταυτόχρονη διερμηνεία και στις δύο περιπτώσεις : Οι διερμηνείες του ΔΠΔΓ καταγράφονται πάντα σε CD και οι διερμηνείς καλούνται να εκφέρουν την τελευταία συλλαβή μιας ερώτησης ή απάντησης ακριβώς τη στιγμή που την εκφέρει ο ομιλητής, ώστε να μη διαταράσσεται η ακρόαση για τους δικαστές και τους άλλους παράγοντες της ακροαματικής διαδικασίας.

2. Κατά κανόνα υπάρχει πολύ μεγαλύτερος όγκος δουλειάς για τον διερμηνέα διεθνών δικαστηρίων κατά την προετοιμασία: αν ο διερμηνέας συνεδρίων πρέπει κατά την προετοιμασία του να διαβάσει πολλές δεκάδες σελίδες κειμένων, ο διερμηνέας διεθνών δικαστηρίων καλείται να διεξέλθει πολλές εκατοντάδες ή και χιλιάδες σελίδες εγγράφων. Μια τέτοια πραγματικότητα καθιστά δύσκολη τη χρήση υπηρεσιών διερμηνέων ελεύθερων επαγγελματιών σε τέτοιο δικαστήριο.

3. Διερμηνεία πολύ πιο δεσμευτική για τον διερμηνέα διεθνών δικαστηρίων χωρίς δυνατότητα βελτιωτικών παρεμβάσεων: καθώς δεν έχει την ελευθερία λεξιλογικών επιλογών, ο διερμηνέας διεθνών δικαστηρίων δεν μπορεί ούτε να βελτιώσει έναν κακώς δομημένο συλλογισμό, ούτε να αποφύγει μια επανάληψη, ούτε να μετατρέψει μια παθητική σύνταξη (πολύ χρήσιμο για την αποφυγή δήλωσης ευθύνης) σε ενεργητική, ούτε βέβαια να αλλοιώσει το επίπεδο λόγου του ομιλητή. Οι δικαστές πρέπει να γνωρίζουν το μορφωτικό επίπεδο του μάρτυρα και κάθε δισταγμός, που θα μπορούσε να είναι ένδειξη δυσφορίας του εξεταζόμενου, θα βαρύνει στον καταμερισμό ευθυνών και, κατά συνέπεια, θα πρέπει να αποτυπώνεται στον λόγο του διερμηνέα.

Η πρακτική της διερμηνείας διεθνών δικαστηρίων δεν εντάσσεται, λοιπόν, αυστηρά στο πλαίσιο της επικοινωνίας, αλλά στο πλαίσιο μιας προσπάθειας για αναπαραγωγή ταυτόσημου λόγου, όπως η φωτογραφική μηχανή αναπαράγει τα χαρακτηριστικά ενός προσώπου. Ο διερμηνέας είναι το μέσο που οφείλει να αποδίδει την παραμικρή, ακόμη και συναισθηματική, λεπτομέρεια των λόγων ενός μάρτυρα.

4. Διαφορά στη χρονική στιγμή ελέγχου μεταξύ διερμηνέα συνεδρίων και διερμηνέα διεθνών δικαστηρίων: Αντίθετα από το διερμηνέα συνεδρίων, ο διερμηνέας διεθνών δικαστηρίων δεν κρίνεται από όσους τον ακούν κατά τη διάρκεια της προφορικής επικοινωνίας την οποία ο ακροατής θα διορθώσει νοητικά, αν χρειαστεί. Καθώς είναι υποχρεωμένος να επισημαίνει άμεσα κάθε λάθος το οποίο αντιλαμβάνεται χρησιμοποιώντας την έκφραση “ο διερμηνέας διορθώνει” ή «διόρθωση του διερμηνέα», οφείλει διαρκώς να επιδιώκει την τελειότητα του κειμένου, και κρίνεται με τον έλεγχο της μαγνητοφώνησης που έχει νομική ισχύ, αν κάποιος παράγοντας της δίκης, ακόμη και κατηγορούμενος που υπερασπίζεται ο ίδιος τον εαυτό του, καταθέσει γραπτή μήνυση εναντίον του.

B. Κίνδυνοι που απειλούν τους διερμηνείς διεθνών δικαστηρίων

Οι διερμηνείς στερούνται την ικανοποίηση που ενθαρρύνει την προσπάθεια κάθε επαγγελματίας υψηλών προσόντων εξαιτίας των ακόλουθων παραγόντων:

- α) έντονα ομοιογενής φύση του εξεταζόμενου ζητήματος,
- β) τεχνικοί περιορισμοί που δυσχεραίνουν το έργο τους,
- γ) η ανθρώπινη ευθύνη που είναι πανταχού παρούσα στην εργασία τους,
- δ) οι δυσεπίλυτες δεοντολογικές επιλογές με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι και
- ε) το γεγονός ότι είναι σχεδόν βέβαιο πως δεν θα ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των άλλων.

Η υπερβολική φόρτιση του διερμηνέα μπορεί να οδηγήσει σε: α) ηθική εξάντληση του διερμηνέα, κάτι που αποτελεί κίνδυνο για τη διεθνή δικαιοσύνη, β) υποβάθμιση της ικανότητας του διερμηνέα να ιεραρχεί τις προτεραιότητες κατά την ώρα της εργασίας του λόγω φαινομένου απόθησης. Αυτό το φαινόμενο μπορεί να επηρεάσει ακόμη και τους πιο έμπειρους επαγγελματίες, καταργώντας την ικανότητά τους να καταβάλλουν ταυτόχρονα τις πολλαπλές προσπάθειες που απαιτούνται.

Η Seleskovitch (2008) ισχυρίζεται πως η βελτιστοποίηση της εργασίας του διερμηνέα διεθνών δικαστηρίων θα πρέπει να προκύψει από συλλογική διεπιστημονική συζήτηση, με συμμετοχή διαφόρων νομικών ειδικοτήτων, που παίζουν σημαντικό ρόλο στις δίκες και κατά κύριο λόγο του δικαστικού σώματος. Η παιδαγωγική χρησιμότητα ενός τέτοιου προβληματισμού είναι προφανής, καθώς θα επέτρεπε την προσέγγιση μιας ουσιαστικά άγνωστης επαγγελματικής πρακτικής. Πάντως, πέρα από αυτό, θα έπρεπε να θεσπιστούν σαφείς και ενιαίοι κανόνες που θα εξουδετερώνουν τα όποια εμπόδια υποβιβάζουν τους διερμηνείς, ενώ ταυτόχρονα θα τονώνουν την εμπιστοσύνη των δικαστών για τους οποίους εργάζονται οι διερμηνείς. Γι' αυτό, λοιπόν, προτείνει τους εξής κανόνες:

α. Ο χρόνος σκέψης

Υπάρχει ένα όριο ταχύτητας της διαδικασίας, πέρα από το οποίο οι διερμηνείς δυσκολεύονται να εργαστούν, δεδομένων των πολλών υποχρεώσεών τους εντός του δικαστηρίου, που είναι άσχετες από την πράξη της διερμηνείας. Είναι προφανές ότι ένας διερμηνέας στον οποίο επιβάλλεται ταχύτητα που δεν του επιτρέπει να πάρει ανάσα την ώρα που εργάζεται αδυνατεί να ελέγξει τον τόνο της φωνής του.

β. Η οργάνωση της καμπάνιας

Ο επαγγελματικός φορέας των διερμηνέων καλείται να συνεχίσει την προσπάθεια που ξεκίνησε πρόσφατα με σκοπό την αναβάθμιση της καμπάνιας. Θα πρέπει να φροντίσει, κυρίως, να δώσει το προβάδισμα σε ταυτόχρονη διερμηνεία και, στο μέτρο του δυνατού, στη χρήση από το διερμηνέα της μητρικής του γλώσσας.

γ. Τα έγγραφα

Επιπλέον, πρέπει να γίνει σαφές ότι οι διερμηνείς χρειάζονται τα κείμενα σε γραπτή μορφή, ώστε να μπορούν να τα χρησιμοποιούν όπως επιθυμούν κατά τη διάρκεια της διερμηνείας.

δ. Εβδομαδιαία ανάπαυση

Θα πρέπει να καθορίζονται με ακρίβεια οι ημέρες πνευματικής και συναισθηματικής αποφόρτισης που χορηγούνται στους διερμηνείς. Ο διερμηνέας θα πρέπει να έχει δικαίωμα ανάπαυσης τριών ημερών την εβδομάδα.

ε. Τα διαλείμματα

Με το ίδιο σκεπτικό, τα εικοσάλεπτα διαλείμματα που εφαρμόζονται από την πλειονότητα των δικαστηρίων, δεν φαίνονται να αρκούν για τη χαλάρωση ενός εξαντλημένου διερμηνέα.

ζ. Οι μηνύσεις που σχετίζονται με τη διερμηνεία

Κάθε φορά που ένα παράπονο ή μια μήνυση κατατίθεται εναντίον κάποιου διερμηνέα, πρέπει να ακολουθείται η πρόσφατη τακτική της αποστολής στον ενδιαφερόμενο του εγγράφου που αμφισβητεί τη διερμηνεία του, και του οποίου η προέλευση πρέπει να γνωστοποιείται. Σε περίπτωση που αποδειχθεί σοβαρό λάθος, διεξάγεται εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ του διερμηνέα και του επαγγελματικού φορέα, με σκοπό την αποφυγή επανάληψής του.

Καταλήγοντας, η Seleskovitch (2008) θεωρεί ότι για να έχει νόημα η διερμηνεία διεθνών δικαστηρίων, ο ρυθμός της προφορικής επικοινωνίας πρέπει να επιτρέπει στο πνεύμα να ενεργεί. Καθώς η σκέψη είναι ανθρώπινη και όχι μηχανική διαδικασία και καθώς δεν μπορεί να υπάρξει διερμηνεία χωρίς συνειδητή σκέψη, πρέπει να τηρούνται ή και να επιβάλλονται λογικοί χρόνοι και ρυθμοί, για να είναι πραγματικά υπεύθυνος ο διερμηνέας για τη διερμηνεία του. Αν αυτές οι προϋποθέσεις δεν πληρούνται, η διερμηνεία σε αίθουσα δικαστηρίου μπορεί να εγκυμονεί κινδύνους.

γ) Η υπόθεση της Μελβούρνης

Στην υπόθεση αυτή, Ιάπωνες τουρίστες έπεσαν θύματα απάτης στο αεροπορικό ταξίδι τους προς τη Μελβούρνη, όταν σε ενδιάμεση στάση στην Κουάλα Λουμπουρ εκλάπησαν οι βαλίτσες τους και στη θέση τους τοποθετήθηκαν άλλες, γεμάτες ηρωίνη. Οι βαλίτσες ανακαλύφθηκαν κατά τον έλεγχο στο αεροδρόμιο της Μελβούρνης και παρότι οι εμπλεκόμενοι προσπάθησαν να δώσουν εξηγήσεις, τα λάθη υπεραπλούστευσης, οι ασαφείς απαντήσεις και οι οδηγίες, για τα οποία ευθύνονταν οι διερμηνείς, είχαν ως αποτέλεσμα την καταδίκη των Ιαπώνων σε τουλάχιστον δεκαετή κάθειρξη. Η απομαγνητοφώνηση της προανάκρισης, στην οποία συμμετείχαν διερμηνείς, έδειξε μεγάλο αριθμό λαθών. Πάντως ο λόγος για τον οποίο η υπόθεση αυτή επανήλθε στο προσκήνιο δεν ήταν η απόδοση κατηγοριών στους διερμηνείς, αλλά να αναδειχθούν οι μεγάλες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι διερμηνείς δικαστηρίων ακόμη και σε χώρες όπως η Αυστραλία όπου οι διερ-

μηνείς περνούν εξετάσεις πιστοποίησης κάθε χρόνο, ενώ υπάρχει συχνά συντονιστής που παρακολουθεί την ακροαματική διαδικασία³⁷.

Η Nakane (2009), μελετώντας την περίπτωση της δίκης της Μελβούρνης, επισημαίνει ότι η ανάλυση της προανάκρισης υπόπτων με διερμηνεία έδειξε ότι, όταν προκύψουν προβλήματα, οι διερμηνείς ενδέχεται να απομακρύνονται από τον ρόλο του διαμεσολαβητή που έχουν αναλάβει. Μια τέτοια αλλαγή ρόλου μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες: Προσπάθεια για διατήρηση σταθερής της διαδραστικής διαδικασίας, διασφάλιση καλύτερης διαπολιτισμικής επικοινωνίας, διατήρηση της καλής εικόνας του διερμηνέα, ή ακόμη η ενστικτώδης ιδιαίτερη προσοχή στην αμέσως προηγούμενη λεκτική παρέμβαση. Ωστόσο, τα ευρήματα αυτά βασίζονται σε μικρό δείγμα και θα πρέπει να επαληθευτούν με την ανάλυση περισσότερων προανακρίσεων με διερμηνεία μεταξύ διαφόρων γλωσσών και με διαφορετικούς διερμηνείς. Πάντως, κάποιες λίγες μελέτες σε άλλες γλώσσες – Σουηδικά και Ρωσικά (Wadensjo, 1998 στο Nakane, 2009), Ισπανικά και Αγγλικά (Berk-Seligson, 1990 στο Nakane, 2009) – έχουν αναδείξει ανάλογες διαφοροποιήσεις ρόλου των διερμηνέων σε νομικό περιβάλλον. Ο ίδιος ερευνητής εξηγεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις, τέτοιες διαφοροποιήσεις μπορεί να είναι δικαιολογημένες, σε κάποιες άλλες μπορεί να είναι προβληματικές: Δικαιολογημένες είναι όταν μόνο ο διερμηνέας μπορεί να παρέμβει για να αποφευχθούν παρεξηγήσεις εξαιτίας πολιτισμικών διαφορών· προβληματικές, και ενδεχομένως αντιδεοντολογικές, είναι όταν αυτεπαγγέλτως εισάγουν μια διόρθωση προκειμένου να αποσπάσουν λογικές ή επιθυμητές απαντήσεις από τον ύποπτο. Όταν οι πληροφορίες που δίνει ο ύποπτος δεν φτάνουν ως τον αξιωματικό της αστυνομίας ή με αντιδεοντολογικό τρόπο αποσπώνται με πρωτοβουλία του διερμηνέα, ο οποίος δεν καταφέρνει να παραμείνει ουδέτερος, αλλοιώνονται τα αποδεικτικά στοιχεία που κατατίθενται στο δικαστήριο. Επομένως, η κακή διαχείριση των διορθώσεων από την πλευρά των διερμηνέων θα μπορούσε να έχει σοβαρές συνέπειες, όταν το αρχείο της προανάκρισης φτάσει στο δικαστήριο. Αυτό δείχνει και τη σημασία που έχει η προσεκτική μεταχείριση των αρχείων των προανακρίσεων με διερμηνεία ως αποδεικτικών στοιχείων, όταν η υπόθεση φτάσει στο δικαστήριο. Πράγματι, οι τρεις ύποπτοι της προανάκρισης οι οποίοι κρίθηκαν ένοχοι από το δικαστήριο ισχυρίστηκαν ότι η διερμηνεία που τους παρασχέθηκε ήταν κακής ποιότητας (Melbourne Case Attorneys 2001: 54-55 στο Nakane, 2009).

Χάρη στην παράθεση και ανάλυση πολλών αποσπασμάτων από τα πρακτικά των προανακρίσεων, η μελέτη της Nakane έδειξε πόσο πολύπλοκη και δύσκολη μπορεί να είναι η προσπάθεια του διερμηνέα να παραμείνει στον ρόλο του μεσολαβητή αποδίδοντας όσα λέγονται με ακρίβεια και να αποφύγει παρεμβάσεις από δική του πρωτοβουλία στο πλαίσιο της προανάκρισης. Τονίστηκε, επίσης, ότι η πολυπλοκότητα και η δυσκολία μπορεί να γίνουν εντονότερες, ειδικά όταν οι διερμηνείς συμμετέχουν σε προβληματική διαμεσολάβηση. Πάντως φαίνεται ότι οι διερμηνείς θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα αμφισβητούμενα σημεία του διαλόγου μεταξύ αξιωματικού της αστυνομίας και ύποπτου σε αυτές τις ειδικές περιπτώσεις. Αντιπαραθέσεις είναι φυσικό να υπάρχουν κατά την προανάκριση, καθώς οι ύποπτοι ενδέχεται να καταφεύγουν σκόπιμα σε παρελκυστικές τακτικές και πλάγιες απαντήσεις (Newbury & Johnson 2006: 231; Forrester & Ramsden 2001: 290-91 στο Nakane, 2009). Παρομοίως, οι αξιωματικοί της αστυνομίας γνωρίζουν

37. <http://www.gethiroshima.com/features/problems-with-japans-court-translators/>.

τη σημασία της αβίαστης ομολογίας, η οποία αποτελεί ισχυρό αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο (Shuy 1998: 174; Heydon 2005: 58 στο Nakane, 2009), και είναι εκπαιδευμένοι να ανακρίνουν με συγκεκριμένο τρόπο τον ύποπτο, ακόμα και με τακτική η οποία θα του προκαλέσει σύγχυση (Shuy 1998: 14-15; Gibbons 2003: 101 στο Nakane, 2009). Από την πλευρά τους, οι αξιωματικοί θα πρέπει να γνωρίζουν τους ενδεχόμενους κινδύνους, ειδικά σε προανάκριση με διερμηνεία, κατά τη διαχείριση προβλημάτων επικοινωνίας με τον ύποπτο. Τέλος, η μελέτη υποστηρίζει ότι οι διερμηνείς δεν είναι απλά «ηχεία» ή «αγωγοί» και δεν μπορούν να θεωρούνται αόρατοι. Οι ειδικοί που συνεργάζονται με διερμηνείς σε θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η ιδέα του «αόρατου διερμηνέα» είναι μύθος.

4.2 Δύο περιπτώσεις διερμηνείας δικαστηρίων στην Ελλάδα

Και οι δύο περιπτώσεις αναφέρονται από την Αποστόλου για να δώσει μια εικόνα της αντίληψης της ελληνικής δικαιοσύνης περί δικαιωμάτων διερμηνείας και δίκαιης διαδικασίας (2011: 84-85). Η πρώτη αφορά σε διερμηνέα δικαστηρίων που ήταν εγγεγραμμένη στον κατάλογο των επίσημων διερμηνέων των δικαστηρίων της Θεσσαλονίκης για τη βουλγαρική, τη σερβική και τη γιουγκοσλαβική (!) γλώσσα, αλλά για μία δεκαετία καλούνταν να κάνει διερμηνεία και για την αλβανική γλώσσα (από και προς τα αλβανικά) σε πολλές ποινικές υποθέσεις που αφορούσαν Αλβανούς. Όταν αυτή η διερμηνέας παραπέμφθηκε σε δίκη για το αδίκημα της ψευδορκίας διερμηνέως, απαλλάχθηκε με αιτιολογικό που αναφέρεται στο Βούλευμα 1831/2001 του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης. Η Αποστόλου αναφέρει το σχετικό βούλευμα: Σύμφωνα, λοιπόν, με τις δικαστικές αρχές, το γεγονός ότι «η κατηγορουμένη γνωρίζει ελάχιστα Αγγλικά [...] σε συνδυασμό με τις γλώσσες που γνωρίζει Βουλγαρικά-Σερβικά-Τούρκικα παρέχουν τη δυνατότητα εις αυτή να εκπληροί το καθήκον της, δηλαδή να διερμηνεύει εκ των Αλβανικών εις την Ελληνική».

Η δεύτερη περίπτωση αφορά έναν 58χρονο άστεγο βοσκό βουλγαρικής καταγωγής, που ήρθε στη Θεσσαλονίκη αναζητώντας καλύτερη τύχη και συνελήφθη λίγες μέρες μετά την άφιξή του, καθώς περίμενε να πάρει το συσσίτιο που προσέφερε η εκκλησία των Αγίων Πάντων. Στο αστυνομικό τμήμα, όπου έγινε εξακρίβωση στοιχείων, προέκυψε ότι εκκρεμούσε σε βάρος του ένταλμα προσωρινής κράτησης για πλαστογραφία, διακίνηση τεράστιων ποσοτήτων λαθραίων τσιγάρων και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ο βοσκός οδηγήθηκε στις φυλακές όπου και παρέμεινε για δέκα μήνες μέχρι να εκδικαστεί η υπόθεσή του, χωρίς να έχει ενημερωθεί εν τω μεταξύ για τους λόγους της κράτησής του. Τα μέλη του δικαστηρίου, έπειτα από έρευνα και εξονυχιστικό έλεγχο όλων των στοιχείων της δικογραφίας, καθώς και την εκ των υστέρων μεσολάβηση διερμηνέα, κατέληξαν στην απόφαση ότι είχε γίνει ένα τραγικό λάθος και ο βοσκός απελευθερώθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ
**Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**

1. Η δικαστηριακή διερμηνεία και ο δικαστηριακός διερμηνέας στην Ελλάδα

Στο μέρος αυτό του βιβλίου θα εστιάσουμε στην καταγραφή της πραγματικότητας στην Ελλάδα. Η καταγραφή της ελληνικής πραγματικότητας παρουσιάζεται ως τρίπτυχο, αποτελούμενο από την ανάλυση και το σχολιασμό της νομοθεσίας, της καταγραφής της γνώμης των αλλοδαπών που έχουν έρθει σε επαφή με τη δικαιοσύνη και, τέλος, της καταγραφής της άποψης των λειτουργών που υπηρετούν τη δικαιοσύνη στην Ελλάδα.

Όταν γίνεται λόγος για δικαστηριακή διερμηνεία, συνήθως, η σκέψη μας πηγαίνει στους αλλοδαπούς. Αλλά και οι ελληνικές υπηρεσίες ταλαιπωρούνται από την κατάσταση που επικρατεί στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας στους αλλοδαπούς.

Η καταγραφή των απόψεων των αλλοδαπών αποτελεί μέχρι σήμερα παγκοσμίως την πρώτη προσπάθεια να αντληθούν μαζικά εμπειρίες σχετικά με τη διερμηνεία στα δικαστήρια. Οι περισσότερες έρευνες εστίαζαν σε μικρό αριθμό ερωτηθέντων ή σε περιγραφή της κατάστασης. Το ΔΙΔΙ επιχειρεί να ανακατασκευάσει τη διαδικασία διερμηνείας μέσα από τις απαντήσεις των αλλοδαπών στα ερωτηματολόγια που τους διανεμήθηκαν.

Σε αυτήν την εισαγωγική ενότητα θα αναφερθούμε στις δυσκολίες που συναντήσαμε κατά τη συλλογή των στοιχείων, αλλά και στη βοήθεια που δεχτήκαμε.

Στα πακέτα εργασίας 2 και 3 το έντυπο υποβολής της πρότασης προέβλεπε τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με αλλοδαπούς και με λειτουργούς της δικαιοσύνης αντίστοιχα. Σκοπός των συνεντεύξεων ήταν να διαπιστωθεί πώς αξιολογούν τη διερμηνεία που παρέχεται στην προανάκριση, την ανάκριση και στο δικαστήριο.

Η εξεύρεση ικανού αριθμού αλλοδαπών που να έχουν χρειαστεί τη συνδρομή του διερμηνέα ήταν πρόκληση, διότι ο χώρος της δικαιοσύνης αποδείχτηκε δύσκολα προσβάσιμος: Συγκεκριμένα, η προσπάθειά μας να εξασφαλίσουμε άδεια να διεξάγουμε συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο με κρατούμενους των φυλακών της Κέρκυρας, των Ιωαννίνων και της Θήβας συνάντησε δυσκολίες. Οι διοικήσεις των σωφρονιστικών καταστημάτων είχαν επιφυλάξεις για την προσωπική επαφή των ερευνητών της ομάδας του ΔΙΔΙ με τους κρατούμενους. Οι λόγοι ήταν η πιθανή διατάραξη της ηρεμίας και της καθημερινότητας από τις εργασίες της ομάδας του ΔΙΔΙ. Όντως, όπως διαπιστώσαμε και προσωπικά, ακόμα και η είσοδος ενός ατόμου στα Σωφρονιστικά Καταστήματα προκαλούσε τουλάχιστον την περιέργεια των κρατουμένων. Ωστόσο, με την πολύτιμη συνδρομή των διοικήσεων βρέθηκαν συμβιβαστικές λύσεις.

Τα μέλη της ομάδας του ΔΙΔΙ κατάφεραν να διασφαλίσουν την είσοδο του ερωτηματολογίου στις φυλακές. Ο ρόλος των ερευνητών της ομάδας του ΔΙΔΙ ήταν διαμεσολαβητικός και συμβουλευτικός για τους ανθρώπους που μερίμνησαν για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τις διευθύνσεις των Φυλακών Κερκύρας, Ιωαννίνων και Θηβών για τη συνεργασία τους. Επισημαίνεται ότι η έρευνα πεδίου έγινε στην Κέρκυρα από τον Διευθυντή των Φυλακών, στα Ιωάννινα από τον κοινωνικό λειτουργό, ενώ στη Θήβα συνέδραμε στη συλλογή των στοιχείων η κοινωνική υπηρεσία.

Σχετικά με το ΠΕ 3 της πρότασης, στο οποίο προβλεπόταν η συλλογή στοιχείων από αστυνομικούς, λιμενικούς, ανακριτικούς, δικαστικούς υπαλλήλους αλλά και δικηγόρους συναντήσαμε αντίστοιχες δυσκολίες: Ο χώρος της αστυνομίας, του λιμενικού, των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών έγινε προσβάσιμος χάρη στη μεσολάβηση τρίτων: Τα μέλη της ομάδας του ΔΙΔΙ συναντιόταν με γνωστούς από τους παραπάνω χώρους και τους ζητούσαν να διεξάγουν τις συνεντεύξεις στο επαγγελματικό περιβάλλον τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι υψηλόβαθμος δικαστικός λειτουργός που συνεργάστηκε διοχετεύοντας τα ερωτηματολόγια σε συναδέλφους αρνήθηκε την πρότασή μας να του αποσταλεί ευχαριστήρια επιστολή. Ανάλογα ίσχυαν και για την αστυνομία: Η έρευνα πεδίου διεξήχθη εξολοκλήρου από τρίτα άτομα. Λ.χ. στην Κέρκυρα, τα εξαιρετικά στοιχεία που αντλήθηκαν από το περιβάλλον της Αστυνομίας, εξασφαλίστηκαν χάρη στην πρωτοβουλία του Εκπρόσωπου Τύπου της ΕΛΑΣ. Τα μέλη του ΔΙΔΙ λειτούργησαν ως ενδιάμεσος κρίκος.

Και στους δικηγόρους η εικόνα είναι αντίστοιχη: Η συλλογή των στοιχείων έγινε μέσα από τον επαγγελματικό χώρο. Τα μέλη της ΔΙΔΙ συναντιόταν με γνωστούς και τους ζητούσαν να πάρουν εκείνοι συνεντεύξεις από συναδέλφους τους. Ενδεικτικά αναφέρω το εξής: Επειδή η συγκομιδή όσον αφορά τους δικηγόρους ήταν πενιχρή, αποφασίστηκε η επιπλέον συλλογή στοιχείων μέσω διαδικτύου. Σε 100 μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ανταποκρίθηκαν μόνο 4 δικηγόροι.

1.1 Η πολυγλωσσία ως έκφραση σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων³⁸

Κάτω από τις νέες συνθήκες της ανάγκης αρμονικής συνύπαρξης διαφορετικών εθνών, οι κοινωνίες έχουν υποχρεωθεί να ευαισθητοποιηθούν ιδιαίτερα σε θέματα σεβασμού των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων. Έχει γίνει σαφές ότι ο υποβιβασμός ομάδων ανθρώπων για τις πεποιθήσεις, το φύλο, τη φυλή, τη γλώσσα, τη θρησκεία τους προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αποτελούν πράξεις διεθνώς καταδικασμένες. Κάθε κράτος που επιθυμεί να χαρακτηρίζεται δημοκρατικό είναι υποχρεωμένο να σέβεται αρχές όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η αρχή της ισότητας, η αρχή της προσωπικής ελευθερίας και της ελευθερίας της έκφρασης.

Η προστασία της γλώσσας είναι ο κατεξοχήν τρόπος απόδειξης ότι σεβόμαστε τη διαφορετικότητα του κάθε ανθρώπου και τα θεμελιώδη δικαιώματα αυτού.

38. Βλ. επίσης τη μελέτη της Λαγού, Αικ. (2008): *Το νομικό πλαίσιο της διερμηνείας ενόπιον των ελληνικών δικαστηρίων*, εισήγηση στην ημερίδα με τίτλο *Η μετάφραση και η διερμηνεία στον ευρύτερο δημόσιο τομέα*, που διοργανώθηκε από το ΤΕΙ Ηπείρου. Διαθέσιμο στο: <https://docs.google.com/file/d/0B8K5QC7Qr1JUZTI2NDIyN2YtYjgyMi00YWVhLTiNDEtNzZiZTU5YjE5YjYk/edit?pli=1> (15.10.2013).

1.1.2 Ο ρόλος του νομοθέτη

Ο σεβασμός αυτός στην καθημερινότητά μας αποτελεί υπόθεση γονέων, δασκάλων, πολιτικών, θρησκευτικών, συνδικαλιστικών παραγόντων, δημοσιογράφων, ιδιοκτητών μέσω ενημέρωσης, δικαστών. Αλλά ο πραγματικά δύσκολος όσο και καθοριστικός ρόλος, ένας ρόλος που κρίνει αν πραγματικά υφίσταται κράτος δικαίου, είναι ο ρόλος του νομοθέτη, είτε αυτός είναι εσωτερικός, είτε κοινοτικός, είτε διεθνής.

1.1.3 Ο κοινοτικός νομοθέτης

Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήδη από την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Όμως, στο πλαίσιο της δράσης της για τα ανθρώπινα δικαιώματα τα τελευταία χρόνια τονίστηκε και η ανάγκη διατήρησης της γλωσσικής πολυμορφίας και προαγωγής της πολυγλωσσίας εντός των ορίων της. Για τον λόγο αυτόν και το Κοινοβούλιο παρότρυνε την Επιτροπή να προτείνει μέτρα για την προαγωγή της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών, ιδίως με την εφαρμογή πολυετούς προγράμματος γλωσσών, στο πλαίσιο του οποίου θα προβλεπόταν χρηματοδότηση των περιφερειακών ή λιγότερο χρησιμοποιούμενων γλωσσών. Ως προς τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε από το Συμβούλιο και την Επιτροπή να απαιτούν από τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες τον σεβασμό των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών. Τέλος, το Κοινοβούλιο κάλεσε όσα κράτη μέλη δεν το έχουν ακόμη πράξει να υπογράψουν και να κυρώσουν τον ευρωπαϊκό χάρτη για τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες.

Ο διεθνής νομοθέτης, με αφορμή την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τάσσεται υπέρ της πολυγλωσσίας σε πολλές διεθνείς συνθήκες. Σημαντική είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) του 1950, η οποία αποτελεί το νομικό κείμενο που εξανάγκασε τον έλληνα νομοθέτη να τροποποιήσει τον ισχύοντα ποινικό κώδικα.

1.2. Αντιμετώπιση του ζητήματος στην Ελληνική έννομη τάξη³⁹

Η θέση του Έλληνα νομοθέτη σε ό,τι αφορά στην προστασία της γλώσσας υπήρξε το ίδιο σαφής με τη θέση των νομοθετών της διεθνούς και ευρωπαϊκής κοινότητας. Στο άρθρο 5 του Συντάγματος αναγνωρίστηκε, μεταξύ άλλων το δικαίωμα όλων όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια να απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Η γενική και απόλυτη διατύπωση του άρθρου δεν άφησε κανένα περιθώριο διαφοροποίησης των φυσικών προσώπων. Επίσης, ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας και το ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 107) θέτει την αρχή της διεξαγωγής της δίκης στην ελληνική γλώσσα, προκειμένου να αποφευχθούν οι συνέπειες από τη μη τήρηση της αρχής της ισότητας, της εκατέρωθεν ακροάσεως.

Ωστόσο, ο Έλληνας νομοθέτης δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να προνοήσει για τους αλλοδαπούς που απασχολούν το ποινικό δίκαιο, παρά μόνο όταν εξαναγκάστηκε από διεθνείς συνθήκες, και ειδικά από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα δικαιώματα του αν-

39. Τα όσα εκτίθενται στην ενότητα 1,2 στηρίζονται στο Λαγού (2008) και στο παραδοτέο του ΔΙΔΙ στα πλαίσια του ΠΙΕ 1.

θρώπου. Έτσι ψηφίστηκε ο ν. 2408/1996, που μεταξύ άλλων προσφέρει τις απαραίτητες εγγυήσεις προκειμένου ο κατηγορούμενος που δεν μιλάει την ελληνική γλώσσα να έχει κατάλληλο διερμηνέα-μεταφραστή, ώστε να τύχει της καλύτερης δυνατής υπεράσπισης. Η σημασία του διορισμού του διερμηνέα είναι μεγάλη, αφού η αδυναμία επικοινωνίας ακυρώνει οποιαδήποτε δυνατότητα παρέμβασης στην ποινική διαδικασία. Με την παρουσία του εξασφαλίζονται οι βασικές αρχές της ποινικής δίκης, όπως η αμεσότητα, η δημοσιότητα, η προφορικότητα, η ισότητα.

Και στο σημείο αυτό θα προσπαθήσω να διευκρινίσω τη θέση του Έλληνα νομοθέτη ως προς την έννοια, τον όρο της διερμηνείας και της μετάφρασης.

1.2.1 Η έννοια της διερμηνείας και της μετάφρασης στο δίκαιο⁴⁰

Όπως είναι γνωστό και σε εκείνον που ελάχιστα ασχολείται με τα θέματα γλωσσών μετάφρασης και διερμηνείας, διερμηνεία είναι η μεταγλώττιση, η πιστή και λεπτομερής μεταφορά μιας ομιλίας σε πραγματικό χρόνο, με στόχο τη συνεννόηση μεταξύ αλλογλωσσών. Έργο του διερμηνέα είναι να εξασφαλίζει τη διεξαγωγή μιας συνεδρίασης σαν να μιλούσαν όλοι οι συμμετέχοντες την ίδια γλώσσα.

Μετάφραση είναι η διαδικασία κατά την οποία γίνεται απόπειρα ανασύνθεσης της ακριβέστερης ισοδύναμης προσέγγισης του μηνύματός της. Μεταξύ της έννοιας του διερμηνέα και της έννοιας του μεταφραστή δεν γίνεται απολύτως κανένας διαχωρισμός. Τόσο στον Ποινικό Κώδικα όσο και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γίνεται χρήση τότε του ενός και τότε του άλλου όρου χωρίς διάκριση.

Το ποινικό δίκαιο ενδιαφέρεται για την ύπαρξη προσώπου (διερμηνέα το ονομάζει, ενώ από το σύνολο των διατάξεων γίνεται σαφές ότι εννοεί και τον μεταφραστή) που να είναι γλωσσομαθής και να διευκολύνει, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης, την επικοινωνία μεταξύ του έχοντος ανάγκη διερμηνείας και των λοιπών προσώπων. Επίσης, να μεσολαβεί για τη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα των αποδεικτικών μέσων και όσων αναφέρει ή καταθέτει διάδικος που αγνοεί τη γλώσσα αυτή. Στην ίδια έννοια του διερμηνέα ο νομοθέτης υπάγει και μια ιδιαίτερη κατηγορία προσώπων, που θα ακουστεί παράταιρη στους ειδικούς των θεμάτων γλώσσας. Είναι τα πρόσωπα που βοηθούν στην επικοινωνία αυτού που ενεργεί την ανάκριση και των παραγόντων της δίκης με πρόσωπα των οποίων η ομιλία ή η ακοή πάσχει, καθώς κι εκείνοι που ερμηνεύουν κρυπτογραφημένα κείμενα. Οι διερμηνείς (και εδώ πρέπει να διευκρινιστεί κάτι που ανέφερα και θα χρειαστεί να επαναλάβω πολλές φορές και στη συνέχεια : ο όρος περιλαμβάνει διερμηνείς και μεταφραστές) για τον ποινικό νομοθέτη διακρίνονται σε διερμηνείς επικοινωνίας και αποδείξεως. Στη δεύτερη κατηγορία συγκαταλέγονται οι μεταφράζοντες, για παράδειγμα, συναλλαγματική γραμμένη σε ξένη γλώσσα ή αρχαίους πάπυρους ή κρυπτογραφήματα. Κατά μια ορθότερη εκτίμηση, αυτοί θα έπρεπε να θεωρούνται πραγματογνώμονες με την ευρεία έννοια και όχι με τη νομοτεχνική.

40. Βλ. επίσης πρώτο μέρος του πονήματος.

1.2.2 Η επιλογή διερμηνέα

Ο διερμηνέας διορίζεται αυτεπάγγελτα ή μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους. Κατ'εξάιρεση (448 ΚΠΔ) ο προς έκδοση αλλοδαπός μπορεί να προσαχθεί στο Συμβούλιο Εφετών με δικηγόρο και διερμηνέα που διορίζει ο ίδιος.

Ο νομοθέτης δεν ορίζει τα προσόντα, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που πρέπει να έχει ο διερμηνέας. Δεν ενδιαφέρεται αν θα είναι άνδρας ή γυναίκα, αλλοδαπός ή μη, αρκεί να έχει την ικανότητα μετάφρασης, εννοώντας και την ικανότητα διερμηνείας. Η έλλειψη αναφοράς προϋποθέσεων για τον διορισμό διερμηνέα/μεταφραστή δείχνει την αμηχανία με την οποία ο νομοθέτης αντιμετωπίζει το ρόλο του. Ενδιαφέρεται μόνο για το αποτέλεσμα (την ομαλή διεξαγωγή της δίκης σύμφωνα προς τους διεθνείς κανόνες), αλλά παραγνωρίζει την ειδική ικανότητα που χρειάζεται κάποιος, για να είναι αφενός διερμηνέας (να μεταφέρει, δηλαδή, μια ομιλία σε πραγματικό χρόνο), και αφετέρου γνώστης νομικού λόγου.

Εάν το δικαστήριο ή ο διενεργών την ανάκριση απορρίψει υποβληθέν αίτημα για τον διορισμό διερμηνέα, οφείλει η απόφασή του να είναι αιτιολογημένη, ώστε να αποδεικνύεται η γνώση της ελληνικής γλώσσας από τον αιτούντα και έτσι να καθίσταται δυνατός ο αναίρετικός του έλεγχος.

1.2.3 Περιπτώσεις ανάγκης μετάφρασης και διερμηνείας στο ποινικό δίκαιο

Ανάγκη παρουσίας διερμηνέα ή μεταφραστή στον χώρο του ποινικού δικαίου μπορεί να προκύψει στις περιπτώσεις της προδικασίας (προκαταρκτικής εξέτασης και προανάκρισης και κύριας ανάκρισης) και στη διεξαγωγή της δίκης στο ακροατήριο. Ανάγκη διερμηνείας ή μετάφρασης έχουν ο κατηγορούμενος, ο αστικός υπεύθυνος και ο μάρτυρας που όχι μόνο δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα, αλλά και εκείνοι που δεν την γνωρίζουν επαρκώς ή ικανοποιητικώς. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η άγνοια ή η ελλιπής γνώση της ελληνικής να δηλωθεί από τον εξεταζόμενο ή να διαπιστωθεί από τον ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο ή εκείνον που διευθύνει τη συζήτηση στο ακροατήριο, οπότε και οφείλουν να διορίσουν διερμηνέα. Το γεγονός ότι κάποιος είναι αλλοδαπός δεν σημαίνει ότι δεν γνωρίζει την Ελληνική. Θα πρέπει την άγνοιά του να τη δηλώσει. Το θέμα της ανάγκης διορισμού διερμηνέα είναι πραγματικό και υπόκειται στην κρίση του εξετάζοντος. Πάντως, αν υπάρχει αμφιβολία ως προς την επάρκεια γνώσης ή κατανόησης της γλώσσας, το ορθό είναι να διορίζεται διερμηνέας, οπότε η κρίση δεν είναι αμιγώς υποκειμενική.

Δεν ενδιαφέρει αν ο εξετάζων δικαστής ή ανακριτής μπορεί να συνεννοηθεί με τους διάδικους γιατί τυχαίνει να μιλά τη γλώσσα τους. Το άρθρο 234 ΚΠΔ αναφέρει ρητά ότι είναι ανεπίτρεπτο ο δικαστής να ασκήσει και χρέη διερμηνέα.

Δεν δημιουργείται ακυρότητα όταν το κλητήριο θέσπισμα ή το παραπεμπτικό βούλευμα επιδόθηκε στην ελληνική γλώσσα σε κατηγορούμενο που δεν γνωρίζει επαρκώς τη γλώσσα αυτή, αν κατά την κρίση του δικαστηρίου ο κατηγορούμενος έλαβε γνώση των στοιχείων της κατηγορίας σε γλώσσα που γνωρίζει κατά την απολογία του στην προανάκριση ή στην ανάκριση ή με άλλο τρόπο πριν πάντως από τη συζήτηση της υπόθεσης (333 παρ. 2 ΚΠΔ). Αν δηλαδή απολογήθηκε με διερμηνέα και συνήγορο της επιλογής του, δεν

συντρέχει βλάβη των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του. Επίσης, δεν μπορεί ο κατηγορούμενος που έλαβε μέρος στη διαδικασία, απολογήθηκε κανονικά ενώπιον συνηγόρου, υπέβαλε δικονομικές ενστάσεις, άσκησε τα ένδικα μέσα κατά του βουλεύματος και γενικά συμμετείχε ενεργά και δια του συνηγόρου του στην ποινική προδικασία, να προβάλλει τον ισχυρισμό της έλλειψης μετάφρασης του κλητηρίου θεσπίσματος ή βουλεύματος στην πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο, γιατί κάτι τέτοιο θα συνιστούσε καταχρηστική άσκηση δικονομικού δικαιώματος.

Άλλες περιπτώσεις διορισμού διερμηνέα είναι: α) η ύπαρξη κωλύματος στο στενογράφο γραμματέα ή απομάκρυνσή του πριν γράψει με κανονικά γράμματα τα στενογραφημένα πρόχειρα πρακτικά. (143 παρ.2), β) αδυναμία του κωφού, άλαλου και κωφάλαλου για γραφή και ανάγνωση (227παρ 1, 2) οπότε αυτός που διεξάγει την ανάκριση ή διευθύνει τη συζήτηση είναι υποχρεωμένος να διορίσει έναν ή δύο διερμηνείς, εκλέγοντάς τους αν είναι δυνατό κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται μαζί του γ) η μετάφραση εγγράφων που απαιτεί οπωσδήποτε μακρόχρονη απασχόληση δ) ο διορισμός διερμηνέα του διερμηνέα σε περίπτωση γλώσσας ελάχιστα γνωστής.

Οι περιπτώσεις γ και δ θα εξεταστούν στη συνέχεια.

Ο διερμηνέας εκτός από τη διερμηνεία δεν μπορεί να αναλάβει άλλη πρωτοβουλία. Εν ανάγκη μπορεί να χρησιμοποιήσει και λεξικό. Τα ερμηνευόμενα καταχωρίζονται στα πρακτικά της δίκης ή στην έκθεση στην Ελληνική.

Παραίτηση διαδίκου από τον διορισμό διερμηνέα δεν χωρεί, αφού πρόκειται για διάταξη δημόσιας τάξης, δηλαδή για κατοχυρωμένο δικαίωμα δημοσίου συμφέροντος, άρρηκτα δεμένο με την αρχή της δίκαιης δίκης.

1.2.4 Η διαδικασία διορισμού

Πριν την εφαρμογή του ν. 2408/1996 δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη ως προς το ποιος θα διοριζόταν διερμηνέας. Το αποτέλεσμα ήταν να καταβάλλονται αγωνιώδεις προσπάθειες από τις γραμματείες των δικαστηρίων, προκειμένου να βρεθεί διερμηνέας για να μην αναβληθεί η υπόθεση, και τελικά, να διορίζουν κάποιον που κατά τις πληροφορίες τους γνώριζε τη γλώσσα. Τις περισσότερες φορές ο διερμηνέας που διοριζόταν ήταν κάποιος από τους τυχαία ευρισκόμενους στο ακροατήριο, που δήλωνε ότι γνώριζε τη γλώσσα. Η μέθοδος αυτή ήταν αφερέγγυα, δεδομένου ότι κανείς δεν πιστοποιούσε ότι η γνώση της γλώσσας ήταν επαρκής ούτε ότι ήταν τόσο τυχαία η εύρεση κάποιου γνώστη αυτής στο ακροατήριο. Επίσης οι κατηγορούμενοι, γνωρίζοντας ότι δεν υπήρχαν διερμηνείς, συχνά προέβαλαν τον αναληθή ισχυρισμό ότι δεν γνωρίζουν παρά μια σπάνια γλώσσα, προκειμένου να παρεκλύσουν τη δίκη μέχρι την παραγραφή του εγκλήματος.

Με την προσθήκη δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 233 του ΚΠΔ προβλέφτηκε ο διορισμός διερμηνέα από ειδικό πίνακα, καταρτιζόμενο κατά τη διαδικασία που προβλέπεται και για τον διορισμό πραγματογνωμόνων. Έτσι κατοχυρώθηκε υποδομή για την εξεύρεση διερμηνέα αλλά και παροχή αξιόπιστων υπηρεσιών.

Η διαδικασία διορισμού έχει ως εξής: Μέσα στο τρίτο δεκαήμερο του μήνα Σεπτεμβρίου κάθε χρόνου το συμβούλιο πλημμελειοδικών, μετά από πρόταση του εισαγγελέα, συντάσσει πίνακα διερμηνέων (αυτό είναι το όνομα που δίδεται, αφού πουθενά ο νομοθέτης δεν διαχωρίζει τον μεταφραστή από τον διερμηνέα). Τα πρόσωπα που συμπεριλαμβάνονται

στον εν λόγω πίνακα είναι μεταφραστές ή διερμηνείς που διαμένουν ή εργάζονται στην έδρα του εισαγγελέα. Προτίμηση υπάρχει για τους δημοσίους υπαλλήλους. Ο πίνακας υποβάλλεται στον Εισαγγελέα εφετών. Ο Εισαγγελέας Εφετών έχει δικαίωμα μέχρι το τέλος Οκτωβρίου να ζητήσει τη μεταρρύθμιση του πίνακα αυτού και το συμβούλιο εφετών να αποφανθεί μέχρι το τέλος Νοεμβρίου. Ο πίνακας, αφού οριστικοποιηθεί, τοιχοκολλάται στο ακροατήριο του Πλημμελειοδικείου και ανακοινώνεται ως το τέλος Δεκεμβρίου κάθε χρόνου από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών στους ανακριτικούς υπαλλήλους της περιφέρειας. Μέχρι την οριστική σύνταξη του νέου πίνακα έχει ισχύ ο πίνακας που είχε συνταχτεί κατά το προηγούμενο έτος.

Τι μπορεί, λοιπόν, να κάνει κάποιος που ενδιαφέρεται να διοριστεί ως διερμηνέας σε ποινική δίκη; Μπορεί να παρουσιαστεί στην Εισαγγελία της περιφέρειας στην οποία ζει ή/και εργάζεται και να ενημερώσει ότι δύναται να ασκήσει τα καθήκοντά του εφόσον του ζητηθεί, ώστε να εγγραφεί στον πίνακα διερμηνέων και να κληθεί όταν και όποτε προκύψει η ανάγκη.

1.2.5 Η διαδικασία διορισμού εκτός πίνακα

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που η εγγραφή στον πίνακα διερμηνέων δεν είναι υποχρεωτική, προκειμένου κάποιος να ασκήσει καθήκοντα διερμηνέα σε ποινική δίκη. Ο νομοθέτης προέβλεψε τη διαδικασία διορισμού διερμηνέα από πίνακα, προκειμένου να συμμορφωθεί με τις διεθνείς συμβάσεις και να εξασφαλίσει στον εξεταζόμενο μια δίκαιη δίκη με έναν διερμηνέα που να πληροί τους απαραίτητους όρους για να επιτελέσει αυτήν τη σημαντική λειτουργία. Ο διορισμός διερμηνέα εκτός πίνακα συνιστά λόγο απόλυτης ακυρότητας (171 παρ1 στ δ ΚΠΔ). Μοναδική εξαίρεση προβλέπεται στην περίπτωση που συντρέχουν δύο νόμιμες προϋποθέσεις σωρευτικά:

1. Περιπτώσεις «εξαιρετικά επείγουσες» και ταυτόχρονα 2. Να μην είναι δυνατό να διοριστεί διερμηνέας από εκείνους που είναι εγγεγραμμένοι στον πίνακα, δηλαδή να έχει αποκλειστεί κάθε δυνατότητα διορισμού διερμηνέα. Τέτοιες περιπτώσεις είναι αρκετά συχνές στη δικαστηριακή πρακτική. Κι αυτό γιατί μπορεί η γλώσσα να είναι τόσο σπάνια που να μην βρίσκεται διερμηνέας ή οι διερμηνείς του πίνακα να μην μπορούν να παραστούν. Οι χαμηλές οικονομικές απολαβές, οι πολλές ώρες αναμονής, που πολλές φορές γίνονται και ημέρες συνεπεία των συχνών αναβολών, δεν καθιστούν τη θέση του διερμηνέα ή μεταφραστή ιδιαίτερα επιθυμητή. Μπορεί, επίσης, να συμβεί και το μάλλον απίθανο, όλοι οι διερμηνείς του πίνακα να είναι απασχολημένοι σε άλλες δίκες τη συγκεκριμένη ημέρα. Επομένως, για να μην υπάρχει δυνατότητα διορισμού από τον πίνακα τη συγκεκριμένη ημέρα, πρέπει να μην προκύπτει από κανένα έγγραφο της δικογραφίας ότι ο κατηγορούμενος δεν ομιλεί την ελληνική, και η ανάγκη διορισμού διερμηνέα να προέκυψε στο ακροατήριο. Αν, λοιπόν, αρνηθούν εκείνοι που είναι εγγεγραμμένοι στον πίνακα και ταυτόχρονα συντρέχει επείγουσα περίπτωση που επιβάλλει την πρόοδο της δίκης, όπως είναι ο κίνδυνος παραγραφής ή η λήξη του ανώτατου ορίου προσωρινής κράτησης, ο νομοθέτης δίνει τη δυνατότητα του διορισμού ως διερμηνέα προσώπου που δεν είναι εγγεγραμμένο σε αυτόν. Προκειμένου η υπόθεση να χαρακτηριστεί ως εξαιρετικά επείγουσα, και όχι ως απλώς επείγουσα δεν αρκεί να επίκειται η παραγραφή ή η λήξη του ανώτατου ορίου της προσωρινής κράτησης, αλλά πρέπει να αποκλείεται η εκδίκαση της

υπόθεσης σε άλλη δικάσιμο. Το πρόβλημα γίνεται αντιληπτό στις πραγματικές του διαστάσεις, όταν εμφανίζεται και πολύ συχνά είναι αλήθεια, ανάγκη διερμηνείας διαλέκτων γλωσσών (αραβικά), που αφενός μεν οι κατηγορούμενοι δηλώνουν ότι ομιλούν, αλλά και που είναι ιδιαίτερα δυσχερής η εξεύρεση διερμηνέα με τυπικά προσόντα τής αυτής γλώσσας ή διαλέκτου. Τότε παρατηρείται το φαινόμενο η διερμηνεία να γίνεται μέσω τρίτης γλώσσας και σίγουρα όχι σε επίπεδο ζητούμενο τόσο από τον Έλληνα νομοθέτη όσο και από τον διεθνή, γεγονός που σε κάθε περίπτωση δεν εγγυάται τίποτα από τα προαναφερόμενα.

Βέβαια, στην πράξη το σύνθημα είναι να αναλαμβάνει τη διερμηνεία κάποιος από τους παρευρισκόμενους στο ακροατήριο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομία της δίκης. Στις περιπτώσεις που πρόκειται για γλώσσα που δεν ομιλείται ευρέως και η αναζήτηση στον σχετικό πίνακα είναι άκαρπη, τότε αναλαμβάνουν οι ίδιοι οι διάδικοι και οι συνήγοροι αυτών να βρουν κάποιον που να ασκήσει χρέη διερμηνέα.

Η ευχέρεια διορισμού διερμηνέα και εκτός πίνακα κρίθηκε σκόπιμη, γιατί διαφορετικά η δέσμευση του δικαστή στην εκλογή του διερμηνέα θα ήταν αντίθετη στην αρχή της ηθικής αποδείξεως του άρθρου 177 ΚΠΔ. Η εν λόγω απόφαση, όμως, υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου, ο οποίος εξετάζει αν υπάρχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Έτσι, γίνεται δεκτό ότι η απόφαση είναι άκυρη, εάν πριν τον διορισμό δεν ακούστηκε ο Εισαγγελέας και ο κατηγορούμενος και γιατί ο ευρισκόμενος στο ακροατήριο και εκτός πίνακα διερμηνέας διορίστηκε χωρίς να αιτιολογείται αν υπήρχε και γιατί δεν διορίστηκε διερμηνέας του οικείου πίνακα ή αν υπήρχε επείγουσα περίπτωση διορισμού τέτοιου διερμηνέα.

1.2.6 Κωλύματα διορισμού ως διερμηνέα

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και αμεροληψία της διερμηνείας και γενικότερα της ποινικής διαδικασίας, δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς οι ακόλουθοι:

1. Ο κατηγορούμενος, ο πολιτικώς ενάγων, ο συνήγορος, λόγω της προσωπικής εμπλοκής στην κρινόμενη υπόθεση, οπότε και θα αμφισβητείται η αξιοπιστία των διερμηνευομένων.
2. Ο μάρτυρας, ο πραγματογνώμονας, ο τεχνικός σύμβουλος, λόγω του διαφορετικού ρόλου τους στην ίδια ποινική δίκη. Ο μάρτυρας δεν χρειάζεται να επιλέξει έναν από τους δύο ρόλους, αφού ως αναντικατάστατος οφείλει να εξεταστεί ως μάρτυρας και μπορεί να παραιτηθεί από αυτή του την ιδιότητα. Μάρτυρας είναι εκείνος που κλητεύτηκε. Αν απλά εξετάστηκε κατά την προανάκριση, αλλά δεν κλητεύτηκε στο ακροατήριο, δεν εμποδίζεται να διοριστεί διερμηνέας, εφόσον δεν ζητήθηκε η ανάγνωση της κατάθεσής του.
3. Εκείνος που ασκεί καθήκοντα δικαστή, εισαγγελέα ή γραμματέα.
4. Επίσης όσοι δεν συμπλήρωσαν το 21^ο έτος της ηλικίας τους, όσοι διατελούν σε κατάσταση απαγόρευσης, όσοι καταδικάστηκαν για κακούργημα ή πλημμέλημα που συνεπάγεται τη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων ή την έκπτωσή τους από τη δημόσια υπηρεσία, καθώς και εκείνοι από τους οποίους έχει αφαιρεθεί η άδεια να ασκούν το επάγγελμά τους, όσο χρόνο διαρκεί η στέρηση αυτή.

5. Επίσης δεν διορίζεται διερμηνέας ο παράφρων ή εκείνος που βρίσκεται σε τέτοια διανοητική κατάσταση ώστε να μην είναι σε θέση να παρουσιάσει τα γεγονότα ως έχουν.
6. Ούτε όσοι άσκησαν εισαγγελικά καθήκοντα ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργο γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση ή όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται, ακόμα και εάν δεν τους επιβλήθηκε ποινή.
7. Τέλος, δεν διορίζεται διερμηνέας σύζυγος και συγγενής εξ' αίματος του κατηγορουμένου ως δεύτερο βαθμό.

1.2.7 Συνέπεια παράβασης και άρνησης διορισμού διερμηνέα από το αρμόδιο όργανο

Συνέπεια παράβασης της άνω διάταξης είναι η ακυρότητα. Η ακυρότητα του 234 ΚΠΔ είναι σχετική και καλύπτεται αν δεν προταθεί εγκαίρως.

Αν ο Πρόεδρος πολυμελούς δικαστηρίου αρνηθεί το διορισμό διερμηνέα, ο αιτών μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο. Αν αρνηθεί τον διορισμό, ο ανακριτής ή ο ανακριτικός υπάλληλος χωρεί προσφυγή στο Δικαστικό Συμβούλιο, στην πρώτη περίπτωση, και στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, στη δεύτερη.

1.2.8 Διάρκεια προστασίας του διερμηνέα

Ο διερμηνέας του κατηγορούμενου πρέπει να είναι παρών καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας στο ακροατήριο. Το χρονικό σημείο διορισμού του διερμηνέα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε να μην βλάπτονται τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Έτσι, αν στη μέση της διαδικασίας γίνει αντιληπτό ότι ο κατηγορούμενος είχε ανάγκη διερμηνέα, δεν δημιουργείται τεκμήριο από την αδιαμαρτύρητη στάση του και οι μέχρι του σημείου εκείνου διαδικαστικές πράξεις πρέπει να επαναληφθούν. Ακόμα και η όρκιση του εξεταζόμενου πρέπει να γίνει με διερμηνέα.

1.2.9 Άρνηση διορισμούς ως διερμηνέα

Από τη στιγμή που το δικαστήριο διορίζει νόμιμα διερμηνέα, εκείνος είναι υποχρεωμένος να αποδεχτεί την εντολή. Μόνοι λόγοι άρνησης και υποχρεωτικής απαλλαγής αυτού είναι: 1. Αν ο διορισθείς διερμηνέας ανήκει σε κάποια από τις κατηγορίες προσώπων που δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς που μόλις προαναφέρθηκαν. 2. Επίσης, αν υπάρχει λόγος εξαίρεσης. Συγκεκριμένα, εξαίρεση δικαιολογείται, αν υπάρχουν γεγονότα που μπορούν εμφανώς να δικαιολογήσουν δυσπιστία για την αμεροληψία του διερμηνέα. Ο νομοθέτης ξεκάθαρα ορίζει ότι ο τρόπος που υποβάλλονται οι ερωτήσεις δεν θεμελιώνει από μόνος του λόγο εξαίρεσης. Έτσι, μπορεί να αναλάβει καθήκοντα διερμηνέα όποιος αδικήθηκε από το έγκλημα, όποιος είναι σύζυγος ή συγγενής εξ' αίματος με τα πρόσωπα αυτά σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και εκ πλαγίου έως και τον τέταρτο βαθμό ή συγγενής εξ' αγχιστείας έως και τον δεύτερο βαθμό του κατηγορούμενου ή του αστικώς υπεύθυνου ή εκείνου που αδικήθηκε από το έγκλημα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο λόγος αποκλεισμού που οφείλεται στη συγγένεια εξ' αγχιστείας εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση του γάμου. Κι αυτό γιατί και η ίδια η συγγένεια συνεχίζει να υφίσταται και μετά τη λύση αυτού. Επίσης, δεν μπορεί να γίνει διερμηνέας εκείνος που ήταν επίτροπος ή κηδεμόνας

των προσώπων αυτών ή που συνδέεται μαζί τους με υιοθεσία. Τέλος, όποιος ήταν συνήγορος του κατηγορουμένου ή του πολιτικώς ενάγοντα ή του αστικώς υπευθύνου στην ίδια υπόθεση ή εκείνος που εξετάστηκε ως μάρτυρας ή γνωμοδότησε ως πραγματογνώμονας ή ως τεχνικός σύμβουλος στην ίδια υπόθεση. 3. Τέλος, αν υπάρχει κάποιο άλλο σοβαρό κώλυμα, το οποίο θα εκτιμηθεί από το όργανο που τον διόρισε.

Σε περίπτωση που ο διοριστέος διερμηνέας ή μεταφραστής αρνηθεί την ανάληψη των καθηκόντων του χωρίς εύλογη αιτία, καταδικάζεται σε χρηματικό πρόστιμο από εκείνον ο οποίος τον διόρισε. Μπορεί, επίσης, να καταδικαστεί και στην πληρωμή των εξόδων και των τυχόν ζημιών. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να κληθεί προηγουμένως να εμφανιστεί για να εκθέσει τις εξηγήσεις του, είτε ο ίδιος είτε διαμέσου του συνηγόρου του. Κατά της απόφασης αυτής ο μη παραστάς διερμηνέας έχει δικαίωμα προσφυγής εντός οκτώ ημερών από την επίδοση της απόφασης στο δικαστικό συμβούλιο, που αποφασίζει ανέκκλητα. Το συμβούλιο πλημμελειοδικών μπορεί να διαγράψει από τον πίνακα διερμηνέων όποιον καταδικάστηκε και να μην τον συμπεριλάβει προτού παρέλθει τουλάχιστον μια τριετία. Δικαίωμα προσφυγής κατά της απόφασης αυτής δεν έχει εάν άσκησε αμελώς τα καθήκοντά του. Επίσης, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή του διερμηνέα που δεν προσήλθε να ασκήσει τα καθήκοντά του από απείθεια και να του επιβάλλει ποινή.

Ο επιδεικνύων αμέλεια κατά την εκτέλεση των έργων του και εκείνος που τα εκτελεί ανεπαρκώς δεν τιμωρείται κατά τα 201, 202 ΚΠΔ, αλλά αντικαθίσταται.

Ο διερμηνέας που αρνήθηκε να παραλάβει τον διορισμό τιμωρείται για απείθεια.

Αν ο διερμηνέας δεν διερμήνευσε σωστά όσα συνέβησαν στη διαδικασία, δημιουργείται απόλυτη ακυρότητα, κατά το άρθρο 171 δ ΚΠΔ.

1.2.10 Ο όρκος του διερμηνέα

Για λόγους εξασφάλισης της φιλαλήθειας και πιστότητας της διερμηνείας πριν την ανάληψη των καθηκόντων του, ο διερμηνέας οφείλει να ορκιστεί στο ιερό Ευαγγέλιο ενώπιον εκείνου που τον διόρισε ότι θα μεταφράσει με ακρίβεια και πιστότητα όλα εκείνα που θα ειπωθούν κατά τη συζήτηση ή τα έγγραφα και τις γραπτές καταθέσεις που βρίσκονται στη δικογραφία.

Αν ο διερμηνέας ή μεταφραστής πιστεύει σε θρησκεία αναγνωρισμένη ή απλώς ανεκτή από το κράτος και σε αυτήν υπάρχει γνωστού τύπου όρκος, ο τύπος αυτός είναι έγκυρος στην ποινική διαδικασία. Αν πάλι πιστεύει σε θρησκεία που δεν επιτρέπει τον όρκο ή αν ο ανακριτής ή ο ανακριτικός υπάλληλος ή εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση στο ακροατήριο πειστεί κατόπιν σχετικής δηλώσεως του μεταφραστή ή διερμηνέα ότι δεν πιστεύει σε καμία θρησκεία, ο όρκος που δίνεται είναι όρκος με επίκληση στην τιμή και τη συνείδησή του ότι θα πει όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς προσπάθεια προσθήκης ή απόκρυψης.

Εξαίρεση εισάγεται για όσους ορκίστηκαν ως δημόσιοι υπάλληλοι, διευθυντές και διερμηνείς μεταφραστικών γραφείων, οι οποίοι δεν απαιτείται να ορκιστούν εκ νέου. Σε περίπτωση όρκισης περισσότερων μαρτύρων, αρκεί ο όρκος που δόθηκε στην αρχή της δίκης.

Έχουν υποστηριχτεί πολλές απόψεις σχετικά με το αν η μη όρκιση του διερμηνέα αποτελεί λόγο ακυρότητας. Η κρατούσα άποψη δέχεται ότι η εν λόγω διάταξη δεν έχει ταχθεί

με ποινή ακυρότητας και, κατά συνέπεια, η μη όρκιση ή η μη προσήκουσα όρκιση δεν αποτελεί λόγο αναίρεσης.

1.2.11 Διερμηνέας Διερμηνέα

Αν πρόκειται για γλώσσα η οποία είναι ελάχιστα ή και καθόλου γνωστή, επιτρέπεται ο διορισμός διερμηνέα του διερμηνέα. Για παράδειγμα, εάν ο εξεταζόμενος ως μάρτυρας ή ως κατηγορούμενος ομιλεί Ρώσικα, που είναι μια γλώσσα όχι ακόμα ιδιαίτερα γνωστή στην ελληνική επικράτεια, τότε μπορεί ένας διερμηνέας να αναλάβει τη διερμηνεία από τη ρωσική στην αγγλική γλώσσα και ένας δεύτερος διερμηνέας να αναλάβει τη διερμηνεία από την αγγλική γλώσσα στην ελληνική. Εν προκειμένω, ιδιαίτερα ζητήματα ανακύπτουν με τις ολιγότερο γνωστές γλώσσες ή με περιπτώσεις που απαιτείται και τρίτος διερμηνέας.

1.2.12 Μετάφραση εγγράφου

Αν πρόκειται για μετάφραση εγγράφων, η οποία απαιτεί μεγάλη ενασχόληση, ορίζεται στο διερμηνέα προθεσμία εγχείρισης της μετάφρασης, η οποία μπορεί και να παραταθεί αν το ζητήσει ο διερμηνέας. Σε περίπτωση που και η νέα προθεσμία περάσει άπρακτη, τότε ο διορισθείς διερμηνέας παύεται και στη θέση του διορίζεται άλλος. Τα ίδια ακριβώς ισχύουν και στην περίπτωση που ο διερμηνέας ασκεί τα καθήκοντά του κατά τρόπο αμελή ή ανεπαρκή. Η διάταξη περί παύσεως δεν επιβάλλει την παύση, παρά παρέχει ευχέρεια παύσης.

Η μοναδική περίπτωση που παραλείπεται ο διορισμός διερμηνέα είναι όταν ένας μάρτυρας ή κατηγορούμενος αγνοούν την ελληνική γλώσσα και ταυτόχρονα ο διορισμός διερμηνέα κρίνεται δυσχερής για τον οποιοδήποτε λόγο. Στην περίπτωση αυτή μπορεί ο μάρτυρας ή κατηγορούμενος να δώσει γραπτή κατάθεση ή απολογία σε ξένη γλώσσα. Ακολουθεί η ανάθεση της μετάφρασης της εν λόγω κατάθεσης ή απολογίας από διορισθέντα μεταφραστή εντός νόμιμης προθεσμίας. Τόσο η κατάθεση ή απολογία όσο και το κείμενο της μετάφρασης αυτών θα αποτελέσουν μέρος της δικογραφίας.

1.2.13 Αναιρετικός έλεγχος

Η παραβίαση της υποχρέωσης διορισμού διερμηνέα συνεπάγεται την απόλυτη ακυρότητα της ενδεχόμενης απολογίας του κατηγορουμένου και της ίδιας της απόφασης που την έλαβε υπόψη (171 παρ.1 στοιχ δ ΚΠΔ).

Η απόφαση διορισμού διερμηνέα κατά μία άποψη λαμβάνεται από τον ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο ή δικαστή και είναι ανέλεγκτη από τον Άρειο Πάγο. Κατά άλλη άποψη, όμως πρέπει να λαμβάνεται με βάση αντικειμενικά δεδομένα και δεν μπορεί να εξαρτάται από την ανέλεγκτη αμιγώς υποκειμενική κρίση του ανακρίνοντος. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε καταστρατήγηση των διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αλλά και του υπέρτερης τυπικής ισχύος άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επομένως, αν ο ανακρίνων αυθαίρετα κρίνει ότι ο εξεταζόμενος γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, ενώ από την έκθεση εξέτασης του κατηγορουμένου και από τα στοιχεία της ανάκρισης προκύπτει το αντίθετο, τότε προκύπτει απόλυτη ακυρότητα. (171, 1,δ ΚΠΔ)

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κατά την οποία ο αλλοδαπός κατηγορούμενος με νοήματα δίνει στον ανακριτικό υπάλληλο να καταλάβει ότι αρνείται να μιλήσει και αρνείται και την κατηγορία. Αναφέρεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: Ένας ανακριτικός υπάλληλος, που ενεργεί αυτεπάγγελτη προανάκριση για το έγκλημα της διευκόλυνσης εισαγωγής λαθρομεταναστών στην ελληνική επικράτεια, εξετάζει με νοήματα και με «σπαστά ελληνικά» τον Ιρακινό κατηγορούμενο, ο οποίος δεν ομιλεί παρά μόνο τη μητρική του γλώσσα. Για να διευκολύνει τη διαδικασία, περιορίζεται να γράψει στην έκθεση εξέτασης κατηγορουμένου ότι «αρνείται την κατηγορία και δεν γνωρίζει τίποτα για αυτήν, επειδή και ο ίδιος είναι θύμα των εμπόρων». Αν και η κατάσταση αυτή δεν είναι επιβαρυντική για τον κατηγορούμενο-το αντίθετο μάλιστα- και ενδεχομένως και ο ίδιος ο εξεταζόμενος θα κατέθετε τα ίδια αν υπήρχε διερμηνέας να εξηγήσει τα λεγόμενά του, από τη στιγμή που από τα στοιχεία της ανακριτικής διαδικασίας προκύπτει ότι δεν γνωρίζει την ελληνική, η παράλειψη διορισμού διερμηνέα καθιστά την απολογία του απόλυτα άκυρη, σύμφωνα με τον ΚΠΔ (171 παρ 1δ, 233) και την ΕΣΔΑ (6 παρ 3).

1.2.14 Ψευδορκία

Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που ο διερμηνέας με δόλο εκθέτει, γραπτά ή προφορικά, ψέματα ή αποκρύπτει την αλήθεια; Αυτό συμβαίνει όταν η απόδοση ή η μετάφραση που γίνονται από αυτόν δεν ανταποκρίνεται προς όσα ελέχθησαν σε αυτόν ή σε όσα περιέχονται στο μεταφρασμένο έγγραφο. Αναφέρει πράγματα που δεν αναφέρθηκαν από κανένα. Ή δεν μεταφέρει πιστά εκείνα που ακούει, αντιλαμβάνεται ή διαβάζει. Απόκρυψη αληθών περιστατικών υπάρχει όταν ο διερμηνέας δεν περιέλαβε στην απόδοσή του περιστατικά τα οποία διαπίστωσε και όφειλε να περιλάβει.

Έχει αναφερθεί ότι για το αξιόποινο δεν ενδιαφέρει αν το ψεύδος αφορά σε ουσιώδες ή επουσιώδες μέρος της μεταφράσεως του διερμηνέα. Όμως, μόνο το ψεύδος που αναφέρεται σε ουσιώδες μέρος μπορεί να προκαλέσει κίνδυνο σε έννομο αγαθό του υπομνήματος. Αν η διερμηνεία είναι γραπτή, η πράξη θεωρείται τελειωμένη μόλις το έγγραφο εγχειριστεί στην αρμόδια δικαστική υπηρεσία, ενώ αν είναι προφορική, επέρχεται με την τυπική της συμπλήρωση. Πριν από αυτά μπορούμε να μιλήσουμε μόνο για απόπειρα ή προπαρασκευαστικές ενέργειες.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχει δόλος, δηλαδή να υπάρχει γνώση ότι η μετάφραση ή η απόδοση είναι ψευδής και να υπάρχει θέληση για τη συμπεριφορά αυτή, δηλαδή η πράξη του να είναι ενσυνείδητη και εκούσια. Δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος. Αν γίνεται εξ αμελείας, δεν είναι καν αξιόποινη. Πρόκειται δηλαδή για έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης (27 αρ. 8).

Ο ποινικός νομοθέτης στον προϊσχύσαντα ποινικό νόμο προέβλεπε μόνο το αξιόποινο της ψευδορκίας πραγματογνώμονα. Με τη νέα διάταξη διακρίνει την περίπτωση που η ψευδής διερμηνεία γίνεται ενόρκως, οπότε και η ποινή φυλάκισης είναι τουλάχιστον έξι μηνών, και την περίπτωση που γίνεται ανωμοτί, οπότε επιβάλλεται φυλάκιση το πολύ ενός έτους.

Στην περίπτωση που η πράξη της ψευδούς ένορκης διερμηνείας είναι κακούργημα ή πλημμέλημα με βαριά παράβαση των καθηκόντων του επαγγέλματος, για την άσκηση του οποίου απαιτείται ειδική άδεια της αρχής και εφόσον η ποινή που επιβλήθηκε είναι

τουλάχιστον τριών μηνών, το δικαστήριο μπορεί να απαγγείλει και ανικανότητα για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού για χρονικό διάστημα έως πέντε έτη. Στην περίπτωση που η επιβληθείσα ποινή είναι ανώτερη από έξι μήνες, μπορεί να επιβληθεί και στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων για ένα ως πέντε έτη.

Η αυστηρή ποινική μεταχείριση των διερμηνέων οφείλεται στην αντίληψη ότι μπορούν με ευκολία να παρασύρουν το δικαστήριο σε έκδοση εσφαλμένης απόφασης. Ο διερμηνέας είναι το πρόσωπο εκείνο που αναλαμβάνει να καταστήσει νοηματικά προσιτό το αποδεικτικό υλικό που εισφέρεται από τους μάρτυρες, τους πραγματογνώμονες και τους διαδίκους. Από την άποψη αυτή, μια αλλοίωση του σχετικού υλικού στη φάση της αποδόσεώς του με αντιληπτό κώδικα επικοινωνίας ισοδυναμεί με μια εξαρχής αναληθή κατάθεση ή γνωμοδότηση. Η αρχή που καταρτίζει το υπόμνημα αξιολογεί τα αποδεικτικά μέσα στη μορφή που αυτά μεταφέρονται από τον διερμηνέα και όχι στη (μη κατανοητή) μορφή στην οποία αυτά διατυπώθηκαν αρχικά. Συνακόλουθα και η ψευδής μετάφραση τείνει αντικειμενικά και ανεξάρτητα από τις επιδιώξεις του δράστη σε έκδοση ενός μη γνήσιου υπομνήματος. Το υπόμνημα τίθεται σε κίνδυνο από την ψευδή μετάφραση του διερμηνέα. Και τούτο συμβαίνει είτε αυτές είναι ένορκες είτε ανωμοτί.

Το έγκλημα της ψευδορκίας και της ψευδούς ανώμοτης έκθεσης διερμηνέα είναι γνήσιο ιδιαίτερο, αφού υποκείμενο του εγκλήματος μπορεί να είναι μόνο εκείνος που έχει την ιδιότητα του επίσημα διορισμένου διερμηνέα και να ενήργησε με τη συγκεκριμένη ιδιότητα. Επίσης, είναι πολύτροπο ή μικτό και μάλιστα γνήσιο πολύτροπο (διαζευκτικά ή υπαλλακτικά μικτό), αφού οι τρόποι τελέσεως μπορούν να εναλλαχτούν πάνω στο ίδιο υλικό αντικείμενο, όσο τούτο εκφράζει μια μονάδα έννομου αγαθού. Η έκθεση ψευδών συνιστά έγκλημα ίνησης και η απόκρυψη αληθών έγκλημα γνήσιας παράλειψης. Η άρνηση εκθέσεως των αληθών δεν θεμελιώνει το αξιόποινο.

1.2.15 Αποζημίωση Διερμηνέα

Σύμφωνα με το άρθρο 19 βδ 11-10-1934 ο διερμηνέας που εκτέλεσε τα καθήκοντά του νόμιμα δικαιούται αποζημίωση. Σήμερα η αποζημίωση του διερμηνέα είναι ιδιαίτερα χαμηλή και δεν ξεπερνά τα 15 ευρώ ανά ημέρα, είτε πρόκειται για διερμηνεία οκτώ ωρών είτε πρόκειται για διερμηνεία μερικών λεπτών.

1.3. Γενικές παρατηρήσεις

Στην εποχή των πολυεθνικών κρατών ο σεβασμός της γλώσσας του κάθε λαού αποτελεί απόδειξη σεβασμού ανθρώπινων δικαιωμάτων και άρα απόδειξη δημοκρατικού κράτους. Ο κατεξοχήν χώρος που ένας αλλόγλωσσος χρειάζεται ειδική προστασία είναι ο χώρος του ποινικού δικαίου και μάλιστα η θέση του κατηγορουμένου. Ο Έλληνας νομοθέτης, εναρμονίζοντας το ελληνικό ποινικό δίκαιο με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατοχύρωσε το δικαίωμα του αλλόγλωσσου κατηγορούμενου και διαδίκου σε δίκαιη δίκη, εξασφαλίζοντάς του μεταξύ άλλων και τη δυνατότητα παράστασης διερμηνέα. Στα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γίνεται εκτενής αναφορά των περιπτώσεων διορισμού διερμηνέα, της διαδικασίας διορισμού τους από ειδικό πίνακα καθώς και ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις που επιτρέπεται ο διορισμός εκτός πίνακα. Επίσης, ρυθμίζεται ποιοι δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς, η διάρκεια παρουσίας

του διερμηνέα, η υποχρέωσή του να αποδεχτεί τα καθήκοντά του, η ορκοδοσία του, η περίπτωση διορισμού διερμηνέα του διερμηνέα, η αποζημίωσή του και η ποινή που επιβάλλεται σε περίπτωση ψευδορκίας του.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι ο νομοθέτης δεν διαχωρίζει την έννοια του διερμηνέα από την έννοια του μεταφραστή, ούτε και καθορίζει ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιλογή διερμηνέα- μεταφραστή, παραγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό την ειδική ικανότητα που οφείλει να έχει εκείνος που αναλαμβάνει το έργο της διερμηνείας, προκειμένου να διευκολύνει τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης ή της μετάφρασης στην ελληνική γλώσσα των αποδεικτικών μέσων και όσων αναφέρει ή καταθέτει διάδικος που αγνοεί τη γλώσσα αυτή. Επίσης, η διαδικασία διορισμού διερμηνέα-μεταφραστή εκτός πίνακα, μια διαδικασία που θα έπρεπε κανονικά να ισχύει σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τείνει να γίνει ο κανόνας.

Στην πράξη συντάσσεται πίνακας πραγματογνωμόνων και διερμηνέων από την Εισαγγελία Πρωτοδικών, κατόπιν σχετικού βουλεύματος, ο οποίος κοινοποιείται σε όλες τις υπηρεσίες που ασκούν έργο ανακριτικό ή προανακριτικό ή προκαταρκτικής εξέτασης (όπως τα κατά τόπους αστυνομικά τμήματα, το Πταισματοδικείο, το Πρωτοδικείο). Στις περισσότερες περιφέρειες δεν υπάρχει ξεχωριστός παρά ενιαίος πίνακας διερμηνέων και πραγματογνωμόνων. Ακολουθεί η διαδικασία ανάρτησης του σχετικού πίνακα στο κτίριο του Πρωτοδικείου. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι, όταν συνειδητοποιούν την ανάγκη διερμηνείας ή μετάφρασης κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, φροντίζουν την κλήση κάποιου από τους εγγεγραμμένους στον κατάλογο διερμηνέα - μεταφραστή. Για τη διαδικασία στο ακροατήριο, η κλήση αρμόδιου διερμηνέα-μεταφραστή πρέπει να γίνει με επιμέλεια των δικαστικών υπαλλήλων ή του Προέδρου του δικαστηρίου πριν τη δικάσιμο. Στη μεγάλη πλειοψηφία, όμως, των υποθέσεων, είτε επειδή δεν υπάρχει ο απαιτούμενος χρόνος (για παράδειγμα κατά τη διαδικασία αυτοφώρου) είτε επειδή ο Πρόεδρος του δικαστηρίου δεν συνάγει με ευκολία από τη δικογραφία ότι ο κατηγορούμενος ή ο πολιτικώς ενάγων ή ο μάρτυρας δεν ομιλούν την ελληνική γλώσσα, και χάριν οικονομίας της δίκης, ακόμα και όταν δεν συντρέχουν εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου επιλέγει να παρακάμψει την έλλειψη διερμηνέα-μεταφραστή διορίζοντας κάποιον γνώστη της απαιτούμενης γλώσσας από το ακροατήριο πριν την εφαρμογή του ν. 2408/1996 ή, αν πρόκειται για κάποια από τις γλώσσες που δεν είναι ευρέως διαδεδομένη, αναθέτει στους ίδιους τους διαδίκους να βρουν κάποιον για να αναλάβει χρέη διερμηνέα-μεταφραστή όσο το δυνατό συντομότερα. Συνέπεια της πράξης αυτής είναι τα γνωστά προβλήματα περί εγγύησης της σωστής απόδοσης των λεγομένων.

2. Η δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα μέσα από τα μάτια των αλλοδαπών

2.1. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Στις σελίδες που ακολουθούν αντανακλάται η ελληνική πραγματικότητα της δικαστηριακής πραγματικότητας: Αφενός παρατίθενται οι απόψεις των μη ελληνόφωνων ατόμων που έχουν συλληφθεί και κρατούνται σε ελληνικές φυλακές και αφετέρου παρουσιάζεται η εμπειρία των ατόμων που λόγω του επαγγέλματός τους (δικαστές, δικηγόροι, αστυνομικοί) εμπλέκονται στη διαδικασία της δικαστηριακής διερμηνείας.

Η συλλογή των δεδομένων ήταν σύνθετη υπόθεση. Όπως διατυπώθηκε και στην εισαγωγή στο κεφάλαιο Γ του βιβλίου, η ομάδα του ΔΙΔΙ στηρίχθηκε στη συνδρομή τρίτων. Πρόκειται αφενός για τις διοικήσεις και τις κοινωνικές υπηρεσίες των φυλακών, αφετέρου για μέλη των σωμάτων ασφαλείας, μέλη του δικαστικού σώματος και εκπροσώπους του δικηγορικού κόσμου⁴¹.

2.2. Τα ερωτηματολόγια. Φιλοσοφία και δομή

Το δεδομένα που παρατίθενται στη συνέχεια προέρχονται από ειδικά διαμορφωμένα ερωτηματολόγια, τα οποία έχουν εκπονηθεί από την ομάδα ειδικών που συμμετέχει στο πρόγραμμα DIDI στο πακέτο εργασίας 2 (WP 2) με τίτλο: «Communicating with Greek authorities: the perspective of the non-Greek speaker».

Δύο λόγια για τη φιλοσοφία και τη δομή του ερωτηματολογίου: Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε για χρήση από αλλοδαπούς. Τα ερωτήματα διατυπώθηκαν όσο το δυνατόν πιο απλά, πιο σαφή, με απώτερο σκοπό να μας μεταφέρουν την εικόνα του αλλοδαπού για τη διαδικασία διερμηνείας και τη γνώμη του για τον διερμηνέα. Αρχικά το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε στα Αγγλικά. Το ερωτηματολόγιο έχει διαρθρωθεί σε 15 θεματικές ερωτήσεις πέραν των αρχικών δημογραφικών. Από τις 15 θεματικές ερωτήσεις οι έντεκα αφορούσαν παρατηρήσιμα στοιχεία. Οι τελευταίες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αφορούσαν την υποκειμενική άποψη των αλλοδαπών για πτυχές της διερμηνείας και τον διερμηνέα.

Στη συνέχεια – και με γνώμονα τους πληθυσμούς των φυλακών, στις οποίες είχαμε απευθυνθεί – το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε σε άλλες γλώσσες. Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στα Γερμανικά, Ρωσικά, Γαλλικά, Τούρκικα, Βουλγαρικά, Ιταλικά και Αλβανικά, προκειμένου να μοιραστεί σε αντίστοιχης εθνικότητας κρατούμενους στις Φυλακές, Ιωαννίνων, Κέρκυρας και Θήβας.

Σχετικά με τη μετάφραση του ερωτηματολογίου οφείλουμε να επισημάνουμε ιδιαίτερα τα εξής:

Η παράλληλη μετάφραση ενός κειμένου σε περισσότερες των μία γλωσσών από διαφορετικά άτομα αποτελεί πάντα πρόκληση: Προκειμένου να ελεγχθεί η γλωσσική ορθότητα

41. Οφείλουμε να ευχαριστήσουμε όλους εκείνους που μας στήριξαν. Χωρίς την πολύτιμη βοήθεια των ανθρώπων που πίστεψαν στην προσπάθειά μας δεν θα είχαμε τη δυνατότητα να συλλέξουμε τα απαραίτητα δεδομένα.

αλλά και η ορθότητα της μετάφρασης των μεταφρασμάτων, καταφύγαμε σε έλεγχο μέσω αναστροφής της μετάφρασης από τρίτο άτομο (*back translation*). Έτσι, λ.χ. το Τουρκικό μετάφρασμα μεταφράστηκε από άλλο μεταφραστή προς τη γλώσσα-πηγή, τα Αγγλικά, για να διαπιστωθεί η αρτιότητά του.

Μεθοδολογικά, οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Στα δημογραφικά δεδομένα, π.χ. το φύλο, την ηλικία και την εθνικότητα. Οι κρατούμενοι απαντούν εισάγοντας ελεύθερο κείμενο. Λόγω της ιδιαίτερης ευαισθησίας των δεδομένων αυτών και προκειμένου οι συμμετέχοντες στην έρευνα να είναι πιο αντικειμενικοί στις αξιολογήσεις τους, δεν ζητούνται στοιχεία όπως το όνομα και το επώνυμο.
- Σε ερωτήσεις που αφορούν στην αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η δικαστηριακή διερμηνεία με χρήση της κλίμακας Likert (Likert 1932). Στις περιπτώσεις αυτές ο ερωτώμενος καλείται να αξιολογήσει σύμφωνα με υποκειμενικά ή αντικειμενικά κριτήρια την όλη διαδικασία. Χρησιμοποιήθηκε τυπικής μορφής Likert πέντε επιπέδων, όπου το ένα αναφέρεται στη χαμηλότερη, ενώ το πέντε στην υψηλότερη κλιμάκωση. Πρόκειται για μέθοδο «αναγκαστικής επιλογής», αφού η ουδέτερη επιλογή «Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» έχει αφαιρεθεί από την κλίμακα (Elaine 2007).
- Σε ερωτήσεις που αφορούν στην αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η δικαστηριακή διερμηνεία, με χρήση άμεσης επιλογής «ΝΑΙ» ή «ΟΧΙ».

2.3. Τα αποτελέσματα της έρευνας

Στην παράθεση των αποτελεσμάτων θα ακολουθήσουμε την αλληλουχία των ερωτήσεων στο ερωτηματολόγιο. Τα δημογραφικά στοιχεία δίνουν την παρακάτω εικόνα:

Ως προς το σύνολο του δείγματος, το 82,5% είναι άνδρες και το 17,5% γυναίκες. Τα ερωτηματολόγια που συλλέχθηκαν προέρχονται κατά 47,7% από τις φυλακές Κέρκυρας, το 35,2% από τις φυλακές Ιωαννίνων και μόλις το 17,5% από τις γυναικείες φυλακές Θηβών.

Στις φυλακές Ιωαννίνων οι ηλικίες των κρατουμένων κυμαίνονται από 24 έως 59, με μέσο όρο τα 32 έτη, στις φυλακές Κέρκυρας οι ηλικίες κυμαίνονται από 21 έως 66, με μέσο όρο ηλικίας τα 36 έτη και, τέλος, οι ηλικίες των κρατουμένων στις γυναικείες φυλακές Θηβών κυμαίνονται από 21 έως 61 ετών, με μέσο όρο ηλικίας τα 38 έτη.

Στο σύνολο των ερωτηθέντων διαπιστώνουμε ότι το 70,1% είναι μεταξύ 21 και 40 ετών, ενώ το 27,1% είναι μεταξύ 41 και 60 ετών και, τέλος μόλις το 2,8% είναι άνω των 60 ετών.

Στις φυλακές Ιωαννίνων παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των κρατουμένων προέρχεται από την Αλβανία (31,34%), τη Βουλγαρία (17,91 %) και το Πακιστάν (13,43 %). Στις φυλακές Κέρκυρας η πλειοψηφία των κρατουμένων προέρχεται από την Αλβανία (51,09%), ακολουθούν οι κρατούμενοι από την Τουρκία με ποσοστό 14,13% και την Αλγερία με ποσοστό 8,7%. Ένα μικρό ποσοστό των κρατουμένων (2,17 %) δεν δήλωσε την καταγωγή του. Η πλειοψηφία των κρατουμένων στις γυναικείες φυλακές Θηβών προέρχεται από τη

Βουλγαρία (48,48%), ακολουθούν οι κρατούμενες από την Αλβανία με ποσοστό 18,18%, τη Ρωσία με ποσοστό 9,09%, τη Γερμανία με ποσοστό 6,06%) και τη Νιγηρία, τις ΗΠΑ, το Βέλγιο, την Πολωνία και τις Φιλιππίνες, με ποσοστό 3,03% κάθε χώρα.

Από τους άνδρες συνολικά πολυπληθέστερα ήταν τα άτομα αλβανικής υπηκοότητας, ενώ στις γυναίκες υπερεπερέουσαν αριθμητικώς τα άτομα βουλγαρικής υπηκοότητας. Πάντως σε απόλυτους αριθμούς συνολικά και από τα τρία σωφρονιστικά καταστήματα – άνδρες και γυναίκες – προηγούνται οι κρατούμενοι αλβανικής υπηκοότητας (38,7%) και ακολουθούν τα βουλγαρικής (17,8%) και τουρκικής (9,4%) υπηκοότητας άτομα. Έστω και σε πολύ χαμηλά ποσοστά, συναντάμε πολίτες από ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ και άλλες δυτικές χώρες (Ιωάννινα : 1 Σουηδός, Κέρκυρα : 1 Βρετανός, Θήβα : 2 Γερμανίδες, 1 Αμερικανίδα, 1 Βελγίδα, 1 Πολωνίδα).

Οφείλουμε να επισημάνουμε πως δεν δέχτηκε το σύνολο των αλλοδαπών κρατουμένων να συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο μας. Τα στοιχεία που παρατίθενται αναφέρονται στον πληθυσμό που δέχτηκε να συμμετάσχει στην έρευνα.

Ως προς τις ομιλούμενες γλώσσες, το 39,4% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ομιλεί την αλβανική, 28% την αγγλική, 17,6% τη βουλγαρική, 5,7% τη γαλλική, 3,8% την ουκρανική, 2,6% την τουρκική και ακολουθούν άλλες γλώσσες σε ακόμη μικρότερα ποσοστά. Εύκολα διαπιστώνει κανείς απόκλιση των ποσοστών υπηκοότητας από τα αντίστοιχα ομιλούμενης γλώσσας, γιατί κάποιοι ερωτηθέντες, για άγνωστους σε εμάς λόγους, αποφάσισαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο άλλης γλώσσας, όπως αγγλική ή γαλλική, την οποία υποθέτουμε ότι γνώριζαν σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των κρατουμένων, στις φυλακές Ιωαννίνων, η πλειοψηφία είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (32%) και ακολουθούν 27% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 22% πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό των κρατουμένων (19%) αρνήθηκε να απαντήσει στο συγκεκριμένο ερώτημα. Η πλειοψηφία (51%) στις φυλακές Κέρκυρας είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 36% απόφοιτοι πρωτοβάθμιας και 6% απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος, ένα 7% δεν απάντησε.

Σε ποσοστιαία βάση επί των 160 ανδρών κρατουμένων, 34,38% είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 40,62% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 13,13% απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ 11,87% δεν απάντησαν. Επικρατεί, λοιπόν, με ποσοστιαία διαφορά περίπου 6% η δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στις φυλακές Θηβών – ως ληφθεί ωστόσο υπόψη ότι το δείγμα των γυναικών είναι μικρότερο – προηγούνται σε ποσοστιαία βάση οι απόφοιτες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (41%), ενώ ακολουθούν με το μισό περίπου ποσοστό (21%) οι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μόνο ένα 15% δήλωσε ότι έχει αποφοιτήσει μόνο από την υποχρεωτική εκπαίδευση. Περίπου το ¼ των γυναικών (23%) αρνήθηκαν να απαντήσουν τη συγκεκριμένη ερώτηση.

Συνολικά, λοιπόν, σε μια αντιπαραβολική προσέγγιση διαπιστώνουμε ότι σε ποσοστιαία πάντα βάση υπάρχει αυτή η σημαντική διαφορά μορφωτικού επιπέδου μεταξύ ανδρών και γυναικών, πιθανότατα λόγω των διαφορετικών εθνικοτήτων που καταγράφηκαν στις ανδρικές και τις γυναικείες φυλακές. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα άτομα ασιατικών και αφρικανικών εθνικοτήτων έχουν κατά κανόνα – αν και με αρκετές εξαιρέσεις – το χαμη-

λότερο μορφωτικό επίπεδο. Τέλος, στο σύνολο των κρατουμένων υπερτερούν τα άτομα με μορφωτικό επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά 47%. Ακολουθούν εκείνα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 36,1% και, τέλος, εκείνα με μορφωτικό επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (16,1%).

Μετά την καταγραφή των δημογραφικών στοιχείων ακολουθούν οι ερωτήσεις που σκοπό έχουν να μας δώσουν εικόνα για την ποιότητα της δικαστηριακής διερμηνείας. Όπως παρατηρήσαμε στην αρχή της παρούσας ενότητας, οι ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία ακολουθούνται από ερωτήσεις που σκοπό έχουν να καταγράψουν τις αντικειμενικές, παρατηρήσιμες παραμέτρους της εμπειρίας των αλλοδαπών.

Στο εναρκτήριο ερώτημα «Υπήρχε διερμηνέας κατά τη διάρκεια της επαφής σας με την Ελληνική αστυνομία ή το δικαστήριο;» οι κρατούμενοι στις φυλακές Ιωαννίνων απάντησαν ότι δεν υπήρχε διερμηνέας σε ποσοστό 48,53%, ότι υπήρχε σε ποσοστό 42,65% και 8,82% δεν έδωσε απάντηση. Στις φυλακές Κέρκυρας, μόλις το 36 % των κρατουμένων απάντησε καταφατικά, σε αντίθεση με το 60% που απάντησε αρνητικά, ενώ το 4% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση. Τέλος, στις φυλακές Θηβών μόλις το 45,45% των κρατουμένων απάντησε καταφατικά, σε αντίθεση με το 54,55% που απάντησε αρνητικά.

Και στις τρεις περιπτώσεις η πλειονότητα των ερωτηθέντων (ποσοστό που κυμαίνεται από περίπου 49% ως 60% ανά φυλακή) απάντησε ότι δεν υπήρχε διερμηνέας κατά τη διάρκεια της επαφής με τις αστυνομικές αρχές ή το δικαστήριο, κάτι που αντιβαίνει στην ελληνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Συνολικά, από εκείνους που έδωσαν σαφή απάντηση στο ερώτημα, το 57,9% απάντησε αρνητικά έναντι ποσοστού 42,1% που απάντησε καταφατικά.

Στατιστικά, η δηλωμένη παρουσία ή απουσία διερμηνέα δεν φαίνεται να σχετίζεται με την υπηκοότητα, εκτός ίσως – και αυτό αποτελεί υπόθεση κάποιου που γνωρίζει την ελληνική πραγματικότητα – από τους Αλβανούς (άνδρες και γυναίκες) όπου επί 74 ατόμων οι 51 (69%) δεν είχαν διερμηνέα – ενδεχομένως - λόγω (καλής) γνώσης της Ελληνικής.

Προσωπικά, συμμεριζόμαστε την άποψη στελέχους της αστυνομίας και δικηγόρων που ρωτήθηκαν σχετικά, πως οι αλλοδαποί δήλωσαν απουσία διερμηνέα για να προσβάλλουν τη διαδικασία. Όποιος όμως είναι εξοικειωμένος με τη διαδικασία στην Ελλάδα, γνωρίζει πως δεν υπάρχει περίπτωση να προχωρήσει υπόθεση στην αστυνομία, στην ανάκριση ή στα δικαστήρια χωρίς διερμηνέα. Γενικότερα, αυτό που προκύπτει από την έρευνά μας είναι πως υπολείπεται η ποιότητα της διερμηνείας και όχι η φυσική παρουσία ενός κατά δήλωση γλωσσομαθούς ατόμου που διορίστηκε διερμηνέας.

Ιδιαίτερης σημασίας κρίνουμε την αντίφαση που παρατηρείται ανάμεσα στο ποσοστό των αλλοδαπών που απαντάει πως δεν είχε διερμηνέα με το ποσοστό των ερωτηθέντων που απαντούν στα επόμενα ερωτήματα που σχετίζονται με την ποιότητα της διερμηνείας. Συνολικά το 58% απαντάει πως δεν είχε διερμηνέα, αλλά στις επόμενες ερωτήσεις σχετικά με τη διαδικασία της διερμηνείας ανταποκρίνεται το σύνολο των αλλοδαπών που συμμετείχαν στην έρευνα. Τα αντιφατικά αυτά αριθμητικά δεδομένα στηρίζουν προφανώς την παραπάνω θέση, πως οι αλλοδαποί έχουν άλλο κίνητρο και δηλώνουν την απουσία διερμηνέα.

Ας σημειωθεί το εξής: Στην Ελλάδα, που έχει μεν ενσωματώσει από την αρχή του 2014 την Οδηγία 2010/64/ΕΕ από κοινού με την Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε

διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και την ενημέρωση του αλλοδαπού σε γλώσσα που κατανοεί, εκκρεμεί, ωστόσο, η έκδοση της Υπουργικής απόφασης που θα ρυθμίζει τις τεχνικές λεπτομέρειες της υιοθέτησης. Χωρίς επιστημονικά τεκμηριωμένη ρύθμιση των τεχνικών παραμέτρων της διερμηνείας, στα δικαστήρια και των προσόντων των διερμηνέων η ενσωμάτωση των παραπάνω οδηγιών θα παραμείνει άνευ ουσίας.

Οι απαντήσεις στην επόμενη ερώτηση έρχονται σε ευθεία αντίθεση με την πρώτη ερώτηση για την παρουσία διερμηνέα, στην οποία το 58% περίπου δήλωσε απουσία διερμηνέα: Στις φυλακές Ιωαννίνων, η συντριπτική πλειονότητα των κρατουμένων (79%) δεν επέλεξε τον διερμηνέα, σε αντίθεση με μόλις 9% που τον επέλεξε, ενώ ένα 12% δεν απάντησε στην ερώτηση. Αντίστοιχα στις φυλακές Κέρκυρας το 86% των κρατουμένων δεν είχε τη δυνατότητα να επιλέξει διερμηνέα, ένα 6% απάντησε πως είχε αυτήν τη δυνατότητα, ενώ 8% δεν απάντησε στην ερώτηση. Τέλος, στις γυναικείες φυλακές Θηβών, σχεδόν το 90 % των κρατουμένων δεν είχε δυνατότητα επιλογής, ένα ποσοστό 6,06% απάντησε καταφατικά, ενώ το 3,03% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Σε ποσοστό που κυμαινόταν από 79% ως 90%, οι ερωτηθέντες δεν είχαν τη δυνατότητα επιλογής διερμηνέα. Ως προς τα λίγα άτομα που, σύμφωνα με την απάντησή τους, είχαν τη δυνατότητα επιλογής διερμηνέα, από τα στοιχεία που διαθέτουμε δεν προκύπτει σχέση σύνδεσης με την εθνικότητα. Συγκεντρωτικά, το 92,1% του συνόλου των ερωτηθέντων δεν είχε τη δυνατότητα επιλογής διερμηνέα, σε αντίθεση με μόλις ένα 7,9% που απάντησε καταφατικά⁴².

Όπως είχε γραφεί παραπάνω, κρίνουμε σκόπιμο να επισημάνουμε ότι στην Ελλάδα ο διερμηνέας διορίζεται αυτεπάγγελτα ή μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους, σύμφωνα με το άρθρο 233 του Ελληνικού ΚΠΔ. Κατ'εξάιρεση, ο προς έκδοση αλλοδαπός μπορεί να προσαχθεί στο Συμβούλιο Εφετών με δικηγόρο και διερμηνέα που διορίζει ο ίδιος (άρθρο 448 ΚΠΔ.).

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η άγνοια ή η ελλιπής γνώση της ελληνικής να δηλωθεί από τον εξεταζόμενο ή να διαπιστωθεί από τον ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο ή εκείνον που διευθύνει τη συζήτηση στο ακροατήριο, οπότε και διορίζεται διερμηνέας. Το γεγονός ότι κάποιος είναι αλλοδαπός δεν σημαίνει ότι δεν γνωρίζει την Ελληνική. Θα πρέπει να δηλώσει την άγνοιά του. Το θέμα της ανάγκης διορισμού διερμηνέα είναι πραγματικό και υπόκειται στην κρίση του εξετάζοντος. Ανάγκη παρουσίας διερμηνέα ή μεταφραστή στον χώρο του ποινικού δικαίου μπορεί να προκύψει στις περιπτώσεις της προδικασίας (προκαταρκτικής εξέτασης και προανάκρισης και κύριας ανάκρισης) και στη διεξαγωγή της δίκης στο ακροατήριο. Ανάγκη διερμηνείας ή μετάφρασης έχουν ο κατηγορούμενος, ο αστικός υπεύθυνος και ο μάρτυρας που όχι μόνο δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα, αλλά και εκείνοι που δεν την γνωρίζουν επαρκώς ή ικανοποιητικώς. Ανάλογη είναι η διαδικασία και σε άλλες χώρες: Πρέπει ο εξεταζόμενος να δηλώνει την άγνοια ή την ελλιπή γνώση της γλώσσας της διαδικασίας.

42. Επισημαίνουμε πως μεταξύ πρώτης και δεύτερης ερώτησης φαίνεται να υπάρχει ανακολουθία ως προς τα ποσοστά, προφανώς επειδή κάποιοι ερωτηθέντες, αν και απάντησαν αρνητικά στην πρώτη ερώτηση, απάντησαν ως μη όφειλαν και στη δεύτερη ερώτηση.

Σύμφωνα πάντως με τη διεθνή βιβλιογραφία⁴³ και τη νομοθεσία ευρωπαϊκών χωρών (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο) αλλά και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, η έδρα φαίνεται να έχει την « τελευταία λέξη » για τον διορισμό διερμηνέα στο δικαστήριο, ακόμη κι αν αυτός επιλεγεί δια της νόμιμης οδού, ενώ κατά την κατάθεση ενώπιον αστυνομικών αρχών ο διοικητής είναι αρμόδιος για την αντίστοιχη διαδικασία.

Σύμφωνα πάντως με τις απαντήσεις των κρατούμενων των φυλακών Ιωαννίνων, στο 52% των περιπτώσεων ο διερμηνέας μιλούσε τη μητρική τους γλώσσα, σε αντιδιαστολή με το 31% των περιπτώσεων που δε συνέβαινε κάτι τέτοιο. Τέλος, το 17% προτίμησε να μην απαντήσει. Στην ίδια ερώτηση το 41% των κρατούμενων των φυλακών Κέρκυρας απάντησε καταφατικά, το 45% απάντησε αρνητικά, ενώ το 14% δεν απάντησε. Τέλος, από τις κρατούμενες των φυλακών Θηβών, το 66,67% απαντά καταφατικά, το 30,3% απαντά αρνητικά, ενώ ένα 3,03% δεν δέχτηκε να απαντήσει στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Από το σύνολο των διερμηνέων που διορίστηκαν, το 57,1% μιλούσε τη γλώσσα του αλλοδαπού, ενώ το υπόλοιπο 42,9% δεν μιλούσε τη γλώσσα του εναγομένου. Ο κύριος όγκος αφορούσε τα άτομα αλβανικής καταγωγής, πιθανότατα επειδή είναι σχετικά εύκολο να βρεθούν άτομα που μιλούν καλά την αλβανική, για να λειτουργήσουν ως αλλοδαποί.

Επισημαίνεται πως στην Ελλάδα, αν πρόκειται για γλώσσα η οποία είναι ελάχιστη ή και καθόλου γνωστή, γίνεται δεκτός ο διορισμός διερμηνέα του διερμηνέα (άρθρο 238 ΚΠΔ). Δεν υπάρχουν, ωστόσο, στοιχεία σε πόσες περιπτώσεις έχει εφαρμοστεί αυτή η τεχνική στην Ελλάδα.

Η ΕΣΔΑ (1950), οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ αλλά και οι εθνικές νομοθεσίες προβλέπουν πάντως διερμηνεία σε γλώσσα την οποία ο εναγόμενος εννοεί, σύμφωνα με τη διατύπωση. Αυτή βέβαια μπορεί να είναι η μητρική γλώσσα του εναγομένου ή οποιαδήποτε άλλη που κρίνει πως κατέχει.

Σχετικά με το κρίσιμο ερώτημα εάν ο κρατούμενος αντιλαμβάνεται τον διερμηνέα, οι απαντήσεις από τις φυλακές Ιωαννίνων εμφανίζονται μοιρασμένες ανάμεσα στις κατηγορίες « ναι » με 41% και « όχι » με 43%, ενώ ένα 16% δεν απάντησε. Αντιστοίχως, στις φυλακές Κέρκυρας καταφατική απάντηση έδωσε το 46%, αρνητική το 41%, ενώ δεν απάντησε το 13%. Οι κρατούμενες των φυλακών Θηβών απάντησαν καταφατικά σε ποσοστό 63,64%, αρνητικά σε ποσοστό 33,33%, ενώ ένα 3,03% δεν απάντησε στο ερώτημα. Οι άνδρες κρατούμενοι φαίνονταν να αντιλαμβάνονται τον διερμηνέα σε ποσοστό χαμηλότερο του 50% (41%, 46%) ενώ για τις γυναίκες το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά υψηλότερο και αγγίζει το 64%. Αυτό φαίνεται να έρχεται σε μερική αντίφαση με τις απαντήσεις σε προηγούμενο ερώτημα: Ενώ το ποσοστό των διερμηνέων που μιλούσαν τη μητρική γλώσσα των κρατούμενων ήταν από χαμηλό ως πολύ χαμηλό, ωστόσο οι ερωτηθέντες φαίνονται σε υψηλότερα ποσοστά να αντιλαμβάνονται τα λεγόμενα των διερμηνέων. Τα συγκεντρωτικά ποσοστά δείχνουν ότι από όσους απάντησαν, το 53,8% αντιλαμβάνεται τον διερμηνέα, σε αντίθεση με το 46,2%, που δεν τον αντιλαμβάνεται. Μία πιθανή εξήγηση είναι οι αλλοδαποί να αξιολογούσαν κάποιες γνώσεις Έλληνικών για να συμπληρώσουν κάποια από τα κενά πληροφόρησης.

43. <http://aiic.net/page/3548/>, http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/interpreters/National_Agreement_Use_of_Interpreter-August_2008.pdf.

Ως προς την παροχή εξηγήσεων για την προβλεπόμενη διαδικασία από τον διερμηνέα στον κρατούμενο, οι απαντήσεις από τις φυλακές Ιωαννίνων ήταν αρνητικές σε ποσοστό 63,3%, καταφατικές σε ποσοστό 19,1%, ενώ δεν απάντησε ένα 17,6%.

Για τις φυλακές Κέρκυρας, το ποσοστό αρνητικών απαντήσεων ανέρχεται στο 66%, το ποσοστό καταφατικών απαντήσεων αγγίζει το 21%, ενώ ένα 13% δεν απάντησε στο ερώτημα. Από τις φυλακές Θηβών το ποσοστό των αρνητικών απαντήσεων φτάνει το 58%, οι θετικές απαντήσεις ανέρχονται σε 36%, ενώ δεν απάντησε το 6%.

Σε υψηλό ποσοστό, που κυμαίνεται από 58% ως 66%, οι κρατούμενοι δήλωσαν ότι δεν είχαν καμία πληροφόρηση από το διερμηνέα σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας. Αντιθέτως τα ποσοστά θετικής απάντησης περί εξηγήσεων για την προβλεπόμενη διαδικασία από τον διερμηνέα στον κρατούμενο κυμαίνονται από μόλις 19% και 21% στους άνδρες, ως το περιέργως υψηλό 36% για τις γυναίκες. Επί του συνόλου των κρατουμένων που απάντησαν στο ερώτημα, ένα υψηλότατο 73,7% έδωσε αρνητική απάντηση, ενώ μόλις το 26,3% απάντησε θετικά.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις από τις φυλακές Ιωαννίνων, το συντριπτικό 90% των διερμηνέων δεν κρατούσε σημειώσεις, ενώ μόλις ένα 7% ακολουθούσε την αντίθετη τακτική (το 3% των κρατουμένων δεν απάντησε). Οι κρατούμενοι των φυλακών Κέρκυρας απάντησαν κατά 82 % ότι ο διερμηνέας δεν κρατούσε σημειώσεις, ενώ μόλις το 5% έδωσε θετική απάντηση. Το 13% δεν απάντησε. Αντίστοιχα τα ποσοστά και από τις φυλακές Θηβών με 90,91% «όχι», ένα 6,06% «ναι», ενώ το 3,03% δεν απάντησε.

Στη συντριπτική, λοιπόν, πλειονότητά τους με ποσοστό τουλάχιστον 82% (που κλιμακώνεται μάλιστα ως το 92%), σύμφωνα με τις απαντήσεις των κρατουμένων, οι διερμηνείς δεν κρατούσαν σημειώσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Συγκεντρωτικά, από όσους έδωσαν σαφή απάντηση στο ερώτημα, σχεδόν το 93% απάντησε αρνητικά και μόλις το 7% καταφατικά.

Ο διερμηνέας, ως ζωτικός κρίκος, είναι αφενός απαραίτητος για την επικοινωνία, αφετέρου συνιστά μια γέφυρα επικοινωνίας. Η επικοινωνία πρέπει να γίνεται απευθείας μεταξύ αστυνομικού ή δικαστή και αλλοδαπού σε ευθύ λόγο. Δυστυχώς αυτό δεν εφαρμοζόταν σε μεγάλο αριθμό των περιπτώσεων: Σχετικά με το ερώτημα εάν ο αξιωματικός/δικαστής απευθυνόταν στον ερωτώμενο κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας, η πλειοψηφία των κρατουμένων των φυλακών Ιωαννίνων απάντησε θετικά σε ποσοστό 46%, αρνητικά κατά 38%, ενώ αρνήθηκε να απαντήσει το 16%. Αντιθέτως, οι αλλοδαποί κρατούμενοι των φυλακών Κέρκυρας απάντησαν αρνητικά κατά 55%, θετικά σε ποσοστό 29%, ενώ το 12% δεν απάντησε. Τέλος, από τα ερωτηματολόγια των φυλακών Θηβών καταγράφηκαν 52% αρνητικές απαντήσεις, 42% θετικές, ενώ ένα 6% δεν απάντησε.

Συγκεντρωτικά από όσους απάντησαν σαφώς στο ερώτημα, το 56% απάντησε ότι ο αξιωματικός / δικαστής δεν απευθυνόταν στον άμεσα ενδιαφερόμενο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ενώ το 44% έδωσε την αντίθετη απάντηση.

Στην περίπτωση αρνητικών απαντήσεων (ο αξιωματικός / δικαστής δεν απευθυνόταν καθόλου στον αλλοδαπό) εκ μέρους των κρατουμένων των φυλακών Ιωαννίνων, είναι υψηλό το ποσοστό των κρατουμένων (35%) που αναφέρουν ότι ο αξιωματικός / δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον διερμηνέα, ενώ θετική απάντηση (ο αξιωματικός / δικαστής απευθυνόταν στον διερμηνέα) έδωσε το 33%. Ένα σημαντικό 32% δεν απάντησε στο ερώτημα.

Στην ίδια περίπτωση, το 38% των κρατουμένων των φυλακών Κέρκυρας αναφέρει ότι ο αξιωματικός / δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον διερμηνέα, ενώ θετική απάντηση έδωσε το 44%. Το 18% δεν απάντησε στο ερώτημα. Τέλος, από τις φυλακές Θηβών το 27,27% απάντησε ότι ο αξιωματικός / δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον διερμηνέα, ενώ θετική απάντηση έδωσε το 57,58%. Το 15,15% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Συνολικά, μεταξύ εκείνων που απάντησαν αρνητικά στο προηγούμενο ερώτημα, σε ποσοστό 45,6% ο αξιωματικός ή ο δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον αλλοδαπό ούτε στον διερμηνέα, ενώ το 54,4% ήθελε τον αξιωματικό ή τον δικαστή να απευθύνεται στον διερμηνέα σε περίπτωση που δεν απευθυνόταν στον αλλοδαπό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ερώτημα αν ο διερμηνέας μετέφραζε στον κρατούμενο οτιδήποτε είχε ειπωθεί κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή του δικαστηρίου. Η συντριπτική πλειοψηφία (63%) των κρατουμένων στις φυλακές Ιωαννίνων απαντά αρνητικά, θετικά μόλις το 13%, ενώ απέφυγε να απαντήσει ένα σημαντικό 24%. Για τις φυλακές Κέρκυρας το « όχι » αγγίζει το 75%, το « ναι » μόλις το 11%, ενώ δεν απάντησε περίπου το 14% των κρατουμένων. Τέλος, από τα ερωτηματολόγια των φυλακών Θηβών, συνελέγησαν αρνητικές απαντήσεις κατά 55%, θετικές σε ποσοστό 36%, ενώ ένα 9% δεν απάντησε. Από όσους έδωσαν σαφή απάντηση, η έρευνα έδειξε ότι σε ποσοστό 81,2% ο διερμηνέας δεν μετέφραζε στον κρατούμενο οτιδήποτε είχε ειπωθεί κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή της ακροαματικής διαδικασίας, κάτι που συνέβαινε μόλις στο 18,8% των περιπτώσεων.

Από όσους έδωσαν σαφή απάντηση, η έρευνα έδειξε ότι σε ποσοστό 81,2% ο διερμηνέας δε διερμήνευε στον κρατούμενο οτιδήποτε λεγόταν κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή της ακροαματικής διαδικασίας, κάτι που συνέβαινε μόλις στο 18,8% των περιπτώσεων.

Εδώ θεωρούμε σκόπιμο να επισημάνουμε ότι οι αρνητικές αυτές απαντήσεις δεν μπορούν να μας οδηγήσουν σε συμπεράσματα σχετικά με το ποσοστό των λεγομένων που διερμηνεύτηκαν ούτε σχετικά με ενδεχόμενο κριτήριο επιλεκτικής διερμηνείας από μέρους του διερμηνέα. Σίγουρο είναι ,ωστόσο ,πως τμήμα των λεγομένων κατά τη διαδικασία γάθηκε και δεν έφτασε στα αυτιά του αλλοδαπού.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, η διερμηνεία πρέπει να είναι πιστή και ακριβής καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι ο διερμηνέας είναι υποχρεωμένος να μεταφέρει την ακριβή έννοια του τι λέγεται, χωρίς προσθήκη, παράλειψη ή αλλαγή.

Στην απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου με αριθμό 2004/0113 (CNS), στο άρθρο 8, αναφέρεται ότι «τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέριμνα, ώστε οι μεταφραστές και διερμηνείς που καλούνται να παράσχουν υπηρεσίες να διαθέτουν ικανοποιητικό επίπεδο κατάρτισης, ώστε να μπορούν να παρέχουν ακριβή μετάφραση ή διερμηνεία», καθώς και ότι «τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την ύπαρξη μηχανισμού για την αντικατάσταση ενός διερμηνέα ή μεταφραστή σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η διερμηνεία ή η μετάφραση που παρέχει δεν είναι ακριβής», δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (δικαστές, δικηγόροι, κατηγορούμενοι) να απαιτήσουν αντικατάσταση του μεταφραστή ή του διερμηνέα. Οι δύο αυτές προτάσεις αποτελούν καινοτόμες λύσεις με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και την πιστότητα της διερμηνείας (Monjean-Decaudin, 2009 : 421). Στην Ελλάδα δεν υπάρχει τρόπος ελέγχου της πιστότητας της διερμηνείας. Ο νόμος δεν προβλέπει την ύπαρξη μηχανισμού ποιοτικού ελέγχου.

Επιπλέον, πέραν του γενικού πλαισίου, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου περιέχει, επίσης, ρητές προβλέψεις όσον αφορά τα δικαιώματα του ποινικού κατηγορούμενου να έχει πρόσβαση σε διερμηνεία στη γλώσσα του, και συγκεκριμένα:

*(α) Το δικαίωμα να πληροφορηθεί, με ακρίβεια και επαρκή λεπτομέρεια, σε γλώσσα την οποία κατανοεί, τις κατηγορίες εναντίον του.*⁴⁴

Εν κατακλείδι, χάρη στην παράθεση και ανάλυση πολλών αποσπασμάτων από τα πρακτικά των προανακρίσεων στην υπόθεση της Μελβούρνης, η μελέτη της Nakane έδειξε πόσο πολύπλοκη και δύσκολη μπορεί να είναι η προσπάθεια του διερμηνέα να παραμείνει στον ρόλο του αποδίδοντας όσα λέγονται με ακρίβεια και να αποφύγει παρεμβάσεις από δική του πρωτοβουλία (Nakane, 2009).

Για λόγους διασφάλισης της φιλαλήθειας και πιστότητας της διερμηνείας πριν την ανάληψη των καθηκόντων του ο διερμηνέας οφείλει να ορκιστεί στο ιερό Ευαγγέλιο ενώπιον εκείνου που τον διόρισε ότι θα μεταφράσει με ακρίβεια και πιστότητα όλα εκείνα που θα ειπωθούν κατά τη συζήτηση ή τα έγγραφα και τις γραπτές καταθέσεις που βρίσκονται στη δικογραφία (ΚΠΔ άρθρ 236). Ο όρκος, ωστόσο, δεν προφυλάσσει σε περίπτωση κακής διερμηνείας. Η Πολιτεία οφείλει να δημιουργήσει μηχανισμό ελέγχου της ποιότητας μέσω ηχογράφησης ή βιντεοσκόπησης της διαδικασίας.

Στο ερώτημα εάν ο διερμηνέας χρησιμοποιούσε λεξικά, βιβλία ή οποιαδήποτε άλλα μεταφραστικά βοηθήματα, η συντριπτική πλειοψηφία (78%) των κρατούμενων στις φυλακές Ιωαννίνων απάντησε αρνητικά, μόνο ένα 3% καταφατικά, ενώ ένα σημαντικό 19% απέφυγε να δώσει απάντηση.

Οι αλλοδαποί των φυλακών Κέρκυρας απάντησαν αρνητικά κατά 84%, ένα 3,3% απάντησε θετικά, ενώ το 12,7% δεν απάντησε.

Οι κρατούμενες των φυλακών Θηβών απάντησαν αρνητικά κατά 69,70%, θετικά κατά 24,24%, ενώ το 6,06% αρνήθηκε να απαντήσει.

Επί του συνόλου των απαντήσεων, αυτές ήταν αρνητικές σε ποσοστό 92,2% και θετικές κατά 7,8%. Σοβαρή ένδειξη για μη επαγγελματική διερμηνεία / έλλειψη επαγγελματισμού.

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση των απαντήσεων στις ερωτήσεις 12 έως 15 των ερωτηματολογίων. Οι ερωτήσεις αυτές αποβλέπουν στην καταγραφή της υποκειμενικής άποψης του αλλοδαπού για την ποιότητα της διερμηνείας.

Σημαντικό στοιχείο αποτελούν οι απαντήσεις στο ερώτημα αν ο κρατούμενος «αισθανόταν» πως ο διερμηνέας τηρούσε ουδέτερη στάση. Στις φυλακές Ιωαννίνων έχουμε 62% αρνητικές απαντήσεις, 15% θετικές, ενώ δεν απάντησε ένα υψηλό 23%.

Στις φυλακές Κέρκυρας αρνητικές ήταν οι απαντήσεις από το 62% των κρατούμενων, θετικές από το 24%, ενώ δεν απάντησε το 14%.

Στις φυλακές Θηβών, το 33,33% απάντησε αρνητικά, το 45,45% θετικά, ενώ ένα σημαντικό 21,21% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Μια πρώτη διαπίστωση: Σε εκατοστιαία βάση και μόνο, υψηλότερο είναι το ποσοστό των γυναικών από εκείνο των ανδρών που εκτιμούν ότι ο διερμηνέας κράτησε ουδέτερη στάση απέναντί τους. Συνολικά πάντως, με βάση τις συλλεγείσες απαντήσεις, κατά 70%

44. Άρθρο 6(3)(α): «έχει δικαίωμα ... όπως πληροφορηθεί, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας».

εκτιμάται ότι δεν τηρήθηκε ουδετερότητα από τον διερμηνέα, ενώ μόλις ένα 30% πιστεύει το αντίθετο.

Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι η τήρηση ουδέτερης στάσης εκ μέρους του διερμηνέα είναι κάτι πολύπλοκο. Οι διερμηνείς δικαστηρίων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, που οι ίδιοι μάλιστα θεωρούν πως συμβάλλουν στη γεφύρωση πολιτισμικών χασμάτων (Angelelli, 2003: 26) αν και δεν έχουν πραγματικά τη δυνατότητα να ενημερώνουν τους πελάτες τους σχετικά με τις πολιτισμικές διαφορές (Gonzalez et al, 1991, στο Mikkelsen, 1999b). Ατυχώς, συχνά η εξήγηση σε περίπτωση πολιτισμικών αναντιστοιχιών θεωρείται κυρίως από τους δικαστές ως σαφής έλλειψη ακρίβειας και γι' αυτόν τον λόγο επισημαίνουν ότι πρέπει να αποφεύγεται (Morris 1999 : 9). Ωστόσο, η παρέμβαση του διερμηνέα σε αυτό το επίπεδο είναι απόλυτα δικαιολογημένη, όταν πρόκειται να αποφευχθούν παρανοήσεις και παρεξηγήσεις και μόνον τότε (Nakane 2009). Ωστόσο, επειδή οι δικαστές δεν γνωρίζουν τις τακτικές της διερμηνείας, δεν είναι σε θέση να καταλάβουν ότι η εξήγηση είναι η ενδεδειγμένη λύση για την παράκαμψη σοβαρών προβλημάτων πολιτισμικού περιεχομένου (Morris 1999 : 27). Αποτέλεσμα είναι ότι με την αποφυγή των εξηγήσεων, καθ' υπόδειξη της έδρας, ο εναγόμενος αδυνατεί να παρακολουθήσει τη διαδικασία, κάτι που ενδεχομένως αντιλαμβάνεται ως αρνητική στάση εκ μέρους του διερμηνέα. Χειροπιαστό παράδειγμα αποτελεί η δίκη για τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ισπανία, στην οποία αναφερθήκαμε διεξοδικά στην ενότητα 4.1. του δεύτερου κεφαλαίου του βιβλίου. Στην περίπτωση αυτή η άγνοια του δικαστή περί της διερμηνείας γέννησε αρκετές παρεξηγήσεις.

Από όσους θεωρούν ότι ο διερμηνέας δεν ήταν αμερόληπτος, στις φυλακές Ιωαννίνων το 66% αναφέρει αρνητική στάση, ενώ μόλις το 6% αναφέρει θετική στάση. Το 28% προτίμησε να μην απαντήσει.

Στις φυλακές Κέρκυρας, το 73% εκλαμβάνει τη στάση του διερμηνέα ως αρνητική, το 9 % ως θετική και το 16 % δεν απαντά στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Τέλος, οι κρατούμενες στις φυλακές Θηβών, κατά 51,52 % θεωρούν αρνητική τη στάση του διερμηνέα, το 18,18 % θετική, ενώ το 30,30% απέφυγε να απαντήσει.

Από όσους δήλωσαν ότι οι διερμηνείς δεν τήρησαν ουδέτερη στάση, το 87% κάνει λόγο για αρνητική στάση εκ μέρους του διερμηνέα, ενώ ένα σχεδόν 13% αναφέρει θετική στάση εκ μέρους του διερμηνέα. Επίσης υψηλά είναι τα ποσοστά των ερωτηθέντων που, ενώ επισήμαναν ότι οι διερμηνείς δεν τήρησαν ουδέτερη στάση, δεν απάντησαν τελικά αν αυτοί τήρησαν αρνητική ή θετική στάση απέναντί τους.

Τα παραπάνω ευρήματα συνοψίζονται με τον καλύτερο τρόπο στα αποτελέσματα των ερωτήσεων «Εάν νιώθετε ικανοποιημένοι από τη διαδικασία της διερμηνείας» που γίνεται χρήση κλίμακας Likert 1-5. Η πλειοψηφία (56%) στις φυλακές Ιωαννίνων βαθμολογεί την όλη διαδικασία με 1 (« καθόλου »), 9% « ελάχιστα », 6% « μέτρια », περίπου 1% « καλά », περίπου 2% « πολύ καλά », ενώ το 26% δεν απάντησε. Οι αλλοδαποί κρατούμενοι των φυλακών Κέρκυρας κατά 73% βαθμολογούν με « καθόλου » την όλη διαδικασία, το 7% με « ελάχιστα », περίπου το 2% με « μέτρια », περίπου 2% « καλά », περίπου 2% « πολύ καλά », ενώ το 14% προτίμησε να μην απαντήσει. Τέλος, οι κρατούμενες των φυλακών Θηβών αξιολόγησαν την όλη διαδικασία ως εξής : 42,42% « καθόλου », 12,12%

« ελάχιστα », 15,15% « μέτρια », περίπου 9,09% « καλά », περίπου 6,06% « πολύ καλά », ενώ το 15,15% προτίμησε να μην απαντήσει.

Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε σε πρώτη φάση ότι όταν κλήθηκαν να βαθμολογήσουν με πενταβάθμια κλίμακα την ικανοποίησή τους από τη διερμηνεία, ένα σημαντικό ποσοστό ανδρών και γυναικών προτίμησαν να μη δώσουν απάντηση. Επιπλέον, το 1, η χαμηλότερη βαθμολογία, συγκέντρωσε υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των ανδρών παρά μεταξύ των γυναικών. Αντιστρόφως, αθροιστικά το ποσοστό των ανδρών που βαθμολόγησαν την όλη διαδικασία με « καλά » ή « πολύ καλά » είναι σαφώς χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών. Τέλος, συνολικά για άνδρες και γυναίκες, το ποσοστό που δίνει τον χαμηλότερο βαθμό στην ικανοποίηση από τη διερμηνεία ανέρχεται σε 75,8%, το ποσοστό εκείνων που τη βαθμολογεί με « ελάχιστα » ανέρχεται σε 10,2%, ένα ποσοστό 7% επιλέγει τον χαρακτηρισμό « μέτρια », ένα 3,8% τη βαθμολογεί με « καλά » και μόλις ένα 3,2% εκφράζει απόλυτη ικανοποίηση.

Άμεσα σχετιζόμενη με την προηγούμενη απάντηση είναι και αυτή στην ερώτηση εάν ο αλλοδαπός κρατούμενος θα επέλεγε ξανά τον ίδιο διερμηνέα. Οι κρατούμενοι των φυλακών Ιωαννίνων δίνουν αρνητική απάντηση σε ποσοστό 65%, καταφατική απάντηση κατά 10%, ενώ το 25% απέφυγε να απαντήσει. Το 79% των κρατουμένων στις φυλακές Κέρκυρας δεν θα ζητούσε τον ίδιο διερμηνέα ξανά, το 8% θα επέλεγε τον ίδιο διερμηνέα, ενώ ένα 12% δεν έδωσε απάντηση. Στην ίδια ερώτηση η συντριπτική πλειοψηφία (75,76%) των κρατουμένων γυναικών στις φυλακές Θηβών απάντησε « όχι », μόνο το 12,12% θα επέλεγε ξανά τον ίδιο διερμηνέα, ενώ το ίδιο ποσοστό 12,12% δεν απάντησε στο ερώτημα.

Αθροιστικά και από τα τρία σωφρονιστικά καταστήματα, το συντριπτικό 88,8% όσων απάντησαν ρητά δήλωσε ότι δεν θα επέλεγε ξανά στο μέλλον τον ίδιο διερμηνέα, σε αντίθεση με ένα ισχνό 11,2% που απάντησε καταφατικά.

Σημαντικές επισημάνσεις είναι οι εξής:

A. Αν και τα ποσοστά αυτά είναι εκ πρώτης όψεως παραπλήσια με το 87% και 13%, που αντιστοιχούν στην αρνητική και τη θετική στάση του διερμηνέα απέναντι στον κρατούμενο δεν θα θέλαμε να διακινδυνεύσουμε τον οποιονδήποτε συσχετισμό.

B. Από το σύνολο των κρατουμένων, ποσοστό 7% επιλέγει να αξιολογεί την ικανοποίηση από τη διερμηνεία ως « μέτρια », ένα 3,8% ως « καλά » και μόλις ένα 3,2% εκφράζει απόλυτη ικανοποίηση. Το άθροισμα των ποσοστών αυτών (14%) αντιστοιχεί περίπου στο ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν πως θα επέλεγαν τον ίδιο διερμηνέα ξανά. Αξίζει να επισημανθεί πως ένας σημαντικός αριθμός αλλοδαπών θα επέλεγε τον ίδιο διερμηνέα χωρίς να είναι μαζί του απολύτως ικανοποιημένοι, δεχόμενοι ποιοτικές, εκπτώσεις.

3. Η δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα μέσα από τα μάτια των ελληνικών αρχών

3.1. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Η δεύτερη φάση για την καταγραφή της πραγματικότητας όσον αφορά στη δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα αποτελείται από έρευνα που διεξήχθη στους κόλπους της ελληνικής δικαιοσύνης (δικηγόροι, ανακριτές, δικαστές) και των ελληνικών σωμάτων ασφαλείας (αστυνομία και λιμενικό σώμα). Η συνεργασία με τους περισσότερους εκπροσώπους ήταν εξαιρετική. Από τις συζητήσεις που γίνονταν φάνηκε πόσο η έλλειψη σώματος διερμηνέων ταλαιπωρεί τις ελληνικές αρχές. Η εναγώνια αναζήτηση του κατάλληλου γλωσσομαθούς για τη διεκπεραίωση μιας υπόθεσης, στην οποία εμπλέκεται αλλοδαπός γεννά χρονοβόρες αγκυλώσεις. Όπως είχαμε επισημάνει και στην αρχή του δεύτερου μέρους του βιβλίου, η συλλογή των στοιχείων έγινε δυνατή χάρη στη συνδρομή ανθρώπων από όλους τους χώρους του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Η πρόσβαση σε στοιχεία, όπως αυτά που συγκεντρώθηκαν, δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τη συμβολή αυτών των ανθρώπων.

3.2. Τα ερωτηματολόγια. Φιλοσοφία και δομή

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε είχε ως σκοπό να μας δώσει αφενός παρατηρήσιμες, δηλ αντικειμενικές, πληροφορίες, αφετέρου την προσωπική άποψη των συμμετεχόντων για την κατάσταση και την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών διερμηνείας. Το ερωτηματολόγιο είχε την εξής δομή και φιλοσοφία:

- Προσωπικά δεδομένα π.χ φύλο, ηλικία και επάγγελμα στα οποία οι εθελοντές απαντούν εισάγοντας ελεύθερο κείμενο. Λόγω της ιδιαίτερης ευαισθησίας των δεδομένων αυτών και προκειμένου οι συμμετέχοντες στην έρευνα να είναι πιο αντικειμενικοί στις αξιολογήσεις τους, δεν ζητούνται στοιχεία όπως το όνομα και το επώνυμο.
- Αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η δικαστηριακή διερμηνεία με χρήση της κλίμακας Likert scale (Likert 1932). Στις περιπτώσεις αυτές ο ερωτώμενος καλείται να αξιολογήσει την όλη διαδικασία. Χρησιμοποιήθηκε τυπικής μορφής Likert πέντε επιπέδων, σύμφωνα με τα οποία το ένα αναφέρεται στη χαμηλότερη, ενώ το πέντε στην υψηλότερη κλιμάκωση. Πρόκειται για μέθοδο «αναγκαστικής επιλογής», αφού η ουδέτερη επιλογή «Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» έχει αφαιρεθεί από την κλίμακα (Elaine 2007).

Οι ερωτήσεις χωρίζονται στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες:

Ερώτηση	Τύπος απάντησης
Φύλο	επιλογή Α/Γ
Έτος γέννησης	ελεύθερο κείμενο
Επάγγελμα	ελεύθερο κείμενο
Συνεργασία ή όχι με διερμηνέα στα πλαίσια διαδικασίας στα δικαστήρια	ναι/όχι
Ποιότητα διερμηνείας	Likert scale 1-5
Πρέπει ο διερμηνέας να λειτουργεί ως εμπειρογνώμονας σε θέματα πολιτισμού;	ναι/όχι
Είναι η αμοιβή του διερμηνέα ικανοποιητική;	ναι/όχι
Πρέπει ο διερμηνέας να αποδίδει γραμμικά τα λεγόμενα ή να τα αποδίδει με ισοδύναμες έννοιες όταν συναντά πολιτισμικές διαφορές;	Γραμμικά/ισοδύναμες έννοιες/ μικτά κατά περίπτωση
Είναι ικανοποιητική η αμοιβή του διερμηνέα;	ναι/όχι
Πρέπει να υπάρξει εκπαίδευση και πιστοποίηση διερμηνέων;	ναι/όχι
Είναι ικανοποιητικό το σύστημα διορισμού διερμηνέων;	ναι/όχι
Σε ποιες γλώσσες υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση διερμηνέων;	ναι/όχι
Σκέψεις και σχόλια για την καλύτερη οργάνωση του συστήματος	ελεύθερο κείμενο

Πίνακας 1-1 Βασικές κατηγορίες ερωτήσεων προς τους επαγγελματίες του χώρου

Ολοκληρωμένο δείγμα του ερωτηματολογίου παρατίθεται στο παράρτημα του πονήματος.

3.3. Τα αποτελέσματα της έρευνας

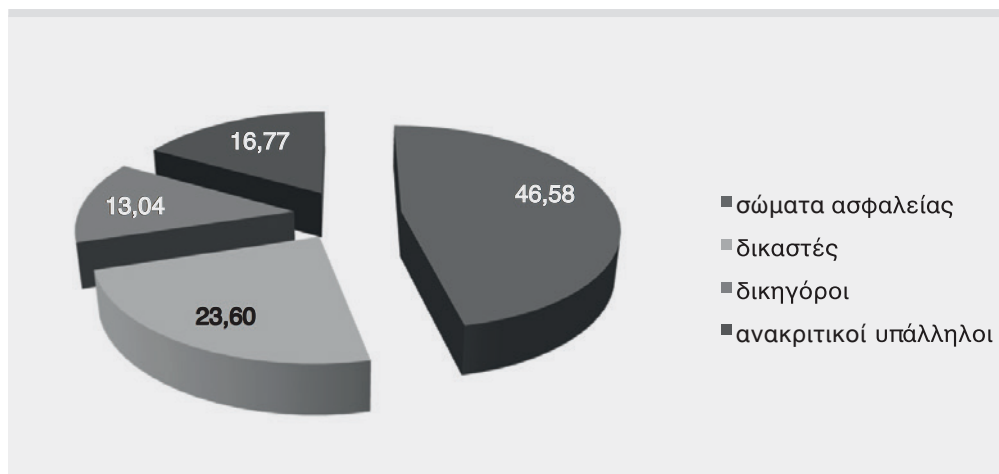
Τα πληθυσμιακά στοιχεία έχουν ως εξής:

Συνολικά συμμετείχαν στην έρευνα 161 εθελοντές (56 γυναίκες και 105 άνδρες). Οι ηλικίες των ερωτηθέντων κυμαίνονται από 22 έως 55 ετών, με μέσο όρο ηλικίας τα 37,05 έτη. Τα ποσοστά κατά επάγγελμα έχουν ως εξής :

Ένα ποσοστό 46,58% προερχόταν από τα σώματα ασφαλείας, το 13,04% ήταν δικηγόροι, το 23,60% ήταν δικαστές, το 16,77% ανακριτικοί υπάλληλοι.

Από σώματα ασφαλείας επί συνόλου 75 που απάντησαν : 59 άνδρες και 16 γυναίκες. Από τους ανακριτικούς υπαλλήλους επί συνόλου 27 που απάντησαν : 19 άνδρες και 8 γυναίκες.

Από τους δικαστές επί συνόλου 38 που απάντησαν : 17 άνδρες και 21 γυναίκες. Από τους δικηγόρους επί συνόλου 21 που απάντησαν : 10 άνδρες και 11 γυναίκες.

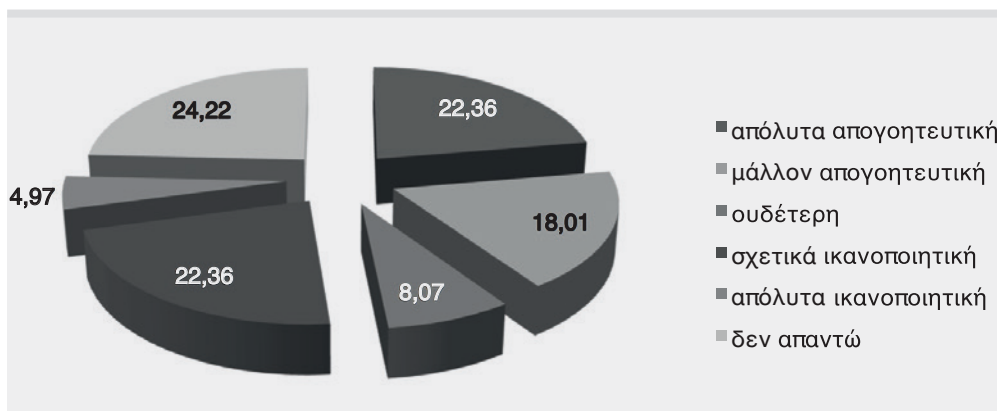

Σχήμα 1-1 Επαγγέλματα και ποσοστά τους επί του συνολικού πληθυσμού

Από τους 161 ερωτηθέντες, 37 άτομα (27 άτομα των σωμάτων ασφαλείας, 8 δικηγόροι και 2 δικαστές) δεν έχουν συνεργαστεί με διερμηνέα στο πλαίσιο κάποιας διαδικασίας στα δικαστήρια, στην εισαγγελία ή σε κάποια άλλη προανακριτική αρχή, ήτοι ποσοστό 22,98%. Για τον λόγο αυτό, τα συγκεκριμένα άτομα δεν απαντούν στις ερωτήσεις 2, 3, και 4 του ερωτηματολογίου. Σε αυτές απαντά το 77,02% (124 άτομα).

Οι απαντήσεις στην κρίσιμη ερώτηση «Κρίνετε την ποιότητα της διερμηνείας που προσφέρεται από τους διορισμένους διερμηνείς ικανοποιητική;» από τους 124 ερωτηθέντες που είχαν συνεργαστεί με διερμηνέα είναι οι ακόλουθες: το 22,36% εκτιμούν ως απόλυτα απογοητευτική την ποιότητα της διερμηνείας, το 18,01% την κρίνουν μάλλον απογοητευτική, το 8,07% την κρίνουν ουδέτερη, ενώ το 22,36% την αποτιμά ως ικανοποιητική και μόλις ένα 4,97% ως απόλυτα ικανοποιητική.

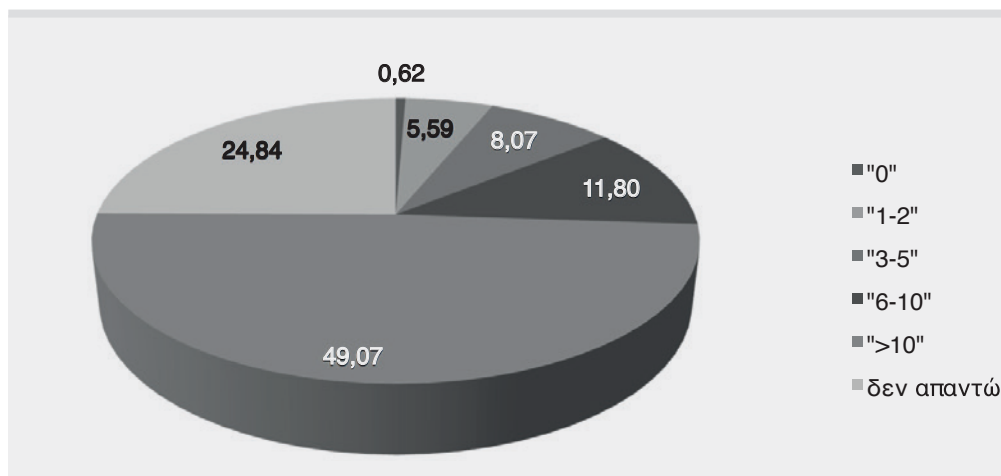

Σχήμα 1-2 Βαθμός Ικανοποίησης

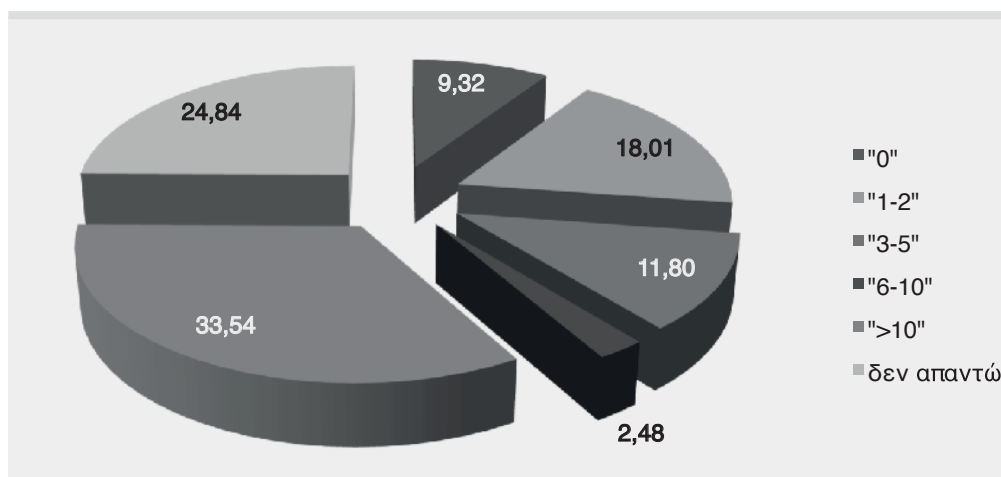
Οι εκτιμήσεις αυτές έρχονται σε διάσταση με εκείνες των αλλοδαπών κρατουμένων, στους οποίους ο αντίστοιχος με το « απόλυτα απογοητευτική » χαρακτηρισμός « καθόλου ικανοποιητική » συγκέντρωσε τα $\frac{3}{4}$ των απαντήσεων, όπως είδαμε παραπάνω. Απεναντίας, τουλάχιστον $\frac{1}{4}$ των επαγγελματιών (27,33%) κρίνει την ποιότητα της παρεχόμενης διερμηνείας ως ικανοποιητική ή απόλυτα ικανοποιητική. Πιθανές ερμηνείες αυτών των αποτελεσμάτων είναι είτε η αποστασιοποίηση του επαγγελματία, αφού δεν έχει συναισθηματική εμπλοκή στην υπόθεση, είτε η εκ μέρους τους άγνοια των παραμέτρων της διερμηνείας. Ωστόσο, και εδώ το ποσοστό των ανθρώπων που θεωρεί πως η διερμηνεία είναι χαμηλής ποιότητας ανέρχεται σε 40% περίπου.

Η επόμενη ερώτηση αφορά τον αριθμό των περιπτώσεων συνεργασίας με διερμηνείς. Στην ερώτηση αυτή η εμπειρία των ερωτηθέντων στον τομέα αυτό χωρίζεται στις κατηγορίες «0», «1-2», «3-5», «6-10» και «>10». Από τους 124 που συνεργάστηκαν με διερμηνείς, σχεδόν το 50% (49,07%) δήλωσε ότι έχει συνεργαστεί τουλάχιστον 10 φορές με διερμηνέα, το 11,80% έχει συνεργαστεί 6-10 φορές με διερμηνέα, 8,07% έχει συνεργαστεί 3-5 φορές, ενώ 5,59% ανέφερε συνεργασία με διερμηνέα μόλις 1-2 φορές. Σημειωτέον ότι το $\frac{1}{4}$ (24,84%) των ερωτηθέντων δεν απάντησε.

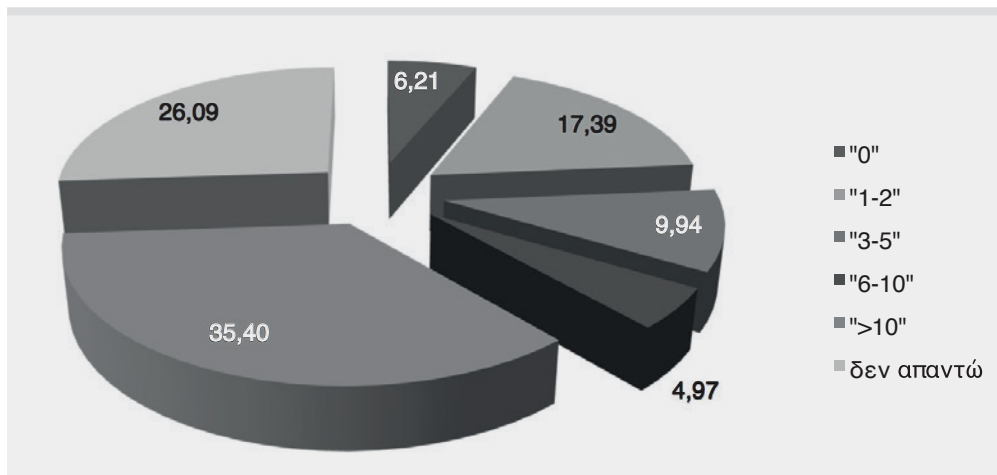
Σχήμα 1-3 Ποσοστά περιπτώσεων συνεργασίας με διερμηνείς

Στην ερώτηση «Σε πόσες περιπτώσεις σχηματίσατε την εντύπωση ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε το σύνολο των λεγομένων του αλλοδαπού» ισχύει η ίδια διαβάθμιση. Από τους 124 που συνεργάστηκαν με διερμηνείς, το 18,01% σχημάτισε την εντύπωση σε 1-2 περιπτώσεις ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε πλήρως τον αλλοδαπό, το 11,80% σχημάτισε την εντύπωση ότι αυτό συνέβαινε σε 3-5 περιπτώσεις, το 2,48% είχε την εντύπωση σε 6-10 περιπτώσεις ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε πλήρως τον αλλοδαπό, ενώ το 33,54% σχημάτισε την εντύπωση σε πάνω από 10 περιπτώσεις ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε πλήρως τον αλλοδαπό. Τέλος, μόνο το 1/10 αυτών (ή 9,32%) δήλωσε ότι ο διερμηνέας, κατά την εκτίμησή τους, κατανοούσε πλήρως τα λεγόμενα του αλλοδαπού. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρεί πως ο διερμηνέας δεν κατανοούσε απόλυτα τον αλλοδαπό ανέρχεται σε 55% περίπου.

Σχήμα 1-4 Ποσοστά περιπτώσεων που σχηματίστηκε η εντύπωση ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε το σύνολο των λεγομένων του αλλοδαπού

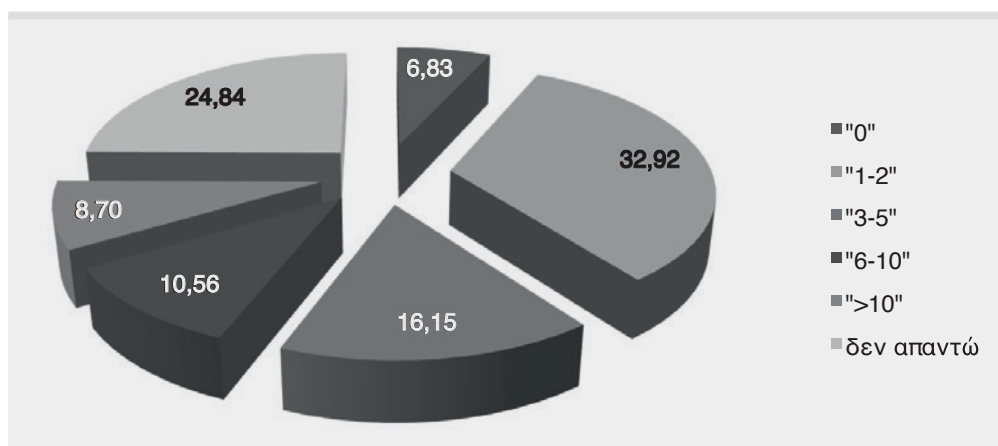
Το επόμενο ερώτημα αναφέρεται στις περιπτώσεις που οι ερωτηθέντες είχαν την αίσθηση ότι οι διερμηνείς δεν αποδίδουν πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού στα Ελληνικά. Από τους 124 που συνεργάστηκαν με διερμηνείς, το 17,39% σχημάτισε την εντύπωση σε 1-2 περιπτώσεις ότι ο διερμηνέας δεν απέδιδε πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού, το 22,54% εκτίμησε ότι αυτό συνέβη σε 3-5 περιπτώσεις. Το 9,86% σχημάτισε αυτήν την εντύπωση σε 6-10 περιπτώσεις, ενώ το 35,40% είχε την εντύπωση αυτή σε τουλάχιστον 10 περιπτώσεις. Τέλος, το 6,21% δήλωσε ότι ο διερμηνέας, κατά την εκτίμησή τους, απέδιδε πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού, ενώ ένα σημαντικό 26,09% δεν απάντησε στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Σχήμα 1-5 Περιπτώσεις που σχηματίστηκε η εντύπωση ότι ο διερμηνέας δεν απέδιδε πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού στα ελληνικά.

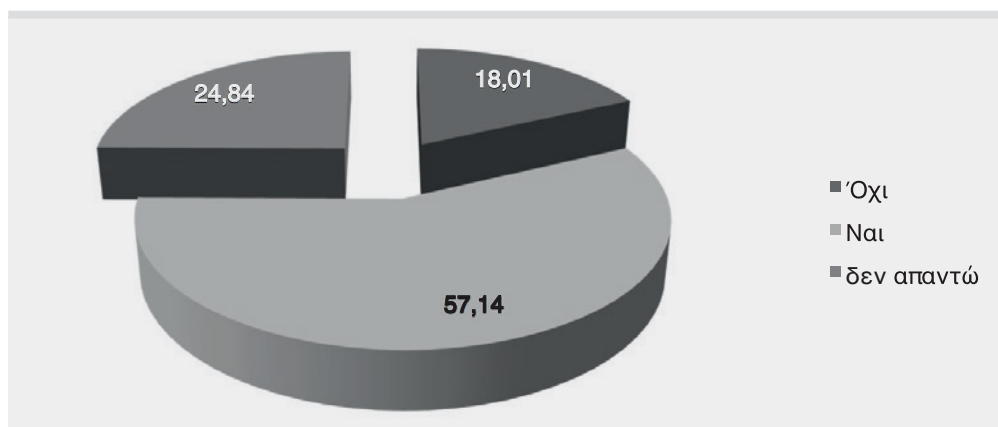
Στο ερώτημα «Σε πόσες περιπτώσεις εκτιμήσατε ότι ο αλλοδαπός είχε τη δυνατότητα να παρακολουθήσει τη συνολική διαδικασία», από τα 124 άτομα του δείγματος που απάντησαν (ως εκ του γεγονότος ότι είχαν συνεργαστεί με διερμηνέα), το 32,92% απάντησε πως αυτό συνέβη μόνο σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 16,15% απάντησε πως ο αλλοδαπός μπορούσε να παρακολουθήσει τη διαδικασία σε 3 ως 5 περιπτώσεις, το 10,56% απάντησε πως αυτό συνέβη σε 6 ως 10 περιπτώσεις, το 8,70% απάντησε σε πάνω από 10 περιπτώσεις, ενώ μόνο ένα 6,83% απάντησε πως κατά την εκτίμησή του σε καμιά περίπτωση ο αλλοδαπός δεν ήταν σε θέση να παρακολουθήσει τη διαδικασία στο σύνολό της. Το 24,84% επί των 124 δεν απάντησε στο ερώτημα.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι κατά την εκτίμηση των επαγγελματιών – οι οποίοι, τουλάχιστον έτσι θεωρούμε, δεν έχουν συναισθηματική εμπλοκή στις υποθέσεις αυτές – είναι αρκετά σύνηθες, αν όχι ο κανόνας, οι αλλοδαποί να δυσκολεύονται περισσότερο ή λιγότερο να παρακολουθήσουν τη συνολική διαδικασία.

Σχήμα 1-6 Δυνατότητα παρακολούθησης συνολικής διαδικασίας από τον αλλοδαπό

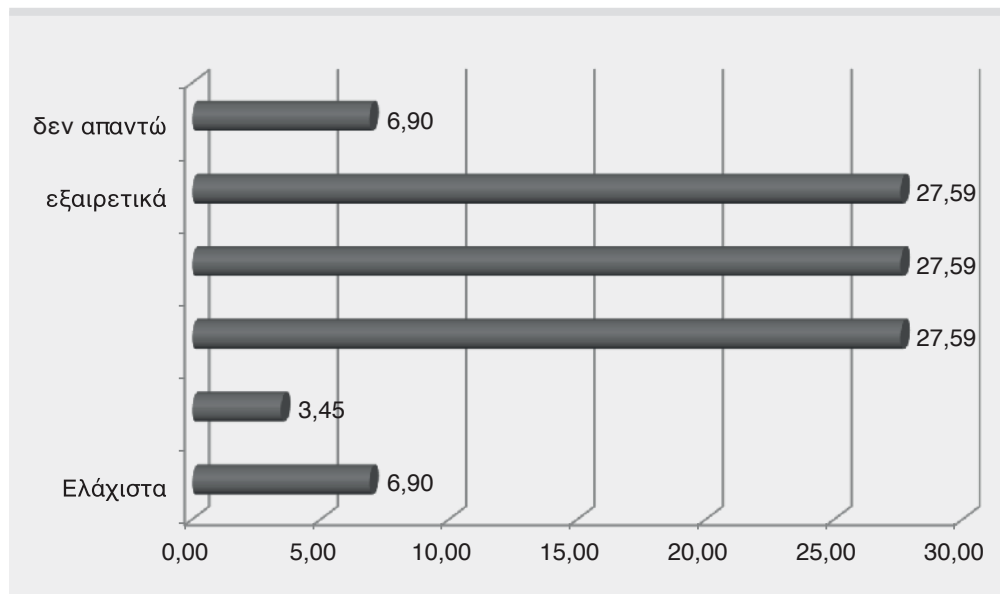
Στο ερώτημα σχετικά με το αν ο αλλοδαπός μπορούσε να παρακολουθήσει ολόκληρη τη διαδικασία οφείλεται στις γνώσεις των Ελληνικών του, το 57,14% (επί των 124 που είχαν συνεργασία με διερμηνέα) έδωσε θετική απάντηση, ενώ το 18,01% δεν πιστεύει κάτι τέτοιο. Τέλος, το ¼ (24,84%) των ερωτηθέντων δεν απάντησε. Εδώ υπενθυμίζουμε την περίπτωση ατόμων αλβανικής υπηκοότητας, που διευκολύνονται, καθώς μιλούν λίγο ως πολύ την ελληνική γλώσσα. Γενικότερα, οι αριθμοί που σχετίζονται με την ερώτηση πιστοποιούν πως, σε αρκετές περιπτώσεις, θεωρείται δεδομένο, πως ο αλλοδαπός γνωρίζει Ελληνικά και – προφανώς – δεν έχει ανάγκη να του διερμηνευτούν τα πάντα.

Σχήμα 1-7 Ποσοστό περιπτώσεων που η ολοκληρωμένη παρακολούθηση της διαδικασίας οφείλεται στις γνώσεις ελληνικών του αλλοδαπού

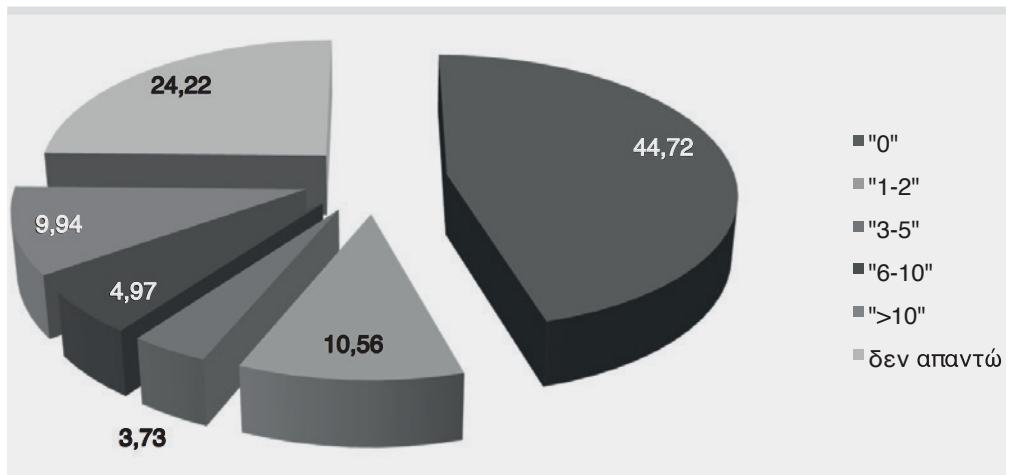
Από αυτούς που απάντησαν αρνητικά στο προηγούμενο ερώτημα (αν οι γνώσεις Ελληνικών που είχε ο αλλοδαπός τον βοήθησαν να παρακολουθήσει τη διαδικασία) οι ερωτηθέντες απάντησαν σχετικά με τον βαθμό στον οποίο συνέβαλε ο διερμηνέας σε περίπτωση που ο αλλοδαπός δεν γνώριζε Ελληνικά. Οι απαντήσεις που δόθηκαν, με κλιμάκωση

από « ελάχιστα » ως « εξαιρετικά » έχουν ως εξής : « ελάχιστα » 6,52%, « λίγο » 21,74%, « μέτρια » 26,07%, « πολύ » 23,91% και « εξαιρετικά » 21,74%. Άρα, ακόμη και στην περίπτωση που ο αλλοδαπός δεν μιλούσε καθόλου Ελληνικά, μόνο ένα 45,65% έκρινε πολύ σημαντική ως απολύτως απαραίτητη τη συμβολή του διερμηνέα.

Σχήμα 1-8 Ποσοστό βαθμού συνεισφοράς του διερμηνέα στην κατανόηση της διαδικασίας

Στη συνέχεια τίθεται το ερώτημα αν ο διερμηνέας είχε ενημερωθεί εκ των προτέρων πάνω στο φάκελο της δικογραφίας. Οι απαντήσεις χωρίζονται στις κατηγορίες «0», «1-2», «3-5», «6-10» και «>10». Το υψηλότερο ποσοστό, ήτοι 44,72% από τους 124 που απάντησαν, είχε τη βεβαιότητα ότι σε καμιά περίπτωση δεν είχε εκ των προτέρων ενημέρωση ο διερμηνέας. Κατά τα λοιπά, το 10,56% δήλωσε βέβαιο ότι μόνο σε 1 ή 2 περιπτώσεις ήταν εκ των προτέρων ενήμερος ο διερμηνέας, το 3,73% απάντησε ότι σε 3 ως 5 περιπτώσεις είχε ενημέρωση ο διερμηνέας, το 4,97% ανέφερε ότι σε 6 ως 10 περιπτώσεις συνέβαινε κάτι τέτοιο, και τέλος ένα 9,94% όσων απάντησαν ήταν βέβαιοι ότι σε περισσότερες από 10 περιπτώσεις είχε εκ των προτέρων ενημέρωση ο διερμηνέας. Τέλος, ένα 24,22% δεν απάντησε στο ερώτημα.

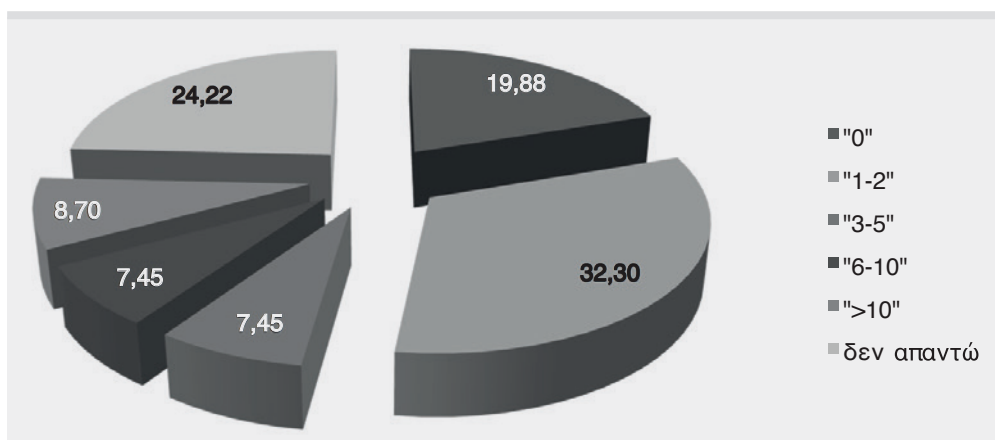

Σχήμα 1-9 Ποσοστά περιπτώσεων στις οποίες ο διερμηνέας είχε ενημερωθεί εκ των προτέρων για τον φάκελο της δικογραφίας.

Στην περίπτωση αυτή, το πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι ο διερμηνέας πρέπει να έχει εκ των προτέρων ενημέρωση, αφενός για να μπορέσει ο ίδιος να προετοιμαστεί για τη διαδικασία και αφετέρου για να είναι σε θέση να ενημερώσει τον αλλοδαπό. Εδώ κρίνουμε σκόπιμο να επισημάνουμε τον ρόλο των ουσιωδών εγγράφων που προβλέπεται από τις νομοθεσίες, τόσο τις εθνικές (τουλάχιστον σε Ευρώπη, ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία και Ν. Αφρική) όσο και την ευρωπαϊκή. Ήδη από το 1950, η ΕΣΔΑ ορίζει ακόμη ότι κάθε άτομο που συλλαμβάνεται πρέπει να πληροφορείται το συντομότερο και σε γλώσσα την οποία εννοεί τους λόγους της σύλληψής του, όπως και κάθε διατυπούμενη εναντίον του κατηγορία. Η Οδηγία 2012/13/ΕΕ που ενσωματώθηκε πρόσφατα στην ελληνική νομοθεσία προβλέπει την ενημέρωση του αλλοδαπού σε γλώσσα που καταλαβαίνει.

Ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει μια γενικότερη αντίληψη των όσων διαδραματίζονται κατά την ακροαματική διαδικασία, και κατά συνέπεια των λεγομένων των μαρτύρων, των πραγματογνωμόνων, των συνηγόρων. Επιπλέον, η ενσωματωμένη στο ελληνικό δίκαιο Οδηγία 2010/64/ΕΕ (άρθρο 3) αναγνωρίζει το δικαίωμα μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Ως “ουσιώδη έγγραφα” νοούνται το έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και κάθε χρήσιμο γραπτό κείμενο, όπως οι καταθέσεις των κύριων μαρτύρων. Το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών μπορεί βεβαίως να χρησιμοποιηθεί για την ενημέρωση του εναγομένου.

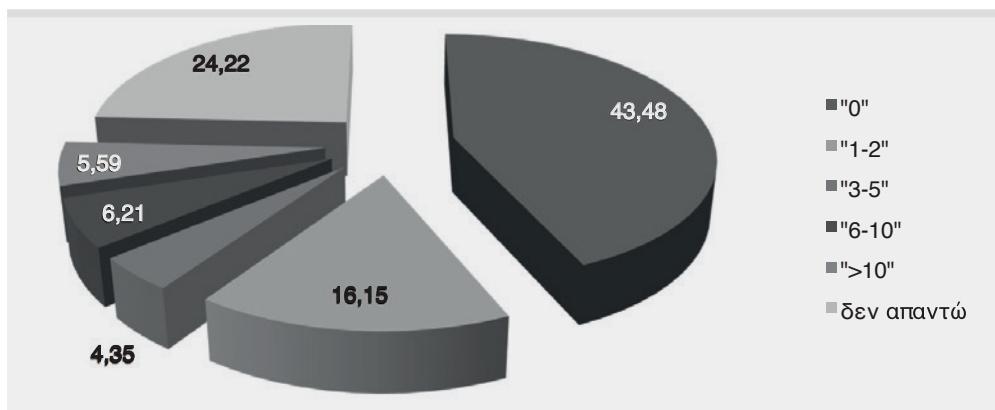
Στο ερώτημα αν ο διερμηνέας απέδιδε στην ξένη γλώσσα όσα λέγονται στο δικαστήριο (π.χ. μεταξύ συνηγόρου και δικαστή), το 19,88% των 124 απάντησε ότι σε καμιά περίπτωση δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο. Πέραν τούτου, το 32,30% απάντησε ότι σε 1 ή 2 περιπτώσεις ο διερμηνέας μετέφραζε προς την ξένη γλώσσα όλα όσα λέγονταν στο δικαστήριο μεταξύ των παραγόντων της δίκης, το 7,45% απάντησε ότι αυτό συνέβη σε 3 ως 5 περιπτώσεις, ένα άλλο 7,45% απάντησε « σε 6 ως 10 περιπτώσεις », το 8,70% απάντησε ότι σε πάνω από 10 περιπτώσεις ο διερμηνέας απέδιδε στην ξένη γλώσσα όλα όσα λέγονταν στο δικαστήριο, ενώ ένα 24,22% δεν απάντησε στο ερώτημα.

Σχήμα 1-10 Ποσοστά περιπτώσεων στις οποίες ο διερμηνέας μετέφραζε στην ξένη γλώσσα όλες τις συνομιλίες της διαδικασίας

Από τους αλλοδαπούς που έδωσαν σαφή απάντηση, το 81,2% δήλωσε ότι ο διερμηνέας δεν απέδιδε στην ξένη γλώσσα οτιδήποτε είχε ειπωθεί κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή της ακροαματικής διαδικασίας, κάτι που συνέβαινε μόλις στο 18,8% των περιπτώσεων. Το συμπέρασμα από τον συγκερασμό των απαντήσεων που έδωσαν αλλοδαποί και αρχές είναι πως μεγάλη ποσότητα πληροφορίας δεν μεταφέρεται στη γλώσσα του αλλοδαπού.

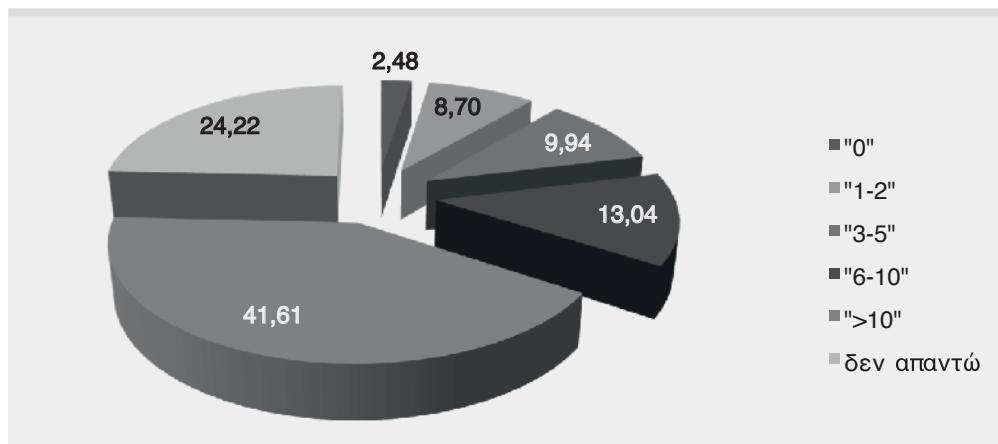
Εντύπωση προκαλεί και το γεγονός της αδιαφορίας απέναντι στο άτομο του διερμηνέα και τα προσόντα αυτού. Σχετικά με το αν οι ερωτηθέντες γνώριζαν τα τυπικά προσόντα του διερμηνέα (υποερώτημα 4.3), το ¼ όσων ενεπλάκησαν στο παρελθόν σε διαδικασία με αλλοδαπό (24,22% από τους 124) δεν απάντησε στο ερώτημα, ενώ ένα πολύ σημαντικό 43,48% δήλωσε ευθέως ότι σε καμία από τις περιπτώσεις συνεργασίας δεν τα γνώριζε. Το 16,15% όσων απάντησαν δήλωσε ότι μόνο σε μία ή δύο περιπτώσεις γνώριζε τα τυπικά προσόντα του διερμηνέα, ένα 4,35% δήλωσε ότι τα γνώριζε σε 3 ως 5 περιπτώσεις, το 6,21% τα γνώριζε σε 6 ως 10 περιπτώσεις, ενώ ένα 5,59% δήλωσε ότι τα γνώριζε σε περισσότερες από 10 περιπτώσεις.

Σχήμα 1-11 Ποσοστά περιπτώσεων στις οποίες οι ερωτηθέντες γνώριζαν τα τυπικά προσόντα των διερμηνέων.

Θα μπορούσαμε εύλογα να υποθέσουμε ότι και όσοι δεν απάντησαν μάλλον δε γνώριζαν τα τυπικά προσόντα του διερμηνέα. Κατά συνέπεια, περίπου το 70% φαίνεται να αγνοεί τα τυπικά του προσόντα.

Στο ερώτημα αν το άτομο που διεύθυνε τη διαδικασία απευθυνόταν στο διερμηνέα, το 2,48% δήλωσε ότι σε καμιά περίπτωση δεν απευθυνόταν στον διερμηνέα, το 8,70% δήλωσε ότι αυτό συνέβη σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 9,94% δήλωσε ότι σε 3 ως 5 περιπτώσεις απευθυνόταν στον διερμηνέα, το 13,04% δήλωσε ότι κάτι τέτοιο έγινε σε 6 ως 10 περιπτώσεις και, τέλος, το 41,61% δήλωσε ότι σε 10 τουλάχιστον περιπτώσεις απευθυνόταν στον διερμηνέα. Ένα 24,22% δεν απάντησε στο ερώτημα.

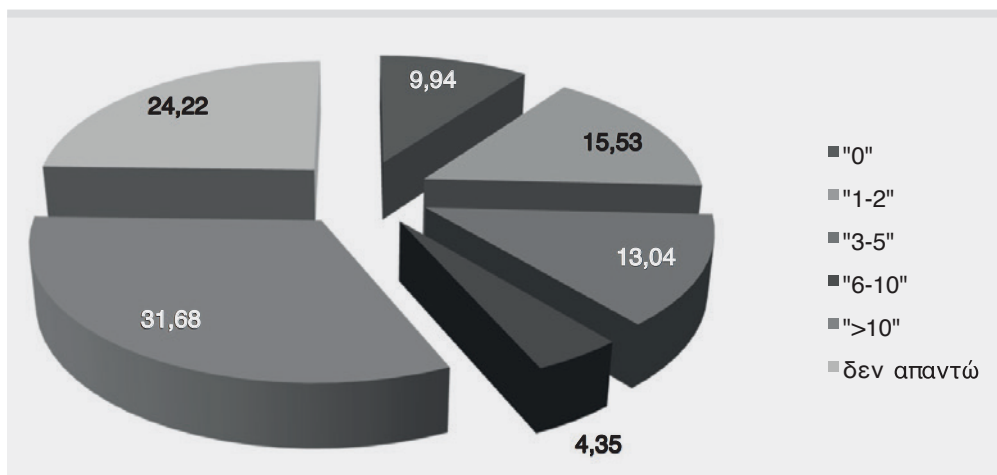

Σχήμα 1-12 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τα οποία η διαδικασία απευθυνόταν στον διερμηνέα

Επιχειρώντας συσχετισμό με τις απαντήσεις αλλοδαπών σε ανάλογο ερώτημα, μεταξύ των αλλοδαπών που απάντησαν αρνητικά στο ερώτημα αν ο αξιωματικός / δικαστής απευθυνόταν στον αλλοδαπό, σε ποσοστό 45,6% ο αξιωματικός ή ο δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον αλλοδαπό ούτε στον διερμηνέα, ενώ το 54,4% ήθελε τον αξιωματικό ή το δικαστή να απευθύνεται στον διερμηνέα σε περίπτωση που δεν απευθυνόταν στον αλλοδαπό. Σύμφωνα με όσα προκύπτουν από τις απαντήσεις στις αντίστοιχες αυτές ερωτήσεις, στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο υπεύθυνος της διαδικασίας απευθυνόταν στον διερμηνέα.

Τα ποσοστά απαντήσεων στο ερώτημα αν το άτομο που διεύθυνε τη διαδικασία απευθυνόταν στον αλλοδαπό, είναι τα ακόλουθα : το 9,94% δήλωσε ότι σε καμιά περίπτωση δεν απευθυνόταν στον αλλοδαπό, κατά το 15,53% απευθυνόταν στον αλλοδαπό σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 13,04% δήλωσε ότι αυτό συνέβη σε 3 ως 5 περιπτώσεις, το 4,35% δήλωσε ότι συνέβη σε 6 ως 10 περιπτώσεις και το 31,68% δήλωσε ότι σε πάνω από 10 περιπτώσεις απευθυνόταν στον αλλοδαπό. Τέλος, ένα 24,22% δεν απάντησε στο ερώτημα. Σε συσχετισμό με τις απαντήσεις των αλλοδαπών κρατουμένων, από όσους απάντησαν στο ερώτημα, το 56% δήλωσε ότι το άτομο που διεύθυνε τη διαδικασία δεν απευθυνόταν στον άμεσα ενδιαφερόμενο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ενώ το 44% έδωσε την αντίθετη απάντηση.

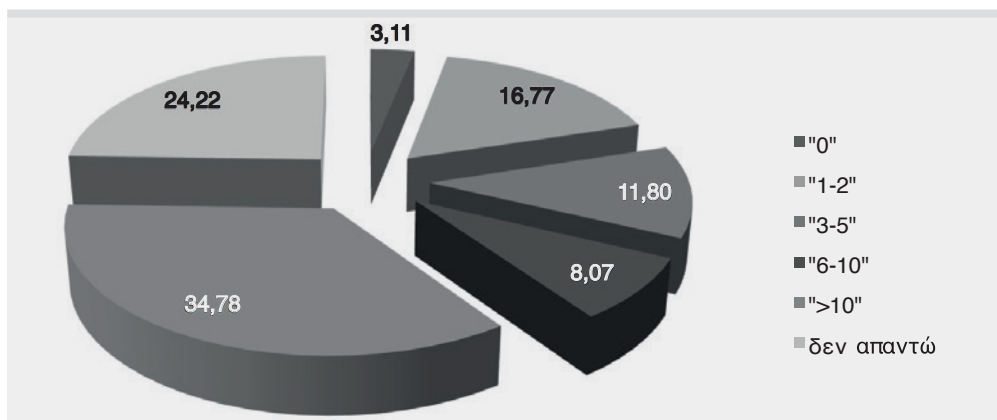

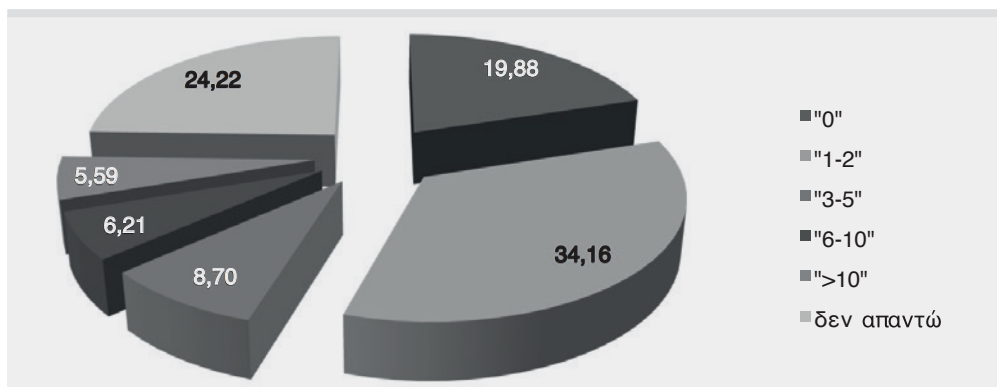
Σχήμα 1-13 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες η διαδικασία απευθυνόταν στον Αλλοδαπό

Οι απαντήσεις στα δύο προηγούμενα ερωτήματα αλληλοσυμπληρώνονται και επαληθεύουν η μία την άλλη.

Τα δύο επόμενα υποερωτήματα (4.6 και 4.7) αφορούν στην τακτική του διερμηνέα και συγκεκριμένα αν αυτός μιλούσε σε τρίτο ή σε πρώτο πρόσωπο. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που συνελέγησαν, κατά 3,11% ο διερμηνέας σε καμιά περίπτωση δεν μιλούσε σε τρίτο πρόσωπο. Απεναντίας, ο διερμηνέας μιλούσε σε τρίτο πρόσωπο σύμφωνα με το 16,77% σε 1 ή 2 περιπτώσεις, 11,80% σε 3 ως 5 περιπτώσεις, 8,07% σε 6 ως 10 περιπτώσεις, 34,78% σε πάνω από 10 περιπτώσεις, ενώ το ¼ των ερωτηθέντων (24,22%) δεν απάντησε στο ερώτημα. Πέραν αυτού, ο διερμηνέας σε καμιά περίπτωση δεν μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο σύμφωνα με το 1/5 των ερωτηθέντων (19,88%). Το 34,16% απάντησε ότι ο διερμηνέας μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο σε 1 ή 2 περιπτώσεις, σύμφωνα με το 8,70% σε 3 ως 5 περιπτώσεις, σύμφωνα με το 6,21% σε 6 ως 10 περιπτώσεις, ενώ ένα ακόμη 5,59% απάντησε ότι ο διερμηνέας μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο σε πάνω από 10 περιπτώσεις. Πάντως και εδώ ένα σημαντικό ποσοστό, που ανέρχεται σε 24,22% ,δεν απάντησε στο ερώτημα. Το πολύ υψηλό ποσοστό απουσίας απαντήσεων στα δύο τελευταία ερωτήματα πιθανότατα οφείλεται στο γεγονός ότι καθώς δεν γνώριζαν τις τακτικές των διερμηνέων, οι επαγγελματίες δεν έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή στο σημείο αυτό κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Σχήμα 1-14 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες ο διερμηνέας μιλούσε σε 3^ο πρόσωπο

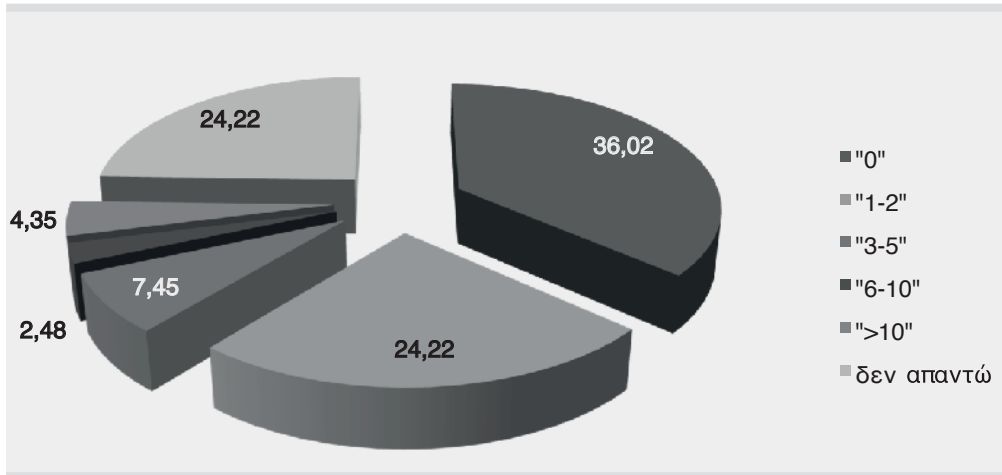

Σχήμα 1-15 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες ο διερμηνέας μιλούσε σε 1^ο πρόσωπο

Κατά τη βιβλιογραφία, διερμηνεύοντας σε πρώτο πρόσωπο, είναι γεγονός ότι αρκετά συχνά ο διερμηνέας αισθάνεται όπως ο ηθοποιός. Με άλλα λόγια, διατρέχει τον κίνδυνο να «ταυτιστεί» με τον κατηγορούμενο, παρ' όλο που η δεοντολογία δεν του επιτρέπει να κάνει τίποτε περισσότερο από το να αποδίδει τα λεγόμενά του (Moeketsi & Wallmach 2005: 13). Ωστόσο, ο διερμηνέας δεν είναι απλώς ένας «πομπός», υποχρεωμένος απλά και μόνο να μεταφέρει «αυτολεξεί» τα λεγόμενα από τις δύο πλευρές. Δεν εκπληρώνει τον σκοπό για τον οποίο έχει κληθεί, αν η διερμηνεία δεν μεταφέρει με κατανοητό τρόπο το νόημα όσων έχουν λεχθεί (Kinnunen 2011: 99). Τέλος, ο Vlachopoulos (2012) διαπιστώνει σε άλλη έρευνα ότι κάποιοι διερμηνείς χρησιμοποιούν πρώτο πρόσωπο, κάποιοι άλλοι πλάγιο λόγο, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν εναλλάξ τις δύο τακτικές.

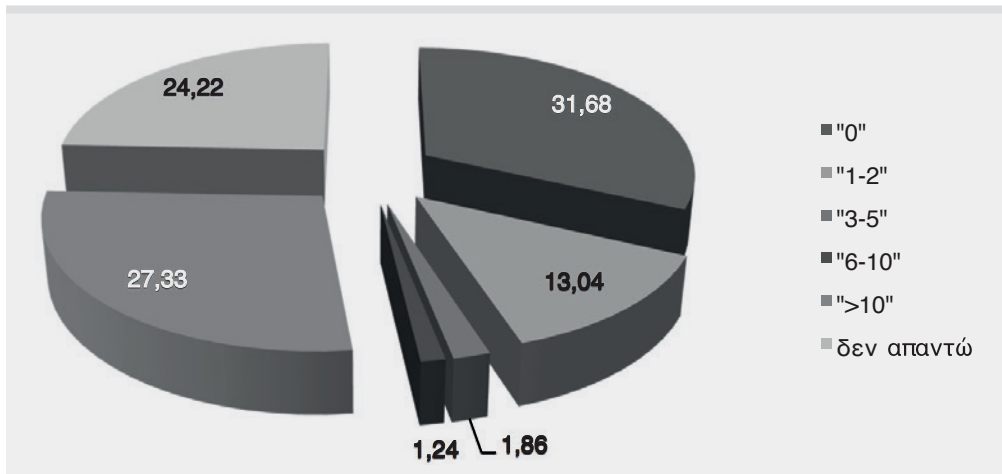
Όπως είχε σημειωθεί και στην ενότητα που αξιολογούσε τις απαντήσεις των αλλοδαπών, η επικοινωνία γίνεται μεταξύ δημόσιου λειτουργού και αλλοδαπού. Ο διερμηνέας αποτελεί να μεν τον απαραίτητο και κρίσιμο κρίκο, αλλά δεν πρέπει, κάτω από κανονικές συνθήκες, να είναι το επίκεντρο της επικοινωνίας. Ο διερμηνέας είναι εκείνος που δομεί την επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων στη διαδικασία.

Στο ερώτημα 4.8 «Σε πόσες από τις διαδικασίες που χρησιμοποιήθηκε διερμηνέας υπήρχε διαφορετικός διερμηνέας για το θύμα και άλλος για τον θύτη», σύμφωνα με 36,02% σε καμιά περίπτωση, ένα ποσοστό 24,22% ανέφερε σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 7,45% σε 3 ως 5 περιπτώσεις, 2,48% σε 6 ως 10 περιπτώσεις, 4,35% σε πάνω από 10 περιπτώσεις, ενώ ένα υψηλό 24,22% δεν απάντησε στο ερώτημα. Οι Grabau και Gibbons (1996: 19-20) ορίζουν τον ανώτατο χρόνο αποδοτικότητας του διερμηνέα.

Σχήμα 1-16 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες χρησιμοποιήθηκε διαφορετικός διερμηνέας για το θύμα και διαφορετικός για τον θύτη

Στο επόμενο ερώτημα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα καλούνται να απαντήσουν αν λήφθηκε υπόψη η κόπωση του διερμηνέα και αν αυτός ρωτήθηκε αν είχε κουραστεί.

Σχήμα 1-17 Κόπωση του διερμηνέα

Παρατηρούμε ένα σημαντικό 24,22% στην κατηγορία «δεν απαντώ». Θεωρούμε ότι αυτό οφείλεται στο ότι οι ερωτηθέντες είτε δεν γνώριζαν αν είχε συμβεί το συγκεκριμένο γεγονός, οπότε προτίμησαν να μην απαντήσουν, είτε δεν γνώριζαν τις πρακτικές της διερμηνείας γενικότερα, οπότε ακόμη κι αν συνέβη δεν το παρατήρησαν. Κατά τα λοιπά, το 31,68% δήλωσε ότι αυτό δεν συνέβη σε καμιά περίπτωση, ένα 13,04% ότι αυτό συνέβη σε 1 ή 2 περιπτώσεις, ποσοστό 1,86% ανέφερε ότι η κόπωση του διερμηνέα λήφθηκε υπόψη σε 3 ως 5 περιπτώσεις, 1,24% δήλωσε ότι αυτό συνέβη σε 6 ως 10 περιπτώσεις και, τέλος, το 27,33% δήλωσε ότι αυτό συνέβη σε πάνω από 10 περιπτώσεις. Στη βιβλιογραφία, η κόπωση αναφέρεται ως ένα από τα προβλήματα του διερμηνέα (Katschinka 2000) ιδιαίτερα σε πολύωρες και μακροχρόνιες δίκες. Στις περιπτώσεις αυτές καθώς και σε ευαίσθητες δίκες, όπως σε περιπτώσεις τρομοκρατίας για παράδειγμα, θα πρέπει οπωσδήποτε να προβλέπεται και δεύτερος διερμηνέας, κάτι που ωστόσο δε συμβαίνει πάντα⁴⁵. Είναι δεδομένο ότι από κάποιο σημείο και μετά, η κόπωση θα αποβεί εις βάρος της ποιότητας της διερμηνείας (NAJIT, 2005). Τέτοιου είδους προβλήματα είχαν επισημανθεί και στη δίκη για τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ισπανία⁴⁶.

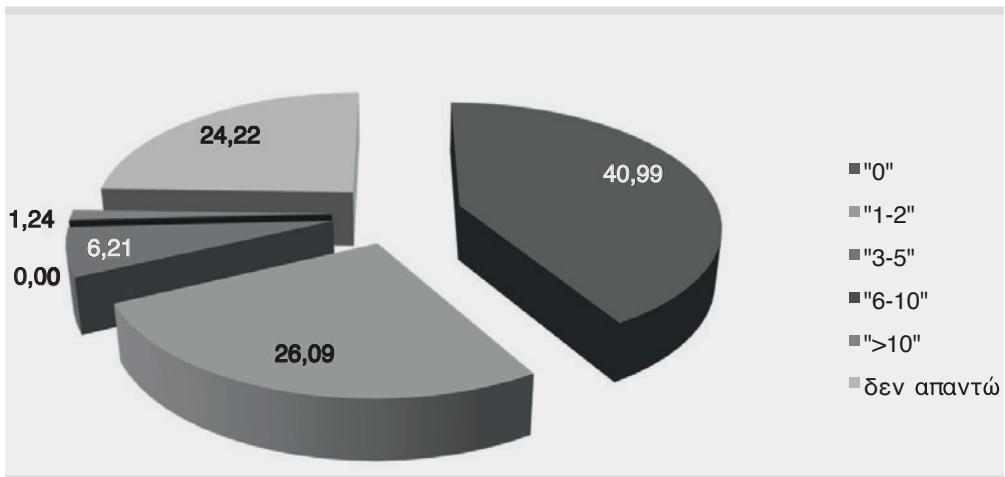
Προκειμένου να ελεγχθεί ο βαθμός επαγγελματισμού, κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθεί εάν η συμπεριφορά του διερμηνέα ήταν επαγγελματική. Τέτοιες ερωτήσεις ήταν, εάν ο διερμηνέας κρατούσε σημειώσεις για να αποσώσει μεγαλύτερα τμήματα λόγου ή εάν ζήτησε να χρησιμοποιήσει λεξικό ή άλλο μέσο τεκμηρίωσης.

Ο εκπαιδευμένος και πεπειραμένος διερμηνέας πρέπει να καταφεύγει στη λήψη σημειώσεων, ώστε να εξασφαλίζεται η ακρίβεια και η πληρότητα, όταν η μνήμη αδυνατεί να συγκρατήσει την ποσότητα της πληροφορίας.

Ως προς τη λήψη σημειώσεων εκ μέρους του διερμηνέα, το ¼ των ερωτηθέντων (24,22%) δεν απάντησε στο ερώτημα. Εκτός αυτού, καταγράφηκαν οι ακόλουθες απαντήσεις: Το 40,99% ανέφερε σε καμιά περίπτωση, το 26,09% ανέφερε σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 6,21% ανέφερε σε 3 ως 5 περιπτώσεις, ενώ ένα 1,24% απάντησε ότι ο διερμηνέας κρατούσε σημειώσεις σε πάνω από 10 περιπτώσεις.

45. http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/interpreters/National_Agreement_on_Use_of_Interpreters-August_2008.pdf.

46. Βλ. ενότητα 4.1 του δεύτερου κεφαλαίου του ανά χείρας τόμου.

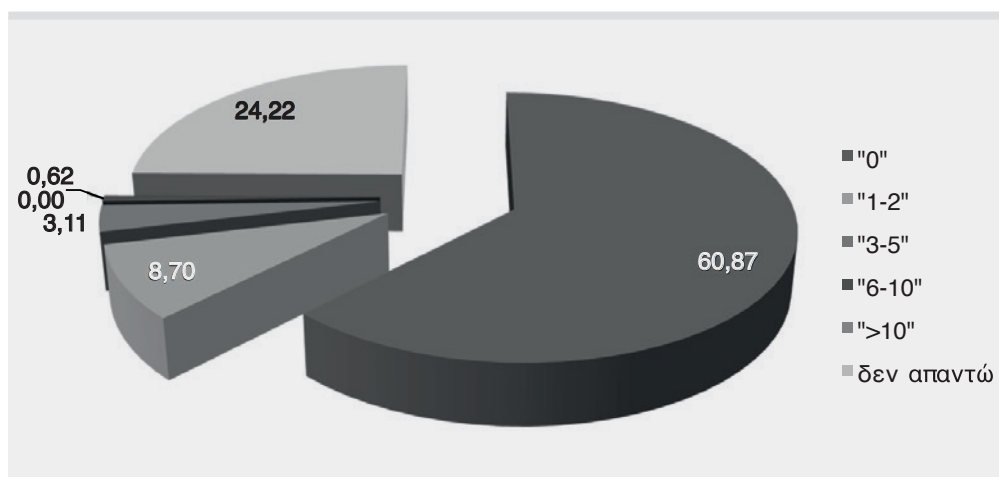
Σχήμα 1-18 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες ο διερμηνέας κρατούσε σημειώσεις

Από τη σύγκριση αποτελεσμάτων μεταξύ των απαντήσεων των αλλοδαπών και των επαγγελματιών στην ίδια ερώτηση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο κρατούμενος, ως άμεσα ενδιαφερόμενος και εμπλεκόμενος, έδινε ιδιαίτερη προσοχή στις κινήσεις και την τακτική του διερμηνέα, εξ ου και το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό στην απάντηση ότι ο διερμηνέας δεν λάμβανε σημειώσεις. Μεταξύ των επαγγελματιών το ποσοστό αυτό πέφτει κάτω από το μισό. Επιπλέον, ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό (24,22%) προτίμησε να μην απαντήσει στην ερώτηση επειδή μάλλον – δική μας ερμηνεία – είτε δεν έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην τακτική του διερμηνέα (πιθανότατα επειδή οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι άμεσα ενδιαφερόμενοι και δεν εμπλέκονται συναισθηματικά) είτε δεν γνώριζε τις τακτικές της διερμηνείας.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι από άποψη τακτικής είναι απολύτως κατανοητή και αποδεκτή η λήψη σημειώσεων από τον διερμηνέα, ώστε να διασφαλίζεται η ακρίβεια, και αυτό δείχνει τον επαγγελματισμό του.

Επιπλέον, όσον αφορά την κατάρτιση, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η λήψη σημειώσεων αποτελεί τακτική η οποία αποτελεί ιδιαίτερο μάθημα που περιλαμβάνεται στα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών διερμηνείας (Al-Zahran, 2007 : 99-100 και Gile, 1995 : 109). Ωστόσο, εξ όσων μελετήσαμε, οι νομοθεσίες δεν φαίνονται να ασχολούνται με την τακτική που πρέπει να ακολουθηθεί στην προανάκριση, στην ανάκριση ή κατά την ακροαματική διαδικασία.

Σχετικά με το αν ο διερμηνέας συμβουλευτήκε λεξικά ή κάποια άλλη πηγή, οι περισσότεροι ερωτηθέντες (60,87%) απάντησαν ότι σε καμιά περίπτωση δεν συνέβη κάτι τέτοιο, 8,70% ανέφερε σε 1 ή 2 περιπτώσεις, το 3,11% ανέφερε σε 3 ως 5 περιπτώσεις, και μόλις ένα 0,62% ανέφερε σε 6 ως 10 περιπτώσεις. Τέλος, το ¼ των ερωτηθέντων (24,22%) δεν απάντησε στο ερώτημα.

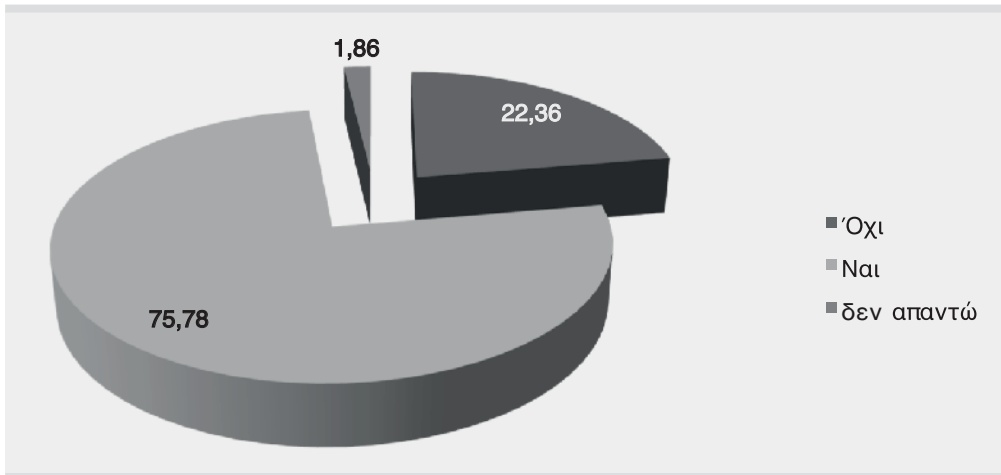
Σχήμα 1-19 Ποσοστά περιπτώσεων κατά τις οποίες ο διερμηνέας επιθυμούσε να συμβουλευτεί λεξικά ή άλλη πηγή

Εδώ, όπως και παραπάνω, από τη σύγκριση αποτελεσμάτων μεταξύ των απαντήσεων των αλλοδαπών και των επαγγελματιών στην ίδια ερώτηση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο κρατούμενος, ως άμεσα ενδιαφερόμενος και εμπλεκόμενος, έδινε ιδιαίτερη προσοχή στις κινήσεις και την τακτική του διερμηνέα. Στο υποερώτημα αυτό, σχεδόν το 61% (ποσοστό μικρότερο εκείνου των αλλοδαπών, αλλά παραμένει υψηλό) όσων εμπλέκονται επαγγελματικά παρατήρησε, επίσης, ότι ο διερμηνέας δεν συμβουλευτήκε λεξικά ή κάποια άλλη πηγή, ενώ σημαντικό είναι και το 24,22%, που προτίμησε να μην απαντήσει στην ερώτηση επειδή μάλλον – και πάλι δική μας ερμηνεία – είτε δεν έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην τακτική του διερμηνέα (πιθανότατα επειδή οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι άμεσα ενδιαφερόμενοι και δεν εμπλέκονται συναισθηματικά) είτε δε γνώριζε τις τακτικές της διερμηνείας.

Πάντως εξ όσων συνάγονται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, αν ο νόμος δεν προβλέπει ρητά τη χρήση λεξικών ή άλλων βοηθημάτων, σίγουρα δεν τα απαγορεύει, τη στιγμή μάλιστα που, όπως αναφέρθηκε λίγο παραπάνω, απαιτείται ακρίβεια στη διερμηνεία καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Στα παραπάνω υποερωτήματα, η μεγάλη συσσώρευση στην κατηγορία «δεν απαντώ» κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στο ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα αγνοούσαν τις πρακτικές της διερμηνείας ή δεν είχαν παρατηρήσει το συγκεκριμένο θέμα.

Τα επόμενα ερωτήματα σχετίζονται στενά με το επαγγελματικό προφίλ του διερμηνέα που επιθυμούν οι επαγγελματίες που ερωτήθηκαν. Εδώ αναδύεται το ερώτημα εάν θέλουμε τον διερμηνέα να λειτουργεί ως μεταφραστική μηχανή.

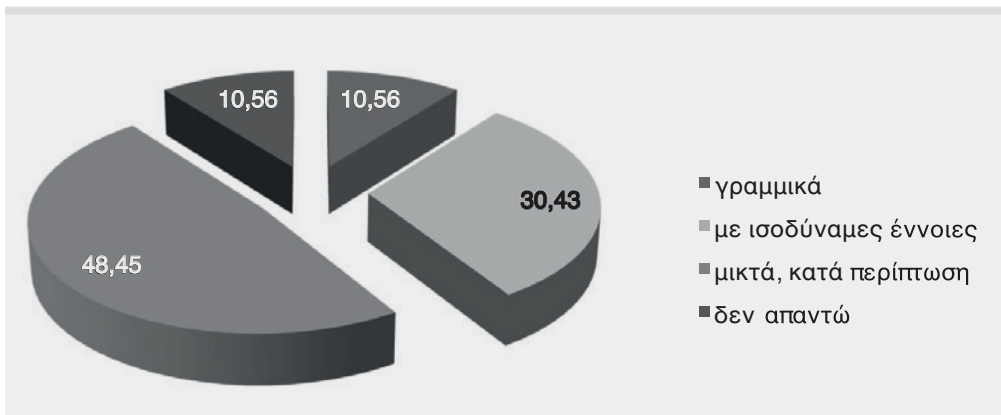

Σχήμα 1-20 Πρέπει ο διερμηνέας να λειτουργεί ως εμπειρογνώμονας σε θέματα αλλοδαπού πολιτισμού;

Στο ερώτημα 5 οι 161 – και πάλι – συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτώνται αν κρίνουν σκόπιμο να λειτουργεί ο διερμηνέας ως εμπειρογνώμονας σε θέματα αλλοδαπού πολιτισμού και να συμβουλεύει τις αρχές σχετικά με αλλοδαπούς θεσμούς. Το ποσοστό των καταφατικών απαντήσεων ανέρχεται σε 75,78% και των αρνητικών σε 22,36%.

Επισημαίνουμε σχετικά την ενδεχόμενη διαμεσολαβητική του λειτουργία, άρα πρέπει να καλύπτει και τη γλωσσική και την πολιτισμική διάσταση. Οφείλει, λοιπόν, να είναι εξοικειωμένος με το γενικό κοινωνικο-πολιτισμικό και πολιτικό πλαίσιο των γλωσσών εργασίας του.

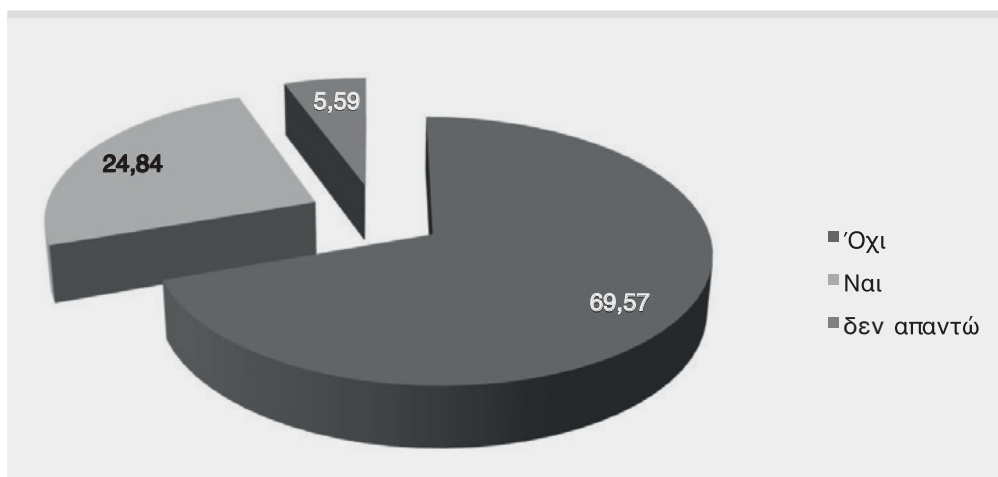
Το ερώτημα 6 αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο διερμηνέας πρέπει να αποδίδει τις πολιτισμικές διαφορές, όταν αυτές απαντώνται. Οι πιθανές απαντήσεις συγκέντρωσαν τα ακόλουθα ποσοστά : «Γραμμικά» (10,56%), «με ισοδύναμες έννοιες» (30,43%) και «μικτά κατά περίπτωση» (48,45%), ενώ ένα άλλο 10,56% των ερωτηθέντων δεν απάντησε.

Σχήμα 1-21 Τρόπος Απόδοσης πολιτισμικών διαφορών από τον διερμηνέα

Κατά την εκτίμησή μας, το «μεικτά κατά περίπτωση», που θα ήταν η καλύτερη λύση, συγκέντρωσε μεν σχετικά υψηλό ποσοστό αλλά όχι το υψηλότερο. Πιθανή εξήγηση μπορεί να είναι το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες δεν είναι ειδικοί στον τομέα της διερμηνείας, ώστε να είναι σε θέση να κρίνουν την κάθε τακτική.

Ως προς την αμοιβή, σχεδόν το 70% των ερωτηθέντων (69,57%) εκτιμούν ότι η αμοιβή του διερμηνέα δεν είναι ικανοποιητική και μόνο το 24,84% την κρίνει ικανοποιητική. Σύμφωνα με την Αποστόλου (2011: 83), η αμοιβή στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλή και παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις στην απόδοση των δεδουλευμένων. Συγκεκριμένα «η αποζημίωση που δίνεται είναι 17 ευρώ για κάθε δικαστική υπόθεση και 11 ευρώ για την ανακριτική διαδικασία και για τη συνέντευξη στη διαδικασία ασύλου».

Σχήμα 1-22 Είναι ικανοποιητική η αμοιβή του διερμηνέα;

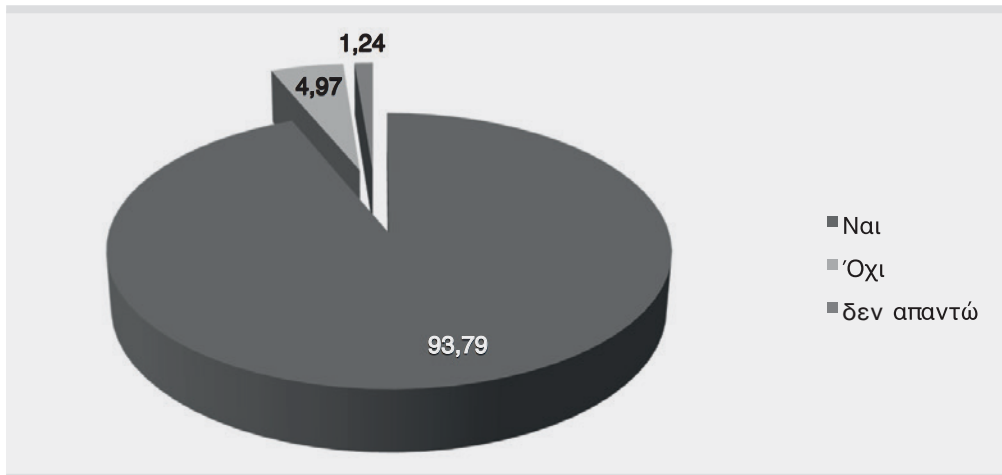
Ωστόσο, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή και τις εθνικές νομοθεσίες, ο διερμηνέας που εκτέλεσε τα καθήκοντα του νόμιμα δικαιούται αποζημίωση. Η αμοιβή του διερμηνέα δεν βαρύνει ποτέ τον εναγόμενο, αφού η διερμηνεία πρέπει να παρέχεται δωρεάν, με μέριμνα της Πολιτείας.

Στις περιπτώσεις που πληρώνει το κράτος ή το δικαστήριο, όπως συνήθως συμβαίνει στις ΗΠΑ, οι αμοιβές είναι συχνά χαμηλές. Ειδικότερα, στις ΗΠΑ παρά το γεγονός ότι τα δικαστήρια οφείλουν να παρέχουν διερμηνέα σε οποιονδήποτε δεν ομιλεί την αγγλική, σε πολλές περιπτώσεις αυτά δεν διαθέτουν τα απαραίτητα κονδύλια για υπηρεσίες διερμηνείας (Abel, 2009: 2). Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν ενώσεις διερμηνέων, όπως π.χ. στην Αυστρία, αυτές φροντίζουν να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των διερμηνέων με ιδιαίτερη μέριμνα για τις αμοιβές. Επίσης, σε χώρες όπου οι διερμηνείς εργάζονται ανεξάρτητα ως ελεύθεροι επαγγελματίες, όπως συμβαίνει στον Καναδά (Sadava, 2010) ή τη Σουηδία, παρατηρείται μεγάλη απόκλιση στις αμοιβές. Άλλη περίπτωση είναι οι ΗΠΑ, όπου γίνονται δεκτοί στα δικαστήρια και πιστοποιημένοι και μη πιστοποιημένοι διερμηνείς, με απόκλιση στις αμοιβές που υπερβαίνει το 50%. Πάντως η Γερμανία είναι χώρα με θεσμοθετημένη πολύ ικανοποιητική ωριαία αποζημίωση και σταθερή για όλους τους

δικαστηριακούς διερμηνείς χωρίς αποκλίσεις. Στη Γαλλία, οι αμοιβές και αποζημιώσεις καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο από τα σχετικά άρθρα του κώδικα ποινικής δικονομίας και τα διατάγματα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και είναι σχετικά ικανοποιητικές, αλλά λίγο χαμηλότερες από εκείνες της Γερμανίας⁴⁷. Τέλος, στο Ηνωμένο Βασίλειο οι αμοιβές χαμηλώνουν, καθώς η ιδιωτική εταιρεία διερμηνέων που υπέγραψε σύμβαση με το δημόσιο παρέχει σε πιστοποιημένους διερμηνείς χαμηλότερες αμοιβές, σε σύγκριση με τις αμοιβές που έπαιρναν οι διερμηνείς με το προηγούμενο καθεστώς απασχόλησης (Lalmy, 2013).

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (93,79%) κρίνει ότι καθώς η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών δεν είναι ικανοποιητική, απαιτείται εκπαίδευση/πιστοποίηση των δικαστηριακών διερμηνέων. Αυτό το επιβεβαιώνει και η πλειοψηφία των απαντήσεων που έχουν δοθεί. Εδώ οφείλουμε να τονίσουμε ότι, σύμφωνα με διάφορους ερευνητές οι διερμηνείς θεωρούνται αξιωματούχοι του δικαστηρίου (Βλαχόπουλος 2014:119), και ως τέτοιοι συμβάλλουν στη διασφάλιση ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη των αλλοδαπών που δε μιλούν τη γλώσσα της διαδικασίας, καθώς και στην αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία των δικαστηρίων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών (Hewitt, 1995, στο Mikkelson, 2008). Είναι απαραίτητο, λοιπόν η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών να είναι υψηλή και η πιστοποίηση του διερμηνέα αποτελεί εχέγγυο. Με τη σειρά της η πιστοποίηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα προσόντα του διερμηνέα και αυτά, με τη σειρά τους, με την παρεχόμενη για διερμηνείς τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σχήμα 1-23 Πρέπει να υπάρχει εκπαίδευση δικαστηριακών διερμηνέων και πιστοποίηση αυτών;

Ατυχώς, στην Ελλάδα «ο νόμος δεν ορίζει συγκεκριμένα τυπικά προσόντα για τους διερμηνείς που μπορούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δικαστικών διερμηνέων. Αυτό επιτρέπει σε οποιονδήποτε, ακόμα και με ένα απλό πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να γίνει διερμηνέας δικαστηρίων, αρκεί να έχει την ικανότητα μετάφρασης, εννοώντας και την ικανότητα διερμηνείας. Ενδιαφέρεται μόνο για την ομαλή διεξαγωγή

47. [http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000424526&dateTexte=&cat](http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000424526&dateTexte=&categorieLien=id)

της δίκης σύμφωνα προς τους διεθνείς κανόνες, αλλά παραγνωρίζει την ειδική ικανότητα που χρειάζεται κάποιος για να είναι αφενός διερμηνέας (να μεταφέρει δηλαδή μια ομιλία σε πραγματικό χρόνο), και αφετέρου γνώστης νομικής ορολογίας. Η ενσωμάτωση των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ αφήνει περιθώριο να πιστεύουμε πως σύντομα θα καθοριστούν με υπουργική απόφαση οι τεχνικές πλευρές της εφαρμογής των Οδηγιών στην Ελλάδα.

Στη Γερμανία, οι επίσημοι διερμηνείς είναι ορκισμένοι, επίσημα διορισμένοι και γενικά πιστοποιημένοι σε κάθε κρατίδιο της ομοσπονδιακής αυτής χώρας, το οποίο καθορίζει ρητά τις προϋποθέσεις όρκισης, διορισμού και εξουσιοδότησης διερμηνέων⁴⁸. Τα ονόματα των πιστοποιημένων διερμηνέων είναι καταχωρισμένα σε τράπεζα δεδομένων. Στη Γαλλία, δεν προβλέπεται διαδικασία εξετάσεων από τον νόμο. Ο ενδιαφερόμενος καταθέτει τον φάκελο με τα δικαιολογητικά του στο Ανώτατο Ποινικό Δικαστήριο της περιφέρειάς του και υπεύθυνο για την πιστοποίηση ή μη είναι το Εφετείο της περιφέρειας. Αυτό ενημερώνει σχετικά τον υποψήφιο διερμηνέα για την απόφασή του, η οποία δεν είναι ποτέ αιτιολογημένη. Εφόσον ο φάκελος γίνει δεκτός από το Εφετείο, ο διερμηνέας εγγράφεται τόσο σε εθνικής όσο και σε περιφερειακής εμβέλειας κατάλογο, στο οποίο επισημαίνεται αν έχει επιλεγεί για ποινικές ή αστικές υποθέσεις. Ο κατάλογος αυτός καταρτίζεται και ανανεώνεται κάθε χρόνο με ευθύνη του οικείου Εφετείου, σύμφωνα με τους κανονισμούς που επιβάλλει το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Στη Σουηδία, υπεύθυνος για την άδεια εργασίας διερμηνέων και μεταφραστών είναι ο Οργανισμός Νομικών Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών. Οι υποψήφιοι για άδεια εργασίας και εγγραφή στον κατάλογο των πιστοποιημένων διερμηνέων περνούν από ειδικά τεστ και εξέταση επάρκειας. Επισημαίνεται ότι ο εξουσιοδοτημένος διερμηνέας αποκτά δικαιώματα παροχής σχετικών υπηρεσιών αποκλειστικά σε νομικές και δικαστηριακές υπηρεσίες.

Στην Ολλανδία, οι δικαστηριακοί διερμηνείς είναι υποχρεωτικά εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Ορκωτών Μεταφραστών και Διερμηνέων. Για την εγγραφή οι ενδιαφερόμενοι καλό είναι να διαθέτουν πτυχίο διερμηνείας ή μετάφρασης, αλλά έτσι ή αλλιώς υποβάλλονται σε μια σειρά δοκιμασιών, ενώ υποχρεούνται σε διαρκή εκπαίδευση.

Στις ΗΠΑ, λόγω της σημασίας της ακριβούς μετάφρασης στις δικαστηριακές αίθουσες, τόσο το ομοσπονδιακό δικαστικό σύστημα όσο και τα πολιτειακά, θέτουν ως προϋπόθεση την πιστοποίηση των διερμηνέων προκειμένου να εργαστούν ως δικαστηριακοί διερμηνείς. Για την απόκτηση της ομοσπονδιακής πιστοποίησης, ο υποψήφιος δικαστηριακός διερμηνέας περνά από γραπτή και προφορική δοκιμασία. Για την απόκτηση της πολιτειακής πιστοποίησης, ο υποψήφιος περνά επίσης από κάποια μορφή αξιολόγησης, κατά περίπτωση ανάλογα με την Πολιτεία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχει το Δίπλωμα διερμηνείας δημόσιας υπηρεσίας και η Εξέταση Πιστοποίησης από τη Μητροπολιτική Αστυνομία.

Ο καναδικός νόμος δεν προβλέπει ρητές προδιαγραφές ή συγκεκριμένα προσόντα των δικαστηριακών διερμηνέων. Για να εργαστεί κάποιος ως δικαστηριακός διερμηνέας, θα πρέπει να είναι κάτοχος πτυχίου στα νομικά και εξειδίκευσης ή μεταπτυχιακού διπλώματος στη μετάφραση, διερμηνεία ή την επιστήμη της ορολογίας. Εναλλακτικά, ο βασικός

48. www.bdue.de, www.vdue.de, www.aticom.de, www.fdued.de.

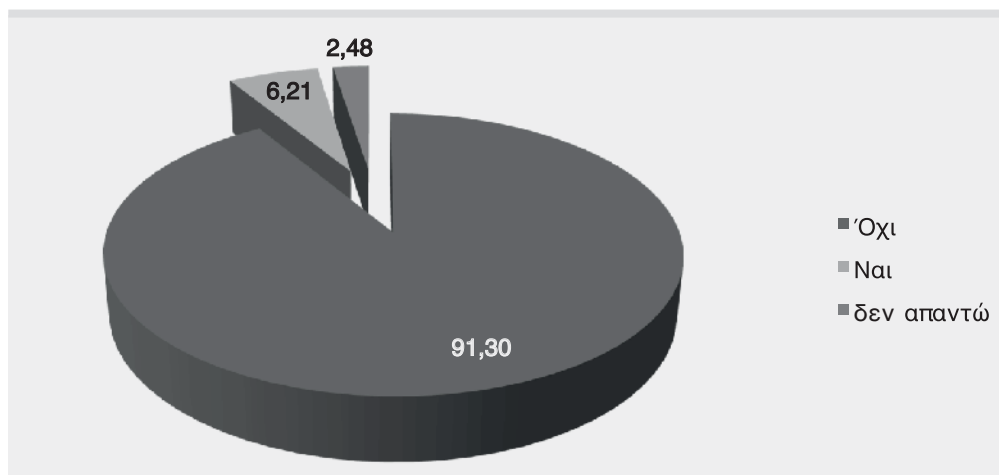
κύκλος σπουδών στη νομική επιστήμη, καθώς και η πολύ καλή γνώση της γλώσσας-πηγής και η άριστη γνώση της γλώσσας-στόχος μπορεί να αποτελέσουν οδό εισόδου στο επάγγελμα. Στη συνέχεια, απαιτείται η εγγραφή στην Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών και Διερμηνέων [Ordre professionnel des traducteurs et interprètes agréés du Québec (ΟΤΙΑQ)]. Αν και δεν αποτελεί προϋπόθεση ανάληψης επαγγελματικού έργου, η εγγραφή απαιτείται συχνά από τους πελάτες. Τέλος, οφείλει να είναι εγγεγραμμένος στα μητρώα των οικείων δικαστηρίων της Επαρχίας, στα οποία έχει δικαίωμα να ασκεί το λειτούργημά του.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι προκειμένου να αποδοθεί η πιστοποίηση δικαστηριακής διερμηνείας ανάλογα με τη χώρα απαιτούνται μεν πτυχία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά όχι κατ'ανάγκη κάποιο πτυχίο διερμηνείας ή έστω μετάφρασης.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις ΗΠΑ υπάρχουν πολλά προγράμματα εκπαίδευσης στη δικαστηριακή διερμηνεία, τόσο σε κολέγια όσο και σε πανεπιστημιακά ιδρύματα. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν διάφορους συνδυασμούς γλωσσών. Αντίστοιχα προγράμματα υπάρχουν και σε γαλλικά πανεπιστήμια, συχνά για ήδη πτυχιούχους, ώστε αυτοί να εξοικειωθούν με το γαλλικό δικαστικό σύστημα. Ένας τέτοιος τίτλος σπουδών χαρίζει στον κάτοχό του ένα κάποιο προβάδισμα επιλογής του στους καταλόγους πιστοποίησης. Στον Καναδά, πέραν της εκπαίδευσης στην οποία έγινε αναφορά λίγο πιο πάνω, ένα πλήθος ιδιωτικών φορέων έχει αναλάβει την εκπαίδευση δικαστηριακών διερμηνέων. Η συγκεκριμένη μη-τυπική αυτή μορφή εκπαίδευσης στοχεύει στην εξειδίκευση γλωσσομαθών ατόμων σε θέματα νομικής ορολογίας και πάνω σε τεχνικές διερμηνείας. Στη Γερμανία, παρέχονται προγράμματα τριτοβάθμιων σπουδών στη διερμηνεία από διάφορα πανεπιστήμια, μεταξύ αυτών και το Πανεπιστήμιο Mainz/Germersheim. Είναι σημαντικό ότι τα τριτοβάθμια ιδρύματα συνεπικουρούνται, σε επίπεδο δεξιοτήτων δικαστικής διερμηνείας από πρωτοβουλίες ιδρυμάτων και ενώσεων. Στην Ελβετία, η Ζυρίχη είναι το πρώτο γερμανόφωνο καντόνι το οποίο εισήγαγε μία δεσμευτική νόρμα ποιότητας για υπηρεσιακούς και δικαστικούς διερμηνείς. Για να αυξηθεί μάλιστα ο επαγγελματισμός, ιδανική κρίθηκε η ιδέα να υπάρξει συνεργασία με το Ινστιτούτο Μετάφρασης και Διερμηνείας του Πανεπιστημίου Εφαρμοσμένων Επιστημών (ZHAW) της Ζυρίχης.

Στη Ν. Αφρική, για τη βελτίωση του επιπέδου της δικαστηριακής διερμηνείας και τη διασφάλιση της ποιότητας, δημιουργήθηκε πρόγραμμα σπουδών δικαστηριακής διερμηνείας που οδηγεί σε βασικό πτυχίο και ακολουθεί τις προδιαγραφές και τις κατευθυντήριες γραμμές του οργανισμού NAJIT των ΗΠΑ.

Πέρα από την πιστοποίηση των διερμηνέων, σημαντικό σημείο είναι ο τρόπος διορισμού τους. Ο τρόπος διορισμού είχε περιγραφεί στις πρώτες σελίδες του τρίτου μέρους του βιβλίου. Στο ερώτημα αν είναι ικανοποιητικό το σύστημα διορισμού διερμηνέων, το 91,30% των ερωτηθέντων κρίνει ότι αυτό δεν είναι ικανοποιητικό, ενώ μόλις ένα 6,21% έχει θετική άποψη.

Σχήμα 1- 24 Πιστεύετε ότι το σύστημα διορισμού των διερμηνέων που ισχύει σήμερα είναι ικανοποιητικό;

Στο ερώτημα για τους γλωσσικούς συνδυασμούς που πρέπει να υπάρχουν στην αγορά διερμηνέων, θεωρώ, δεν υπάρχει απάντηση διαχρονικής ισχύος. Οι μεταβαλλόμενες (γεω-)πολιτικές συνθήκες επηρεάζουν και τον πληθυσμό των αλλοδαπών που δέχεται η χώρα μας, τόσο ως νόμιμους όσο ως παράνομους. Οι γλώσσες που έχουν ζήτηση στο διάστημα που διεξήχθη η έρευνα της ομάδας του ΔΙΔΙ είναι, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν σε σχετική ερώτηση οι συμμετέχοντες στην έρευνα, οι εξής: Πρώτη κατά σειρά είναι η Αγγλική, στην τρίτη θέση η Ιταλική, στην τέταρτη η Γαλλική, στην πέμπτη η Γερμανική, στην έκτη η Σερβική, στην έβδομη η Ρωσική, στην όγδοη η Βουλγαρική και στην ένατη η Αλβανική, ενώ στη δεύτερη θέση έρχονται στατιστικά όλες οι υπόλοιπες γλώσσες (όπως Τουρκική, Αραβική κλπ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

1. Κοιτάζοντας μπροστά

Η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια, τόσο των αλλοδαπών όσο και των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με αλλοδαπούς μέσω διερμηνέων, μάς μετέφερε την εικόνα που επικρατεί στην παροχή υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας στην Ελλάδα.

Τα όσα διαπιστώθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου αποτελούν το θεμέλιο πάνω στο οποίο θα δομήσουμε τις προτάσεις μας για τα επόμενα βήματα. Σκοπός του προγράμματος ήταν, αφενός, να αναδείξει την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα μας και, αφετέρου, να δείξει τον δρόμο προς το μέλλον.

Πιστεύουμε πως οι άξονες για τη βελτιωμένη προσφορά υπηρεσιών διερμηνείας στον χώρο της δικαιοσύνης είναι δύο:

- α. Ο ίδιος ο διερμηνέας και
- β. ο Έλληνας επαγγελματίας που χρειάζεται τις υπηρεσίες του.

Εξυπακούεται πως ο διερμηνέας οφείλει να έχει την κατάλληλη κατάρτιση, για να εργάζεται σε ένα, από πλευράς τεχνογνωσίας και ψυχο-κοινωνικών παραγόντων, περιβάλλον. Η Ελλάδα διαθέτει επιστημονικά καταρτισμένους διερμηνείς σε αρκετές γλώσσες, που όμως δεν ενδιαφέρονται για το χώρο της δικαιοσύνης. Η Πολιτεία οφείλει να δημιουργήσει και να προσαρμόζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους οι καταρτισμένοι διερμηνείς.

Είμαστε, όμως, της άποψης πως η αναβάθμιση των υπηρεσιών διερμηνείας μπορεί να επιτευχθεί μόνον εφόσον υπάρξουν εκπαιδευμένοι δικαστηριακοί διερμηνείς, από τη μία, και αυξημένες προσδοκίες από την πλευρά των καταναλωτών δικαστηριακής διερμηνείας. Καθώς ο αλλοδαπός βρίσκεται συνήθως σε υποδεέστερη θέση, μόνον ο Έλληνας δικαστικός, ο εισαγγελέας, ο αστυνομικός, ο δικηγόρος μπορεί να συμβάλλει στην αλλαγή της κατάστασης. Οι αυξημένες προσδοκίες για υψηλότερη ποιότητα διερμηνείας θα ασκήσουν την απαιτούμενη πίεση προς κάθε κατεύθυνση.

Η ανάπτυξη οσμωτικής πίεσης και από τις δύο πλευρές, τόσο από την πλευρά των αστυνομικών, των εισαγγελικών και των δικαστικών λειτουργιών όσο και από την πλευρά των επιστημονικά καταρτισμένων διερμηνέων, μπορεί να καλλιεργήσει την εκτίμηση των πρώτων για το σύνθετο έργο του διερμηνέα στον χώρο της δικαιοσύνης. Μόνον η στενή συνεργασία και η διαρκής ανταλλαγή απόψεων και τεχνογνωσίας θα επιτρέψει την αποτελεσματική συνεισφορά του διερμηνέα.

Θα παρατηρήσουμε τα εξής σε σχέση με τις Οδηγίες 64/2010/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ που ενσωματώθηκαν στην ελληνική νομοθεσία: Οι οδηγίες προβλέπουν τη ρύθμιση λεπτομερειών από τα κράτη μέλη. Εάν δεν εκδοθεί σύντομα η προβλεπόμενη υπουργική απόφαση που να ρυθμίζει τα της εκπαίδευσης, πρόσληψης, αξιολόγησης και συνθηκών εργασίας των διερμηνέων, η υπόθεση θα καταλήξει στο περιθώριο.

Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε τη θέση του διερμηνέα και να επεξεργαστούμε το προφίλ του, όπως τον χρειάζεται η ελληνική πραγματικότητα. Τέλος, θα διατυπώσουμε τις αρχές στις οποίες πιστεύουμε πως πρέπει να δομηθούν οι Καλές Πρακτικές.

2. Η θέση του διερμηνέα στην αίθουσα δικαστηρίου

Πέρα από τις τεχνικές λεπτομέρειες που καθορίζουν τη δυναμική της συμμετοχής του διερμηνέα στην ακροαματική διαδικασία, υπάρχουν και άλλες πτυχές, που οφείλουμε να μην παραγνωρίζουμε: Ο διερμηνέας παίζει ενεργό, αλλά συνάμα διακριτικό, ρόλο κατά την ακροαματική διαδικασία. Ο διερμηνέας καθιστά εφικτή τη διαπολιτισμική επικοινωνία και συμβάλλει στη δημιουργία διάδρασης (Wadensjö 1998 και Angelelli 2003). Από νομικής πλευράς, τόσο η ΕΣΔΑ όσο και η Οδηγία 64 του 2010 προσδίδουν στον διερμηνέα κεντρικό ρόλο.

Ο κεντρικός ρόλος του διερμηνέα, τόσο από νομικής όσο και από επικοινωνιακής πλευράς δεν αξιολογείται από τους άλλους εταίρους στην αίθουσα του δικαστηρίου. Από τα όσα έχουμε γράψει και τα όσα θα ακολουθήσουν φαίνεται ότι η διερμηνεία είναι μια διανοητικά αλλά και τεχνικά απαιτητική λειτουργία. Η αποτελεσματική ανάπτυξη των δυνατοτήτων του διερμηνέα και της τεχνογνωσίας του είναι εφικτή μόνον εφόσον γίνει αποδεκτός ως ισότιμος εταίρος με τις άλλες ειδικότητες που συνυπάρχουν. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία των δικαστών με τους διερμηνείς, προκειμένου να διασφαλιστεί η καλύτερη δυνατή απόδοσή του. Δεν πρέπει να αγνοήσουμε το γεγονός ότι ο διερμηνέας θα έπρεπε να είναι υψηλής κατάρτισης εμπειρογνώμονας που προσφέρει τις υπηρεσίες του, και ότι συνάμα είναι και υπόλογος στον νόμο για την ποιότητα του έργου του (Kinnunen 2013: 71-78)⁴⁹.

Δυστυχώς από τον τρόπο της κατανομής εξουσίας στα δικαστήρια και την ξεχωριστή κουλτούρα που έχει αναπτυχθεί στα αυτά, με όλους τους συμμετέχοντες να έχουν κάποιο (ισχυρό) ρόλο, ο διερμηνέας φαίνεται να έχει στην Ελλάδα μόνο περιφερειακό ρόλο και γίνεται απλά ανεκτός. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει τον διερμηνέα, τις αποφάσεις του, την απόδοσή του και την ευελιξία κινήσεών του σε περιβάλλον στο οποίο, ουσιαστικά δεν έχει προβλεφθεί η ύπαρξή του και δεν έχει προκαθορισμένο χώρο (Inghilleri 2003, Pöllabauer 2004⁵⁰).

Επιπλέον, οι τεχνικές προϋποθέσεις μπορούν να έχουν αντίκτυπο στην απόδοση του διερμηνέα. Σε γενικές γραμμές, η θέση του διερμηνέα πρέπει να του επιτρέπει να ακούει

49. Για τη συνεργασία δικαστών και διερμηνέα βλ. τις εργασίες της Kinnunen 2011 και 2013, που στηρίζονται στην απομαγνητοφώνηση ακροαματικών διαδικασιών με τη χρήση διερμηνέα. Σαφέστατα φαίνεται πως η συνεργασία δικαστηρίου και διερμηνέα θα είχε περιορίσει σφάλματα κατά τη διερμηνεία.

50. Οι συγκεκριμένοι συγγραφείς χρησιμοποιούν την έννοια *professional norms*.

όσα λέγονται και να έχει τη δυνατότητα παρέμβασης ζητώντας την επανάληψη κάποιου μηνύματος που μπορεί να μην άκουσε ή συγκράτησε. Εξυπακούεται ότι πρέπει να βρίσκεται σε θέση να μπορεί να ακούγεται τόσο από το δικαστήριο όσο και από τον αλλοδαπό. Η διερμηνεία μπορεί τεχνικά να εξελιχθεί σε μια σύνθετη υπόθεση. Η απλούστερη περίπτωση είναι αυτή που υπάρχει ένας αλλοδαπός, ένας διερμηνέας και ένα γλωσσικά ομογενές ακροατήριο.

Ο διερμηνέας είναι ο μοναδικός εμπειρογνώμονας που γνωρίζει πώς πρέπει να διαμορφωθεί η κατάσταση στο δικαστήριο.

Σε αυτό το σημείο δεν μπορούμε παρά να επικυρώσουμε την άποψή μας, πως και οι δημόσιοι λειτουργοί που έρχονται σε επαφή με τον αλλοδαπό και τον διερμηνέα πρέπει να καταρτιστούν σχετικά.

Μόνο η συννενόηση και η συνεργασία μεταξύ αρχών και διερμηνέων εγγυάται τη δόμηση αποτελεσματικής επικοινωνίας.

3. Το προφίλ του Έλληνα δικαστηριακού διερμηνέα

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων που έδωσε αφενός η καταγραφή της άποψης των αλλοδαπών και αφετέρου η καταγραφή της γνώμης των Ελλήνων που επαγγελματικά έρχονται σε επαφή με δικαστηριακούς διερμηνείς, συσχετισμένα με τα θεωρητικά και νομικά δεδομένα που αφορούν στη διερμηνεία γενικότερα και τη δικαστική διερμηνεία ειδικότερα, μας δίνει το πορτραίτο της δικαστηριακής διερμηνείας στην Ελλάδα. Η προηγούμενη ενότητα, η σχετική με τη θέση του διερμηνέα στην αίθουσα του δικαστηρίου, φώτισε πόσο σημαντική είναι η θέση του στον χώρο και στον θεσμό.

Γενικά, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα πως, σύμφωνα με τα δεδομένα που προκύπτουν από την αξιολόγηση των ερωτηματολογίων, διαπιστώνουμε σημαντικές αδυναμίες στο σύστημα παροχής υπηρεσιών διερμηνείας στους αλλοδαπούς στον χώρο της δικαιοσύνης. Χάριν συνοχής επαναλαμβάνουμε επιγραμματικά τα στοιχεία που προέκυψαν στο προηγούμενο μέρος του βιβλίου, πάνω στα οποία θα στηρίξουμε τη δόμηση του προφίλ του δικαστηριακού διερμηνέα, για τις συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα.

Ξεκινάμε με την εξής διαπίστωση: θεωρούμε πως δεν μπορούμε να λάβουμε υπόψη μας τα όσα δηλώνει μεγάλη μερίδα αλλοδαπών σχετικά με την απουσία – έστω – γλωσσομαθούς ατόμου.

Ωστόσο, αποδεικνύεται πως ο αλλοδαπός που έρχεται σε επαφή με την ελληνική δικαιοσύνη, μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει το σύνολο των λεχθέντων σε μία διαδικασία. Κατά δήλωση των αλλοδαπών, το 43% των διερμηνέων που είχαν διοριστεί δεν μιλούσε τη γλώσσα του εναγόμενου και από αυτούς περίπου οι μισοί μιλούσαν μόνο ελληνικά. Αξιοσημείωτο πάντως είναι ότι μόνο σε ποσοστό 54% οι αλλοδαποί αντιλαμβάνονταν το νδιερμηνέα.

Όσον αφορά στον βαθμό επαγγελματισμού των διερμηνέων, αυτός φαίνεται να είναι ιδιαίτερα χαμηλός. Ενδεικτικό είναι πως τουλάχιστον επτά στους δέκα κρατούμενους δήλωσαν ότι δεν είχαν καμία πληροφόρηση από τον διερμηνέα σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας. Επιπλέον, σε τέσσερις στις πέντε περιπτώσεις, σύμφωνα με τις απαντήσεις των κρατουμένων, οι διερμηνείς δεν κρατούσαν σημειώσεις κατά τη διάρκεια της διαδι-

κασίας, και σε τουλάχιστον εννέα στις δέκα περιπτώσεις δεν χρησιμοποιούσαν απολύτως κανένα βοήθημα.

Σε επίπεδο δεοντολογίας, η έρευνα έδειξε, επίσης, ότι σε τουλάχιστον οκτώ στις δέκα περιπτώσεις ο διερμηνέας δεν απέδιδε στον κρατούμενο όλα όσα είχαν ειπωθεί κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή της ακροαματικής διαδικασίας. Εξάλλου, κατά 70% εκτιμάται ότι δεν τηρήθηκε ουδετερότητα από τον διερμηνέα. Από όσους κρατούμενους δήλωσαν ότι οι διερμηνείς δεν τήρησαν αμερόληπτη στάση, σχεδόν εννέα στους δέκα κάνουν λόγο για αρνητική στάση εκ μέρους του διερμηνέα.

Σε επίπεδο αποτίμησης της διερμηνείας, τα 75% όσων απάντησαν δίνουν τον χαμηλότερο βαθμό στην ικανοποίηση από τη διερμηνεία, ένας στους δέκα δηλώνει ελάχιστα ικανοποιημένος και μόλις ένα 3,2% εκφράζει απόλυτη ικανοποίηση. Κατά συνέπεια, εννέα στους δέκα δήλωσαν ότι δεν θα επέλεγαν ξανά στο μέλλον τον ίδιο διερμηνέα.

Η εικόνα που μας μεταφέρουν οι απαντήσεις των αλλοδαπών ως προς την ποιότητα της διερμηνείας επιβεβαιώνεται και από την άλλη πλευρά. Να επισημάνουμε πως τα $\frac{3}{4}$ των ερωτηθέντων Ελλήνων είχαν προσωπικά συνεργαστεί με διερμηνέα.

Τέσσερις στους δέκα επαγγελματίες κρίνουν την ποιότητα της διερμηνείας που προσφέρεται από τους διορισμένους διερμηνείς λίγο ή πολύ απογοητευτική, ενώ μόνο το $\frac{1}{4}$ περίπου τη θεωρεί ικανοποιητική. Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση πως το τελευταίο ποσοστό είναι πολύ χαμηλό για να μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικό για έναν τομέα ζωτικό, όπως αυτόν της δικαιοσύνης.

Οι εκτιμήσεις αυτές φαίνεται να έρχονται σε διάσταση με εκείνες των αλλοδαπών κρατουμένων, στους οποίους ο αντίστοιχος με το « απόλυτα απογοητευτική » χαρακτηρισμός «καθόλου ικανοποιητική» συγκέντρωσε τα $\frac{3}{4}$ των απαντήσεων, όπως είδαμε παραπάνω. Πιθανές ερμηνείες αυτών των αποτελεσμάτων είναι είτε η αποστασιοποίηση του επαγγελματία αφού δεν έχει συναισθηματική εμπλοκή στην υπόθεση, είτε η εκ μέρους τους άγνοια των παραμέτρων της διερμηνείας.

Είναι επίσης άξιο παρατήρησης ότι από τους επαγγελματίες που είχαν συνεργαστεί με διερμηνείς, μόνο το $\frac{1}{10}$ αυτών δήλωσε ότι ο διερμηνέας, κατά την εκτίμησή του, κατανοούσε πλήρως τα λεγόμενα του αλλοδαπού. Επιπλέον, μόνο ένας στους 16 ερωτηθέντες εκτίμησε ότι ο διερμηνέας απέδιδε πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού.

Οι μισοί περίπου ερωτηθέντες εκτιμούν πως ο αλλοδαπός είχε τη δυνατότητα να παρακολουθήσει τη συνολική διαδικασία σε λίγες ως ελάχιστες περιπτώσεις, ενώ ένα περίπου 7% απάντησε πως κατά την εκτίμησή του σε καμιά περίπτωση ο αλλοδαπός δεν ήταν σε θέση να παρακολουθήσει τη διαδικασία στο σύνολό της.

Σχεδόν έξι στους δέκα ερωτηθέντες που απάντησαν θετικά στο προηγούμενο ερώτημα θεωρούσαν ότι ο αλλοδαπός μπορούσε να παρακολουθήσει ολόκληρη τη διαδικασία επειδή γνώριζε (μερικώς) την ελληνική γλώσσα.

Ωστόσο, από αυτούς που απάντησαν αρνητικά στο προηγούμενο ερώτημα (αν οι γνώσεις ελληνικών που είχε ο αλλοδαπός τον βοήθησαν να παρακολουθήσει τη διαδικασία), μόνο το 46% έκρινε πολύ σημαντική ως απολύτως απαραίτητη τη συμβολή του διερμηνέα.

Ως προς τη δικονομική τακτική, σχεδόν οι μισοί επαγγελματίες είχαν τη βεβαιότητα ότι ο διερμηνέας σε καμιά περίπτωση δεν είχε εκ των προτέρων ενημέρωση για την εκδικαζόμενη υπόθεση.

Ως προς τη δεοντολογία και ουσία της διερμηνείας, περίπου το 1/5 των ερωτηθέντων απάντησε ότι σε καμιά περίπτωση δεν απέδιδε ο διερμηνέας στην ξένη γλώσσα όσα λέγονταν στο δικαστήριο (π.χ. μεταξύ συνηγόρου και δικαστή), ενώ τέσσερις στους δέκα απάντησαν ότι κάτι τέτοιο συνέβαινε σε λίγες ή ελάχιστες περιπτώσεις. Σε αντιπαράβολή, από τους αλλοδαπούς που έδωσαν σαφή απάντηση σε αντίστοιχο ερώτημα, τουλάχιστον οκτώ στους δέκα δήλωσαν ότι ο διερμηνέας δεν μετέφραζε στην ξένη γλώσσα όλα όσα λέγονταν κατά τη διαδικασία της ανάκρισης ή της ακροαματικής διαδικασίας.

Αλλά και από την πλευρά των ελληνικών αρχών διαπιστώνεται έλλειμμα κατάρτισης σχετικά με τη συνεργασία με διερμηνέα.

Ως προς τη στάση του εκπροσώπου της τάξης ή της δικαιοσύνης, τουλάχιστον οι μισοί από όσους απάντησαν στο ερώτημα δήλωσαν ότι αυτός που διεύθυνε τη διαδικασία δεν απευθυνόταν στον άμεσα ενδιαφερόμενο. Από αυτούς, το 45,6% απάντησε ότι ο αξιωματικός ή ο δικαστής δεν απευθυνόταν ούτε στον αλλοδαπό ούτε στον διερμηνέα, ενώ το υπόλοιπο 54,4% ήθελε τον αξιωματικό ή τον δικαστή να απευθύνεται στον διερμηνέα σε περίπτωση που δεν απευθυνόταν στον αλλοδαπό.

Διαπιστώνουμε, επίσης, πως δεν ενδιαφέρουν τα τυπικά, έστω, προσόντα του διερμηνέα. Περίπου επτά στους δέκα επαγγελματίες φάνηκαν να τα αγνοούν, παρότι συνεργάστηκαν μαζί του.

Ως προς τη δικονομική τακτική, τουλάχιστον το 1/3 των ερωτηθέντων απάντησε ότι σε καμιά περίπτωση δεν υπήρχε διαφορετικός διερμηνέας για το θύμα και άλλος για τον θύτη, ενώ μόνο ένα 7% απάντησε ότι κάτι τέτοιο συνέβη σε αρκετές ή πολλές περιπτώσεις.

Επιπλέον, το 1/3 των ερωτηθέντων απάντησε ότι η κόπωση του διερμηνέα δεν ελήφθη υπόψη σε καμιά περίπτωση, ενώ μόνο τρεις στους δέκα δήλωσαν ότι αυτό συνέβη σε πολλές περιπτώσεις.

Η γενκότερη εικόνα των όσων προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια έρχονται σε αντίθεση με τον διερμηνέα που επιθυμούν. Από τη μία αναδύεται μέσα από την αξιολόγηση των ερωτηματολογίων, εκτιμούμε, αδιαφορία για το έργο και το πρόσωπο του διερμηνέα, από την άλλη όμως φαίνεται να ζητείται επαγγελματίας διερμηνέας:

Σχετικά με τη λειτουργία του διερμηνέα, τα 3/4 των ερωτηθέντων κρίνουν σκόπιμο να λειτουργεί ο διερμηνέας ως εμπειρογνώμονας σε θέματα αλλοδαπού πολιτισμού και να συμβουλεύει τις αρχές σχετικά με αλλοδαπούς θεσμούς. Κατά συνέπεια, αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο ο διερμηνέας πρέπει να αποδίδει τις πολιτισμικές διαφορές όταν αυτές απαντώνται, περίπου το 1/3 απάντησε ότι αυτό πρέπει να γίνεται με ισοδύναμες έννοιες, ενώ οι μισοί απάντησαν πως η λύση πρέπει να δίνεται ανάλογα με την περίπτωση, είτε γραμμικά είτε με ισοδύναμες έννοιες.

Επιπλέον, με μεγάλη πλειοψηφία, επτά στους δέκα, οι ερωτηθέντες εκτιμούν ως μη ικανοποιητική την αμοιβή του διερμηνέα.

Εξάλλου, τουλάχιστον εννέα στους δέκα ερωτηθέντες κρίνουν ότι καθώς η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών δεν είναι ικανοποιητική, απαιτείται εκπαίδευση/πιστοποίηση των δικαστηριακών διερμηνέων και πιστεύουν πως το σύστημα διορισμού διερμηνέων είναι μη ικανοποιητικό.

Άρα, συνοψίζοντας τα βασικά ευρήματα, καταλήγουμε επιγραμματικά στις ακόλουθες επισημάνσεις:

- Ένα υψηλό ποσοστό των αλλοδαπών δεν μπορούσε για διάφορους λόγους, να αντιληφθεί τη συνολική διαδικασία.
- Οι διερμηνείς δεν μιλούσαν τη μητρική γλώσσα των αλλοδαπών. Κάποιοι διερμηνείς τους μιλούσαν σε άλλη γλώσσα ή ακόμα και στα Ελληνικά.
- Οι αλλοδαποί σπάνια ενημερώνονταν για τη διερμηνεία.
- Η ουδετερότητα του διερμηνέα αμφισβητείται από μεγάλο αριθμό αλλοδαπών.
- Μικρό ποσοστό θα ζητούσε τον ίδιο διερμηνέα σε επόμενη εμπλοκή με τη δικαιοσύνη.
- Μόνο 7 % των αλλοδαπών εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τη διερμηνεία.
- Ο διερμηνέας αμείβεται χαμηλά.
- Ο διερμηνέας χρειάζεται εκπαίδευση και αξιολόγηση.
- Ο διερμηνέας πρέπει να λειτουργεί και ως εμπειρογνώμονας σε θέματα αλλοδαπού πολιτισμού και διαπολιτισμικής επικοινωνίας.
- Ο διερμηνέας πρέπει να διερμηνεύει και λειτουργικά (όχι μόνο γραμμικά).

Ποιος πρέπει να είναι δικαστηριακός διερμηνέας στην Ελλάδα; Στο πρώτο μέρος του βιβλίου φάνηκε πόσο σύνθετο εγχείρημα είναι η διερμηνεία. Φάνηκε, επίσης, πόσο σύνθετη μπορεί να είναι η διερμηνεία στα δικαστήρια ή στα αστυνομικά τμήματα.

Η παραπάνω συνοπτική παράθεση των αδυναμιών της δικαστηριακής διερμηνείας, όπως τις ανέδειξε η έρευνά μας, φωτίζει - άμεσα - τη χαμηλή ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών και -έμμεσα - τη διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσουμε για να βελτιωθούν τα πράγματα.

Από τη μία φαίνεται πως πολλά μπορούν να διορθωθούν, εφόσον υπάρξει ένα σώμα εκπαιδευμένων δικαστηριακών διερμηνέων. Σίγουρα ένας εκπαιδευμένος διερμηνέας, που να κατέχει όλες τις τεχνικές και μορφές διερμηνείας, είναι αυτό που χρειάζεται. Ο εκπαιδευμένος διερμηνέας θα επιδιώξει τη δόμηση της επικοινωνίας και τη μεταφορά των μηνυμάτων προς τους αποδέκτες και δύσκολα θα κάνει ποιοτικές εκπτώσεις.

Δεν θα υπεισέλθουμε στην περιγραφή της διερμηνείας και του διερμηνέα. Με το θέμα αυτό ασχοληθήκαμε διεξοδικά στο δεύτερο κεφάλαιο.

Θα επισημάνουμε, ωστόσο, πως βασικές δεξιότητες πέραν της γλωσσομάθειας και τη γνώσης για τη λειτουργία των δικαστηρίων και της δικαιοσύνης γενικότερα, αποτελούν η κατάρτιση σε διαδοχική αλλά και σε ταυτόχρονη διερμηνεία.

Η δικαστηριακή διερμηνεία ταυτίζεται συχνά, στη συνείδηση ακόμα και ειδικών, με τη διαδοχική. Θεωρούμε πως αυτό είναι μεγάλο λάθος. Όπως επισημάνθηκε αρκετές φορές παραπάνω, οι αλλοδαποί συχνά δεν είναι σε θέση να παρακολουθούν όσα λέγονται μεταξύ τρίτων. Μόνο ο διερμηνέας, που είναι εκπαιδευμένος σε τεχνικές ταυτόχρονης διερμηνείας, στην περίπτωση μας μάλλον εξυπηρετεί η ψιθυριστή διερμηνεία, είναι σε θέση να ανταποκριθεί.

Σημειώνουμε και το εξής: Στην έρευνά μας διαπιστώνουμε και άγνοια των Ελλήνων επαγγελματιών για τον τρόπο συνεργασίας με τους διερμηνείς. Θεωρούμε απαραίτητη προϋπόθεση και την εκπαίδευση όλων όσο εμπλέκονται στον χειρισμό αλλοδαπών σε θέματα μετάφρασης και διερμηνείας.

Η επιμόρφωση των επαγγελματιών σε θέματα διαπολιτισμικής διερμηνείας, σε θέματα μετάφρασης και διερμηνείας ειδικότερα, αποτελεί προϋπόθεση για τη σωστή λειτουργία του διερμηνέα στον χώρο της δικαιοσύνης.

Εφόσον γίνει κατανοητή η σημασία της διερμηνείας και εφόσον δοθεί στη δικαιοσύνη και ο εκπαιδευμένος διερμηνέας που ζητά, θα καταλάβει ο δικαστηριακός διερμηνέας τη θέση που του αρμόζει.

4. Καλές Πρακτικές δικαστηριακής διερμηνείας

Ο αναγώστης θα αναρωτιέται για ποιον λόγο στην έρευνα αυτή για τη δικαστηριακή διερμηνεία στην Ελλάδα δίδεται τέτοια έμφαση στις Καλές Πρακτικές. Η απάντηση δόθηκε εν συντομία και στην εισαγωγή στο τρίτο μέρος του βιβλίου. Μέσα από τις σελίδες που ακολουθούν θα φανεί η σημασία των Καλών Πρακτικών στη βελτίωση και στη διασφάλιση της ποιότητας της δικαστηριακής διερμηνείας. Σκοπός είναι να ανεβούν οι προσδοκίες των καταναλωτών υπηρεσιών διερμηνείας, στην περίπτωση μας των ελλήνων επαγγελματιών του χώρου της δικαιοσύνης. Ο αλλοδαπός, θεωρούμε, δεν μπορεί να επηρεάσει μέσα από τις προσδοκίες του την ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας σε σημαντικό βαθμό. Η εξάρτησή του από τους εκπροσώπους της Πολιτείας και από τον δικηγόρο του μειώνουν την επιρροή του.

Αυτός είναι και ο λόγος που εστιάζουμε στον επαγγελματία. Προσωπικές συζητήσεις με αξιωματικούς της αστυνομίας και στελέχη των εισαγγελιών μάς δημιούργησαν την εντύπωση πως συχνά η αναζήτηση του κατάλληλου διερμηνέα είναι αγωνιώδης.

Εξετάζοντας την πορεία που ξεκίνησε με τη δημιουργία του χώρου Σένγκεν και κατέληξε στις Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ και 2012/29/ΕΕ, όπως έχουν περιγραφεί στην ενότητα 3.2 του τρίτου κεφαλαίου του βιβλίου, οι Καλές Πρακτικές πρέπει να αφορούν στη βέλτιστη εφαρμογή των προνοιών αυτών και να καλύπτουν τα ακόλουθα πεδία:

- Θεσμικό πλαίσιο:
- σύσταση εθνικού μητρώου νομικών μεταφραστών και διερμηνέων,
  - σύσταση ενός επίσημου μηχανισμού εποπτείας/αξιολόγησης του προσωπικού των κρατικών αρχών (αστυνομία, προσωπικό δικαστηρίων και φυλακών κλπ.) εάν και κατά πόσο διασφαλίζουν την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας,
  - σύσταση εθνικού συστήματος κατάρτισης και πιστοποίησης των εν λόγω επαγγελματιών,
  - σύσταση επίσημου μηχανισμού ελέγχου και αξιολόγησης των υπηρεσιών, αλλά και των αμοιβών των εν λόγω επαγγελματιών.
- Ενημέρωση φορέων:
  - οι κρατικές αρχές (αστυνομία, προσωπικό δικαστηρίων και φυλακών κλπ.) να γνωρίζουν τις υποχρεώσεις τους ως προς τη διασφάλιση επαρκούς διερμηνείας σε υπόπτους, κατηγορουμένους ή/και κρατούμενους,
  - οι κατά τόπους δικηγορικοί σύλλογοι να γνωρίζουν και να ενημερώνουν σχετικά τα μέλη τους ως προς το δικαίωμα των πελατών τους για παροχή υπηρεσιών διερμηνείας,

- σύλλογοι και κοινότητες αλλοδαπών, όπως και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε χώρους ανάλογους, να γνωρίζουν τα σχετικά δικαιώματα, ώστε να συνδράμουν τις κρατικές αρχές και τους δικηγορικούς συλλόγους στην εξασφάλιση των αναγκαίων υπηρεσιών διερμηνείας.
- Η εκπαίδευση των δικαστηριακών διερμηνέων.

4.1 Θεσμικό πλαίσιο

4.1.1 Εθνικό μητρώο νομικών μεταφραστών και διερμηνέων

Με βάση τον Ν.3907/2011 (ΦΕΚ 7 τ.Α') ιδρύονται η Υπηρεσία Ασύλου και η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (sic), οι οποίες υπάγονται στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, στο πλαίσιο της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών».

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής εκδίδει τον Οκτώβριο του 2012 την με αριθμ. πρωτ. 15.1/1292/9-10-12 απόφαση, σύμφωνα με την οποία συγκροτείται «μητρώο διερμηνέων και διαμεσολαβητών για την παροχή διερμηνείας ή και μετάφρασης στα Κέντρα ή Μονάδες Πρώτης Υποδοχής». Ακολούθως, στις 5.11.2012, η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής προβαίνει σε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για εγγραφή στο μητρώο αυτό.

Όμως, οι προϋποθέσεις εγγραφής στο μητρώο αυτό δεν παρέχουν ουδεμία εγγύηση ότι οι «διαπιστευμένοι» αυτοί «διερμηνείς και διαμεσολαβητές» είναι επί της ουσίας διερμηνείς ή διαμεσολαβητές. Συγκεκριμένα, από την αίτηση που οφείλουν να συμπληρώσουν, προκύπτει ότι η εγγραφή στο μητρώο αυτό βασίζεται αποκλειστικά και μόνο στην όποια γλωσσομάθεια των ενδιαφερομένων. Καλούνται, δηλαδή, να αναφέρουν μόνο εάν διαθέτουν τίτλο σπουδών που να τεκμηριώνει τη γλωσσομάθειά τους. Δεν διαφαίνεται ούτε καν, εάν η ύπαρξη τίτλου σπουδών για τη γνώση της ελληνικής ή/και της ξένης γλώσσας συνιστά προϋπόθεση εγγραφής στο εν λόγω μητρώο.

Παράλληλα, όμως, υπάρχουν και μη κρατικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο αυτό χώρο και οι οποίοι φορείς διαθέτουν στις, κατά τόπους Αστυνομικές Διευθύνσεις και Υποδιευθύνσεις, άτομα τα οποία θα αναλάβουν υπηρεσίες διερμηνείας, στις συνεντεύξεις ασύλου. Οι φορείς αυτοί χρηματοδοτούνται για να επιμορφώνουν τα άτομα αυτά σε ταχύρυθμα σεμινάρια και να τα υποβάλλουν σε κάποια τελική εξέταση/πιστοποίηση.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την κατάρτιση Εθνικού Μητρώου νομικών μεταφραστών και διερμηνέων, προβλέπουν:

- διάκριση μεταξύ Μητρώου νομικών μεταφραστών και Μητρώου δικαστηριακών διερμηνέων και
- θεσμοθέτηση κριτηρίων εγγραφής στα μητρώα αυτά.
  - Τα κριτήρια εγγραφής γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας από ειδική διεπιστημονική επιτροπή, αποτελούμενη από

- εκπροσώπους πανεπιστημιακών τμημάτων που θεραπεύουν τα γνωστικά αντικείμενα της μετάφρασης και της διερμηνείας,
- εκπροσώπους των επαγγελματικών ενώσεων των μεταφραστών και των διερμηνέων,
- εκπροσώπους δικηγορικών συλλόγων,
- εκπροσώπους συλλόγων και κοινοτήτων αλλοδαπών,
- εκπροσώπους των εμπλεκόμενων κρατικών φορέων (: αστυνομία, εισαγγελία, ανακριτές και δικαστές) υπό την αιγίδα των συναρμοδίων Υπουργείων (Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης).
- Στις αρμοδιότητες της ειδικής διεπιστημονικής επιτροπής περιλαμβάνονται
- κατάρτιση δεσμευτικού κώδικα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των δικαστηριακών μεταφραστών και διερμηνέων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται
  - ο υπολογισμός του χρόνου αναμονής στον χώρο των κρατικών αρχών ως ώρες απασχόλησης και
  - η παρουσία δεύτερου διερμηνέα, όπου αυτό κριθεί αναγκαίο.
- κατάρτιση και αναπροσαρμογή δεσμευτικού κατάλογου κριτηρίων αμοιβής των παρεχόμενων υπηρεσιών εκ μέρους των δικαστηριακών μεταφραστών και διερμηνέων,
- εκπόνηση προδιαγραφών για προγράμματα επιμόρφωσης νομικών μεταφραστών και δικαστηριακών διερμηνέων,
- εκπόνηση κριτηρίων αξιολόγησης όλων των εμπλεκόμενων πλευρών (: αστυνομικές, εισαγγελικές, ανακριτικές και δικαστικές αρχές, δικηγόροι και συνήγοροι, όπως και δικαστηριακοί μεταφραστές και διερμηνείς),
- εξέταση παραπόνων, ενστάσεων ή καταγγελιών εναντίον διερμηνέων, έχοντας τη δικαιοδοσία να προβεί σε μέτρα κατά των παραβατών του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας: από μια απλή επίπληξη μέχρι και την οριστική διαγραφή από το Μητρώο.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς τα κριτήρια εγγραφής στο Εθνικό Μητρώο νομικών μεταφραστών και διερμηνέων, προβλέπουν:

- την αυτοδίκαιη εγγραφή όσων αποφοίτησαν από πανεπιστημιακό τμήμα μετάφρασης ή/και διερμηνείας της ημεδαπής ή ομοτίμου της αλλοδαπής, όπου παρακολούθησαν και μαθήματα νομικής ορολογίας ή/και στοιχεία ποινικής δικονομίας,
- Απόφοιτοι πανεπιστημιακών τμημάτων ξένης γλώσσας και φιλολογίας, οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν το λειτούργημα του δικαστηριακού μεταφραστή ή διερμηνέα από και προς τη γλώσσα σπουδών τους, εγγράφονται μετά από επιτυχή εξέταση σε ζητήματα νομικής μετάφρασης ή/και δικαστηριακής διερμηνείας. Οι εξετάσεις αυτές διενεργούνται από πιστοποιημένους φορείς επιμόρφωσης.
- Γλωσσομαθείς, οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν το λειτούργημα του δικαστηριακού μεταφραστή ή/και διερμηνέα, εγγράφονται στα αντίστοιχα μητρώα, εφόσον διαθέτουν:
  - πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, τουλάχιστον επιπέδου B2 σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Ξένες Γλώσσες, η οποία αποδεικνύεται και με τίτλο απολυτηρίου ελληνικού λυκείου,

- πιστοποιημένη γνώση της ξένης γλώσσας, επίσης τουλάχιστον επιπέδου B2, η οποία γνώση αποδεικνύεται και με τίτλο ισότιμο του απολυτηρίου ελληνικού λυκείου της χώρας όπου ομιλείται η γλώσσα αυτή,
- πιστοποιημένη γνώση βασικής τουλάχιστον επιμόρφωσης σε ζητήματα μετάφρασης και διερμηνείας και διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης, η οποία αποδεικνύεται με πιστοποιητικό επιμόρφωσης από πιστοποιημένο φορέα.
- Όλοι οι ενδιαφερόμενοι οφείλουν να προσκομίσουν πιστοποιητικό ότι δεν έχουν ποινικό μητρώο και να υπογράψουν πως αποδέχονται τους κανόνες δεοντολογίας δικαστηριακών διερμηνέων.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς τα κριτήρια πιστοποίησης φορέων επιμόρφωσης γλωσσομαθών σε ζητήματα νομικής μετάφρασης και διερμηνείας, προβλέπουν:

- σύσταση διεπιστημονικής επιτροπής πιστοποίησης των φορέων, υπό την εποπτεία των συναρμοδίων Υπουργείων (Δημοσίας Τάξεως και Δικαιοσύνης) με συμμετοχή εκπροσώπων πανεπιστημιακών τμημάτων που θεραπεύουν τα γνωστικά αντικείμενα της μετάφρασης και της διερμηνείας, επαγγελματικών ενώσεων των μεταφραστών και των διερμηνέων και εκπροσώπων δικηγορικών συλλόγων,
- την υποβολή στην ανωτέρω διεπιστημονική επιτροπή του προγράμματος επιμόρφωσης με αναφορά στις δεξιότητες που αποκτώνται σε καθεμία διδακτική ενότητα, την μεθοδολογία και θεωρητική θεμελίωση καθεμίας διδακτικής ενότητας, τον τρόπο ελέγχου και πιστοποίησης της κατάκτησης των προβλεπόμενων δεξιοτήτων και την επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση των διδασκόντων,
- τη διαρκή εποπτεία των πιστοποιημένων φορέων, εάν και κατά πόσον τηρούνται οι προδιαγραφές λειτουργίας και
- την ετήσια αξιολόγηση κάθε πιστοποιημένου φορέα, εάν και κατά πόσον οι επιμορφούμενοι, κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους ως δικαστικοί μεταφραστές ή/και διερμηνείς πληρούν τα κριτήρια δεοντολογίας και επαγγελματισμού, όπως τα έχει διατυπώσει η αρμόδια διεπιστημονική επιτροπή.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την αξιολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρουν οι δικαστηριακοί μεταφραστές και διερμηνείς, προβλέπουν:

- τη θεσμοθέτηση υποχρεωτικής αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών από
  - την εμπλεκόμενη κρατική αρχή,
  - τον δικηγόρο ή συνήγορο και
  - τον ενδιαφερόμενο αλλόφωνο πολίτη.
- Ανάμεσα στα κριτήρια που υποχρεωτικά αξιολογούνται, περιλαμβάνονται:
  - γλωσσική επάρκεια, τόσο ως προς τη χρήση της ελληνικής όσο και ως προς τη χρήση της ξένης γλώσσας,
  - επαγγελματισμός και, συγκεκριμένα, κατά πόσον ο διερμηνέας
    - παρέχει πληροφόρηση ως προς την εξέλιξη της διαδικασίας,
    - κρατάει σημειώσεις, έχει προετοιμαστεί ή/και έχει στη διάθεσή του κάποιο βοήθημα.

- Τήρηση στοιχειωδών κανόνων δεοντολογίας, όπως
  - κρατάει ουδέτερη στάση, δεν μεροληπτεί, εκφράζεται σε πρώτο πρόσωπο,
  - διερμηνεύει όλα τα λεχθέντα όλων των εμπλεκόμενων πλευρών.
- Οι αξιολογήσεις αυτές κατατίθενται
  - στον ατομικό φάκελο κάθε δικαστηριακού μεταφραστή ή διερμηνέα που τηρείται από το Εθνικό Μητρώο νομικών μεταφραστών και διερμηνέων, όπως και
  - στον φάκελο κάθε πιστοποιημένου φορέα επιμόρφωσης γλωσσομαθών σε ζητήματα νομικής μετάφρασης και διερμηνείας.
- Τις αξιολογήσεις αυτές τις κρίνει η ειδική διεπιστημονική επιτροπή, που εξεξεργάζεται τα κριτήρια εγγραφής στο Εθνικό Μητρώο και τα κριτήρια πιστοποίησης φορέων που επιμορφώνουν γλωσσομαθείς σε ζητήματα νομικής μετάφρασης και διερμηνείας. Επισημαίνεται ότι η διεπιστημονική αυτή επιτροπή θέτει κριτήρια διαγραφής ή παύσης της λειτουργίας των πιστοποιημένων φορέων, εάν και όποτε αυτό θεωρηθεί επιβεβλημένο.

4.1.2 Σύσταση επίσημου μηχανισμού εποπτείας και αξιολόγησης του προσωπικού των κρατικών αρχών

Θα πρέπει να εποπτεύονται οι κρατικοί λειτουργοί ως προς το εάν εξασφαλίζουν στους αλλοδαπούς το θεμελιώδες δικαίωμα στη (κατάλληλη) διερμηνεία.

Καθώς δε ο διερμηνέας διορίζεται αυτεπάγγελτα ή μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους, σύμφωνα με το άρθρο 233 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο αλλοδαπός δεν έχει λόγο στην επιλογή του διερμηνέα. Επίσης, αν και έχει παρατηρηθεί ότι συχνά (43% των περιπτώσεων που μελετήθηκαν) οι διερμηνείς δεν μιλούσαν καν την γλώσσα του εναγομένου, οι αλλοδαποί στερούνται το αυτονόητο δικαίωμα να απορρίπτουν ως διερμηνέα ένα άτομο που δεν ομιλεί τη γλώσσα τους.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την εποπτεία και αξιολόγηση του προσωπικού των κρατικών αρχών, προβλέπουν:

Τη θεσμοθέτηση υποχρεωτικής αξιολόγησης της προϊσταμένης αστυνομικής ή/και δικαστικής αρχής, εάν διασφαλίζεται η παροχή υπηρεσιών διερμηνείας.

Η ευθύνη για τη διεξαγωγή της θεσμοθετημένης αξιολόγησης των κρατικών λειτουργών ανατίθεται με σχετική υπουργική απόφαση στον δικηγόρο ή τον συνήγορο του αλλοδαπού.

Την αξιολόγηση αναλαμβάνουν τόσο ο δικηγόρος ή ο συνήγορος του αλλοδαπού, όσο και ο ίδιος ο αλλοδαπός, όπως και ο διερμηνέας (όταν και όπου παρίσταται).

Τα κριτήρια αξιολόγησης διαμορφώνονται και διατυπώνονται λεπτομερώς από την αρμόδια διεπιστημονική επιτροπή. Ανάμεσα στα κριτήρια που υποχρεωτικά αξιολογούνται, περιλαμβάνονται:

- συμμόρφωση προς την υποχρέωση εξεύρεσης διερμηνέα,

- επαγγελματισμός και συγκεκριμένα κατά πόσον ο κρατικός λειτουργός
- παρέχει πληροφόρηση ως προς την εξέλιξη της διαδικασίας,
- απευθύνεται στον αλλοδαπό,
- δεν ζητάει την προσωπική άποψη ή εκτίμηση του διερμηνέα ως προς τα πραγματικά περιστατικά,
- αναζητεί πληροφορίες διαπολιτισμικού χαρακτήρα, προκειμένου να αξιολογήσει όλες τις διαστάσεις που σχετίζονται με τα πραγματικά περιστατικά
- μεριμνά για την άμεση προώθηση των απαιτούμενων εγγράφων για την αμοιβή του διερμηνέα.
- Οι αξιολογήσεις αυτές
  - κατατίθενται στον ατομικό υπηρεσιακό φάκελο του κάθε κρατικού λειτουργού και
  - λαμβάνονται υπόψη κατά τη γενικότερη αξιολόγησή του.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την εποπτεία και αξιολόγηση των δικηγόρων ή/και συνηγόρων των αλλοδαπών, προβλέπουν:

- Τη θεσμοθέτηση υποχρεωτικής αξιολόγησης των δικηγόρων ή/και συνηγόρων των αλλοδαπών, εάν και πόσο μεριμνούν για τη διασφάλιση παροχής υπηρεσιών διερμηνείας στους πελάτες τους.
- Η ευθύνη για τη διεξαγωγή της θεσμοθετημένης αξιολόγησης των κρατικών λειτουργών ανατίθεται με σχετική υπουργική απόφαση στον/την προϊστάμενο/η της εμπλεκόμενης κρατικής αρχής. Την αξιολόγηση αναλαμβάνουν τόσο ο κρατικός λειτουργός όσο και ο ίδιος ο αλλοδαπός, όπως και ο διερμηνέας (όταν και όπου παρίσταται).
- Τα κριτήρια αξιολόγησης διαμορφώνονται και διατυπώνονται λεπτομερώς από την αρμόδια διεπιστημονική επιτροπή. Ανάμεσα στα κριτήρια που υποχρεωτικά αξιολογούνται, περιλαμβάνονται:
  - συμμόρφωση προς την υποχρέωση εξεύρεσης διερμηνέα,
  - επαγγελματισμός και συγκεκριμένα κατά πόσον ο δικηγόρος ή/και συνηγόρος
  - παρέχει στον αλλοδαπό πληροφόρηση ως προς την εξέλιξη της διαδικασίας,
  - απευθύνεται στον αλλοδαπό,
  - δεν ζητάει την προσωπική άποψη ή εκτίμηση του διερμηνέα ως προς τα πραγματικά περιστατικά,
  - αναζητεί πληροφορίες διαπολιτισμικού χαρακτήρα, προκειμένου να αξιολογήσει όλες τις διαστάσεις που σχετίζονται με τα πραγματικά περιστατικά
  - μεριμνά για την άμεση προώθηση των απαιτούμενων εγγράφων για την αμοιβή του διερμηνέα.
- Οι αξιολογήσεις αυτές

- κατατίθενται στον ατομικό υπηρεσιακό φάκελο του κάθε κρατικού λειτουργού και
- λαμβάνονται υπόψη κατά τη γενικότερη αξιολόγησή του.

4.2 Ενημέρωση φορέων

Καθώς είναι υποχρέωση της Πολιτείας να εξασφαλίζει στους αλλοδαπούς το δικαίωμα για μετάφραση ή/και διερμηνεία, θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να είναι ενήμεροι τόσο για το δικαίωμα αυτό όσο και για την υποχρέωση της Πολιτείας να παράσχει κάθε δυνατή συνδρομή, ώστε να μπορεί να ασκηθεί το δικαίωμα αυτό.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με το δικαίωμα για παροχή υπηρεσιών νομικής μετάφρασης ή/και δικαστηριακής διερμηνείας, προβλέπουν:

- Με πρωτοβουλία της διεπιστημονικής επιτροπής δημιουργούνται ενημερωτικά φυλλάδια, τα οποία
- συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα και απευθύνονται:
  - στις κρατικές αρχές: αστυνομικά τμήματα, εισαγγελίες, ανακριτικά γραφεία, δικαστήρια,
  - δικηγορικούς συλλόγους,
  - κοινότητες και οργανώσεις αλλοδαπών,
  - ελληνικούς φορείς που δραστηριοποιούνται σε τομείς παροχής υπηρεσιών προς αλλοδαπούς,
- συντάσσονται στις περισσότερο ομιλούμενες γλώσσες των αλλοδαπών που διαμένουν ή επιθυμούν να διαμένουν στη χώρα και αναρτώνται με ευθύνη των κατά περίπτωση αρμόδιων κρατικών φορέων
  - σε εμφανή σημεία σε λιμάνια, σταθμούς λεωφορείων, νοσοκομεία και κέντρα υγείας, αστυνομικά τμήματα, δικαστήρια,
  - σε χώρους συγκέντρωσης αλλοδαπών.
- Τα μέλη της διεπιστημονικής επιτροπής αναλαμβάνουν πρωτοβουλία οργάνωσης σεμιναρίων / ενημερωτικών συναντήσεων στους τομείς δραστηριότητάς τους, ώστε να ευαισθητοποιηθούν οι σχετικές κοινωνικές ομάδες ως προς το ζήτημα αυτό.
- Τα σχετικά έξοδα καλύπτονται από κονδύλια των συναρμόδιων υπουργείων.

4.3 Βασικά στοιχεία εκπαίδευσης δικαστηριακού διερμηνέα

Η ανάγκη προσέλκυσης ικανών ατόμων να ασκήσουν το λειτουργήμα του δικαστικού διερμηνέα έχει αποδειχθεί στα προηγούμενα κεφάλαια αδήριτη. Όμως, επίσης είναι σαφές πως δεν υπάρχει επαρκές διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό για όλες τις γλώσσες και διαλέκτους, με την ενδεδειγμένη επιστημονική κατάρτιση. Το γεγονός αυτό οδηγεί στη διαπίστωση ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί η σχετική επιμόρφωση όσο το δυνατόν περισσότερων γλωσσομαθών. Επειδή δε έχει, επίσης, διαπιστωθεί ότι οι περισσότεροι γλωσσομαθείς που εκτελούν χρέη διερμηνέων δεν είναι σε θέση να διαχειριστούν πολιτισμικές

διαφορές, καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική η ανάγκη θεσμοθετημένης πιστοποίησης ανά γλώσσα και, συνεπώς, η ανάγκη θεσμοθετημένης εκπαίδευσης/επιμόρφωσης των ενδιαφερόμενων γλωσσομαθών. Βέβαια, παράλληλα απαιτείται και η ενημέρωση των γλωσσομαθών, ιδιαίτερα εκείνων που χειρίζονται ολιγότερες ή/και σπανίως ομιλούμενες γλώσσες ή διαλέκτους για τη δυνατότητα επιμόρφωσής τους, καθώς θα πρέπει να εξεταστεί και η περίπτωση, ομιλητές κάποιων γλωσσών ή/και διαλέκτων να μην γνωρίζουν καν τη δυνατότητα παροχής αυτής της υπηρεσίας.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την ανάπτυξη ικανού αριθμού εν δυνάμει δικαστηριακών διερμηνέων, προβλέπουν:

- τη διάχυση της πληροφορίας για αυτήν την επαγγελματική δραστηριότητα,
- την παροχή κινήτρων, προκειμένου να προσελκυστεί στα σεμινάρια επιμόρφωσης και στις εξετάσεις πιστοποίησης ένας όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμός ενδιαφερομένων (π.χ. επιδότηση συμμετοχής σε επιμορφωτικά σεμινάρια που προετοιμάζουν/εκπαιδεύουν γλωσσομαθείς ενδιαφερόμενους για άσκηση του λειτουργήματος του διερμηνέα),
- ανάδειξη της καταλυτικής σημασίας του ρόλου του δικαστηριακού διερμηνέα (π.χ. με δημοσιοποίηση/επιβράβευση περιπτώσεων, στις οποίες η συμμετοχή του διερμηνέα ως διαμεσολαβητή αποσαφήνισε τα πραγματικά περιστατικά).

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την εκπαίδευση/επιμόρφωση γλωσσομαθών εν δυνάμει δικαστηριακών διερμηνέων, προβλέπουν:

- την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου εκπαίδευσης και εξέτασης των διερμηνέων, το οποίο περιλαμβάνει θέματα
  - κοινωνικών υπηρεσιών
  - ιατρικής μέριμνας
  - εργατικής νομοθεσίας
  - νομικά ζητήματα
 Καθένα από τα πεδία αυτά περιλαμβάνει εκπαίδευση τόσο ως προς τη γλωσσική κατάρτιση όσο και σε τεχνικές μετάφρασης και διερμηνείας.
- Παράλληλα, προβλέπονται μαθήματα ορθοφωνίας, καθαρότητας στην εκφορά του λόγου και σωστός χρωματισμός της φωνής.
- Επίσης, παρέχονται μαθήματα που σχετίζονται με την τεχνογνωσία ως προς το αντικείμενο της δικαστηριακής διερμηνείας και ως προς την ανάπτυξη της ικανότητας εμπλουτισμού αυτής της τεχνογνωσίας, την αποτελεσματική χρήση Η/Υ, την επαγγελματική οργάνωση και ποιοτική προετοιμασία της διερμηνευτικής διαδικασίας.
- Τέλος, προβλέπεται εισαγωγή σε ζητήματα δεοντολογίας δικαστηριακών διερμηνέων, όπως ουδετερότητα, υπευθυνότητα, τιμότητα και τήρηση απορρήτου.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς τους φορείς που αναλαμβάνουν την εκπαίδευση/επιμόρφωση εν δυνάμει δικαστηριακών διερμηνέων, προβλέπουν:

- τη θέσπιση κριτηρίων για όσους φορείς θελήσουν να παρέχουν υπηρεσίες επιμόρφωσης/εκπαίδευσης γλωσσομαθών, προκειμένου οι επιμορφούμενοι να προσέλθουν σε

εξέταση/πιστοποίηση, η οποία εξέταση/πιστοποίηση διενεργείται υπό την εποπτεία της διεπιστημονικής επιτροπής,

- την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου εκπαίδευσης και εξέτασης/πιστοποίησης των διερμηνέων,
- την εκπόνηση ενός πλήρους οδηγού δεοντολογίας δικαστηριακών διερμηνέων,
- την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός υπό κρατικό έλεγχο συστήματος πιστοποίησης, επιμόρφωσης και εποπτείας δικαστηριακών διερμηνέων.

Τα ανωτέρω περιλαμβάνονται με υπουργικές αποφάσεις στις αρμοδιότητες της προαναφερθείσας διεπιστημονικής επιτροπής. Η χρηματοδότηση των πιστοποιημένων φορέων γίνεται από τα κονδύλια των συναρμόδιων υπουργείων, στο πλαίσιο ανάληψης της υποχρέωσης για παροχή υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας.

Οι Καλές Πρακτικές, ως προς την εξέταση/πιστοποίηση εν δυνάμει δικαστηριακών διερμηνέων, προβλέπουν:

Η εξέταση/πιστοποίηση ενδιαφερομένων για να εγγραφούν στο Εθνικό Μητρώο Δικαστηριακών Διερμηνέων διεξάγεται υπό την εποπτεία της διεπιστημονικής επιτροπής και περιλαμβάνει:

- γραπτή εξέταση που αποβλέπει στην αξιολόγηση των γνώσεων τους στα ακόλουθα πεδία:
  - ελληνικής κοινωνίας και πολιτισμού,
  - κοινωνίας και πολιτισμού της γλώσσας εργασίας,
  - ελληνικού νομικού και δικαστηριακού συστήματος.
- προφορική εξέταση, η οποία μαγνητοσκοπείται προκειμένου αφενός να υπάρχει τεκμήριο και αφετέρου να αποτελέσει τη βάση της αξιολόγησης μετά το πέρας της διαδικασίας και αφορά
  - προσομοίωση διερμηνείας περιστατικών σχετικά με ζητήματα κοινωνικής πρόνοιας, εργασιακών σχέσεων, νομοθεσίας,
  - διαμεσολάβηση ζητημάτων σχετικά με θέματα της καθημερινότητας και των διατομικών και κοινωνικών σχέσεων, όπως αυτές διαμορφώνονται στις κοινωνίες που ομιλούν τη γλώσσα εργασίας,
  - ερωτήσεις επί του κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος,
  - ερωτήσεις πάνω σε τεχνικές διερμηνείας.

Σημειώνεται ότι αναλόγως του συνολικού βαθμού οι υποψήφιοι κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες: Πιστοποιημένοι (Accredited), Πιστοποιημένοι υπό όρους (Conditionally Accredited) και μη πιστοποιημένοι (Unaccredited Interpreters). Η πρώτη κατηγορία αναλαμβάνει κάθε είδους υπόθεση στις δικαστικές αίθουσες, ενώ η δεύτερη μπορεί υπό όρους να αναλάβει ορισμένες περιπτώσεις που δεν απαιτούν ιδιαίτερες γλωσσικές ικανότητες. Όσοι υπάγονται στη δεύτερη κατηγορία οφείλουν εντός διετίας να επαναλάβουν το τεστ. Η τρίτη κατηγορία μπορεί να προσφέρει επικουρικές και μόνο υπηρεσίες και εφόσον δεν υπάρχει κάποιος από τις δύο πρώτες να τις αναλάβει. Η πρόβλεψη ύπαρξης αυτής της κατηγορίας βασίζεται στην επίγνωση ότι σε αρκετές περιπτώσεις ολιγότερο ομιλουμένων γλωσσών ή διαλέκτων, δεν θα υπάρξουν άτομα τα οποία να πληρούν τα ανωτέρω κριτή-

ρια πιστοποίησης. Προκειμένου, όμως, να διασφαλίζεται και σε αντίστοιχες περιπτώσεις η δυνατότητα συνεννόησης του αλλοδαπού, κρίνεται προτιμότερη η παρουσία ενός ατόμου που είχε την ευσυνειδησία και τον επαγγελματισμό να προσέλθει σε εξέταση, έστω και απέτυχε, παρά να στερηθεί ένας αλλοδαπός το δικαίωμα συνεννόησης (διότι δεν θα πρόκειται για διερμηνεία υπό την αυστηρή έννοια του όρου).

4.4. Οι Καλές Πρακτικές – το Α και το Ω

Οι Καλές Πρακτικές ως προς την παροχή υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας συνοψίζονται στα εξής σημεία:

- **Θεσμοθέτηση των απαιτούμενων προϋποθέσεων εκπαίδευσης και πιστοποίησης** που πρέπει να πληροί αφενός ο δικαστηριακός διερμηνέας και αφετέρου οι φορείς επιμόρφωσης, σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν και τα οποία συνάδουν με τα διεθνή πρότυπα αριστείας.
- **Συνεργασία με τα ΑΕΙ** για τη δημιουργία των απαραίτητων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς και του συστήματος διενέργειας εξετάσεων για την επιλογή και πιστοποίηση του δικαστηριακού διερμηνέα, ώστε να διαθέτει αποδειγμένα την απαιτούμενη μεθοδολογική, γνωστική και γλωσσική τεχνογνωσία που απαιτείται.
- **Δημιουργία και εφαρμογή αναλυτικού κώδικα δεοντολογίας** με βάση τα διεθνή πρότυπα, ώστε η παρεχόμενη υπηρεσία να ανταποκρίνεται στις αυξημένες και ιδιαίτερες ανάγκες της κοινωνίας που διαβιώνει (ή θέλει να διαβιώσει) στην Ελλάδα.
- Μόνο αν πληρούνται οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις μπορεί ο διερμηνέας να θεωρηθεί ότι πράγματι ασκεί λειτούργημα, καθώς συμβάλλει τόσο στη διασφάλιση ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη των αλλοδαπών που δεν μιλούν τη γλώσσα της διαδικασίας, όσο και στην αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία των δικαστηρίων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Εν είδει επιλόγου

Δεν θα κλείσουμε το πόνημα αυτό με συμπεράσματα ή επίλογο. Ούτως ή άλλως όλο το βιβλίο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της δουλειάς που παρήγαγε η ομάδα του ΔΙΔΙ. Στις σελίδες του βιβλίου αντανακλάται βέβαια μόνο ένα κομμάτι του μόχθου που κρύβεται πίσω από την ερευνητική προσπάθεια των δύο αυτών ετών. Οι προετοιμασίες, η βιβλιογραφική τεκμηρίωση, η διεξαγωγή της έρευνας τόσο στις φυλακές όσο και μεταξύ των Ελλήνων που έρχονται σε επαφή με διερμηνέα, και, τέλος, η αξιολόγηση των ευρημάτων απαιτήσαν πολύ κόπο.

Εμείς, ωστόσο, θεωρούμε πως το ΔΙΔΙ δεν αποτελεί αυτοτελές επεισόδιο. Για εμάς το ΔΙΔΙ αποτελεί μόνον την αρχή στη διερεύνηση και προαγωγή της δικαστηριακής διερμηνείας στην Ελλάδα. Το ΔΙΔΙ αποτελεί την πρώτη μεσαίας κλίμακας επιστημονική μελέτη της δικαστηριακής διερμηνείας στη χώρα μας. Ανταποκρινόμενο στους στόχους του, το πρόγραμμα κατέγραψε την υπάρχουσα κατάσταση και φώτισε τις αδυναμίες στο σύστημα παροχής υπηρεσιών διερμηνείας στη χώρα μας, ανέδειξε το ειδικό προφίλ του Έλληνα δικαστηριακού διερμηνέα και, με τη μορφή των Καλών Πρακτικών, υποδεικνύει τις κατευθύνσεις, προς τις οποίες οφείλει να κινηθεί η Πολιτεία σε συνεργασία με την επιστημονική κοινότητα και τους αρμόδιους επαγγελματικούς φορείς, για την υιοθέτηση ενός συστήματος που θα διασφαλίζει την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας στους αλλοδαπούς και στις αρχές της χώρας.

Κατά την άποψή μας, η συνέχεια της ερευνητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα πρέπει να εστιάζει για τα επόμενα χρόνια στα εξής σημεία: Πρωτίστως οφείλει η έρευνα στο χώρο να στηρίξει την υλοποίηση των όσων προβλέπει ο νόμος 4236 για την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ που δημοσιεύτηκε τον Φεβρουάριο του 2014. Η ορθή τεχνική, επιστημονική ερμηνεία και εφαρμογή των οδηγιών θα εφοδιάσει την Πολιτεία με ένα εργαλείο που θα διασφαλίζει την παροχή των κατάλληλων υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας. Το ζητούμενο εδώ είναι η επικουρία της Πολιτείας με τη μεταφορά τεχνογνωσίας προς τα αρμόδια όργανά της, για την ορθή και κατάλληλη εφαρμογή των προβλεπόμενων στις παραπάνω οδηγίες⁵¹. Στενά συνδεδεμένο με αυτό είναι και η μέριμνα για την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης κάτω από τις ειδικές συνθήκες που ενδεχομένως προκύπτουν στην Ελλάδα. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να είναι η μεγάλη διασπορά των παραθεριστών κάθε εθνικότητας σε όλη την επικράτεια το καλοκαίρι, γεγονός απαιτεί την επεξεργασία ενός συστήματος διερμηνείας μέσω βι-

51. Βλ. σχετικά Βλαχόπουλο 2014: 140-144.

ντεοδιάσκεψης (Βλαχόπουλος 2014: 121-122), μια δίκη διεθνούς ενδιαφέροντος αλλά και η αντιμετώπιση των προβλημάτων που μπορεί να γεννηθούν από κάποιο απρόσμενο μεταναστευτικό ρεύμα.

Πιστεύουμε πως η Πολιτεία πρέπει να θεωρήσει τη διαπολιτισμική επικοινωνία στην προανακριτική, την ανακριτική και την ακροαματική διαδικασία, δική της υπόθεση.

Όραμά μας θα ήταν η η συγκρότηση ενός οργανισμού υπό την αιγίδα της ελληνικής δικαιοσύνης, λ.χ. με τη μορφή ενός σώματος μεταφραστών και διερμηνέων, του οποίου η λειτουργία θα στηρίζεται σε σύγχρονη τεχνογνωσία και που θα διασφάλιζε την προστασία και πραγμάτωση των δικαιωμάτων των αλλοδαπών και των Ελλήνων στο σύγχρονο διεθνοποιημένο περιβάλλον.

Η Πολιτεία οφείλει να στηρίζει στοχευμένες ερευνητικές δράσεις, που να εστιάζουν στη διαπολιτισμική επικοινωνία στο δίκαιο, σε συνεργασία με επιστημονικούς και επαγγελματικούς φορείς: Διαρκής ανάγκη είναι η διερεύνηση των αναγκών σε επαγγελματίες διερμηνείς σε όλη τη χώρα και η επιστημονική περιγραφή των γνώσεων και δεξιοτήτων αυτών προσαρμοζόμενων στα μεταβαλλόμενα εθνικά και γεωπολιτικά δεδομένα. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη διεθνή συνεργασία, με σκοπό την εναρμόνιση των προδιαγραφών για τη μετάφραση και τη διερμηνεία. Ήδη σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν δρομολογηθεί αρκετές τέτοιες επιστημονικές πρωτοβουλίες δυστυχώς χωρίς ελληνική συμμετοχή. Θα κλείσουμε με την ευχή η Πολιτεία να αναζητήσει τη συνεργασία με επιστημονικούς και επαγγελματικούς φορείς, ώστε να δομηθεί ένα αποτελεσματικό σύστημα όχι μόνο διερμηνείας αλλά και μετάφρασης στον χώρο της δικαιοσύνης.

Εμείς, αναγνωρίζοντας το χρέος να οικοδομήσουμε πάνω στη μοναδική εμπειρία και τεχνογνωσία που αποκτήθηκε, θα συνεχίσουμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α) ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Al-Zahran, A. (2007) *The consecutive conference interpreter as intercultural mediator: a cognitive-pragmatic approach to the interpreter's role*, PhD Thesis, University of Salford, Salford, UK στο usir.salford.ac.uk/2060/1/Dr_A_Al-Zahran's_PhD_Thesis.pdf (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Angelelli, C. (2003) 'The Interpersonal Role of the Interpreter in Cross-Cultural Communication. A Survey of Conference, Court and Medical Interpreters in the US, Canada and Mexico', στο L. Brunette, G. Bastin, I. Hemlin, & H. Clarke (eds.) *The Critical Link 3, Interpreters in the Community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, σσ. 15-26.

Argyle, M. (1972) 'Non-Verbal Communication in Human Social Interaction', στο R.A. Hinde (ed.), *Non-Verbal Communication*, New York : Cambridge University Press, σσ. 243-269.

Braun, S. και Taylor J.L. (Επ.) *Videoconference and remote interpreting in criminal proceedings*. Guildford: University of Surrey, σσ. 27-57.

Bühler, H. (1985) 'Conference Interpreting : a multichannel communication phenomenon', *Meta*, vol. 30, no 1, σσ. 49-54, στο <http://id.erudit.org/iderudit/002176ar> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Chernov, G. V. (1979) 'Semantic aspects of psycholinguistic research in simultaneous interpretation' *Language and Speech*, vol. 22, no 3, σσ. 277-296.

Cokely, D. (2001). "Interpreting Culturally Rich Realities: Research implications for Successful Interpretations." *Journal of Interpretation: Millennial Edition*, σσ. 1-44.

Cokely, D. (1992). *Interpretation: A Sociolinguistic Model*. Burtonsville, MD: Linstok Press.

Denissenko, J. (1989) 'Communicative and Interpretative Linguistics', στο L. Gran & J. Dodds (eds). *The theoretical and practical aspects of teaching conference interpretation*. Udine: Campanotto Editore, σσ. 155-157.

Gavioli, L. & Baraldi, C. (2011) 'Interpreter-mediated interaction in healthcare and legal settings. Talk organization, context and the achievement of intercultural communication' *Interpreting*, vol. 13 : 2, Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, σσ. 205-233.

Gile, D. (2001) 'L'évaluation de la qualité de l'interprétation en cours de formation', *Meta*, vol. 46, no 2, σσ. 379-393, στο <http://id.erudit.org/iderudit/002890ar> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Gile, D. (1999) 'Testing the Effort Model's tightrope hypothesis in simultaneous interpreting – A Contribution', *Hermes, Journal of Linguistics* no 23, σσ. 153-172.

Gile, D. (1995) *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*, Villeneuve d'Ascq: Presses universitaires de Lille.

Gile D. 'La traduction à vue' στο cirinandgile.com/ESIT/TRADAVUE.ppt (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Gonzalez, R.D., Vasquez, V.F. & Mikkelsen, H. (1991) *Fundamentals of court interpretation. Theory, policy and practice*, Durham: Carolina Academic Press.

Harris, B. (1981) 'Prolegomenon to a study of the differences between teaching translation and teaching interpreting', στο J. Delisle (dir.) *L'enseignement de l'interprétation et de la traduction, Cahiers de traductologie*, no 4, Ottawa : Éditions de l'Université d'Ottawa, σσ. 153-162.

Inghilleri, M. (2003) 'Habitus, field and discourse: Interpreting as a socially situated activity' στο: *Target* 15 (2), σσ.243–268.

Jones, R. (1998) *Conference Interpreting Explained*. Manchester, UK: St. Jerome Publishing.

Kalina, S. (2000) 'Interpreting Competences as a Basis and a Goal for Teaching' *The Interpreters' Newsletter*, no 10, Università degli Studi di Trieste, σσ. 1-32, στο <http://hdl.handle.net/10077/2440> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Kalina, S. (1992) 'Discourse processing and interpreting strategies – an approach to the teaching of interpreting' στο C. Dollerup & A. Loddegaard (eds), *Teaching Translation and Interpreting - Training, Talent and Experience*, Papers from the First Language International Conference, Elsinore, Denmark, 31 May-2 June 1991, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins, σσ. 251-257.

Kinnunen, T. (2013) 'Translatorisches Handeln und die interprofessionale Kooperation im Kontext des Gerichtsdolmetschens in Finnland' στο: *trans-kom*, 6 [1], σσ. 70-91.

Kinnunen, T. (2011) 'Expertise sharing in the field of court translating and interpreting' στο: *Apples – Journal of Applied Language Studies*, τ. 5, 1, σσ. 92–108.

Kohn, K. & Kalina, S. (1996) 'The Strategic Dimension of Interpreting' *Meta*, vol. 41, no 1, σσ. 118-138, στο <http://id.erudit.org/iderudit/003333ar> (τελευταία προσπέλαση 09.12.2012).

Lederer, M., Seleskovitch, D. (1989) *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*, Bruxelles – Luxembourg: Didier Érudition.

Lyons, J. (1972) 'Human Language', στο R.A. Hinde (ed.), *Non-Verbal Communication*, New York : Cambridge University Press, σσ. 49-85.

Martin, A. & Ortega Herraez, J. M. (2010) 'Nuremberg in Madrid: the role of interpreting in the Madrid train bomb trial' στο <http://aiic.net/page/3548> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Mikkelson, H. (2012) 'Garbage Garbage In, Garbage Out: The Court Interpreter's Lament', Edizioni Università di Trieste, Università degli Studi di Trieste, στο <http://hdl.handle.net/10077/7380> σσ. 201-218 (τελευταία στις 27.11.2012).

Mikkelson, H. (2010) 'Consecutive or Simultaneous? An Analysis of Their Use in the Judicial Setting' στο <http://www.acebo.com/papers/conorsim.htm> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Mikkelson, H. (2008) 'Evolving Views of the Court Interpreter's Role: Between Scylla and Charybdis' στο A. Martin & C. Valero Garcés (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.

Mikkelson, H. (1999a) 'The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights' στο <http://www.acebo.com/papers/GUARANTR.HTM> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Mikkelson, H. (1999b) 'Interpreting is interpreting – or is it ?' στο <http://aiic.net/page/3356/interpreting-is-interpreting-or-is-it> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Mikkelson, H. (1999c) 'Court Interpreting at a Crossroads' στο <http://www.acebo.com/papers/CROSSR.HTM> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Monjean-Decaudin, S. (2009) 'Langues, droits, traduction et droits de l'Homme: un défi pour le traducteur-interprète', στο dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3199515.pdf (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Morris, R. (1995) 'The Moral Dilemmas of Court Interpreting' *The Translator*, vol. 1, no 1, σσ. 25-46.

Nagao, H. (2012) 'Problems with Japan's Court Translators' στο <http://www.gethiroshima.com/features/problems-with-japans-court-translators/> (τελευταία προσπέλαση 15.01.2013).

Nakane, I. (2009) 'The Myth of an 'Invisible Mediator': An Australian Case Study of English-Japanese Police Interpreting', *Journal of Multidisciplinary International Studies*, vol 6, no 1, στο <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/portal/article/view/825> (τελευταία προσπέλαση 15.01.2013).

Namy, C. (1979) 'Du mot au message - Réflexions sur l'interprétation simultanée', *Parallèles*, no 2, Cahiers de l'E.T.I, Université de Genève, σσ. 48-60.

PACTE Group (2005) 'Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues', στο: *META*, 2, σσ.609-620.

Pöchhacker, F. (2004) *Introducing Interpreting Studies*. London and New York: Routledge.

Pöchhacker, F. (2005) 'From Operation to Action: Process-Oriented in Interpreting Studies', *Meta*, vol. 50, no 2, σσ. 682-695, στο <http://id.erudit.org/iderudit/011011ar> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Pöllabauer, S. (2004) 'Interpreting in asylum hearings: Issues of role, responsibility and power' στο: *Interpreting* 6 (2), σσ. 143-180.

Riccardi, A. (2005) 'On the evolution of interpreting strategies in Simultaneous Interpreting', *Meta*, vol. 50, no 2, σσ. 753-767, στο <http://id.erudit.org/iderudit/011016ar> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Seleskovitch, C. (2008) 'L'interprétation judiciaire internationale, une nouvelle pratique professionnelle' στο <http://aiic.net/page/3036> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Seleskovitch, D. Lederer, M. (2001) *Interpréter pour traduire*, Paris : Didier Érudition.

Seleskovitch, D. Lederer, M. (1995) *A Systematic Approach to Teaching Interpretation*. Silver Spring, MD: Registry of Interpreters for the Deaf (Translated from French by Jacolyn Harmer).

Stuart-Hamilton, I. (1995) *Dictionary of Cognitive Psychology*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Timarova, S (2008) 'Working memory and simultaneous interpreting' στο Boulogne P. (ed.). *Translation and Its Others. Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2007*, σσ. 1-28, στο <http://www2.arts.kuleuven.be/info/bestanden-div/Timarova.pdf> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Torstensson, N. and Sullivan K. P. H. (2011) 'The Court Interpreter: Creating an interpretation of the facts', *International Journal of Law, Language & Discourse*, vol. 1.3, σσ. 59-83, στο <http://www.ijlld.com/2011-index> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Tulekian Azeredo Lopes, I. (2012) 'L'interprète communautaire, garant du respect des droits fondamentaux de l'étranger dans l'Union européenne', *La Clé des Langues*, Lyon: ENS LYON/DGESCO, στο <http://cle.ens-lyon.fr/espagnol/l-interprete-communautaire-garant-du-respect-des-droits-fondamentaux-de-l-etranger-dans-l-union-europeenne-164627.kjsp> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Viens, C. et al (2002) 'L'accréditation des interprètes judiciaires au Palais de justice de Montréal' *Meta*, vol. 47, n° 2, σσ. 289-293, στο <http://id.erudit.org/iderudit/008016ar> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Vlachopoulos, S. (2012) 'Towards a Creativity-based Framework for Defining and Describing Court Interpreting: Based on the true story of court interpreting in Greece' στο <http://www.ijlld.com/journal-index/downloads/category/5-ijll> (τελευταία προσπέλαση 13.12.2012).

Wadensjö, C. (1998) *Interpreting as interaction*, London and New York: Longman.

B) Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αποστόλου, Φ, (2011) 'Υπηρεσίες για μετανάστες: Μια νέα πραγματικότητα στην Ελλάδα' στο *Challenging Boundaries in Interpreting Studies*, Ed. Gramma, vol. 19, 77-91, στο <http://www.enl.auth.gr/gramma/> (τελευταία προσπέλαση 15.01.2013).

Βλαχόπουλος, Σ. (2014) *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βυζάς, Θ. και Δογορίτη, Ε. (2013) Αυτόνομη και συλλογική διαχείριση της ορολογίας μέσα από συναφή και παράλληλα κείμενα με την υποστήριξη εργαλείου κοινωνικής επισημάνσης στο μάθημα της εξειδικευμένης μετάφρασης, στο *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία, Ανακοινώσεις 9ου συνεδρίου ΕΛΕΤΟ*, Αθήνα: ΤΕΕ, σσ. 269-280.

Κεντρωτής, Γ. (2000) *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*, Αθήνα: Διάυλος.

Κουτσιβίτης, Β. (1994) *Θεωρία της μετάφρασης*, Αθήνα : Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Λαγού, Αικ. (2008) 'Το νομικό πλαίσιο της διερμηνείας ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων' Εισήγηση στην ημερίδα με τίτλο *Η μετάφραση και η διερμηνεία στον ευρύτερο δημόσιο τομέα που διοργανώθηκε από το ΤΕΙ Ηπείρου*. Διαθέσιμο στο: <https://docs.google.com/file/d/0B8K5QC7Qr1JUZTI2NDIyN2YtYjgyMi00YWwFhLThiNDEtNzZiZiZTU5YjEYyTkw/edit?pli=1> (15.10.2013).

Μπατσαλιά, Φ. και Σελλά-Μάζη, Ε. (2013) 'Μεταφραστικές δεξιότητες και διαμεσολαβητική χρήση της γλώσσας' Εισήγηση στην *4η Συνάντηση Εργασίας Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων* (23-25/5/13), χειρόγραφο.

Μπατσαλιά, Φ. και Σελλά-Μάζη, Ε. (1997) *Γλωσσολογική Προσέγγιση στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης*, Αθήνα, Έλλην.

Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 25.10.2012

Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 1.6.2012.

Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 26.10.2010.

Σελλά-Μάζη, Ε. (2008) 'Κειμενογλωσσολογικές διαστάσεις της θεωρίας και της διδακτικής της διερμηνείας' Α. Μόζερ κ.α. (επιμ.), στο *Γλώσσης χάριν*, Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα Γλωσσολογίας στον καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη, Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, σσ. 445-463.

Γ) Ιστοσελίδες

AIIC (Association Internationale des Interpretes de Conference), 'Conference Interpreting' στο <http://aiic.net/node/5/conference-interpreting> (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Τι είναι διερμηνεία συνεδριάσεων' http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_el.htm (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Τι είναι ασύμμετρη διερμηνεία' http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/asymmetric/index_el.htm (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Τι είναι η διερμηνεία cheval' http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/cheval/index_el.htm (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Τι είναι η διερμηνεία σε νοηματική γλώσσα' http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/sign-languages/index_el.htm (τελευταία προσπέλαση 27.11.2012).

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Για ευνόητους λόγους στο ευρετήριο δεν καταχωρούνται οι όροι διερμηνεία, διερμηνέας, μετάφραση, μεταφραστής, δίκαιο, δικαιοσύνη καθώς και τα παράγωγά τους. Το ίδιο ισχύει για τους αντίστοιχους ξενόγλωσσους όρους.

Ελληνικά ονόματα και όροι

A

Ακρόαση	3, 0, 41, 45, 59
Αμφοτερόπλευρη	31
Αναδιατύπωση	20, 41, 42, 44, 51, 52
Ανάκληση	23, 45
Ανακωδικευτική γραφή	21
Ανακωδικοποίηση	25
Από κειμένου διερμηνεία	29
Αποκωδικευτική ανάγνωση	21
Αποκωδικοποίηση	24, 25, 30
Απολεξικοποίηση	22, 40
Αποστόλου	62, 73, 120
Ασύμμετρη διερμηνεία	33, 155

B

Βλαχόπουλος	34, 37, 38, 48, 121, 149, 150
Βούλευμα 1831/2001 Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης	

	73, 82, 90
Βυζάς	12, 48, 154

Γ

Γλώσσα αφετηρίας	20, 21, 22, 31
Γλώσσα αφίξεως	20, 21
Γνώση, διαδικαστική	47
Γνώση, θεματική	24, 27, 46
Γνώση, πολιτισμική	19, 12, 13, 19, 20, 26, 33, 34, 38, 44, 46, 72, 119, 130, 134, 135, 138
Γλώσσα-πηγή	22, 28, 30, 37, 39, 39, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 5, 53, 92, 117, 118, 123
Γλώσσα-στόχος	30, 38, 39, 48, 49, 50, 55, 123

Δ

Δεξιότητες, αναλυτικές	45
Δεξιότητες, γλωσσικές	37, 39, 40, 41

.....	44, 45, 47, 48, 143	I	
Δεξιότητες, διαπροσωπικές	46	Ιατρική διερμηνεία	28, 45
Δεοντολογική συμπεριφορά	46, 64	Ιατρική-νομική διερμηνεία	28
Διαδοχική διερμηνεία	29, 30, 41, 42,	Καμπίνες	26, 32, 67
.....	44, 45, 53, 63, 67	K	
Διαμεσολάβηση	7, 19, 34, 35, 44,	Καναδική Χάρτα Δικαιωμάτων και	
.....	51, 68, 136, 141	Ελευθεριών	60
Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο		Κεντροτής	20, 21, 154
για την πρώην Γιουγκοσλαβία	66, 68	κοινοτική διερμηνεία	28, 31, 45, 57
Διερμηνέας, προσόντα	7, 19, 44,	Κουτσιβίτης	20, 22, 23, 24, 38,
60, 61, 62, 3 66, 67, 70, 81, 84, 95		.....	39, 40, 154
Διερμηνέας συνεδρίων	24, 25, 26,	Κωφάλαλος	82
27 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 38, 43, 44, 45,		Λ	
46, 54, 57, 67, 69, 80, 150, 151		Λαγού	78, 79, 155
Διερμηνεία, αμφοτερόπλευρη	31	M	
Διερμηνεία δικαστηρίων	28, 45, 66,	Μεταφραστική ικανότητα	21
Διερμηνεία σεμιναρίων	28	Μνήμη, βραχυπρόθεσμη	30, 40, 41, 51
Διερμηνεία συνεδρίων	25, 27, 30, 31,	Μνήμη, μακροπρόθεσμη	39, 42
.....	38, 45, 54	Μπατσαλιά	12, 34, 35, 151
Διερμηνεία συνοδείας	28	N	
Δογοριτή	12, 48, 150	Νοηματική γλώσσα	30, 33, 35, 151
E		O	
Εθνικό Κέντρο Πολιτειακών Δικαστηρίων		Οδηγία 2010/64/Ε.....	57, 94, 110, 151
ΗΠΑ	61	Οδηγία 2012/13/ΕΕ	94, 110, 114
Επιχειρηματική διερμηνεία	28, 53, 54	Οδηγία 2012/29/ΕΕ	151
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	32, 57, 151	Ομοσπονδιακή πιστοποίηση ΗΠΑ	122
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων		Π	
Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ)	57, 78, 79, 89	Πολιτειακή πιστοποίηση ΗΠΑ	122
Ευρωπαϊκά Συμβούλια		Πράσινη Βίβλος	59
του Τάμπερε	57	Προφορική μετάφραση	22, 27, 30
Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη		Πρωτότυπος λόγος	22
Μετανάστευση και το Άσυλο	58		
Θ			
Θεωρία του νοήματος	20, 38, 40, 43,		
.....	44, 66, 154		

P

Ρητορικές ικανότητες 46

Σ

Σένγκεν 57, 133

Σελλά-Μάζη 34, 35, 42, 43, 151

Στρατηγικές προσαρμογής 50

Στρατηγικές σύμπτυξης 50

Στρατηγική της αναμονής 49

Στρατηγική της καθυστέρησης 50

Στρατηγική του τεμαχισμού 50

Στρατηγική της πρόληψης 50

Συνθήκη του Άμστερνταμ 57

Σωφρονιστικό Κατάστημα Θήβας
(βλ. επίσης Φυλακές Θήβας) .....14Σωφρονιστικό Κατάστημα Ιωαννίνων
(βλ. επίσης Φυλακές Ιωαννίνων) ....14Σωφρονιστικά Κατάστημα Κερκύρας
(βλ. επίσης Φυλακές Κερκύρας) .....14Σωφρονιστικά Κατάστημα Κερκύρας
(βλ. επίσης Σωφρονιστικά Κατάστημα
Κερκύρας) .....77, 78, 91-101**T**Ταυτόχρονη διερμηνεία 27, 28, 29, 33,
39, 40, 41, 42, 45, 51, 63, 64, 67, 69, 70, 132

Τηλεφωνική διερμηνεία 54

ΦΦυλακές Θήβας (βλ. επίσης
Σωφρονιστικό Κατάστημα Θήβας)
..... 77, 78, 91-101Φυλακές Ιωαννίνων (βλ. επίσης
Σωφρονιστικό Κατάστημα
Ιωαννίνων) ..... 77, 78, 91-101Φυλακές Κερκύρας (βλ. επίσης
Σωφρονιστικά Κατάστημα Κερκύρας)
..... 77 78 91-101**X**

Χάρτα του Κεμπέκ 60

ΨΨιθυριστή διερμηνεία ή χαμηλόφωνη
ταυτόχρονη διερμηνεία ...29, 53, 54, 132

Ψυχατρική διερμηνεία 28

Ξενόγλωσσα ονόματα και όροι**A**

Abel 120

AIIIC (Association internationale
des interprètes de conférence) 25, 27, 30,
.....67, 96, 148, 149, 150, 151

Al-Zahran 30, 31, 34, 49, 50, 117, 147

Angelelli 36, 100, 147

Argyle 25, 26, 147

Azeredo 57, 58

B

Baraldi 35, 147

Braun 155

Bühler 24, 25, 26, 43, 147

C

Chernov 50, 147

Cheval 32, 151

Clark 64, 65, 147

Code of ethics 26, 63

Cokely 23, 35, 147

Colin 56, 147

Community interpreting 28, 147, 159

Coping tactics 51

D	Johnson	72
Decaudin	Jones	26, 45, 46
Denissenko		33
E	K	
Effort de coordination	Kabelka	63, 147
Effort d'écoute et d'analyse	Kamasinski	63
Effort de mémoire à court terme	Kalina	36, 42, 44, 47, 49, 50
Effort de production	Kent	36
Elaine	Kohn	36, 42, 50
	Koo	148
F	L	
Forrester	Lalmy	121
Frishberg	liaison interpreting	28, 43
	Likert	92, 100, 102, 103
G	Lopes	57, 58
Gavioli	Lyons	26
Gentile		
Gibbons	M	
Gile	Mead	45
Gonzalez	Melbourne Case Attorneys	72
Grabau	Merryman	64, 65
	Mikkelson	8, 36, 45, 46, 56, 61, ...63, 64, 65, 66, 100, 121, 148, 149
H	MMIA	45, 46
Hamilton	Moeketsi	61, 114
Harris	Monjean	58, 98, 149
Hewitt	Morris	56, 63, 100
Hey		
Heydon	N	
I	NAJIT	61, 116, 123, 149
Ingillieri	Nakane	72, 99
ISO	Namy	72
	Newbury	24, 147
J		
Jacobsen		61

P	Superior Court of Arizona 63
Pergnier 147	
Pöchhacker 22, 23, 27, 30, 49, 50	T
Pivot 32	Taylor 56, 147
R	Timarova 47, 150
Ramsden 72	Torstensson 60, 61
Relais 31, 32	Total des besoins 41
Retour 31, 32	Translator competence 72, 149
Riccardi 49, 147	Tseng 149
S	Tulekian 57, 58
Schlesinger 153	V
Seleskovitch & Lederer .....20, 22, 24, ...38-47, 50, 57, 66, 69, 70, 71, 148	Viens 57, 58
Shuy 73	Vlachopoulos 23, 27, 114, 149
Stuart 40	W
Sullivan 60, 61	Weber 46
	Wadensjö 34, 150, 128
	Wallmach 114

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- A. *Ερωτηματολόγια αλλοδαπών*
  - A.1 *Πρωτότυπο ερωτηματολόγιο αλλοδαπών (Αγγλικά)*
  - A.2 *Ερωτηματολόγιο στην αλβανική γλώσσα*
  - A.3 *Ερωτηματολόγιο στη βουλγαρική γλώσσα*
  - A.4 *Ερωτηματολόγιο στη γαλλική γλώσσα*
  - A.5 *Ερωτηματολόγιο στη γερμανική γλώσσα*
  - A.6 *Ερωτηματολόγιο στην ιταλική γλώσσα*
  - A.7 *Ερωτηματολόγιο στη ρώσικη γλώσσα*
  - A.8 *Ερωτηματολόγιο στην τούρκικη γλώσσα*
- B. *Ερωτηματολόγιο επαγγελματιών*

A.1 Πρωτότυπο ερωτηματολόγιο αλλοδαπών (Αγγλικά)

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Legal interpreting in Greece

Please tick the appropriate box¹, or, select from 1 to 5 according to the following scale: 1= not at all, 2= poorly, 3= fairly, 4= well, 5= very well/perfectly

Nationality: _____

Sex: Female Male

Year of birth: _____

Education: Primary Secondary College/University

1. Did you have an interpreter during your contact with Greek police or courts? YES NO
2. Did you choose the interpreter? YES NO
3. Did the interpreter speak your mother tongue? YES NO
4. **If NOT**, which language did the interpreter speak? .....
5. Did you understand the interpreter? YES NO
6. Did the interpreter explain the interpreting procedure to you? YES NO
7. Did the interpreter keep notes? YES NO
8. Did the officer/judge address you during the procedure? YES NO
9. **If NOT**, did the officer/judge address the interpreter? YES NO
10. Did the interpreter interpret for you everything that was said in the room? YES NO
11. Did the interpreter use dictionaries, books or other means? YES NO
12. Did you feel that the interpreter was neutral? YES NO
13. **If NOT**, was the interpreter in favour or against you? IN FAVOUR AGAINST
14. Are you overall satisfied with the interpreting?

15. Would you ask for the same interpreter again? YES NO

¹ Collected information will be used for research purposes only and will not be shared, sold, or otherwise distributed.

A.2 Ερωτηματολόγιο στην αλβανική γλώσσα

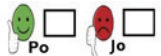
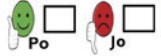
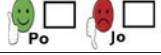

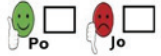

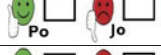

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Interpretimi Ligjor në Greqi

Ju lutemi shënoni kutinë¹ e duhur, apo, zgjidhni nga 1 në 5 në përputhje me shkallën e mëposhtme: 1 = aspak, 2 = dobët, 3 = mjaft, 4 = mirë, 5 = shumë mirë / të përkryer

Kombësia: .....
Viti i lindjes: .....
Gjinia: Femër Mashkull
Arsimi: fillor mesme Universiteti

1. A keni një përkthyes gjatë kontaktit tuaj me policinë greke ose gjykatat?
2. A keni zgjedhur përkthyes?
3. A përkthyesi flet gjuhën amtare?
4. **Nëse JO**, cilat gjuhe ka folur përkthyesi? .....
5. A ju e kuptoni përkthyesin?
6. A përkthyesi shpjegojë procedurën e interpretuar për ju?
7. A përkthyesi ka mbajtur shënime?
8. A zyrtari / gjykatësi ju fliste gjate procedurës?
9. Ne qoftese jo, mundet qe gjykatesi te drejtoj "adresoje" perkthyesin ?
10. A përkthyesi interpretojë për ju gjithçka që u tha në dhomë?
11. A perdori perkthyesi fjalore, libra apo mjete të tjera?
12. A mendoni se përkthyesi ka qenë neutral?
13. Nëse jo, ishte përkthyesi në favor ose kundër teje?
14. A jeni të kënaqur në përgjithësi me interpretimin?
15. Do ta kërkoni për përkthyes të njëjtën përsëri?

¹ Informacionet e mbledhura do të përdoren për qëllime kërkimore vetëm dhe nuk do të të ndahen, shiten, apo shpërndahen ndryshe

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Α.3 Ερωτηματολόγιο στη βουλγαρική γλώσσα

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΝΗΣ ΙΠ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Законен превод в Гърция

Μοля отбележете¹ с Χ в кутийката, или изберете от 1 до 5 от долната таблица 1=изобщо 2= лошо 3= средно 4=добре 5=много добре /отлично

Националност:..... Пол: Жена Μъж

Дата на раждане:..... Образование: Начално Средно Κοлеж/Университет

1. Имате ли преводач по време на контакта с Γръцката полиция или съдебната система?

Да Не

2. Вие ли избрахте преводача?

Да Не

3. Преводача говореше ли вашια майчин език?

Да Не

4. **ΑΚΟ ΝΕ**, на какъв език говореше преводача?

.....

5. Разбрахте ли преводача?

Да Не

6. Преводача обясни ли ви процедурата на превода?

Да Не

7. Преводача водеше ли бележки?

Да Не

8. Полицията / съдията обърна ли се лично към вас по време на процедурата?

Да Не

9. **ΑΚΟ ΝΕ**, полицията / съдията обърна ли се към преводача?

Да Не

10. Преводача преведе ли ви всичко което беше казано в залата?

Да Не

11. Преводача използваше ли речници, учебници или други средства?

Да Не

12. Чувствахте ли че е неутрален преводача?

Да Не

13. **ΑΚΟ ΝΕ**, преводача беше за или против вас?

За Против

14. Удовлетворен ли сте като цяло от превода?

15. Бих те ли се обърнали към същия преводач още веднъж?

Да Не

¹ Събраната информация ще се използва само за изследователски цели и няма да бъде споделена, продавана, или по друг начин разпространена

A.4 Ερωτηματολόγιο στη γαλλική γλώσσα

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Interprétation judiciaire en Grèce

Vous êtes priés de bien vouloir cocher la bonne case¹, ou choisir de 1 à 5 selon l'échelle suivante: 1= pas du tout, 2= peu, 3=assez bien, 4= bien, 5= très bien

Nationalité: _____

Sexe: Féminin Masculin

Année de naissance: _____

Etudes: Primaires Secondaires Supérieures

1. Avez-vous eu un(e) interprète à votre disposition lors de vos contacts avec la police ou avec les tribunaux grecs?
OUI NON

---

2. C'est vous qui avez choisi l'interprète?
OUI NON

---

3. L'interprète parlait-il/elle votre langue maternelle?
OUI NON

---

4. Si vous avez répondu **NON** à la question 3, quelle langue l'interprète parlait-il/elle? .....

---

5. Etiez-vous capable de comprendre l'interprète?
OUI NON

---

6. L'interprète vous a-t-il/elle expliqué la procédure d'interprétation?
OUI NON

---

7. L'interprète prenait-il/elle des notes?
OUI NON

---

8. L'officier/le juge vous a-t-il/elle adressé la parole lors de la procédure?
OUI NON

---

9. Si vous avez répondu **NON** à la question 8 l'officier/ le juge a-t-il/elle adressé la parole à l'interprète?
OUI NON

---

10. L'interprète vous traduisait-il/elle tout ce qui était dit dans le tribunal?
OUI NON

---

11. L'interprète a-t-il/elle utilisé des dictionnaires, des livres ou d'autres moyens?
OUI NON

---

12. Avez-vous eu le sentiment que l'interprète était resté(e) neutre?
OUI NON

---

13. Si vous avez répondu non à la question 12, l'interprète a-t-il/elle adopté une attitude **pour** ou **contre** vous?   **POUR**   **CONTRE**

---

14. En général, avez-vous été satisfait(e) de la traduction de l'interprète?

---

15. Le cas échéant, auriez-vous envie d'avoir à nouveau le/la même interprète?
OUI NON

¹ Les informations réunies seront utilisées à des fins de recherche uniquement; elles ne vont aucunement être distribuées, vendues ou diffusées.

A.5 Ερωτηματολόγιο στη γερμανική γλώσσα

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Gerichtsdolmetschen in Griechenland

Bitte markieren Sie die entsprechenden Felder¹, oder wählen Sie entsprechend zwischen 1 und 5 der folgenden Skala: 1= ganz und gar nicht, 2= schlecht, 3= ziemlich, 4= gut, 5= sehr gut/perfekt

Nationalität: _____ **Geschlecht:** weiblich männlich
Geburtsjahr: _____ **Ausbildung:** Primarstufe Sekundarstufe Hochschule/Tertiärbildung

1. Hatten Sie einen Dolmetscher während Sie mit der griechischen Polizei und Justiz in Kontakt gekommen sind?

---

2. Haben Sie den Dolmetscher ausgewählt?

---

3. Hat der Dolmetscher Ihre Muttersprache gesprochen?

---

4. **WENN NICHT**, welche Sprache hat der Dolmetscher gesprochen? .....

---

5. Haben Sie den Dolmetscher verstanden?

---

6. Hat Ihnen der Dolmetscher den Verlauf des Dolmetschens erklärt?

---

7. Hat sich der Dolmetscher Notizen gemacht?

---

8. Hat sich der Polizist/Richter während des Verlaufs an Sie gewandt?

---

9. **WENN NICHT**, hat sich der Polizist/Richter an den Dolmetscher gewandt?

---

10. Hat Ihnen der Dolmetscher alles im Raum Gesagte übersetzt?

---

11. Hat der Dolmetscher Gebrauch von Lexika, Büchern oder anderen Mitteln gemacht?

---

12. Hatten Sie das Gefühl, dass der Dolmetscher neutral war?

---

13. **WENN NICHT**, war der Dolmetscher für oder gegen Sie?
  FÜR
  GEGEN

---

14. Sind Sie absolut zufrieden mit dem Dolmetschen?

---

15. Würden Sie denselben Dolmetscher nochmal nehmen?

¹ Die gesammelten Informationen werden lediglich für Forschungszwecke verwendet und demnach nicht geteilt, verkauft oder anderweitig vertrieben.

A.6 Ερωτηματολόγιο στην ιταλική γλώσσα

Πράξη «**ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ**» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Interpretazione giudiziaria in Grecia

Per favore segni l'apposita casella¹, o, scelga da 1 a 5 secondo la seguente scala: 1=affatto, 2=poco, 3=abbastanza, 4=bene, 5=molto bene/perfetto

Nazionalità: .....

Sesso : Femmina Maschio

Anno di nascita: .....

Istruzione: Primaria Secondaria Università

1. Hai avuto un interprete durante il Suo contatto con la polizia o i tribunali greci?
SI NO

---

2. È Lei che ha scelto l'interprete?
SI NO

---

3. L'interprete parlava la Sua lingua madre?
SI NO

---

4. Se NO, quale lingua parlava l'interprete?
.....

---

5. Lei capiva l'interprete?
SI NO

---

6. L'interprete ha spiegato a Lei la procedura dell'interpretazione?
SI NO

---

7. L'interprete ha preso degli appunti?
SI NO

---

8. L'ufficiale/ il giudice si è rivolto a Lei durante il processo?
SI NO

---

9. Se NO, l'ufficiale/ il giudice si è rivolto all'interprete?
SI NO

---

10. L'interprete ha interpretato per Lei tutto quanto detto in aula?
SI NO

---

11. L'interprete ha usato dizionari, libri o altri sussidi?
SI NO

---

12. Lei aveva la sensazione che l'interprete fosse oggettivo?
SI NO

---

13. Se NO, l'interprete era favorevole o contrario a Lei?
FAVOREVOLE CONTRARIO

---

14. In generale Lei è soddisfatto/a con l'interpretazione?
1 2 3 4 5

---

15. Chiederebbe lo stesso interprete di nuovo?
SI NO

¹ Le informazioni raccolte saranno usate per i soli scopi di ricerca e non saranno condivise, vendute, o in qualsiasi altro modo distribuite.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

A.7 Ερωτηματολόγιο στη ρώσικη γλώσσα

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΝΑΣ III: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Легальный перевод в Греции

Пожалуйста поставьте знак¹ X в клеточку или выберите число от одного до 5 из нижней таблицы 1= вообще 2= плохо 3=в среднем 4= хорошо 5= очень хорошо /отлично

	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5	☐
--	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------

Национальность.....

Пол: Женщина Мужчйна

Дата рождения.....

Образование: начальное среднее высшее

1. Был ли у вас переводчик во время общения с Греческой полицией или в суде?

	☐		☐
Да		Нет	

2. Вы сами выбрали переводчика?

	☐		☐
Да		Нет	

3. Говорил ли переводчик на вашем родном языке?

	☐		☐
Да		Нет	

4. Если нет, то на каком языке он говорил?

5. Понимали ли вы переводчика?

	☐		☐
Да		Нет	

6. Объяснил ли вам переводчик процедуру перевода?

	☐		☐
Да		Нет	

7. Вел ли переводчик заметки?

	☐		☐
Да		Нет	

8. Полицейский/ судья обращались ли к вам лично?

	☐		☐
Да		Нет	

9. Если нет, обращался ли полицейский/ судья к переводчику?

	☐		☐
Да		Нет	

10. Перевел ли переводчик все что говорилось в зале?

	☐		☐
Да		Нет	

11. Использовал ли переводчик словари, книги или другие вспомогательные средства?

	☐		☐
Да		Нет	

12. Было ли у вас ощущение что переводчик нейтрален?

	☐		☐
Да		Нет	

13. Если нет, то был ли переводчик за или против вас?

	☐		☐
За		Против	

14. Удовлетворены ли вы переводом в целом?

	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5	☐
--	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------	---	--------------------------

15. Обратились бы вы к этому переводчику еще раз?

	☐		☐
Да		Нет	

¹ Собранная информация будет использоваться только в научных целях и не будет разделена, продана или иным образом распространена

A.8 Ερωτηματολόγιο στη τούρκικη γλώσσα

Πράξη «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Yunanistan'da Hukuk Tercümesi

Lütfen aşağıdaki kutulardan evet ya da hayır kutusunu işaretleyiniz¹ ya da belirtilmiş cevlerden 1'den 5'e kadar kutulardan birini işaretleyiniz: 1= hiç katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= biraz katılıyorum, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum

Uyuğu: ..... Cinsiyeti: erkek kadın

Doğum yılı: ..... Eğitim: ilkokul ortaokul lise/üniversite

1. Yunan polisiyle ya da Yunan mahkemesiyle temasınız sırasında bir tercümanınız var mıydı?

2. Tercümanı siz mi seçtiniz?

3. Tercümanı siz mi seçtiniz?

4. Eğer HAYIR dediyseniz, tercüman hangi dili konuşuyordu?

.....

5. Tercümanı anlıyor muydunuz?

6. Tercüman size tercümanlık sürecini açıkladı mı?

7. Tercüman not tutuyor muydu?

8. Memur/hakim hukuki süreç sırasında size hitap ediyor muydu?

9. Eğer HAYIR dediyseniz, memur/hakim tercümana mı hitap ediyordu?

10. Tercüman sizin için, salonda konuşulan her şeyi çevirdi mi?

11. Tercüman sözlük, kitap ya da başka kaynak kullandı mı?

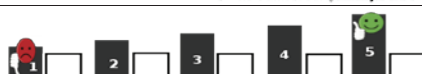
12. Tercümanın tarafsız olduğunu hissettiniz mi?

13. Eğer HAYIR dediyseniz, tercüman sizin tarafınızda mıydı, yoksa size karşı mıydı?

14. Genel olarak tercüme işinden memnun kaldınız mı?

15. Aynı tercümanı tekrar talep eder miydiniz?

¹Toplanılan bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır ve kimseyle paylaşılmayacak, kimseye satılmayacak ya da herhangi bir başka biçimde dağıtılmayacaktır.

B. Ερωτηματολόγιο επαγγελματιών

Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) – Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: **ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ** . Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΑΝΤΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ **ΗΛΙΚΙΑ:** ..... **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:** .....

1. Έχετε δουλέψει με διερμηνέα στο πλαίσιο κάποιας διαδικασίας στα δικαστήρια, στην εισαγγελία ή κάποια άλλη προανακριτική αρχή;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν όχι, σας παρακαλώ πηγαίνετε κατευθείαν στην ερώτηση 5

2. Κρίνετε εν γένει την ποιότητα της διερμηνείας που προσφέρεται από τους διορισμένους διερμηνείς ικανοποιητική;

Απόλυτα Μάλλον Σχετικά Απόλυτα
 Απογοητευτική Απογοητευτική Ουδέτερη Ικανοποιητική Ικανοποιητική

3. Παρακαλώ σημειώστε με X το πλήθος των περιπτώσεων στην αντίστοιχη στήλη

3.1 Κατά προσέγγιση σε πόσες αντίστοιχες περιπτώσεις εργαστήκατε; **0 1-2 3-5 6-10 >10**

3.2 Σε πόσες περιπτώσεις σχηματίσατε την εντύπωση ότι ο διερμηνέας δεν κατανοούσε **το σύνολο** των λεγομένων του αλλοδαπού;

0 1-2 3-5 6-10 >10

3.3 Σε πόσες περιπτώσεις είχατε την αίσθηση ότι οι διερμηνείς δεν αποδίδουν πιστά τα λεγόμενα του αλλοδαπού στα Ελληνικά;

0 1-2 3-5 6-10 >10

3.4 Σε πόσες περιπτώσεις εκτιμήσατε ότι ο αλλοδαπός είχε τη δυνατότητα να παρακολουθεί τη συνολική διαδικασία;

0 1-2 3-5 6-10 >10

3.4.1 Πιστεύετε ότι, όποτε αυτό συνέβη, οφείλετο στις γνώσεις ελληνικών του αλλοδαπού; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

3.4.2 Αν ΟΧΙ, σε ποιο βαθμό συνέβαλε ο διερμηνέας; **Ελάχιστα**   **Εξαιρετικά**

4. Παρακαλώ σημειώστε με Χ το πλήθος των περιπτώσεων στην αντίστοιχη στήλη

	0	1-2	3-5	6-10	>10
4.1 Σε πόσες περιπτώσεις είχατε τη βεβαιότητα ότι ο διερμηνέας είχε ενημερωθεί εκ των προτέρων πάνω στο φάκελο της δικογραφίας;	☐	☐	☐	☐	☐
4.2 Σε πόσες περιπτώσεις απέδιδε ο διερμηνέας στην ξένη γλώσσα όσα έλεγαν οι λοιποί συμμετέχοντες στη διαδικασία, π.χ. όσα λέγονται μεταξύ συνηγόρου και ανακριτή ή μεταξύ προέδρου δικαστηρίου και μαρτύρων;	☐	☐	☐	☐	☐
4.3 Σε πόσες περιπτώσεις γνωρίζατε τα τυπικά προσόντα του διερμηνέα;	☐	☐	☐	☐	☐
4.4 Σας παρακαλώ να σημειώσετε το πλήθος των περιπτώσεων στις οποίες αυτός που διεύθυνε τη διαδικασία απευθυνότα στον διερμηνέα	☐	☐	☐	☐	☐
4.5 Σας παρακαλώ να σημειώσετε το πλήθος των περιπτώσεων στις οποίες αυτός που διεύθυνε τη διαδικασία απευθυνόταν απευθείας στον ερωτώμενο αλλοδαπό	☐	☐	☐	☐	☐
4.6 Πόσες περιπτώσεις συναντήσατε στις οποίες ο διερμηνέας μιλούσε σε τρίτο πρόσωπο, π.χ. «ο κ. Σμιθ είπε ότι δεν είδε κάτι ασυνήθιστο»;	☐	☐	☐	☐	☐
4.7 Πόσες περιπτώσεις συναντήσατε στις οποίες ο διερμηνέας μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο, π.χ. «Εγώ δεν είδα κάτι ασυνήθιστο»;	☐	☐	☐	☐	☐
4.8 Στις πόσες από τις διαδικασίες που χρησιμοποιήθηκε διερμηνέας, υπήρξε διαφορετικός διερμηνέας για τον κάθε εμπλεκόμενο, δηλ. άλλος διερμηνέας για θύμα και άλλος για το θύτη;	☐	☐	☐	☐	☐
4.9 Σε πόσες περιπτώσεις λήφθηκε υπόψη η κόπωση του διερμηνέα και ρωτήθηκε εάν είχε κουραστεί;	☐	☐	☐	☐	☐
4.10 Θυμάστε σε πόσες περιπτώσεις ο διερμηνέας κρατούσε σημειώσεις;	☐	☐	☐	☐	☐
4.11 Σε πόσες περιπτώσεις ο διερμηνέας επιθυμούσε να συμβουλευτεί λεξικά ή κάποια άλλη πηγή;	☐	☐	☐	☐	☐

5. Θεωρείτε σκόπιμο ο διερμηνέας να λειτουργεί ως εμπειρογνώμονας σε θέματα αλλοδαπού πολιτισμού και να συμβουλεύει τις αρχές σχετικά με κάποιον αλλοδαπό θεσμό;

ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Θεωρείτε σκόπιμο ο διερμηνέας να αποδίδει γραμμικά τα λεγόμενα ή πιστεύετε ότι πρέπει να αποδίδει με ισοδύναμες έννοιες όταν συναντά πολιτισμικές διαφορές;

Γραμμικά Με ισοδύναμες έννοιες Μικτά, κατά περίπτωση

7. Θεωρείτε ότι η αμοιβή του διερμηνέα είναι ικανοποιητική;

ΝΑΙ ΟΧΙ

8. Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξει εκπαίδευση δικαστηριακών διερμηνέων και πιστοποίηση αυτών ή κρίνετε ότι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι ικανοποιητική;

Ναι Όχι
Πρέπει να υπάρξει εκπαίδευση Οι υπηρεσίες που προσφέρονται είναι ικανοποιητικές

9. Πιστεύετε ότι το σύστημα διορισμού διερμηνέα που ισχύει σήμερα είναι ικανοποιητικό;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Σε ποιες γλώσσες πιστεύετε υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση διερμηνέων;

Αριθμήστε κατά αύξουσα σειρά.

Αγγλικά Αλβανικά Βουλγαρικά Γαλλικά Γερμανικά Ιταλικά Ρωσικά Σερβικά Λοιπές

Εάν έχετε το χρόνο, σας παρακαλώ να σημειώσετε κάποιες σκέψεις σχετικά με τη διερμηνεία στον χώρο της δικαιοσύνης (π.χ. προσωπική εμπειρία, σκέψεις για καλύτερη οργάνωση του συστήματος, παρατηρήσεις για το ερωτηματολόγιο)

Σας ευχαριστώ πολύ!

Το ανά κείρας έργο αποτελεί την επιτομή των προσπαθειών που κατέβαλε η ομάδα του ερευνητικού προγράμματος Δικαστηριακή Διερμνεσία στην Ελλάδα (ΔΙΔΙ). Το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτήθηκε από εθνικούς πόρους καθώς και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο). Το αντικείμενο που πραγματεύεται το ΔΙΔΙ αφορά το παραμελημένο θέμα της διερμνεσίας μεταξύ αστυνομικών, λιμενικών, εισαγγελικών και δικαστικών αρχών και μη ελληνόφωνων ατόμων.

Στη χώρα μας το ζήτημα της δικαστηριακής διερμνεσίας δεν έτυχε της προσοχής που του αξίζει. Στην Ελλάδα δεν προσφέρεται επίσημη εκπαίδευση για τα άτομα, τα οποία χρησιμοποιούνται ως δικαστηριακοί διερμνεείς. Συνήθως καλούνται μη πιστοποιημένα άτομα που απλώς δηλώνουν ότι ομιλούν τη συγκεκριμένη γλώσσα για την οποία απαιτείται διερμνεσία.

Σκοπός του εγχειρήματός μας ήταν να χαρτογραφηθεί για πρώτη φορά η κατάσταση στην Ελλάδα και να αναδειχθούν οι ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών διερμνεσίας σε ευαίσθητα περιβάλλοντα, όπως στα δικαστήρια, στις εισαγγελίες και στις αστυνομικές αρχές και μέσω της διάχυσης να ευαισθητοποιήσει όλους τους ενδιαφερομένους με τα στοιχεία που η ομάδα του ΔΙΔΙ συνέλεξε και επεξεργάστηκε.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ